

ORNITOLOGIA

poporană română.

de

S. FL. MARIANŪ,

Membru al Academiei române.

~~~~~  
**Tom. I.**  
~~~~~

Cernăuți.

Tipografia lui R. Eckhardt.

1883.

8
12109

Biblioteca Centrală Universitară
București
Cota 12109 ~~Dublet~~
Inventar 344860

B.C.U. Bucuresti

C344860

Precuvântare.

A mai vorbi despre însemnătatea literaturii poporane cred că nu este de trebuință, căci în ziua de astăzi nu mai stă nimene la îndoelă cum că literatura modernă trebuie să se întemeieze pe cea poporană, scoțându la lumină și întrebuițându toate comorile cele mari, bogate și frumoase ale literaturii poporane pentru redicarea edificiului literaturii moderne.

Tote națiunile, cari au o literatură au purcesu astfelu și de aceea au propășitu așa de departe.

Numai la noi acestu adevărü abia târziu a isbutitu a fi recunoscutü ;... se începuse clădirea dela acoperișü în josü!

Dar' în fine am ajunsü și noi la cunoștința adevărului, și acesta prin impulsulü unu bărbatü, care a scosü la lumină o parte din comóra nesecată a literaturii poporane și nă-a disü: faceți atâtü cunoștință cu traifulü poporulu, cu datinele lui, cu credințele lui și mai alesü cu limba lui cea dulce, frumoasă și bogată, și pe acesta temelie trainică zidiți monumentulü literaturii naționale! Este ore de trebuință să mai dicü cum că acestu bărbatü este Dlü V. Alecsandri? și cum că pe lângă meritulü că este poetulü-rege al nostru, va

avé veciniculü și netăgăduitulü meritü că a fostü celü dintăiü, care a pusü äntăia petró la temelia sănëtösă a literaturëi naționale!

Dacă literatura poporană ar fi fostü mai de multü cunoscută am fi scăpatü de förte multe neologisme pocite, născocite și äntroduse în scrieri literare și sciințifice, cari nu se vor vulgarisa nici odată, și cari sunt și vor remäné neînțelese. Să luămü numai o botanică séu o zoologie românésă în mână și vom afla nisce numiri de plante, animale și paseri care din care mai curiose și vecinicü neînțelese, pe când în poporü esistă numiri așa de frumöse, precise și poetice.

Cunoscändü acésta lipsă, am adunatü de o camdată numirile de paseri ce le-am aflatü pënë acuma la poporü, am adunatü legendele, datinele, credințele și cântecele ce le are poporulü despre paseri, și le scotü acuma la lumină sub numele de: *Ornitologia poporană română*.

Este prea adevëratü că acésta adunare nu e încă completă și va trebui încă multă stăruință și multü lucru pënë ce se vor aduna tóte numirile paserilorü din tóte părțile locuite de români, dar' celü puținü am făcutü începutulü, și nu dorescü alta de cât ca să fie spornicü și să änduplice și pre alții a lucra mai departe, séu celü puținü a-mi comunica mie ceea ce aü adunatü pe acestü câmpü ca să fiü în stare a completa cu timpulü acésta publicare.

Și dacă prin scrierea de față am isbutitü să punü și eü o unică petró la temelia trainică și sănëtösă pe

care trebuie să se rădice literatura națională, sunt deplin mulțămite și recompensate.

În fine mă simt dator să exprim sincera mea recunoștință și mulțămire tuturor acelor P. T. Domni, cari au binevoit să-mi întindă mână de ajutor la lucrarea aceasta și mai cu seamă Domnilor: P. Ursulă, Gr. Crăciunașu, Jos. Olariu, I. Stoicescu, St. Fl. Marianu și Or. Lujanu.

Siretiu, 7/19 Augustu 1883.

S. Fl. Marianu.

Cucul.

I.

Pământul, adăpatu de recoritórele lacrimi ale
ernei, care ne-a părăsit, și încălđitú de rađele cele
plăcute și călduróse ale primăverii, care a sositú începe
éřă-și a se îmbracă în vesmântulú lú celú verđiú și-a
se împenà cu miș și miș de floricele.

Luncile și pometele, ciritișurile și tufișurile, pădurile
și pădurelele, codrii și dumbrăvile începú éřă-și a slo-
bođi mugurulú, a înflorì și a înfrunđi, a respândi umbră
și a primì în sinulú lorú pre óspeții, ce i-aú fostú pără-
sitú cu'nceputulú tómnai trecute.

Miș și miș de păserele mutătóre se'ntorcú acuma
din țerile cele calde și fie-care se grăbescé c'unú dorú
nespusú spre cuibulú seú, seú, în lipsa acestuia, spre
unú locú plăcutú, unde să-și pótă petrece tótă véra.

Din tóte părțile se audú paserile cântătóre înto-
nândú imne de laudă și mulțămire ceresculú părinte,
pentru că éřă-și li-a redatú multú dorita și așteptata
primăveră.

Insă dintre tóte paserile acestea, ce ni-anunță
deșteptarea naturei, venirea primăverii, și învesescú

omenimea cu cântecele lor, numai una singură se află, care o întâlnim și-o auzim pretutindene cântându: atât la munte cât și la țară, atât în cel mai mare și mai pustiu codru, cât și 'n cel mai mic pométu séu tufiș.

Acésta pasere mult dorită și fórte iubită de Români este *Cucul*, lat. *Cuculus canorus* L. germ. der gemeine Kukuk.

Pe cât de dorit și iubit este *Cucul*, pe cât de mult înveselește el omenimea cu cântecul séu, pe atâta de multe și variate sunt și datinele și credințele poporului român despre dânsul.

Deci, eu cred, că fie-cărui Român adevărat și iubitor de literatură noastră poporană, îi voi face o deosebită plăcere și bucurie, dacă îi voi arăta cari sunt legendele acestei paseri? de ce anume se deosebesc ea mai mult de cât alte paseri cântătoare? și ce crede poporul român despre dânsa?

Să începem așa dară mai întâi cu legendele *Cucului*. Să vedem ce ni istorisesc și ce crede Românul țeran despre dânsul?

II.

Prima legendă a *Cucului*, care mi-a istorisit-o Vasile Ungurén, Român din Ilșesci, sat în Bucovina, ținutul Sucevei, sună precum urmază:

Paserea, care o numim noi astăzi *Cuc*, ei că nu este *Cucul* cel adevărat, ei soția acestuia *Sava*.

Cuculū celū adevăratū, care avea pene de aurū, nu se află acuma pe pământū, ci'n cealaltă lume.

Dintru începutū, cine sei când a mai fi fostū și aceea, ci că trăiă și Cuculū împreună cu soția sa Sava pe pământū, dar' fiindū că soția sa i-a fostū necredincioasă Cuculū a părăsit'o.

Acēsta a fostū adică așa, că Sava s'a iubitū cu Privighitorea. Cuculū, ci că prindēndu-o că se iubesce cu altă pasere, s'a supēratū fōrte tare pe dēnsa și-a muștrat'o fōrte dīcēndu-i: cum de-a pututū ea să se iubească cu Privighitorea, c'o pasere așa de mică și de urită, pe când elū e cu pene de aurū? Apoi, după ce a muștrat'o și și-a descărcatū totū alēnulū inimei sale asupra ei, ci că a părăsitū pentru, totdēuna pământulū acesta plinū de fărădelege și reutate și s'a dusū în cealaltă lume, în raū, érá pe Sava a lăsat'o aice în astă lume.

Sava, vēdēndū că soțulū seū Cuculū nu glumesce, ci o lasă și se duce, l-a întreatū: când și unde să-lū caute?

Cuculū supēratū i-a spusū să-lū caute, dacā voescē, dela Blagovištenie pēnē 'n Sândiene¹⁾, și dacā pēnē atunci l-a aflā unde-va, bine de bine, dar' dacā nu, mai multū să nu-lū caute.

Sava, cunoscēndu-și greșēla și voindū a se 'ndreptā, cum aū sositū Blagovišteniele, dēuna a și începutū a

¹⁾ Adică dela Bunavestire și pēnē la Nascerea sântulū prof. Iónū Botezătorilū 24 Iuniū, căci Bunavestire se numescē pe alocurea și Blagovištenie, érá Nascerea prof. I. Botezătorilū se numescē în genere de cātră Romāniū din Austro-Ungaria Sândiene.

sburà și-a-lă căută în tôte părțile și l-a totă căutată pêne la Sândiene, dar' nicăiri nu l-a putută află.

Și nu număi atunci l-a căutată, ei și de-atunci în cöce, Sava, adică paserea ce-i dicemă noi astă-đi Cucă, totdeauna, în totă anulă începe pe la Blagovištenie a cântă și-a căută ne'ncetată pêne la Sândiene pre soșulă seă, pre Cucă.

Și fiindă că nică acuma nu-lă pöte nicăiri află, de-aceea Sava e förte neastempërata, nu stă multă pe-ună pomă, ei punându-se pe-o ramură și strigându de vr'ö cöte-va öri „cucu! cucu!“ îndată sböră pe altă ramură, și totă așa alergă ea din pomă în pomă, de pe-o ramură pe alta și strigă „cucu! cucu!“ döră, döră ilă pöte află pre soșulă seă.

Inzădară însă îi este tötă alergătura și strigarea, căci Cuculă, soșulă seă celă cu penele de aură e dusă pe ceea lume.“¹⁾

III.

A döua legendă a Cuculă e acésta :

A fostă odată ună împërată și-a avută döi feciöri pe Cucă și pe Stefană; amëndöi cu përulă de aură, pe umere aveă cöte ună lucëfëru, pe pepturi semnulă lunei și a sörelui, ér' fața loră strelucă ca și pétra cea scumpă.

¹⁾ Dacă nă-ar fi ertată a ne abate dela acésta legendă, apoi mie mă că m-ară veni a crede, că Cuculă cu pene de aură nu e altulă, decâtă acela pre care ornitologiști ilă numescă lat. *Chrysococcyx cupreus seú auratus*, *Cuculus cupreus*, germ. der Goldkukuk oder Didrik, care se află în cea măi mare parte a Africe de sudă și de mijlocă.

Împăratul a pornit la un război mare, din care nici nu s'a mai întors, căci dușmanii l-au omorât.

Înainte de-a pleca împăratul la război a dat fiilor săi :

— Ascultați, fiilor, ce vă spun! Eu mă duc la război, era voi rămâneți în pace cu mama voastră și de cum-va s'ar întâmpla, ca eu să mor în acest război mare, atunci în locul meu veți urma tu fiule **C u c u**.

După sfârșitul bătăliei auzind împăratul despre moartea soțului ei, îndată strinse sfat mare și întări în scaunul împărațesc pre fiul ei **C u c u**, precum lăsase tatăl său.

Lui **S t e f a n ũ** însă nu-i păru bine de acesta și începuse să scrie pre frate-său. Vădându-l acesta mama lor, se încercă destul să-l împacă; însă toate fură în deșert, căci nici unul nu voia decât împărăție ori moarte.

Lucrul deveni la luptă între cei doi frați și **S t e f a n ũ** învinge pre frate-său **C u c u** și-l alungă de pe scaunul împărațesc.

Atunci auzind despre acesta tatăl lor, care se află în cealaltă lume, scrisese numai decât o carte și dându-o unui **C o r b ũ**, îl slobozi pe **b u r i c u l ũ** pământului să iasă afară în lumea cea nouă cu cartea și să o dea feciorului său acuma împărat.

Dar' **S t e f a n ũ** nu băgă în seamă nici înfruntările tatănelor, că nu face bine și așa lucrul remase ca mai înainte.

Mama lorū supărată fôrte s'a bolnăvitū greū și înainte de-a murî chîemă pre amendoî fii la sine și se încercă încă odată și mai pe urmă a-î împăcà.

Vedëndū și de astă dată, că sfatulū eî părințescū nu-lū primescū, li dîse :

— Dacă nu mă ascultați voi pe mine, eū vĕ blastēmū cu lacrimile în ochi și cu limbă de môrte, ca Dumnedĕū să vĕ departe de olaltă, pe unulū la resăritū și pe celalaltū la scăpătatū, și orî câtū vĕ veți încercă a vĕ întălni la olaltă, să nu vi se împlinĕscă acĕsta cerere a vóstrĕ !

Dicĕndū aceastea, dĕnsa murî, érá pisma între ceî doi frați urmă și mai departe.

Nu multū după aceste pre ceî doi frați începū a-î dojenî consciința din lăuntru, — aveău visurî grele în carî tatălū și mama lorū vorbiaū cu dĕnșii, că nu e bine să mai aibă pismă între sine.

Atuncĕi ceî doi frați își aduseră aminte de blăstēmulū mamei lorū, și așa Stefanū chîemă pre frate-seū la sine pentru a se împăcà la olaltă.

Vedëndū mama lorū, că de și târđiu, totu-și se iartă unulū pre altulū, se îndurâ a le ușurâ încăt-va blăstēmulū, și așa cerū dela S m e i din ceea lume, ca pre âmbii frați să-î prefacă în dóue paseri; apoi S t e f a n ũ să remănă în lumea cea nouă, érá C u c u să fie adusū în lumea ceealaltă la tatălū seū și mama sa.

Acĕsta se 'ntĕmplă numai decătū. Acelū S t e f a n ũ e paserea dela noi, care cântă C u c u ¹⁾ și atuncĕi

1) Paserea, ce-o numimū noi C u c ũ, dicĕ și o samă de Românî din Bucovina, că se chîemă S t e f a n ũ, după cum mĕ-a spusū Ilie a lui Onufreiu Frunđă, rezeșū românū din satulū Igesĕi.

strigă pre frate-seu din ceea lume ; érá acela de acolo
rspunde **S t e f a n ũ !** Adică se strigă frații unulu
pre altulu ¹⁾

IV.

A treia legendă a Cuculuí, istorisită de Dumitru
Iuga, românu din satulu Seliște în Maramureșu, și co-
municată de vărulu meu Stefanu Fl. Marianu, abi-
turientu, sună în modulú următorú :

O femee a născutu odată doi copilași de-ageme-
nea. Și copilașii aceia din ziua, în care s'au născutu,
totu o gură și unu plânsetu au ținutu vr'o câte-va zile
după olaltă, pêne ce în urmă au și muritu. Maica lorú
și-a datú cea mai mare silință dórá-í póte reține dela
plânsu, dar' de géba í-a fostu tótă ostinéla, căci n'a
aflatu nici unu singurú mijlocú séu lécu, prin care í-ar
fi pututu îmbunà și mulcomi.

Și copilașii, după ce au muritu, s'au prefăcutu
améndoí în dóue paseri... Se vede că așa lí-a fostu
împărțitu dela Dumneđu...

Unulu dintre acești gemenari díce că cum s'a prefăcutu
în pasere îndată a părăsítu pământulu și s'a dusu în
raii, unde petrece și acuma și se numesce **C u c u**, érá
celalaltu a remasu și se află pêne și'n ziua de astă-đi
aici pe pământu și se numesce **S t e f a n ũ**.

S t e f a n ũ în totu anulú începe a cântă totdéuna
dela **B l a g o v i ș t e n i e** și pêne la **S â n đ i e n e** și-a
strigà în timpulú acesta ne'ncetatú pre fratele seu celú din

¹⁾ Acésta legendă s'a publicatu mai ántátú de Dlú Elie Popú
în „**S e đ e t ó r e a**“, an. IV. Buda-Pesta. 1878. p. 92—93.

raiu totu Cucu! Cucu! Era celu din raiu ilu striga
pre fratele seu istu de pe pamentu totu Stefanu!
Stefanu!

Si dice ca numai intru atata constă pomelniculu
acestoru doi frați ca se striga ne 'ncetatū dela Blago-
vištenie si pene la Sândiene, numindu-se unulu pre al-
tulu pe nume. Era daca nu s'ar striga si numi in res-
timpulu acesta unulu pre altulu, atunci nime nu i-ar
mai sci, nici nu i-ar mai pomeni, caci de multu ar fi
fostu uitati cu totul...

V.

A patra legendă a Cucului, istorisită de Ionu
Mărginenu, romanu din Reusen, satu in Bucovina, tinu-
tulu Suceviu, si comunicata asemenea de verulu meu
St. Fl. Marianu, suna precum urmeza:

A fostu odata intr'unu satu unu omu forte saracu,
care, de saracu ce era, de multe ori nici macaru o
farmă de pane n'avea de unde manca.

— Mei feme! — dise omulu acesta intr'oi ne-
vestei sale — pene acuma a mersu cum a mai mersu,
caci, de unde-a fostu de unde n'a fostu, totu am mai
avutu cate una alta de rendulu gurei, dar' de-acuma
inainte vedu ca nu e in cotro, ... trebuie sa me ducu
in lume ca sa castigu ceva de mancare, daca ni-e voia
ca sa nu perimu intr'o buna demineta cu toti de fome!

— Bine!... eu nu te oprescu, ... du-te! — res-
punse femeea, — numai la una te facu luatoriu de sama,
... sa nu intardu multu, ... caci veți tu ca avemu o
multime de copii, si mie singura nu sciu de unde-mi va

fi cu putință să-î susțină pre toți prin lucrul mânelorî mele, pêne te-î întorce, dacă nu te-î întorce de grabă!

— N'avè nici o frică, căci dóră nu mē ducē eū ca să nu mai vinū! — țise mai departe bărbatul. Iși luă apoi unū toporū pe umērū și, sărutându-și nevēsta și copiii, se porni la drumū și se cam mai duse în lumea largă.

Mergēndū elū așa, câtū va fi mersū, cu gândulū mai multū la nevēstă și la copiii de-a casă, de câtū la ceea ce ar fi pututū să câștige, étă că, ajungēndū într'o pădure, dă în marginea drumulū, pe unde se ducē elū, de-o t u f ă ¹⁾, care avea mai multe rămurele una ca alta de 'nalte, drepte și frumóse. Și cum dete cu ochii de tufa aceea își luă toporulū de pe umērū și voi să-și taie unū bățū de drumū dintr'ēnsa.

Tufa, vedēndu-lū că vrea să o taie, își plecā rămurelele spre dēnsulū și-î țise :

— Omule! cum te chiamă! fi bunū și nu mē tăiă, că eū, așa cum sunt acuma, de mare folosū potū să-ți fiū!

— Și de ce folosū așa de mare poți să-mi fi tu mie? — întrebā omulū plinū de ūmire și mirare, când o auđi vorbindū.

— Nu mē mai întrebā de ce folosū potū să-ți fiū! — țise tufa mai departe, — ci mai bine întorce-te de grabă inapoi in satulū de unde ești, căci acolo chiar acuma e alegere de vornicū, și cum vei ajunge, sătenii indatū aū să te alégă pre tine de vornicū, și

¹⁾ Sub cuvēntulū „t u f ă“ Romānii din unele părți ale Bucovinei și Transilvaniei înțelegū A l u n u l ū.

atunci îți va fi cu multă mai bine și mai ușor, de cum ți-a fost pînă acuma, atunci nu-ți va trebui nici un băț ca să ieși lumea în cap cu dînsul.

Omul cel sărac făcî așa, după cum la învățat tufa. S'a întors de grabă înapoi și cum a ajuns a casă, sătenii, fără să mai amble multă căutînd și alegînd și fără să mai întindă multă vorbă, îl aleseră pre dînsul de vornic.

Trei ani de zile a fost el apoi vornic în satul său și tare bine i-a mers în timpul acesta, căci avea acuma de toate câte-i trebuie atît pentru sine, cît și pentru familia sa. Sărăcia și neajunsurile îi părăsise casa și mîsa.

După alu treilea an însă, nuscî cum și'n ce feliu, cum s'a purtat și ce a diresu, destul că fu scos cu nepusa 'n mîsă din vornicie și alesu altul în locul lui.

Omul nostru, devenind acuma érá-și sărac lipit pămîntului, cum a fost dintru început, și neștiind ce să facă ca să-și pótă sustinere casa, luá érá-și toporul pe umér și, scárbit și amărit cum érá, se porni de-acasă și se duse drept la tufa cea din pădure cu gîndul ca s'o taie, de ore ce ea a fost aceea, care l-a întors întăia-și dată de pe drum și l-a îndemnat ca să se lese a fi alesu de vornic.

Însă tufa și de astă dată se rugă ca să-i dee pace, să n'o taie, că-i va fi de mare folos, dicîndu-i să mérgă în cutare târg, căci acolo e alegere de-un judecătoreu mare, și cum va ajunge nu numai că va fi

alesu, ci că-i va merge încă cu multu mai bine, de cum i-a mersu când a fostu vornicū.

Săraculū nu așteptă să-i mai spue încă odată, ci pornindu-se se duse dreptū la târgulū, unde l-a îndreptatū tufa. Și cum ajunse de-auna fu alesu de judecătorū.

După trei ani, cum și din ce pricină, nuscū, dar' destulū atâta că-și perdū și acēsta pâne, remāindū din nou sāracu cum a fostū și mai nainte.

Și acuma, a treia oră, vedēndu-se lipitū pāmēntulū, luā toporulū pe umērū și se îndreptă spre tufa din pădure.

— Mēi omule, stăi nu mē tăiā! — dīse tufa cum ilū vedū de departe că se apropie cu toporulū de dēnsa, — căci și de astă dată te-oīū invēțā ce să faci și cum să ajungī la o mārīre, la care n'ai mai fostū nici odată în viēta ta, și prin care poți să-ți câștigī o avere așa de mare, ca să aibă copīi din copīi tēi cu ce trăi.

— Apoi ce mai întinđi atâta vorbă, ... de ce nu mē inveci? — dīse atunci sāraculū într'unū tonū restitū.

— Du-te în cutare și cutare țēră! — vorbī tufa mai departe, — unde tocmai acuma s'au adunatū mai marii împērăției la unū locū ca să alēgā împērātū, și dacă vei merge tu acolo aū să te alēgā pre tine, m'ai înțelesū!...

Sāraculū, bucuria lui, cum auđi acēsta nu mai stete multū pe gânduri, ci pornindu-se se duse totū într'unū sufletū spre târgulū unde l-a îndreptatū tufa. Éră după ce ajunse la starea loculū, mai marii împērăției, cum ilū vedură li plăcură și dīserā:

— Acesta e de noi!... pre acesta să-lu alegem
de împăratu!...

Și cum diseră, așa și făcură.

Pe timpulă acela însă împărații nu erau aleși pe
vieță, ca în ziua de astă-ți, ci după unu ore care timpu
fie-care împăratu trebuia să se mulțămescă de împē-
rație și în loculū lui să se alégă altulū.

Când a sositū așa dară timpulū ca să se alégă altū
împăratū, omulū nostru încă n'a avutū în cotrò,... elū
încă a trebuitū să se mulțămescă... Așa erà datina pe
acelea timpurī și așa a trebuitū sa facă și elū. Dar' lui
nici că-i pāsà de-acēsta, de ore ce elū avea acuma de
tòte în destulū și prea destulū,... avea de tòte câte
numai îi dorià și poftià inima.

Soția lui însă, ca una ce erà mai pofticiōsă și do-
ritore de māriri totū mai înalte, nu se mulțamī numai
cu atāta, ci ea dorià să fie acuma și mai mare decâtū o
împērătēsă. De-aceea dīse ea bărbatului seū să mērgă
ēră-și la tufa cea din pădure și s'o taie numai decâtū,
dacă nu-lū va învățà cum să ajungă la ceea ce dorește elū,
spunēdu-i totodată și ceea ce are să dorēscă și poftēscă.

— Așa să-mī faci, ori de nu, mai multū să nu te
vedū în ochii mei! — încheià femeea.

Barbatulū, ce erà să facă? ... trebuī s'o asculte,
dacă voià să aibă pace, și, macarū că a fostū împăratū,
luā éră-și toporulū pe umērū și se pornī spre tufa din
pădure și mergēndū câtū va fi mersū cum ajunse la
dēnsa nici una nici alta numai decâtū s'o taie.

— Mēi omule! — dīse tufa, vedēndū că nu e șagă-
cātū bine ți-am făcutū eū pēnē acuma și tu totū nu

ești mulțămitu, la urma urmelorū totū voesci să mă tai? . . .

— Da! te tai fără multă vorbă, numai dacă nu-mi vei spune îndată cum și în ce felū voiū putē să-mi ajungū încă una și cea de pe urmă dorință!

— Bine! — întrebâ tufa — care e dorința aceea?

— Apoi dă! . . . dacă voesci să te lasū în viața învațē-mē cum potū ajunge ca să fiū mai mare decât D u m n e đ e ū, că numai atunci, când mă vei învățā acēsta, vei fi ertatā de mine și lāsatā în pace, altmin-trelea nu!

Tufa, cum ilū auđi astfelū vorbindū, îi respunse plină de mânia:

— Tu omū de nemică și făr' obrazū ce ești, pentru că ai ajunsū a fi pēnē întrū atāta de nerușinatū și îndrāsnețū prin poftele tale cele diavolesci, din minutulū acesta să nu mai ai nici casā nici mēsă și nici țērā alēsă, ci să te prefaci în C u c ū, érā muerea ta, care te-a îndemnatū la acēsta cerere, să se prefacă în P u p ā z ā, și să âmblați amēndoī câtū veți fi și veți trăi de pe pomū pe pomū și de pe ramū pe ramū, tu cântândū c u c u, érā ea p u p ā i n d ū tótā điuā ca o nebună, pentru că n'ati fostū indestulați și mulțamiți cu celea ce vi le-a dăruițū bunulū Dumneđeū!

Și cum a rostitū tufa cuvintele acestea, omulū îndată s'a prefăcutū în C u c ū, érā muerea lui în P u p ā z ā, și-au începutū amēndoī, unulū dintr'o parte érā altulū din altā parte a sburā de pe pomū pe pomū și-ă cântā elū c u c u, érā ea p u p u p u!

VI.

A cincea legendă a Cucului, istorisită de Maria Ol. Manciu, româncă din Banat, și comunicată de Dlu Iosifū Olariū, învățătorū în Domanū, sună precum urméză :

A fostū când a fostū, că de n'ar fi fostū și n'ar fi nici nu s'ar povesti.

A fostū odată unū omū săracū lipitū pământului, că de săracū ce erà nici cenușă destulă în vatra focului nu avea. Totū ce avea elū erău doi copii, unū băiatū și-o fetiță, pre cariū îi iubià ca și ochiū seī din capū.

Êtă însă că'ntr'o đī muerea omulū acestuia se bolnăvesce și nu peste multū móre.

Omulū o duse câtū o duse după mórtea soției sale. Dar' de la unū timpū, vedëndū că e greū a trăi singurū, măi alesū că avea copii mici, se însurâ de a dóua óră și aduse o mascione¹⁾ îndrăcită în casă.

Mascionea, ca măi tóte mascionele, câtū erà diuă și nóptea de mare, nu tăcea măi nici unū picū din gură, ci totū una lătrà și supèrà pre bietulū omū spunëndu-i să facă ce va face cu copiiī seī, să-i ducă unde-i va duce, numai să nu-i măi vedă în ochi, căci nici decum nu-i póte suferi, orī de nu, ea măi multū cu dēnsulū nu va ședè.

Fetița omulū, orī de câte orī se certà mascionea cu tatălū seū, sta într'unū cotū de-o parte și ascultândū punè bine după urechie tóte celea ce le auđià dela mascionea sa.

¹⁾ In Bucovina se đice mascihă și vitrigă.

Ètä însă că 'ntr'o nópte, ne mai putëndü omulü suferi certele fără de sfârșitü și batjocurile nevastei sale și voindü a avè odată pace și linisce în casa sa, luâ pre copiii sei și se duse cu dênșii într'o pădure pustie, dicëndu-le că mergü după lemne, dar' când ajunse într'unü locü unde pădurea erà mai désă, mai întunecósă și mai fiorósă, se furișîa de dênșii și lăsându-i acolo în scirea Domnului se'ntörse a casă.

Copiii, vëdëndü dela unü timpü că tatălü lorü, pre care-lü cugetaü că e dusü să tae lemne, nu se mai întóree, și nesciindü ce să facă și 'n cotro să apuce, dormiră nóptea aceea în pădurea cea pustie.

A dóua di deminéță însă fetița, care erà mai mărișóră și mai cumincióră de câtü băiatulü, luâ pre frate-seü de mână și plecară împreună spre casă pe urma cenușei, ce-a fostü luat'o și presurat'o fetița pe drumü când a mersü cu tatălü seü în pădure.

Mascionea, când i-a vëdütü venindü a casă, cugetaü că a turbatü, nu ce-va, așa de tare s'a fostü înfuriatü și mâniatü pre dênșii și pre tatălü lorü. Și numai dacă i-ar fi fostü cu putință i-ar fi înghițitü într'o lingurâ de sorbiturâ, așa erà ea de rea și de îndrăcită.

Bărbatulü ei însă, fiindü precum se vede unü omü fórte molaticü, și voindü a-i face pe placü, mai probâ una, mai probâ alta, ca dórá va putè depärtâ pre copii dela casă, dar' cu nemică nu-i putü înduplecâ și înșälâ.

Mascionea îndrăcită, vëdëndü că nici într'unü modü nu se póte desbărâ de copiii bărbatulü seü, își puse în gândü ca numai decâtü să-i nimicéscă, și

aşa într'o bună deminéță, pe când bărbatul seî erà dusù de a casă, prinse ea pre băiatù și omorindu-lù fără cea mai mică mustrare de cugetù i-lù dete surorii sale ca acésta să-lù pregătéscă de mâncare pentru tatălù seî.

Ce erà să facă bîiata fetiță? ... De voe de nevoe trebuî să asculte pre mascione și să facă ce i-a spusù acésta, dacă voi ca să nu pătéscă și ea ca frate seî... Ea, fără să đică vre unù cuvêntù, luâ pre frate-seî și-lù pregătî de mâncare, însă inima i-o ascunsă într'o butórá¹⁾, đicêndù cătră mascionea sa că a mâncat'o unù câne.

Venindù omulù, adică tatălù băiatulù, de unde va fi fostù dusù, a casă, a mâncatù pre băiatulù seî dimpreună cu mascionea... Ei îndemnară și pre fetiță. Însă acésta n'a voitù nici de cum să mânânce cu dênșù, ci stringêndù tóte ósele din trupulù frățiorulù seî le ascunse în butórá, unde a ascunsù și inima.

În deminéța urmatóre étă că din butóra, unde aù fostù ascunsă inima și ósele băiatulù, eși o pasere cu pene sure și punêndu-se pe-o rãmurică a copaciulù celù cu butóra, a începutù a cântà:

Cucu! cucu! cucu!
Mascionea m'a tăjatù
Și cu tata m'a mâncatù,
Dar' eù în Cucù m'am schimbatù
Si de mascione-am scăpatù!

Mascionea îndrăcită, fiindù din întêmplare în apropierea copaciulù aceluia și auđindù cânteculù băiatulù

¹⁾ Butórá = scorbură.

ucisū de dēnsa, care s'a fostū prefăcutū acuma în Cucū, apucă de grabă unū drobū de sare și aruncă cu dēnsulū după cucū voindū ca să-lū omóre. Inșă drobulū, în locū să omóre Cuculū, căđū în capulū mascionei și-o omorì pre dēnsa.

Așa a resplătitū Dumneđeū mascionei celei pline de reutate.

Éră băiatulū, care s'a prefăcutū odată în Cucū, nu s'a făcutū mai multū érá-și băiatū cum a fostū dintru începutū, ci Cucū a remasū și pēne în điuva de astă-đi.

VII.

Acestea sunt legendele Cuculūi, cari le-am pututū aflà eū pēne acuma.

De-aice înainte urméză datinele și credințele Românilorū despre acéstă pasere misterioasă.

Nu numai legenda ântâia și a treia, cari s'au arătatū mai susū, ci toți Românū de-a rēndulū, chiar și aceia, căroră nu li sunt cunoscute legendele acestea, spunū cum că Cuculūi abia în điuva de Buna-vestire i se deslégă limba, și din điuva acésta începe elū apoi a cântà ne'nteruptū pēne la Sândiene. La Sândiene, după cum vom vedè mai la vale, érá-și i se légă limba și nu póte mai multū defeliū cântà pēne la alta Bunăvestire.

Fiindū că Cuculū, după credința poporului românū, la sosirea sa în țerile nóstre, prevestesce prin cântarea sa nu numai primavéra, ca alte paseri mutătóre, ci și

sórtea fie-cărui omü, care îlú aude ántáia-și datá cántându, de-aceea cu vr'ó câte-va ñile înainte de Buna-vestire fie-care Românü, dela celü mãi bêtrânü și pêne la celü mãi ténérü, dela celü mãi avutü și pêne la celü mãi sermanü, se 'ngrijesce ca să aibă pe lângă sine pe când îlú va auñi cántându, dacá nu mãi multü, macarü unü banü de aurü, séú de argintü, séú și de aramă, creñendu cum cá dacá va avè banü la sine, când îlú aude ántáia-și datá cántându, ín totü decursulü anulü va avè banü și va fi sánetosü. Toñ Românü, pêne și prunculü celü mãi micü, cautá să aibă banü la sine de totü felülü, ca pe când va sosì Cuculü să póta avè speranñá de banü, să nu-í íntimpene acésta pasere sfântá, dupá cum îlú mãi numesce poporulü, fára de nici unü banü ín pungá.¹⁾

Asemenea se ñice cá fie-care trebuie să fie tot-deuna spálatü și sätulü înainte de-a auñi Cuculü ántáia-și datá cántându, dacá voesce ca și preste anü să fie sätulü și curatü, sánetosü și voiosü și tóte să-í mérgá ín bine și 'n plinü. Dacá e flámându, când îlú aude ántáia-și datá cántându și preste anü va fi totü flámându; dacá e nespálatü și preste anü nu va fi spálatü, ci va fi încárcatü de câte podóbe de tóte.²⁾

Fíindu ása dará cu toñü de mãi nainte pregátiñi, fie-care cum îlú aude ántáia-și datá cántându scuturá punga cu banü și ñice :

¹⁾ Credinñá Románilorü din tóte párñile Bucovineí.

²⁾ Cred. Rom. din Calafindeseí, satü din districtulü Siretíului ín Bucovina, com. de Sofia Fráncu.

Cucule
Puñucule !
Câte pene sunt pe tine
Atâția galbeni la mine !

După acésta avorbire își uréză sie-și vieță îndelungată, norocū și fericire dicéndū :

Mulți ani bunī, cu sănătate
Și norocū să am la tóte,
Să fiū ori și când voiosū
Fericitū și buerosū !

Séu, smulgéndū trei fire de érbă și aruncându-le în partea din care vine cânteculū lūi, dice :

Cucule
Puñucule !
Ție frunđa și érba,
Mie banī tótă véra ;
Ție, ce doresci, de tóte,
Mie banī și sănătate !

Cei ce n'aū banī la dênșii, când audū ântâia-și dată Cuculū cântândū, se simțescū fórte nefériciți, cređéndū că preste totū anulū nu vorū avè norocū de banī, că tóte li va merge reū și 'n golū.

Cum că datina și credința acésta trebuie să fie fórte respândită pîntre Româniī din Bucovina, se vede și de-acolo, — că singurū cu urechile mele am auđitū pre mai mulți Români sermanī plângéndu-se, că n'a ū avutū nicī macarū unū banū de lécu cu care să audă Cuculū cântândū.

Se dice însă, spre mângăerea celor sermani, că dacă cel ce aude pentru prima oră Cuculă cântându, va află ramura pe care a cântat acesta și va purta-o la sine, atunci de sigur va află bani în decursul anului, și pôte în urmă să fie cu mult mai avut decât aceia, cari au avut bani la sine când l-au auzit întâia-și dată cântându.

VIII.

Cuculă, după credința Românului, e o pasere misterioasă, ce are tainice legături cu sôrtea omului. Glasul se menesce totdeauna a bine, când resună de-a drépta auzului seú în față, și din protivă menesce totdeauna a reú, când resună în stânga seú în spate.¹⁾

Dacă glasul seú resună în drépta auzului seú în față, atunci cred Românii, că preste tot anul li va merge bine în tôte, că vor fi fericiți, sănătoși și voioși. Érá dacă glasul seú se aude în stânga seú în spate, atunci, cred ei, că preste tot anul li va merge reú, că vor fi nefericiți, bolnavi, superați, că unii din ei vor și muri, seú cine sci ce pôte să li se mai întempe.²⁾

Acésta credință a Românilor se află respicată chiar și în unele poesii poporane.

¹⁾ V. Alecsandri. Poesii populare ale Românilor. Bucuresci. 1866. p. 9. în notă, și Cred. Rom. din Bucovina.

²⁾ Acésta credință se află și în Muntenia, veđi: „Cuculă“ de Victor Popilian, publ. ma întâiu în „Romanul“, și apoi reproducu în „Amicul familie“, an. 1879. Sem. I. Nri. 11 și 12. —

Dovadă despre acésta avemū următórea dõină, în care unū Românū cu mintea tulburată din cauza dragostei, îlū rógă pre Cucū să-î cânte în drépta séu în fața, dóră va avè mai multū norocū :

Frunță verde de pelinū,
Ce-mi ești cucule hăinū,
De cânti véra 'n jumătate
Și-apoi sbor în altă parte ?
Cuculețū, pasere sură !
Mușca-ți-ași limba din gură ;
Cânteculū să nu-ți mai ȃie
Nici să ma colindă pe aie .
Véra vii, véra te duci,
Când êsū dragostele dulci.
Cântă-mi mie înc'odată,
Că-mi e mintea tulburată.
Cântă 'n drépta mea cu focū
Să am parte de norocū.
Cântă 'n fața mea cu dragū,
Că ți-oîu da frunță de fagū
Să nu mai fiî totū pribagū. ¹⁾

Éră cum că glasulū Cuculūi auđitū în spate mensesce nu numai a reū, ei chăar și a mórte, ni dovidesce următóriulū pasagū, pre care îlū scótemū dintr'unū bocetū din colecțiunea mea inedită :

Měi femee, draga mea,
Draga mea, iubita mea,
Cucu 'n spate mi-a cântatū
Și mórtea m'a săgetatū.

¹⁾ V. Alecsandri. op. cit. p. 245.

Asemenea credū Români, că de câte ori îl vorū auđi ântâia-și dată cântându, adică strigându „c u e u“, atâția ani are să mai trăescă celū ce l-a auđitū. Dacă cântă de multe ori, bucuria auđitorului e nespūsă, căci atunci, crede elū, că are să mai trăescă încă mulți ani,  ră dac  cântă numai odată, atunci se ’ntrist z , cre-đend  că nu va tra  mult . ¹⁾

Dela c ntecul  Cucul  at rn  de multe ori, după credința Rom nilor , și timpul  c nd se vor  însur  feciorii și se vor  mărită fetele. Aceștia totdeuna, c nd il  auđ  ânt ia-și dat  c ntându, se adresază c tr  d nsul  și-l  intr b  đic nd  :

— Cucule, puicule ! c ți ani imi dai p n  ce mă voii însur  se  mărită ?

Dac  Cucul , după ac sta intrebare, tace de c ntat , atunci e un  semn , că se vor  însur  și mărită de grabă.  r  dac  cânt  mai de parte, apoi de c te ori va c nt , va strig  „c u e u“, at ția ani a  să mai aștepte până ce se vor  însur  se  mărită. ²⁾

Credința ac sta se vede că l-a inspirată și pre mult  regretatul  nostru poet  I. A. L p dat , c nd a compus  frumoșa poesie, ce-o reproducem  aici :

La umbră de fag  ședeam ,
Și la m ndra mea g ndiam  ;
Dar' un  cuc  de-asupra mea,

¹⁾ Ac sta credință se află și la Rom ni din Transilvania. Vedi : W. Schmidt. Das Jahr und seine Tage in Meinung und Brauch der Rom nen Siebenbürgens. Ein Beitrag zur Kenntniss des Volksmythus. Hermannstadt. 1866. p. 21.

²⁾ Dat. și cred. f rte l đit  la poporul  rom n .

Totù cântà și proroceià :
„Cuce, câți ani îmi vei da,
Pենě când m'oiu însurà ?“
Și mereu cuculù cântà . . .

La umbră de fagù oftamù
Și pe cucù ér' lu 'ntrebamù :
„Mândrei mele câți îi dai ?“
Lu 'ntrebaî, și-lù ascultaî.
Dar' cuculù pasere rea,
Cioculù nu-și mai deschidea,
Ci tăcea, mereu tăcea . . .

La umbră de fagù plângeamù,
Cătră cucù așa dîceamù :
„Penele de țî-ar cădea
Cucule, pasere rea !
Să nu cântî și altuia
Deminęța totù așa !“
Eù plângeamù, cuculù sburà ¹⁾ . . .

Totù credința acésta, credù eù că a datù nascere
și următórei doine poporane din jurul Blasiului în
Transilvania :

Auđi, mândră, cuculù cântă
Eși afară de-lù ascultă.
De țî-a cântà cuculù bine
Trage nădejde de mine,
De țî-a cântà cuculù reu
Nădejdea-î la Dumneđeù ! ²⁾

¹⁾ Incercări în literătură. Brașovù. 1874. p. 14.

²⁾ Din colecțiunea mea inedită.

Precum și alteia din Bucovina :

Éră-mi cântă reu Cucu
Bate-l-ar pârdaľnicu,
Că și anū elū mī-a cântatū
Și-am remasū neľnsuratū !¹⁾

IX.

Maī departe, credū Romānii, cum că dacā ilū vedū pre Cucū ântāia-și datā când cântă sburāndū sēu stāndū intr'unū arbore sēu pomū frumosū și verde, apoi preste totū anulū vorū fi vioi, sprinteni și sǎnētoși. Dacā însă ilū vedū intr'unū pomū uscatū sēu intr'unū ciungū, sēu pe-unū butucū, sēu pe-o țișitură, vorū fi preste anū maī multū bolnavi, decātū sǎnētoși, și vorū avē parte maī multū de scārbă și supērare, decātū de voie bunā. Dacā ilū vedū pe pāmēntū, vorū fi trāndavi, greoi și încārcați de nevoi. Dacā ilū vedū pe unū lemnū putredū, vorū muri în acela-și anū.²⁾

Dacā nu tocmaī tōte, apoi cea maī mare parte din credințele acestea se află respicate și 'n unele doime poporane.

O doină din Poiana-Stampū sēu Pilugani, satū în ținutulū Dornei în Bucovina, ȃice în privința acēsta urmātōrele :

— Auți, mǎndră, cuculū cântă
Ieși afară de-lū ascultă !

¹⁾ Com. de Dlū Orestū Lujanū, abiturientū. —

²⁾ Cred. Rom. din Cǎndreni satū în ținutulū Dornei, com. de Dlū Petru Ursulū, cantorū bis. din locū ; și cred. Rom. din alte părți.

— „Ba! eũ nu l-oĩu ascultã
Cã mĩ-a pustiitũ târla
Și mĩ-a mâncatũ viéța.
Cã totũ așa mĩ-a cântatũ
Intr'unũ vârful de fagũ uscatũ
Pênã ce m'a mãi gãtatũ. 1)

Altã doinã, în care încă se aflã respicate unele
din credințele de mãi susũ, sunã precum urmézã :

Cucule cu péna surã !
Mușca-ți-ași limba din gurã,
Ți-am plătitũ șã-mĩ cântĩ unũ anũ,
Tu nu mĩ-aĩ cântatũ de-unũ banũ.
Mĩ-aĩ cântatũ pe-unũ mușuno'ũ
Totũ a rele și nevoi,
Mĩ-aĩ cântatũ pe-unũ ciungũ înaltũ
Totũ a scãrbã și bãnatũ.
Cioculũ pên' ți s'a uscatũ.
M -aĩ cântatũ séra pe lunã
Sã nu mãi am voie bunã.
Mĩ-aĩ cântatũ pe-o rãmurea
Sã fiũ totũ cu voie rea. 2)

Cum cã cânteculũ Cucului, când acesta cântã pe
ce-va uscatũ, séu pe vr'o movilã de gunoũ, însemnézã
supérare și înstrãinare de câtrã aĩ seĩ, se mãi vede
incã și din urmãtórea doinã ostășescã din Transilvania
și anume din ținutulũ Blasiului:

1) Din colecțiunea mea ineditã.

2) S. Fl. Marianũ. Poesi pop. rom. t. II. Doine și Hore.
Cernãuși. 1875. p. 11 .

Cântă cucu 'n parî de vie
Venitu-m -o vremea mie
Să mă ducă la cătunie.
Cântă cuculă pe gunoî
Eû mai am unû anû sêu doî.
Cântă cuculă pe fântână
Eû mai am o septêmână. ¹⁾

In urmă și acésta :

Cântă cucu pe tufoî,
Mândra dórme pe resboî.
Cântă cucu pe ciuteică (?)
Mândra dórme pe suveică. ²⁾

X.

Cuculă cântă mai multă și mai frumosă, când toți pomii și arborii sunt încărcăți de frunze. Și fiindă că frunza fagului, când e fragedă, are unû gustă acriû, din care causă fórte mulți Români îndătinéză nu numai a sta la umbra ei, nu numai a cântă într'ênsa, ci a o și mâncă, credū că dela acésta împrejurare vine și credința, cum că Cuculă, de-aceea cântă în timpulă acesta așa de plăcută, pentru că se nutresce cu frunză și cu mugurū de fagū.

Cele mai multe doine poporane întărescū credința acésta a poporului.

Din mulțimea acestorū doine însă eû voîu reproduce aice numai dóue, credëndū că și acestea vorū fi de ajunsū.

¹⁾ Din colecțiunea mea inedită.

²⁾ Din Transilvania, com. de Dî Grigore Crăciunașū.

Étă-o-ai ântăia doină!

Cântă puşlul cucului
Pe crucea molidului.
— Cucule vin' lângă mine,
Că mă juru să te ţinū bine
Cu vinū dulce strecuratū
Cu pâne de grău curatū.
— Eū mai bine m'oīū ţinē
Cu hrana ce mī-a plăcē
Şi-oīu sburā pe unde-oīū vrē.
Oīū mânacā frunđă de fagū
Şi-oīū cântā lumei de dragū.
Oīū bē apă din isvorū
Şi-oīū cântā lumei de dorū. ¹⁾

Étă-o-ai şi a dóua doină, culésă în ţinutul Dornei, care încă ni-arată credinţa poporului nostru, că Cuculū mânâncă mugurū de fagū:

— Legea ta puţuţu de cucū!
Véra vii, véra te duci,
Nu ni mai spuī ce mânâncē?
— Ia mânâncū mugurū de fagū
Şi cântū codrului cu dragū! ²⁾

XI.

Sunt multe paseri mutătoare, cari cu sosirea lorū în ţerile noastre, ni anuntă deşteptarea naturei, venirea primăverii, şi cu ea înpodobirea pomilorū şi-a arborilorū, resărirea viorelelorū, a acelorū mici floricele, pre

¹⁾ V. Alecsandri. Poesii pop. op. cit. p. 299.

²⁾ Din colecţiunea mea inedită.

carî tótă lumea le cunosce și carî, pe câtü sunt de micî, pe atâta mirósă mai frumosü, pare că nî-ar ñice: „sunt mică, dar' cocheta; sunt nemicü, dar' placü multü!“ Inså Românulü, căruia îi place să trăească în mijloculü naturei, care se bucură mai multü de câtü orî care altulü de învierea ei, în anunțarea nicei unei paseri n'are așa de mare încredere, ca într'a Cuculü. Dacă Cuculü n'ar veni, Românulü muncitorü crede că nu și-ar putè lucrà câmpiile sale, că n'ar avè acea vioșie și desfătare, ca atunci când îl ude cântândü.

De-aceea ñice elü :

Dómne-ajută cuculü
Să sbóre din cuibulü lui
In mijloculü câmpulü
Pe cornele plugulü.
Să sbóre din satü în satü,
Că Dumneđeü l-a lăsatü.
Să sbóre din pomü în pomü
Să-lü audă orî ce omü.
Să sbóre din curte 'n curte
Toți copiii să-lü asculte . . .
Cuculü de nu nî-ar cântà
Nice noi n'am mai arà.
Cuculü de nu s'ar porni
Nice noi n'am plugări. ¹⁾

Câte paseri mutătóre nu l-ar putè înveseli pre Românulü muncitorü cu cântecele lorü cele multü mai armoniöse, mai pătrunțetóre și mai plăcute decâtü monotóna cântare a Cuculü ?

¹⁾ S. Fl. Marianü. Poesii pop. rom. t. II. Doine și Hore. Cernăuți. 1875. p. 25.

Dar' nu!... Glasulŭ Cucului e pentru dŕnsulŭ celŭ mai destinsŭ dintre tŕte. Acesta-ŭ place lui mai tare! Pre acesta ilŭ iubesce elŭ mai multŭ... Dovadă despre acŕsta fie-ne următŕrea doină :

Frunđă verde mărăcine,
Câte glasurŭ sunt pe lume
Nu-ŭ glasŭ ca ŝi-alŭ Cucului
Când e vremea plugului ¹⁾...

Glasulŭ Cucului pŕnŕ într'atâta l-a farmecatŭ pre Românelŭ iubitorŭ de natura înverđită ŝi doritorŭ de libertate, încâtŭ de multe orŭ nu-ŝi doresce nemică alta, decâtŭ numai ca să pŕtă cântă ŝi elŭ ca acŕsta pasere ca apoi, prin versulŭ seŭ, nu numai să pŕtă mângăiă pre cei întristați ŝi asupriți, pre cei sermani, încarcați de neajunsurŭ ŝi nevoi, ci încă ca să se pŕtă face plăcutŭ ŝi iubitŭ atâtŭ omenimeŭ, câtŭ ŝi natureŭ.

Etă cum își esprimă unŭ feciorŭ dorința sa în privința acŕsta!

De-ași putŕ cântă ca Cucu,
Nu m'ași năcăji cu lucru,
Cŕ-ași sburà din pomŭ în pomŭ
Și-ași iubi fŕtă de domnŭ,
Ași sburà din crŕngă 'n crŕngă
Și-ași iubi care mi-ŭ dragă. ²⁾

Etă ŝi pre o fŕtă ce đice :

De-ași putŕ cântă ca Cucu
Nu m'ași mai muncŕ cu lucru,

¹⁾ Paulŭ Draga. Doine si hore pop. din Comitat. Aradulŭ în Ungaria, publ. în „Familia“, an. VII. Pesta. 1871, p. 367.

²⁾ Din colecțiunea mea inedită.

C'ași sbură din créngă 'n créngă
Să fiu și codrului dragă. ¹⁾

Câtă de puternică e cântarea Cucului și ce felii
de efectă produce ea asupra inimei Românului se vede
încă și din următorii cântecă :

In mijlocul codrului
Cântă puilul cucului,
Așa cântă de frumosă
Câtă și frunța cade josă ;
Așa cântă de cu jale
De cade frunța pe vale.
De-ași sci cântă ca și cuculă
Nu m'ași mai muncă cu lucrulă,
Ași sără din fagă în fagă
Si-ași cântă mândrei cu dragă. ²⁾

XII.

Am spusă mai susă, că glasulă Cucului menesce
a bine și a reă. Am amintită și aceea că fie-care Ro-
mână se pregătesce pe la Bunavestire ca să-ă asculte
cânteculă și să védă ce sôrte i-a prevesti? Și Cuculă,
ca o pasere sfântă ce este, tuturora li prevestesce câte
ce-va : unora bine, ferecire, bucurie ; altora reă, întris-
tare, jale, dupre cum adică are să li se 'ntemple. . .

Dacă așa dară pre o samă de feciori i-ău luată
la óste, dacă s'ău despărțită de casa părințescă, de
consingenă, amici și cunoscuți, și aă fostă siliți să pără-

¹⁾ Din colecțiunea mea inedită.

²⁾ Valeria Biană. Doine și hore pop. din jurul Mediașului
în Transilvania. publ. în „F a m i l i a“, an. VIII. Pesta. 1872. p. 485.

séscă țera lorū și să se ducă în alte țeri străine, Cuculū este de vină, pentru că elū li-a prevestitū acésta.

Pe dēnsulū își descarcă ei totū alénulū inimei lorū, când cântă :

Frunđă verde florī mărunte
Cântă cucu 'n vêrfū de munte.
Eū gândescū că-mī cântă mie,
Ci elū cânt'a cătunie,
Și elū cântă la voinicī,
Cariī se ducū de pe-aici. ¹⁾

Séu altă doină :

Cântă cuculū pe câmpie,
Eū gândiamū că-mī cântă mie,
Dar' elū cânt'a pribigie
La voinicī făr' de soție. ²⁾

Ciobanulū séu pēcurariulū, căruia mai de grabă i-ar plăcē să fie în societatea ómenilorū, între cunoscuți și cunoscute, decâtū să petrecă singurū numai cu oile sale pe munți și să se lupte cu totū felulū de neplăcerī și neajunsurī, pune vina pe Cucū, de ce nu i-a cântatū a bine? . . . de ce i-a menitū să fie numai singurū? . . . Și în durerea sa ilū blastēmă đicēndū :

Legea ta de cucū bālanū !
Ți-am plătitū șā-mī cânți unū anū
Tu nu mī-ai cântatū de-unū banū.

¹⁾ Anastasia Leonescu. Doine pop. de lângă Surulū în Transilvania. publ. în „Familia“, an. X. Budapesta. 1874. p. 31.

²⁾ Din colecțiunea mea inedită.

Mi-ai cântatū pe munți la oi
Totū a scârbă și nevoi. ¹⁾

Dacă unuia séu altuia nu-ī merge, după cum do-
resce elū să-ī mérgă, totū Cuculū e de vină, pentru că
nu-ī cântă a bine. De aceea ilū amenință elū cu mórtea
și-ī dice :

Bată-te crucea de cucū !
Cântă-mī bine că te'npuşcū.
Și te 'npuşcū și te mânâncă
Nici friptū bine, nici săratū,
Numai prin cenușă datū. ²⁾

XIII.

Cuculū, nu numai că prevestesce binele și reulū,
ce are să-lū petrecă fie-care Românu în decursulū anu-
lū, ci elū mai are încă și darulū de-a alinā prin glasulū
seū celū plăcutū durerea și scârba fie-carui omū.

Dreptū aceea o fetișorā, care a părăsit'o drăguțulū
seū și din cauza acésta nu-și mai póte veni în orī de
supērarea cea mare, se rógă Cuculū, ca elū să nu cante
numai celorū voioși, ci să-și mai aducă aminte și de
cei scârbiți.

Cucule cu pene roși !
Nu cântā la cei voioși
Cântă-mī mie, că-sū scârbită
Și cu inimiorā friptă. ³⁾

¹⁾ Din colecțiunea mea inedită.

²⁾ V. Alecsandri. Căntece de peste Oltū. publ. în „Convorbiri literare“, an. X. Iași. 1876. p. 209.

³⁾ Din colecțiunea mea inedită.

Bărbatul, care și-a perdut nevêsta, nime nu-lă pôte mai lesne și mai de grabă mângăia și alinà ca Cuculă. De-aceea nu se mai adresază elă nimeruă, ci numai Cuculă, ca acesta să-ă aline și să-ă așede la locă inima, ce suspină și oftéză după nevêsta sa.

Cântă-mă, cuce, pe feréstă,
Dacă veđi că n'am nevêstă.
Cântă-mă, cuce, și-mă alină
Inimuța-mă ce suspină.
Cântă-mă, cuce, de-mă aședă
Inimuța-mă ce oftéză. ¹⁾

Altulă érá-și, vedëndă că Cuculă se 'nvêrtesce și cântă prin tôte liveđile, numai la dênsulă nu, îlă îmbie cu plată numai să cânte și la dênsulă.

Elă đice :

Cucușoră eu pene veđi
Mândru cântă pe la liveđi.
Cântă și 'n livada mea,
Că mi-ă inimăora rea,
Tă-oău plată ce s'a cădea ²⁾...

Și Cuculă tuturoră li cântă, tuturoră li'implinesce dorința, pre toți îi mângăe...

XIV.

Unele doăne poporane ni spună, că Cuculă de multe oriă servesce celoră amorizați încă și ca ună felă de solă.

¹⁾ I. Michnea. Doăne pop. din Maramureșă, publ. în „Familia“, an. X. Buda-Pesta. 1874. p. 151.

²⁾ Din colecțiunea mea inedită.

Ună feciorū întrébă pre Cucū despre draguța sa :

— Cucule ! de unde vii ?
— Ia din colo, despre vi !
— Da de mândra ce mai scii ?
— Scii bine, că-î sănětósă,
Șede la gherghefū și cósă,
Nusciū cósă, orī descósă
Da destulū că lacrimī varsă¹⁾...

Altū feciorū, a cărui inimă e arsă de dorulū drăguței sale, trāmite pre Cucū ca să-î spue că n'are celū mai așteptā.

Cucule, sfinția ta,
Du-te spune la mândra,
Că orī câtū m'a așteptā.
La ea nu m'oiū înturnā,
Că mi-î arsă inima
De doruțulū dela ea.²⁾

Dar' las' că și drăguța sci ce să-î respundă. Ea
dice Cuculū :

Cucule de sub pădure !
Du-te la badea și spune,
Că'n duminica ce vine
Să-și rāteze péna bine,
Că eū alta voiū trimete
Rosmarinū și pénā verde
In butulū la dóue fete,
Rosmarinū și dóue florī
In butulū la doi feciorī.³⁾

¹⁾ Din colecțiunea mea inedită.

²⁾ T. Michnea. Do ne și hore din Maramuresū, publ. în „Familia“, an. VII. Pesta. 1871. p. 271.

³⁾ Din colecțiunea mea inedită.

Cuculū înlinesce și acésta solie. Elū se duce și spune feciorului, care l-a trāmisū, ce respunsū i-a datū drāguța sa . .

XV.

Cu tóte însă că Cuculū este fórtē doritū și așteptatū, cu tóte că fie-care Romānū ilū iubește maī multū decâtū pre alte paseri cāntátóre și-i place să-lū asculțe cāntāndū; cu tóte că elū prin cānteculū seī în veselesce și māngāe pre toți cei ce-lū ascultā; cu tóte că elū este cōsideratū de-o p a s e r e s f ā n t ā, cu tóte acestea are și elū pintre Romāni și dușmanī, cariī ilū urmărescū și-i scurtézā viéța înainte de-aī sosī timpulū.

Acești dușmanī ai seī sunt maī āntāiū vrājítórele și apoi meșterii și lăutariī.

Vrājítórele, spune poporulū romānū, cum că prindēndū pre vre unū Cucū și tāindu-i capulū facū cu acesta și cu limba dintr'ēnsulū fetelorū p e d r a g o s t e.

Insă cum facū ele cu capulū și cu limba cucului p e d r a g o s t e e o taină, care n'a pututū pēnē acuma nime seū n'a voitū să mī-o descopere.

Totū ce sciū eū pēnē acuma este, că multe fete mari, învățate și sfātuite fiindū de vrājítóre, pórtā capū de Cucū la sine, maī alesū cândū mergū la jocū seū la altā petrecere, unde sunt feciori, anume ca, precum Cuculū e doritū și așteptatū, plăcutū și iubitū de fie-care omū, așa să fie și ele dorite și așteptate, plăcute și iubite de feciori, și precum Cuculū e alesū dintre

tóte cealalte paseri, așa și ele să fie alese dintre tóte cealalte fete. ¹⁾

Se ȃice mai departe  r -ș  că cel  ce va  npușc  un  Cuc  înainte de S nđ ene și-l  va m nc  fript  însă fără p ne și fără sare,  r  capul  lui  l  va purt  totdeuna la sine, toți ómenii vor  vorb  numai de bine de d nsul  și ascult ndu-l  vorbind  v cea lui li s'a p r  tot  at t  de pl cut  ca și a Cucului.²⁾

Meșterii și'ndeosebi lăutarii  ntrebuințez  capul  cucului de aceea, ca și ei să fie aș  de doriți, de așteptați și de vestiți ca Cucul .

Drept  aceea meșterul  s u l utariul , care voesce să fie mai ales  și mai vestitul  între ceialalți  meni de br sla lui, merge într'o pădure și v d nd  Cucul  și menindu-l  la ce-  trebuie  l   npușc . După ac sta  i  e capul  și-l  p rt  un  timp  anumitul  la sine, adică p n  c nd soc te el  că și-a ajuns  scopul  doritul .

Meșterii  l  p rt  în curele,  r  lăutarii  l  p rt  în violele și cobze.

Andron  din Gura-Solcii, un  l utari  f rte c utat  de poporul  rom n  din Bucovina, ȃice că de-aceea   l utari  vestitul , pentru că el  totdeuna p rt  unu cap  de cuc  în violina sa.³⁾

Untura de Cuc , după cred rea poporului rom n  și după cum arată și o doin , care am audil'o

¹⁾ Dat. și Cred. Rom. din Calafindesci, com. de S. Fr ncu, precum și a altor  Rom ni din Bucovina.

²⁾ Com. de Dli O. Lujan .

³⁾ Cred. Rom. din satul  P tr nții de pe Sucéva, com. de Dli Vasile Turtur n , stud. teolog.

dela o Româncă din satul Putna în Bucovina, e bună de lécu în contra durerii de inimă.

Și vrăjitoarele o întrebuintează totdeauna când cere trebuința.

Étă și doina respectivă :

Legea ta puțuț de cucu
N'am o o pușcă să te'npușcă,
Nie pistolu să te omorū
Să scotū untura din tine
Să-mī tocmescū inima 'n mine.
Inimă pământū și lutū
Multe afturi le-am avutū,
Aftur grele cu durere,
Mândră fără mângiere...
Mângăe-té, mândră, bine,
Că mai sunt voinicī ca mine!...
— Voinicelū ca Dumniata
In Moldova n'oiū aflā!...¹⁾

XVI.

Dar' să lăsămū în pace meșterii și lăutarii dori-tori de cinste mare, și vrăjitoarele sciutóre de multe sciute și nesciute, să facă ce vorū voi cu capurile, cu limbile și cu untura bieților Cucī, cari aū încăputū pe mâna lorū, căci écă aū sositū Sândienele!

Sândienele e diua cea de pe urmă, în care, după spusa poporului, mai cântă Cuculū. De-aicea în colo i se légă limba și nu póte cântā mai multū.

¹⁾ Din colecțiunea mea inedită.

Causa de ce i se lĂga limba în ac sta  i  i de ce nu p te el  c nta mai mult , dupa legenda prim  ar tat  mai sus , e, pentru că numai p n  într'ac sta  i  -a spus  so ul  se  să-l  caute.

Dupa credin a unor  Rom ni  nsa de aceea nu c nta dupa S   n   i e n e, pentru că apuc nd  cu vr'o c te-va  ile înainte de ac sta  i vr'un  grăunte se  d oue de or u  i m nc ndu-l   ndat  r gu esce  i i se lĂga limba, din care caus  nu p te apoi defeliu c nta. ¹⁾

Al i  r - i spun  că de-aceea r gu esce  i nu c nta apoi mai multă, pentru că m n nc  cire e. ²⁾

Cum că Cuculu , dupa credin a Rom nilor , numai p n  la S n iene i dată a c nta,  i mai departe nu, se vede încă  i din urm t rea doin , care am audit'o dela o Româncă din Siret u :

Legea ta de cuc  balan  !
 i-am pl tit  să-mă c n i un  an .
C nd a fostŭ la S n iene
Tu  i-ai pus  cloban u 'n pene.

Dac   nsa se'nt mpl , că Cuculu  să cânte  i dupa S n iene, atunci nu e semn  bun , atunci crede poporul , că de bună samă va fi vr'o b t lie între  re- i cari  mp ra i se  o fómete mare de p ne. ³⁾

¹⁾ Cred. Rom. din Calafindesci, dict. de Vasile Alecsiu,  i Georgie  erban , rom ni din loc .

²⁾ Victor  Popilian , loc. cit.  i Cred. Rom. din Bucovina.

³⁾ Cred. Rom. din C ndreni, com. de Dn P. Ursul .

Asemenea nu e semnă bună, când cântă Cuculă năptea. Atunci încă va fi vr'o revoluție, oră altă nevoie va pică pe capulă bieților ămenă. ¹⁾

După ce a încetată acuma Cuculă a cântă nu remăne și măi departe C u c ũ, precum a fostă elă dela Bunavestire și pënë la Sândiene, ci elă, după cum spune poporulă română din celea măi multe părți ale Bucovinei, se preface în U l i u, și ca U l i u remăne elă apoi pënë la Bunavestirea din anulă viitoră, când ăra-și se preface în C u c ũ și începe a cântă.

Cuculă ca Cucă, după cum crede poporulă și după cum am arătată măi susă, se nutresce din murgură și din frunță de fagă și bē apă de isvoră. Ca U l i u însă se nutresce, ca și oră care altă U l i u de mărimă lă, din puă de găină și din alte paseri mică, pre cari le pôte prinde. ăra în lipsa acestora mănăncă vermă și insecte. ²⁾

ăra după ce aă începută a se cosă fēnațele, după ce ămenă începă a stringe pānile de prin țérine, atunci Cuculă ne părăsesce și se duce dela noi, căci :

Câte paseri sunt pe munte
Nu-să ca cucu de cu minte.
Câte paser sunt în codru
Nu-să ca Cucu de cu șodu.
Cum aude glasă de cósă
Indată lasă țera năstră. ³⁾

¹⁾ Cred. Rom. din cele măi multe sate din Bucovina.

²⁾ Idem.

³⁾ Ana și Emilia Farcașă. Doăne pop. publ. în „Familia“ an. VIII. Pesta. 1872. p. 32°.

Și după ce ne-a părăsit, după ce s'a dus în țerile cele calde, nu se mai întorce înapoi pêne la altă **Elbăvestire**.

XVII.

Limba poporului român este foarte avută de cuvinte și terminii tehnici. Nu așa însă este și limba Românilor celor culti. Aceștia când compun vre ună opă științifică și li lipsesece vre ună cuvântă seú termină tehnică, nu-și dau silința a-lă căută în sinulă poporului, unde de bună samă l-ar putè află, ci mai de grabă îlă împrumută seú îlă trăducă de-a dreptulă din alte limbi.

Acésta faptă foarte dăunăciósă pentru limba noastră m'ndémná totdeuna, când affu, fie chiar și ună singură cuvântă seú termină tehnică, seú nume mai puțină eunoscută și usitată, a-lă da publicității.

Totă din acéstă punctă de privire voă să amințescă aice ce-va și despre numele propriu ală **Cuculă**.

Ună bărbată din sinulă poporului, trecută prin tôte scolile, de altmintrelea destulă de invățată și pe lângă aceștia încă și poetă, recitându-ă la o ocașiune ună cântecă poporană, în care eră vorba despre „Cucă“, s'a mirată foarte multă de acésta, dicându-mă că elă în viața sa n'a audită ca pluralulă dela „Cucă“ să fie „Cucă“.

Invățatulă meú eunoscută s'a mirată, pe când Românulă țerană î-ar fi rușine să se mire de-așa ce-va,

sciindũ prea bine cã'n tôte țerile locuite de Români se
aflã sute și mi de „C u c i ă“.

Dacã n'ar fi mai mulți C u c i ă, cum i-ar fi pututũ
Românulũ plesni prin minte sã compue și sã cânte
bunã órã doina urmãtore, care eu puține schimbãri o
întãlnimũ pretutindene unde numai locuescũ Români?

La Moldova 'ntre hotare
Este-unũ nucũ cu frunța rarã,
Se stringũ C u c i ă de prin țerã
Și cântã de se omórã,
Și-așa cântã de frumosũ
De picã frunța pe josũ,
Și-așa cântã de cu jele
De mai tótã frunța pere,
Și-așa cântã de supțire
Pentru-a nóstrã despãrtire. ¹⁾

Óre ce-ar dice unũ pruncũ de țeranũ, când invẽ-
țãtoriulũ seũ de istoria naturalã i-ar propune, cã C u-
culũ se óuã în cuiburile altorũ paseri?

De bunã samã cã l-ar ride, pentru cã elũ mai
nainte de-a pãși peste pragulũ scólei, a auđitũ dela
maicã-sa, seũ dela o sórã, seũ dela altulũ cine-va ur-
mãtorea doinã:

Cântã puilũ cuculũ
La pólele nuculũ,
Așa cântã de frumosũ
De picã frunțele josũ.
Mai în josũ la rãdãcinã

¹⁾ Din colecțiunea mea ineditã.

Cântă C u c a cea bătrână,
Și-așa cântă de cu jele
De stañ apele de-a mere. ¹⁾

Séu, de nu va fi auditū pre acésta, va fi auditū
pre astălaltă :

Frunță verde de arinū,
S'a dusū C u c u l ū celū bătrânū
Pe trei anī la Rusalimū, ²⁾
Și 'ne'un anū a zăbăvitū
Și 'napoi când a venitū
A găsitū puii cu pene
N'aū sciutū cui țice nene.
C u c u l i ț a cea bătrână
A luatū puii de mână,
S'a suitū pe-o rădăcină
Și din gură că li-a țisū:
— Dragi mamiț, puii mamiț!
De-amu singuri mi-ți sburā,
Singuri hrana veți cătā,
Singurei vē veți hrānī,
Singuri în lume-ți traī! ³⁾

Din aceste două doine ori și cine pôte să védă,
că poporulū românū pre muerușca C u c u l u i o nu-
mesce C u c ā séu C u c u l i ț ā. Prin urmare C u c a
séu C u c u l i ț a se ouă în cuibulū altorū paseri, ér'
nu C u c u l ū.

¹⁾ M. Pompiliu. Doine din prejurulū Sibiitului, publ. în „Tra-
ia n ū“, an. I. Bucuresci. 1869. No. 79. p. 320.

²⁾ Prescurtatū, în locū de Ierusalimū.

³⁾ Din colecținea mea inedită.

Prunculă de țerană o scie acésta. . . Și fiindă că elă o scie, cu atâta măi multă și măi de grabă trebue s'ă scimă și noi . .

Ba! dupre cum mi s'a spusă, muerușca Cuculăi se numesce în unele părți încă și *Cuculésă*.¹⁾

Atâta de-o cam dată despre muerușca Cuculăi!

Deminutivele dela *Cucă* sunt *Cuculeță*, *Cucușoră* și *Cucușelă*. Cele douăe deminuti-ve dintâiu le-am vădută în cântecele, ce s'au citatū în decursulă acestuă articulă, érá celă din urmă ni-lă înfățișază următórea doină:

Cucușelă de pe pădure!

Du-te la măica și-ă spune

Să-mă trimită haîne bune,

Că eu astea m'am uritū

Totū suindū și coborindū,

Suă în delă, coboră în vale,

Picórele mă doră tare²⁾ . . .

XVIII.

După numele Cuculăi numescă Românăi din Bucovina douăe plante, cară înflorescă tocmai pe când începe Cuculă a cântă.

Acestea plante sunt „*Cioboșica cuculăi*“ lat. *Primula officinalis* Jacq. germ. die Frühlingsschlüsselblume, și „*Limba cuculăi*“, lat. *Cymnadenia conopsea*.

¹⁾ Com. de Vasile Flocea, Română din Câmpulungă în Bucovina.

²⁾ Din colecțiunea mea inedită.

Cioboșica cucului, după spusa poporului, își are numirea sa de-acolo, pentru că sémână la făptura florilor sale cu „l a b a c u c u l u i“. Érá „L i m b a c u c u l u i“ se numesce astfeliú, pentru că flórea ei este roșie-pestriță ca și l i m b a c u c u l u i.

Óuele fluturelú *Gastropacha neustria* L. germ. der Ringelspinner, lipite în forma unei verigute de ramurile cele tinere ale pomilorú și arborilorú poporulú românú din Bucovina le numesce „S t u p i t u l ú C u c u l u i“ séú „G l a s u l ú c u c u l u i“.

Cum de le numescú Românii óuele fluturelú acestuia astfeliú, și ce facú ei cu ele, am arătatú mái pe largú într'altú locú.¹⁾

Multe familii române, nu numai în Bucovina, ci și în celelalte țeri locuite de Români, pórtă connumele de „C u c u“. Asemenea se află fóрте mulți Români, cari sunt de cătră consătenii lorú luați în batjocură și porecliți „C u c u“.

În Bucovina, singurú sciú pêne acuma pre mái mulți Români țerani, dintre cari unii se numescú, érá alții se poreclescú „C u c u“.

Ba! în România aflămú încá și unú munte, apoi vr'o câte-va sate și locuințe isolate, cari sunt numite după numele Cucului, precum : C u c ú, C u e á, C u c i, C u c u l e s c i, C u c e s c i,²⁾ și târgulú Cucului din Iași.

¹⁾ Veđi „Stupitulú Cucului“, publ. de noi în „Amiculú familiei“, an. II. Gherla și Clușii. 1879. p. 9.

²⁾ D. Frunđescu. Dicționarú topograficú și statisticú alú României. Bucuresei. 1872. p. 150.

XIX.

Dela datinele și credințele, ce aū Româniū despre „Cucū“, în decurgerea timpului s'aū formatū mai multe proverbe și ȃicale, cari acuma sunt fôrte respândite între poporū și fôrte adeseori întrebuințate.

Reproducemū aice pre cele ce ni-sū mai cunoscute.

„Ascultă Cuculū pênă-țî cântă“, ascultă învățătura, seū sfatulū, seū îndemnulū celū bunū, pênă ai dela cine îlū ascultă și pentru ce a-lū ascultă.

„Reū ĩ-a cântatū Cuculū“, se ȃice, când unū omū ĩ-a mersū reū în ôre-și care privință.

„Bine ĩ-a mai cântatū Cuculū“, se ȃice unū omū, care a câștigatū ce-va, seū care în tôte afacerile sale ĩ merge fôrte bine.

„ĩ-a cântatū Cuculū astă-ȃi“, adică astăȃi ĩ-a mersū tare bine.

„Sciū că ĩ-a cântatū Cuculū!“ sciū că-ĩ merge bine, sciū că-ĩ norocosū, ferecitū!

„N'are să-ĩ cânte Cuculū“, adică: nu va avē parte de ce-va, seū nu va ajunge pênă la primă-veră; mai nainte de-a cântă Cuculū are să móră.

„Amblă de florī de Cucū!“ âmbă în colo și'n cōce de géba; nu va câștigă nemică; âmbă fără de nici unū scopū perȃendū timpulū înzădarū.

„Pênă-ĩ Cuculū!“ nici când, nici odată!

„Bată-lū Cuculū!“ sinonimū cu „bată-lū noroculū!“

„Bată-l ū Cucul ū că frumos ū e!“ E fôrte frumos ū. Se aplică acésta đicală mai cu samă la ómenii ce ni plac ū, ce-î i ūbim ū, și cari totodată sunt frumoși și plăcuți la vorbă.

„Iș ū teme femeea ca Cucul ū.“ E cunoscut ū din istoria naturală, că Cucul ū e fôrte gelos ū, — pare-că dragostea îl ū inebunesce. In toți semini ū se vede un ū rival ū cu care se ie la harță. Acésta imprejurare poporul ū român ū n'a trecut'o cu vederea, ci dela dēnsa a format ū proverbul ū de mai sus ū, care se aplică la un ū om ū, ce e fôrte gelos ū pe nevēsta sa, care o teme, cum se đice, chiar și de umbra ei.

„A ĩbă casa Cucul ūi“. Tot ū din istoria naturală ne putem ū convinge, că Cucul ū e fôrte re ū părinte de familie : in loc ū de a avē și el ū cuibul ū lui, de a ĩngriji de venitórea progenitură, ca alte paseri, cu i ūbire și ĩnteres ū, din contră e cel ū mai vagabund ū, n'are nici casă, nici femei adevērată, — face curte la tótă lumea. De-aicea, cred ū eu, că Românii a ū format ū proverbul ū acesta, care se aplică la bărbații ce ĩncredințioși ca un ū fel ū de blăstēm ū.

Un ū cântec ū poporal ū din Bucovina, in care e cuprins ū proverbul ū acesta, sună :

Cine ĩubesce și lasă
Nu l-ași vedē făcēnd ū casă,
A ĩbă casa cucul ūi
Și odihna vēntul ūi,
Că nici cucul ū n'are casă,
Și nici vēntul ū țēr'alēsă !

Altă cântecă din Transilvania sună astfel :

Cine ne-a stricată pre noi,
Pre noi bade pre-amêndoi,
A i b ă casa cuculu i
Și odihna vântulu i,
Că nici cuculă n'are casă,
Da nici vântulă țer'alésă !

„E îmbrăcată ca Cucu 'n pene“, se dice despre o fêtă avută, care este fôrte frumosă îmbrăcată, și a carii îmbrăcăminte sunt fôrte prețioșe.

„E cucu!“ adică : e ametitū, că nu pôte încurcă nici dōue cuvinte. Acêsta đicală se vede că vine de-acolo, că precum Cuculă nu pôte produce măi multe, măi variate și măi sonóre sunete, ca alte paseri cântătore, precum e cântarea lui monotónă, érá după Sânđiene răgușită și urită, așa și omulă celă bétu și ametitū nu pôte vorbi ca alți ómenī.

„Cuculă cântă pêne e frunđa verde, é r' nu când pică de bêt rână“, adică tóte aū a se face la timpulă seū, nu când a trecutū acesta ; omulă să se îngrijéscă de cele necesare pêne ce e tēnērū, nu când ilū împovóra bêt rânețele.

„Cuculă pêne nu vede mugurū nu cântă“, adică omulă înțeleptū nu întreprinde nemică înainte de timpū...

„Iă cântă Cuculă în casă“, i-a remasū casa deșertă, pustie.

Cuvêntulă „Cucu“ se 'ntrebuințéză de cătră poporulă românū și ca adverbū, și anume în dōue înțe-

lesuri : întâi „C u c ũ“ cu înțelesul de singur, și alu doilea „C u c ũ“ cu înțelesul de „s u s ũ“. In vorba de tôte dïele nu odată auđim ũ đicându-se : „e c u c ũ p e l u m e“, — „a r e m a s ũ c u c ũ“ și „ș e d e c a u n ũ c u c ũ“, seũ „ș e d e c u c ũ“, adicã : singur, singurelũ.

Dupã cãtũ se pôte sci din istoria naturalã C u c u l ũ rarũ cãnd cãntã pe pãmentu, ci mai multũ numai susũ, pe vêrfurile ramurilorũ dela arbori, de-aice apoi și adverbulũ „c u c u“ în înțelesũ de „s u s ũ“. Acêsta se pôte deduce și de-acolo, cã prunciũ, cãnd se jocã, dacã unulũ se sue și se ascunde unde-va susũ, strigã „c u c u“, dãndũ prin acêsta de scire cã elũ este „s u s ũ“. Êrã dela adverbulũ „C u c ũ“ cu înțelesul de „s u s ũ“, s'a formatũ apoi verbulũ „c u c u i - i r e“ cu înțelesul de a se acãțera, a se sui pe ce-va ; unde te-ai c u c u i t ũ seũ c u c u i a t ũ - unde te-ai acãțaratũ ; nu te c u c u i acolo- nu te sui.

In fine, crede poporulũ romãnũ, cã C u c u l ũ are putere asupra oilorũ, cari au fêtatũ cãnd a cãntatũ elũ și pôte luã lapte dela acelea oi. Deci ca oile sã nu pãrdã laptele îndãtinãzã Romãnii cu ocasiunea „A l e s u l u i“ de a l e r e s c u c ă i (res-cuc), adicã de a rupe unũ colacũ în doue, din carele o parte se împarte și se mãnãncã apoi de cãtrã stãpãnii oilorũ, de cãtrã pãcurari și ceialaltũ ómeni, cari mai sunt adunați la alegerea oilorũ, ér' o parte se pãstrãzã preste anũ și se dã oilorũ în tãrițe spre mãnãcare, anume ca sã-și pãstreze laptele...

Când rupă colaculă acesta, ȃice unulă dintre cei ce-lă rupă „c u c ũ!“ érá celalaltă respunde „r e s c u c ũ!“¹⁾

Acestea sunt legendele, datinele, credințele, cãntecele și proverbele Romãniloră despre C u c ũ!

¹⁾ At. M. Marienescu. „Alesulă“ publ. în „Familia“ an. IX. Pesta. 1873. No. 21. p. 240.

Pescăraşul.

I.

Pe 'ntinderea cotitóre a riurilor si riurelelor, cari isvorescú din tóte părţile Carpaţilor şi cari, trecându prin întinsele văi şi şesuri, din ce în ce se mărescú totú mai tare, se află o mulţime de pescişori de tótă mâna. Unii dintre aceştî pescişori, de cum se desprimăvăreză şi pêne târđiú tómnă, când e timpú frumosú, sáninú şi căldurosú, alérgă în colo şi'n cóce ca nisce furnicî sārindú cu gura în susú şi prindéndú diferite muscuţe, ce sbórá pe de-asupra apei, érá alţi, adunându-se şi îndesându-se de-a lungulú ţermurilorú, se jócă séú se încăldescú la rađele cele plăcute şi călduróse ale sórelui, de-ţi e mai mare dragulú să stai şi să te uiţi la dênşii.

Dar' tocmăi pe când aceste fiinţe nevinovate se simţescú mai ferecite şi scutite de orî ce pericolú, când se jócă şi alérgă mai tare în tóte părţile, de multe orî se ivesce ca din pămêntú o păséruică mică şi fórté sprintenă, care, sburându ca o săgétă pe de-asupra apei a acestorú riuri şi riurele, pre celú dintâiú pescişorú ce-lú zăresce şi-î cade din dămână ilú apucă repede

cu rostul¹⁾ ei cel^u lung^u, drept^u, suptire și spre v^{er}f^u din ce în ce tot^u mai ascuțit^u, și cum il^u apucă îndată se face nev^{er}duță cu d^{en}sul^u, duc^{en}du-l^u de mâncare puilor^u seⁱ, se^u osp^{et}ându-l^u singur^ă. După ac^{es}ta se'n^ot^ornă érá înapoi și din nou începe a p^{es}cuⁱ în murmur^{at}órele și limpedile unde ale riurilor^u și riurelelor^u.

Și óre cum se numesce ac^{es}ta p^{as}eruică, ac^{es}t^u dușman^u ne'mp^{ac}at^u al^u pescișorilor^u, și mai ales^u al^u pescișorilor^u, carⁱ se țin^u prin riurile și riurelele cele limpedi?

Ac^{es}ta p^{as}eruică, puțin^u cucuiată și cu códa scurt^ă, ale carⁱ pene de pe spate sunt pe de-asupra vineții și pe de desupt^u strelucit^ore ca m^{et}asa, érá celea de pe celelalte părți ale corpul^u mai mult^u albăstrii și verđii, se numesce de cătră Românⁱ din Bucovina P^{es}căraș^u, P^{es}cărel^u, P^{es}cărel^u-v^{en}et^u, P^{es}cari^u, P^{es}cari^u-v^{en}et^u, érá în celelalte țeri locuite de Românⁱ: P^{es}cari^u²⁾, P^{es}cari^u-verde³⁾, P^{es}căruș^u și P^{es}căruș^u-v^{en}et^u, fem. P^{es}cariță⁴⁾, lat. *Alcedo ispida* L. germ. der gemeine Eisvogel.

¹⁾ Românⁱ au ma multe cuvinte, carⁱ însemnă rostul^u paserilor^u, și anume: rost^u, bot^u, c^{io}c^u, clonț^u, clobanț^u, plisc^u și flisc^u. Inșă cele mai usitate dintre tóte cuvintele acestea sunt: rostul^u, botul^u și c^{io}cul^u.

²⁾ B. Nanian^u. Elemente de istoria naturală. Partea I. Zoologia. ed. III. Bucuresci. 1873. p. 97.

³⁾ La Românⁱ diu Banat^u, com. de Dl^u Ios. Olari^u, înv^{et}ătoriu în Doman^u.

⁴⁾ A. de Cihac. Dictionnaire d'étymologie daco-romane, t. I. éléments latins. Francfort. 1870. p. 201.

II.

P ă s c ă r a ș u l ă este respânditū în tótă Europa, unde se află ape curgătoare și limpedi. Pre dânsulū putemū să-lū vedemū mai adeseorī numai în țile sânine, line și frumoșe, când ca o săgătă sbóră pe de-asupra apelorū curgătoare, alergândū după nutrețulū seū, care, după cum am vădūtū și mai susū, constă mai alesū din pescișorī micī, ce-ī prinde din sborū cu rostulū, de unde se vede că-ī vine și numirea de P ă s c ă r a ș ū, P ă s c ă r e l ū, P ă s c ă r u ș ū și P ă s c a r i ū la poporulū românū. Érá când nu sbóră, când se pune unde-va josū să ședă, atunci omū fôrte ajunsū de capū trebuie să fie acela, care pôte da de dânsulū, seū care îlū pôte prinde.

De-aice, dela acésta istetiime și iscusință a P ă s c ă r a ș u l u i de-a se ascunde și-a se ferī așa de bine de ochiī ómenilorū, cugetū eū că vine apoi și credința, ce se va arătā mai la vale, a Românilorū din ținutulū Dornei, cariī istorisescū și credū, că dacā unū omū bătrânū, unū moșnégū, va prinde și va mânca n ó u e P ă s c ă r a ș i, atunci va întinerī, seū dacā nu tocmai va întinerī, apoi celū puținū nu va îmbătrânī mai multū, ei va remanē așa cum este.

III.

Cui îi placū bătrânețele și slăbia?

Nimēruī!

Fie-care omū, fie-care românū arū voi să fie și să remâe tótă viéta sa tēnerū, frumosū și tare. Érá

dacă a trecutū acuma peste pragulū tineretelorū și-a datū în anīi bētrânelorū, cari mai totdeuna sunt încărcate de slăbăciune și de multe alte neajunsurī și neplăcerī, atunci fiindu-ī bētrânețele neplăcute și adeseorī nesuferite, nu odată începe a se plânge asupra lorū și a cântă :

Bētrânețe, haīne rele,
Tare m'am uritū cu ele.
Eū mē ducū
Ele m'ajungū,
Și eū mergū
Ele mēntrecū. . .
Bētrânețe cu slăbie
Ce-mī cădeți năpaste mie ?
Luați-vē pe cea cóstă
Că-ți găsi de sama vóstrē !¹⁾

Insă nu fie-care românū bētrânū se mulțămescē numai cu cânteculū acesta și cu altele asemenea acestuīa, cari potū să-ī aducă numai óre-și care mângăere și alinare sufletulū seū, nici decum însă tărie și frumsețe corpulū, ci cei mai multī caută diferite mijlóce, prin cari, cugetă ei, că se potū face tinerī și tari, precum aū fostū în junețe. Așa unīi întrebuintēză sucurī de diferite plante pre cari seū că le beū seū că se spală cu dēnsele pe față ; mânâncă međū de nucă și beū vinū vechū ; se scaldă în lapte dulce seū deminețile în róuă ; érá alții mânâncă rărunchī, plămáne, inimī și carne de diferite paserī. Și tóte acestea le facū

¹⁾ S. Fl. Marianū. Poesī rom. t. II. Doīne și Hore. Cernăuți. 1875. p. 100.

ei numai și numai ca să fie și să rămâe tineri și frumoși, căci :

Pên' ce-î omul tinerelū
Se ține dorulū de elū,
Dară când îmbetrânesce
Și dorulū călătorește. ¹⁾

Éră acésta cu atâta mai multū, ca nu cumva să se afle vre unulū bunū de gură, care ar putè și ar avè tótă dreptatea să-î dîcă într'o bună deminétă :

Pên' e omulū tinerelū
Se légă dorulū de elū
Éră dacă 'n betrânesce
Pune-î paie și-lū pârlesce. ²⁾

Și mai alesū atunci, când atare moșū bētrânū mai are, din pēcate, încă și-o nevēstă tēneră și frumósă, căci apoi, dacă nu caută tóte mijlócele ca să se ție și elū tēnerū, nu póte scăpà de-a nu audí unele ca acestea :

Frunđă verde érbă dulce,
Lelea-î mândră ca și-o cruce
Și moșulū de-abia se duce.
Lelea-î mândră ca și-o flóre
Moșulū de-abia stă'n picíore. ³⁾

IV.

Una dintre pāserelele, care așîderea servesce Românilorū ca unū mijlocū sigurū, prin care, după cre-

¹⁾ Din colecțiunea mea inedită.

²⁾ Idem de eadem.

³⁾ Idem de eadem.

dință lorū, se potū face tineri, tari și frumoși, este și P ă s c ă r a ș u l ũ.

B ă t r ă n ă i, cariū numai decâtū voescū să fie tineri, când aū să-și serbeze ȓiua nasceriū lorū, se ducū desdeminetă la unū riū, unde sciū de mai nainte că se află mulți P ă s c ă r a ș i de-aceștia și, după ce aū ajunsū la starea loculi, se punū cu o pușcă încercatā la pândă, și cum vedū pre vre unū P ă s c ă r a ș ũ, rostescū următorele cuvinte :

„Eū te sorocescū anume pentru ca să-mi fiū mie spre ușurința b ă t r ă n e t e l o r ũ mele în ȓiua în care m'am născutū, ca a d ă o u a 6 r ă să mē facū ca unū t ă n ă r ũ.“

Și cum rostescū ei cuvintele acestea punū pușca la ochi și țintindū îi dau drumulū în P ă s c ă r a ș u l ũ, care, după ce a prinsū vre unū pescișorū și s'a pusū pe vr'o r ă m u r i c ă s ă u r ă d ă c i n ă a unū arborelū de pe țermulū riulū s ă u pe vre o p e t r i c i c ă de pe culmea unū a g e s t r u ¹⁾, voesce și elū a-și m ă n c ă p r a d a sa.

În modulū acesta purcede fie-care b ă t r ă n ă i, p ă n ă î n p u ș c ă n 6 u e P ă s c ă r a ș i.

Éră după ce a prinsū acești P ă s c ă r a ș i merge cu d ă n ș i i a c a s ă, îi c i n ă t u e s c e ²⁾, îi curățesce frumu-

¹⁾ A g e s t r u î n s ă m n ă o r ă d i c ă t ũ r ă de p ă m ă n t ũ amestecatū cu felū de felū de lemne și petrii, mai pe scurtū totū ce aduce v ă r a o a p ă r e p e d e și a ș e ȓ ă î n t r ' u n ũ l o c ũ la cotitura unū riū s ă u p ă r i ũ. Éră cuv ă n t ũ l ũ acesta s'a formatū dela verbulū a g e s t r i - i r e, care î n s ă m n ă at ă t a c ă t ũ a se o p r i, a se a ș e ȓ ă î n t r ' u n ũ l o c ũ. — Cum de s'a a g e s t r i t ũ a c ă s t a p e - a i c i = cum de a ajunsū și s'a o p r i t ũ a c ă s t a p e - a i c i ? — Cuvintele acestea sunt usitate mai alesū în p ă r ț i l e dela munte.

²⁾ A c i n ă t ũ l î n s ă m n ă at ă t a, c ă t ũ a c u r ă ț i p a s e r i l e de m ă r u n t a e și a l e p e p ă r ă pentru cină.

şelū de pene şi apoi, punēndu-ī într'o tīgae cu untū la focū ca să se frigă, érá-şi rostesce cuvintele de maī susū arătate, adica :

„Eū vė sorocescū anume pentru ca să-mī fiţi mie spre uşurinţa bătrâneţelorū mele în đīua în care m'am născutū, ca a dóua órá să mă facū ca unū tēnerū.“

După ce s'aū friptū acuma P ă s c ă r a ş i i cum se cade, îi ie dela focū, îi pune într'o strachină pe mėsă şi apoi punēndu-se şi elū la mėsă şi rostindū din nou cuvintele de maī susū începe a-ī māvca.

Făcēndū acēsta în đīua născerei sale, credū Romāniū că celū ce o face, întineresce şi prinde la putere érá dacā nu tocmaī întineresce, apoi celū puţinū nu îmbetrānesce, ei remāne aşa pēnē ce móre.

E însă totodatā de însemnatū, că omulū ce voesce să se facā tēnerū şi spre scopulū acesta inpuşcă P ă s c ă r a ş i în đīua născerei sale, în đīua aceea nu e bine nemicā alta să mânānce, fără numāi acei n ó u e P ă s c ă r a ş i cu puţinā pāne, şi încă şi acēsta abiā dupā ce a înseratū. Dacā mânāncā si altā ce-va maī nainte, apoi P ă s c ă r a ş i i nu-ī sunt de nici unū folosū.

Carnea prospēta de P ă s c ă r a ş ū, dupā cum spunū şi credū Romāniū din ţinutulū Dornei, e bună încă şi de durere de capū. Omeniū, pre cariū îi dóre capulū, prindū unū P ă s c ă r a ş ū şi carnea lui încă caldā şi crudā fiindū o punū la frunte şi la cēfā şi dupā ce o ţinū acolo unū restimpū anumitū se vindecā, adică tótā durerea li încetézā, ca şi când li-ar lua-o cine-va cu mâna.¹⁾

¹⁾ Com. de Dlū P. Ursulū.

V.

E sciutū mai departe din istoria naturală, că P ă s c ă r a ș u l ă își face cuibulū într'o bortă pre care o sapă singurū cu rostulū seū celū tare și ascuțitū pintre petrite de pe malurile apelorū și după ce se óuă într'ensulū, când clocesce, seū când e urmăritū de cineva, nu iese din cuibū, de-ai āmblā și de-o sută de orī pe de-asupra lui, fără dórā numai atunci, când îi scii de mai nainte cuibulū și bagī vr'unū bătū în nuntru. De altmintrelea rarū care omū e în stare a-i aflā cuibulū, pentru că elū astfelū și-lū duréză, că nime nu pôte cu 'nlesnire a i-lū aflā, ci numai după fórte multă și mare ostinélă.

De-aice apoi, dela acésta datinā a P ă s c ă r a ș u l ă i, presupunū eū că vine și credința Romānilorū din F r ă t ă u ț i i - v e c h i, satū în ținutulū R ă d ă u ț i l o r ū, cariī mī-au istorisitū, că acela, care va aflā cuibulū acestei paseri și-i va luā óuele, va fi n ă s d r ă v a n ū, va sci tóte cele ce se vorū întēplā în viitorū, și că c'unū asemenea omū nime nu se va putē apoi mēsurā nici în privința tării și virtutiī, nici în privința iscusinței, înțelepțiunei și istețimeī.

Acestea sunt datinele și credințele Romānilorū despre P ă s c ă r a ș ū !

Albinărelul.

I.

Frumóse și 'ncântătoare sunt fênațele și fênciórele¹⁾, lucinile²⁾ și luminișurile³⁾ când sunt înverđite și împenate cu totű felulű de florű mirosítore. Și când timpulű e plăcutű, când sórele respândesce în tóte părțile rađele sale cele călduróse, ele devinű cu multű mai atrăgétore și încântátore, căci atunci atâtű locuitorii câtű și cercetătorii lorű se află în ne'ntrepruptă mișcare și lucrătivitate. Atunci miű și milióne de albine de cum resare sórele și pêne ce se'ngână điuca cu nóptea nu stau mai nici unű minutű locului, ci unele, eșindű de prin albinării, sbórá dela o flóre la alta adunándű cêrá și miere și sbárnăindű ca și când ar fi nisce roű întregű, érá altele, carű s'aű pornitű mai de timpuriű,

¹⁾ Fênciorű dem. dela fênațű.

²⁾ Lucină pl. lucinű, e unű cuvêntű fórte usitatű în Bucovina atâtű în vorba de tóte đilele, câtű și în cantecele poporane. Ea însêmnă mai ántăiű unű locű deschisű în munți și păduri, o poiană în care póte fórte lesne strebate și lucű sórele, și apoi culmea unui délű. În Bucovina se află și unű satű, cățű-va munți și déluri, carű pórtă numale de Lucină.

³⁾ Luminișű pl. luminișuri, are aceea-și însemnare ca și lucina, se'ntrebuințézá însă mai multű în înțelesű de o poiană ma mică.

se'ntorcă încărcate spre casă. Mii și mii de vespî și vespîșori¹⁾, bondari și bondărași, nevoindă a se lăsa să fie întrecuți de densesle, încă alérgă în colo și 'n cöce ca și ei asemenea să adune miere, după cum li-i acuma și adunatulü lorü, și după ce o adună să o ducă și s'o depue cei dintăiü în nisce făgurași²⁾ suptirei și ațoși făcuți pe acoperemintele unorü case séu atârnați de rămurelele unorü arbori din apropierea vre unui riü, érá cei din urmă în nisce făgurei rotunđi ce și-i facü prin borți înguste de pe suprafața pămêntului. Pe de altă parte sute și mii de căluți séu căiuti și călușei³⁾ sarü în colo și'n cöce prin érbă producëndü prin săriturile lorü unü felü de sunetü, ce sémêmênă fôrte multü cu sunetulü ce-lü producü cosași cândü cosescü, din care causă în unele locuri se mai numescü aceste mici vietăți încă și c o s a ș i.

Pe la rădęcina și'n umbra erbei și a florilorü însă cete întregi de furnici nu-și potü da rëndü unele strîngendu-și nutrețulü necesarü pentru susținerea vieții, érá altele târâindü după sine câte unü săcușorü albinetü spre a-lü aședă într'unü locü mai bunü și mai sigurü de cum aü fostü mai nainte.

Mai pe scurtü nici una dintre insectele sburătoare, câtü și cele nesburătoare, precum și multe alte vietăți,

¹⁾ Vespîșorii sunt o specie de vespî cu multü mai micü decâtü vespîi ordinarî.

²⁾ Făgurașü și făgurelü dem. dela fagurü.

³⁾ Sub căluți séu caiuti și călușei înțelege poporulü românü din Bucovina unü felü de insecte din familia lăcustelorü, carî petrecü mai multü prin érbă de pe fênațe și se numescü germ. Springer séu Heuschrecken.

cară împoporéză seú cercetéză fênațele nu staú mai nici unú minutú de gıaba.

Dar' pe când tóte vietățile acestea, despre carı am vorbitú pênă aice, se află în cea mai mare mișcare și activitate, pe când fie-care alérgă după nutrețulú seú seú se preâmblá dela o flóre la alta, nepurtândú grija niméruia, pe-atunci o păserică, care li ține calea seú, mai câtú e diulica de mare, âmblá în urma lorú, cum le vede se repede spre dênsele și prindêndú-le din sború cu rostulú se pune josú și le mânâncă.

Acésta păserică, care are o deosebită plăcere și gustú de-a face unú resboiú cumplitú pintre însecte și mai alesú pintre albine și vespi, se numesce de cătră Româniú din Bucovina Albinărelú și Furnicariú, de cătră cei din Transilvania Prigórá¹⁾ și Prigóre²⁾, érá de cătră cei din Moldova și Muntenia Prigóre, Pregore, Vespariú și Vespăriță³⁾, lat. *Merops apiaster* L. germ. der Bienenfresser.

¹⁾ S. Petri. Vocabularú portativú. Partea I. românescú-nemțescú. Sibiriú, 1861.

²⁾ Sab. Pop. Barcianú. Vocabularú românú-nemțescú. Sibiriú. 1868. — G. A. Polizú. Vocabularú românú-germanú. Brașovú. 1857.

³⁾ Dr. Cihac. Istoria naturală, ântâia órá în limba românescă compusă. Eșí. 1832. p. 91. — B. Nanianú. op. cit. p. 97. — D. Ananescu. Cursú elementarú de istoria naturală. t. III. Zoologia. Bucurescí. 1874. p. 95. — A. T. Laurianú și I. C. Massimú. Glossariú, care cuprinde vorbele din limba română străine prin originea seú forma lorú etc. Bucurescí. 1871. p. 146. — Bradescu. „Utilitatea paserilorú“ publ. în „Trompeta Carpațilorú“, an. XII. Bucurescí. 1874. No. 1167. —

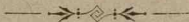
II.

Albinărelul e una dintre păserele cele mai frumoase, câte provin în țările locuite de Români, elă întrunesc pe penele sale mai toate colorile, precum albe, roșii, galbine, albastre, castanii, negre și verzi.

Nutrețul de frunte al Albinărelului, după cum a observat cei mai renumiți ornitologiști, și după cum am arătat și noi mai sus, sunt totu felul de mușce, apoi strechii, lăcuste, bondari, cărăbuși și gârgăuni, însă mai ales albine și totu felul de vespă, de unde se vede că-i vin la poporul român și numirile de Albinărel, Vespări și Vespăriță. Ba! Român din unele sate ale Bucovinei, precum bună oră din Frătăuții-vechi și din Crasna, mi-au spus că Albinărelul mănâncă cu mare plăcere și furnică. De-aici apoi l-au numit locuitorii acestor sate și Furnicariu.

III.

Albinărelul se află mai pretutindene în Europa. Elă își face cuibulă decomună prin borți adânci din țermurii apelor. Âmbălă în cete și strigă, mai cu samă înaintea unei ploii, fôrte tare. De-aicea vine apoi credința Românilor atâtă a celor din Bucovina, câtă și a celor din România, că Albinărelul e nu numai ună anunțatoriu fôrte bună de plôie, ci și că elă, macară că petrece mai multă în apropierea apelor, nici când de altă dată nu bé apă, ci numai când plôuă.

Dumbrăvanca.

Una dintre paserile mutătoare séu călătore, care vine la noi cam cătră finea lui Prierü și'n Augustü se pregătesce érá-și de ducă așa, că pe la mijloculü lui Septemvre ne lasă cu totulü, este *Dumbrăvanca*, numită în Bucovina încă și *Găițișóra*, în Muntenia *Dumbravanca*, *Dumbrăvióra*, *Corabatică*¹⁾ și *Căcăü*²⁾, érá în alte locuri locuite de Români *Gaiță-vênătă*³⁾ și *Corbă-albastru*⁴⁾, lat. *Coracias garrula* L. germ. *Blaurake* oder *Mandelkrähe*.

Dumbrăvanca, care are mărimea unei *Ceuce* și care petrece la noi mai multü prin păduri și prin dumbrăvi, de unde se vede că-ï vinü la poporulü românü și numirile de *Dumbrăvanca* și *Dumbrăvióra*,

¹⁾ George Baronzî. Opere complete. Vol. I. Limba română și tradițiunile ei. Galați și Brăila. 1872. p. 131.

²⁾ Com. de Dlū Gr. Stefanescu, profesorü de universitate în Bucuresci, și de Dlū P. Ispirescu, tipografü în Bucuresci.

³⁾ A. de Cihac. Dictionnaire d'étymologie daco-romane. t. II. Éléments slaves, magyars, turcs, grecs-moderne et albanais. Francfort. 1879. p. 112.

⁴⁾ A. Pocorni. Istoria naturală, traducere română. Viena. 1861. p. 70. —

se p^ote cun^osce de pe urm^otorele semne : rostul^u ei e de mijloc^u, t^ori^oru, drept^u, la r^od^ocin^o l^ot^ore^u, la v^or^of^u i^ondit^u. Degetul^u din mijloc^u al^u pic^orelor^u e mai lung^u dec^ot^u cele d^oue l^otura^oe. C^oda drept^u r^otez^ot^u. Penele f^orte frum^ose. Capul^u, grumazul^u, p^ontecele ^osi aripele alb^ostrii b^ot^ond^u ceva i^on ver^odi^u, penele de-asupra n^orilor^u, de pe l^ong^o i^oncheietura gurei ^osi de pe b^orbie alb^oi ; penele cele mic^o de-alungul^u subsu^orelor^u ^osi celea de pe partea de sus^u a co^odi^u alb^ostrii-i^ontunecate ; penele de pe spate, de pe umeri ^osi i^ongenu^ochitur^o ¹), precum ^osi celea de pe de desuptul^u aripelor^u albastre-i^ontunecate. D^oue pene din mijlocul^u co^odi^u cafeni^u, celelalte tulbure-alb^ostrii.

Dumbr^ovanca e resp^ondit^o mai preste t^ot^o Europa. Ea este f^orte sp^ori^os^o. Cum d^o cu ochi^u de vre un^u om^u, i^odat^o fuge.

Nutretul^u de frunte al^u Dumbr^ovencei sunt c^o r^obu^osi^u, c^o l^ou^osei^u, c^o l^ou^oti^u s^ou c^o i^ou^oti^u, l^o c^oustele, broscu^otele, ^oso p^oerlele ^osi rimele. Ba ! Rom^oni^u din unele p^or^oti ale Bucovinei spun^u c^o ea se nutresce ^osi cu p^one alb^o, mai ales^u cu gr^ou.

I^on Bucovina, dup^o cum mi s^o a spus^u, ^oambl^o Dumbr^ovencele f^orte adeseori la un^u loc^u cu Gai^otele.

I^on fine voi^u s^o mai i^onsemnez^u ^osi aceea, c^o numirea de Corabatic^o a acestei paseri vine de acolo fiind^u c^o p^ortea cea mai mare a penelor^u sale aduce la col^ore cu fl^orea plantei, care i^on Bucovina se numesce

¹) Sub i^ongenu^ochitur^o i^onteg^u Rom^oni^u din Bucovina a d^oua i^oncheietur^o a aripelor^u.

Albăstrea, érá în Muntenia Corabatică¹⁾ și Corobațieă²⁾, lat. *Centaurea Cyanus* L. germ. die blaue Kornblume.

¹⁾ G. Baronzi. op. cit. p. 131.

²⁾ Dr. D. Brândză. „Limba botanică a țeranului român”, publ. în „Columna lui Traiană”, Noua serie, an. III. București. 1882. p. 47.

Mulge - capre.

I.

Pe la înserate și nóptea, mai alesü când afară e säninü și frumosü, când luna și stelele respândescü lumina lorü în tóte părțile, orî și cine póte se observe o pásëruică, ce-va mai mare de câtü o Rîndunică sburândü în colo și'n cóce cu gura căscată ca și când ar voi să prindă ce-va cu dënса.

Acésta pásëruică, a cărei rostü și grumazü sunt fórte scurte, capulü însă mare și latü, penele de pe spate cenușiü-întunecate și presurate c'ó mulțime de punctișóre cafeniü-închise și ici-colea negru-vërgate, érá celea de pe pântece ruginiü, se numesce de căträ unü Români Mulge-capre ¹⁾ și Mulgëtoriulü-caprelorü ²⁾, érá de căträ alți Rîndunea-dennópte ³⁾ și Păpăludă ⁴⁾, lat. Caprimulgus europus L. germ. die Nachtschwalbe oder der Ziegenmelker.

¹⁾ La Româniü din Ungaria, com. de Dlü Elia Popü. — S. S. Michalescü. Compendiu de istoria naturală pentru scólele primare de ambe sexe. Craiova. 1869. p. 31.

²⁾ B. Nanianü op. cit. p. 97.

³⁾ Dr. Cihac. op. cit. p. 91. — S. S. Michalescu, loc. cit. — la Româniü din Bucovina și mai în tóte dicționarele, câte le avemü pêne acuma.

⁴⁾ A de Cihac. Dictionnaire. t. II. p. 251.

Despre păsăruica acésta, care tótă ziua stă ascunsă prin scorburile arborilor, și numai pe la înserate începe a sbură și mai ales prin staulele vitelor cornute și prin târlele oilor ca să prindă insectele, cari se țin prin locurile acestea și cari forméză nutrețulu ei principalu, există la Români din comitatulu Satmare în Ungaria o legendă, care e interesantă din mai multe puncte de privire, și care, cugetu eu; că fiecărui i va fi foarte binevenită, dacă voiu reproduce-o aici.

Étă-o-ai și legenda respectivă astfelu după cum mi-a trāmis'o Dlu Elia Popu, învățatoriu în Someutamar, carele a audit'o dela nisce Romāni din comuna **A r i e ș u l ũ - d e - p ă d u r e**.

II.

A fostu ce-a fostu, căci de nu s'ar fi întemplatū nici nu s'ar povestī.

A fostu odată unū omū foarte avutū. Intre multe alte avuții și bunătăți avea elū și o turmă de oi, cari la tótă mulsura îi da câte douăspredece vedre de lapte.

Omulū acesta și-a făcutū staulū la oile sale pe hotarū departe de satū, unde mâneau cu oile pēcurari și baciulū. Pecurari se duceauu totdeuna cu oile la păscetőre, éra baciulū ședeu numai la colibă și făcea brānză din laptele, ce-lū mulgea dela oi.

Intr'o séră însă s'a întemplatū, că toți pecurari s'au dusū, cum e rēndulū tinerilorū, în satū la fete, numai baciulū singurū a remasū la stānă. Și baciulū pentru ca să nu-ī fie uritū și să nu dōrmă pēne ce

voru veni pecurarii din satu, isi facu unu focu mare si puindu-se langa densulu incepu a fuma din pipa.

Dar' eta ca indata cum a inseratut a venitut la stană o pasere urita, cu capulu mare, cu gura dabalazata si cu aripele ude, si cum a venitut a si inceputut a stropi foculu langa care sta baciulu penē ce l-a stansu cu totul. Era dupa acesta s'a datut a mulge caprele, cate se afla pindre oi.

Baciulu, vedendu acesta intemplanre, esi de graba din coliba si alergandu prin staululu oiloru prinse paserea cea cu capu mare si legendu-o bine ca sa nu fuga, o tinu penē deminetă in coliba. După ce s'a facutu diua a luat'o si a dus'o omului celu avutut, a cui erau oile si caprele.

Omulu celu avutut, cum o vedu, nesciindu ce feliu de pasere e acesta si cum se chiamă, strinse mai multu omeni din satu la unu locu si-i intrebă, ca dora voru sci ei: ce feliu de pasere sa fie acesta si cum se chiamă?

Dar' nime nu scia... Toți se uitau la densa cu ochi mari, mirandu-se de faptura si cautatura ei si de celea ce le-a istorisitu baciulu.

Atunci omenii, pentru ca nu sciau cum se chiamă ii puseră nume „Mulge-capre“ si „Mulge-capre“ a remasu apoi penē si'n diua de astă-di.

Si sa nu faceti cum-va sa nu credeti, caci tocmai asa i s'a intemplatut omului celu avutut, dupa cum v'am povestitut, ci mai bine sa diceti cu toti: „Sa ferescă bunulu Dumneđu ca sa nu mai vina in turma „Mulge-capre“, caci acesta pasere de nopte mulge

nu numai caprele, ci și oile și vacile, și apoi li se laptele, încâtă numai după multe descântece și cu multe afumături de tămâe o poți depărtă dela staulă și a te mântui de dânsa!...

Acâsta-î legenda lui „Mulge-capre“!

III.

Credința infătoșată în acâsta legendă există nu numai la Români din Ungaria, ci ea se află și la cei din Bucovina, Moldova și Muntenia.

Dlă P. Ursulă îmă serie în privința acâsta următorele: „despre Rîndunéua-de-nópte cea cu capulă mare credă Români de prin părțile nóstre, adică din ținutulă Dornei, că suge oile și caprele și că oia seú capra suptă odată de dânsa nu e mă multă bună de ținut. Rîndunéua acâsta e totă atătă de primejdiosă ca și Sburătoriulă.¹⁾ Ea de multe ori strică chiar și o turmă întregă de oi, care după aceea mă multă nu e bună de nemică.“

Repăusatulă cavaleriă și doctoră de medicină Cihacă ni spune în privința acetei paseri următorele:

„Rîndunéua-de-nópte sboră séra și demineta spre a prinde insecte, întră adeseori în grajduri, care lucru a scornită đicerea, cum că ea suge caprele.“²⁾

B. Năniană, vorbiadă despre acâsta pasere, đice: „Điua petrece, — adică Mulge-capre, — ascunsă prin scorburile arborilor, ér' nópteă âmblă cu

¹⁾ Sburătoriulă acesta e o ființă mitologică despre care voiu vorbi mă pe largă în „Mitologia daco-română.“

²⁾ Istoria nat. cit. p. 91.

gura căscată ca să prindă insecte prin staulele vitelor, de unde ómenii superstițioși au crezut că farmecă vitele ca să le ia laptele și de-aceia l-au numit „M u l g ă t o r i u l ă c a p r e l o r ă”.¹⁾

In fine S. S. Michalescu serie :

„R î n d u r i c a - d e - n ó p t e șede ascunsă, și numai nóptea sbórá pintre oi, capre și alte vite spre a prinde insectele, cari trăescú în báligarăulă acestorú animale, de unde s'a născutú fabula, cum că ea ie laptele dela capre și i s'a datú numele de M u l g e - c a p r e”.²⁾

Acestea sunt tóte credințele Românilorú despre M u l g e - c a p r e, câte le-am pututú adunà pênă acuma !

¹⁾ Op. cit. p. 97.

²⁾ Op. cit. p. 31.

Drepnéua.

I.

Pe lângă biserici cu turnuri înalte, pe lângă cetăți și pe lângă alte locașuri de pétră nu odată ni se'ntemplă să vedem o păsăruică fórte vióie, neas-têmpărată și iute, care aduce în câtú-va la făptura corpului cu Rîndunica-de-casă, dar' care e ce-va mai mare de câtú o Rîndunică. Acésta păsăruică, a cariî aripî sunt mari, lungărețe, și ascuțite; penele de pe spate și de pe umeri cafenii-închise; bărbia și gușa înfrumșetate c'o pată albă-rotundă; pelița ochilor cafenie-întunecată; rostulú-negru; piciórele negri-ciose, fórte scurte și încălțate¹, se numesce de cătră Româniî din Bucovina Drepnéua pl. Drepnéule, apoi Rîndunică-de-plóie și Lăstunú mare, lat. Cypselus apus L. germ. Mauer- oder Thurmssegler, Thurmschwalbe.

Drepnéua²) este fórte lătilă în Europa. Ea sosesce la noi din țerile cele calde și anume din Africa,

¹) Când piciórele unei paserî sunt acoperite pêne la degete cu pene, atunci se ȓice despre paserea respectivă că e încălțată.

²) În legătură cu numele acestei paserî credú că stă și verbulú „drepnă“, usitatú în Bucovina, care însémnă atâta câtú a se acățărâ, a se suî pe unú obiectú înaltú.

unde petrece peste érnă, pe la începutul lui Mai, une ori, când se desprimăveréză de timpuriu și e frumos, chiar și'n septemâna de pe urmă a lui Prieru, și érá-și ne lasă cu începutul lunei lui Augustu.

În Bucovina, după câtu sciü eü pêne acuma, provine *Drepnéua* în mai multe locuri, și mai alesü pe la mănăstirile și bisericile din Dragomirna, Sucevița, Putna, Voronețu, Solca, Mănăstirea Homorului și la schitulü Zamca din Sucéva. La aceste mănăstiri și biserici își facü *Drepnelele* cu sutele și cu miile cuiburi prin crepăturile zidurilorü și prin turnuri, sbórá în tóte părțile fórte repede și strigă c'ó vóce așa de ascuțită și pătrundétóre, încätü îți țiué urechile și din cauza acésta, nici nu ești în stare să stai multü în apropierea lorü și să le ascuți.

II.

Constantinü Diaconescu, românü de vr'o șesedeci de ani din satulü Calafindesci, dela care am auditu äntäia-și datä numele adevératü românescü alü acesteï păserele, mî-a spusü că *Drepnelele* își facü cuiburile cu gura întórsă în josü și se óuă numai dóue óue lungărete, rarü când trei, pre cari le clocescü numai șapte zile.

Ce se atinge de numérulü óuelorü și de cuibü, apoi acésta spusă a lui C. Diaconescu consună cu cele ce ni le spune despre acésta pasere și *Brehm* în istoria sa naturală¹⁾, érá câtü pentru clocirea óuelorü credü că e numai o închipuire.

¹⁾ Brehm's Thierleben. Zweite Abth. — Vögel. Erster Band. Leipzig. 1882. p. 402.

Totù Diaconescu mî-a spusù, că dacã atacã cineva cuibulù Dre p ne le i sêu îi ie óuele, apoi acésta îndatã-și părăsesce cuibulù și nu se'ntórnã mãi multù la dènsulù.

Numele Rî n d u n i c ă - d e - p l ó i e a acesteï paseri, dupre cum mî-aù spusù mãi mulți Români din Frătăuții-vechî, vine de-acolo, pentru că ea înaintea unei ploï sêu a unei furtuni mari âmbă fôrte neastêm-părată în tóte părțile, sbórá fôrte pe susù și strigă fôrte tare.

Ciocănitorea.

I.

Românii din Bucovina, Transilvania și Ungaria, după câtă știu eu pînă acuma, mai pre toate paserile, câte provin în Europa și se numesc c'unu terminu tehnicu latinu „Picidae“, le numesc c'unu singuru cuvintu „Ciocănitori“, éra cei din România totu pre aceste paseri le numescu Ghionoi, Gheonoi și Gheunoi, sing. Ghionóe, Gheonóe și Gheunóe.

Se numescu și'n Bucovina unele dintre aceste paseri Ghionoi séu Gionoi și Geunoi, însă numai fórté rarú, și mai alesú numai în părțile cele muntóse.

Pre fie-care specie însă alú acestu genú de paseri o numescu Românii din numitele țeri parte după mărimea corpulu și colórea penelorú, parte și câte c'unu altú cuvintu tehnicu.

Noi vom arătá în liniile urmátóre pe rëndú cum se numesce fie-care specie îndeosebî și la fie-care vom începe cu numirile usitate în Bucovina și vom finî cu cele usitate în celelalte țeri locuite de Români. Vomú

adaoge totodată la fie-care Cîocănitóre și câte o descriere scurtă, ca fie-cine să-și facă o închipuire macarū câtū de mică despre dênsele.

Să'ncepemū așa dară mai ântâiū cu Cîocănitóre a cea mai mare, care este cunoscută Românilorū.

II.

Cîocănitóre a cea mai mare, care provine în Europa, se numesce de cătră Româniū din Bucovina: Geunóe, masc. Geunoiiū, Geunóe-négră, Gionóe-négră, Cîocănitóre-négră; Cîocănitóre-cu-cârpă, Cîocănitóre-cucuiată; în Muntenia: Ghionóe-négră¹⁾; în Transilvania: Cîocănitóre, Cățărătóre²⁾ și Horroriiū-de-bradū³⁾, lat. *Picus martius* L. germ. *der Schwarzspecht*.

Cîocănitóre a acésta e négřă, crescetulū capulū roșū ca sângele, și anume la bărbătelū tótă suprafățā capulū, éřă le femeiușcă numai într'unū locū pe céfă. Ochii gălbiū, cîoculū ascuțitū și fórte tare.

Acésta Cîocănitóre e respânditā pretutindene în Europa, unde se află pădurī împēnate cu brađi bētrāni. Nutrețulū ei sunt carii și alți vermișori, ce se află prin scórța ciungilorū, precum și a altorū arbori bētrāni și putregăioși, apoi furnicile, diferite seminte si alune.

Romāniū din satulū Calafindesci, după cum mī-a spusū Sofia Frāncu, dicū și credū că Cîocănitóre a

¹⁾ B. Nanianū. op. cit. p. 98.

²⁾ S. P. Barcianū. op. cit.

³⁾ A. de Cihac. Dictionnaire. t. II. p. 506.

acésta e bună de lécu în contra năduşelei. Ómenii ce aũ năduşală, séu şi alţii, cari pătinescũ de óre-şi care durere de peptũ, o prindũ, o tae, o cinătuescũ şi facă apoi zamă dulce dintr'ênsa. După acésta, nainte de-a gustă din alte bucate, sorbescũ zama acésta şi mânâncă carnea. In acestũ modũ, se đice, că mulţi pătimaşi de peptũ s'aũ vindecatũ cum se cade şi aũ trăitũ încă lungũ timpũ.

Româniĩ din satulũ Crasna încă întrebuinteză Ciocănitórea acésta ca lécu în contra dureriĩ de peptũ. Aceştia, după ce o prindũ şi-o tae, facũ din carnea ei unũ felũ de supă nesărată in care mai punũ şi o cătíme anumită de zăharũ şi apoi o sorbescũ pe nemâncate.

Cum că datina şi credinţa acésta trebuie să fie fórte lăţită pintre Româniĩ din Bucovina se póte cunosce şi de-acolo, pentru că şi Româniĩ din Frătăuţiivechĩ mĩ-aũ spusũ, că Ciocănitórea acésta e bună de mâncatũ.

Se mai istorisese încă şi aceea despre acésta Ciocănitórea, după cum mĩ-a scrisũ Dlũ P. Ursulũ, că celũ ce voesce numai decătũ să aibă Érba-ferelorũ, — acea érbă misterióasă, despre care se crede că are putere de-a descuiă orĩ ce incuëtóre, — se duce şi bate in prejurulũ cuibulũ séu cu iede ferũ. Ciocănitórea, ca să pótă intrã in cuibũ, se duce şi nu se'ntórcé inapoi pêne ce nu află érbă-ferelorũ, érá după ce o află şi-o aduce, cum o atinge de cuibũ, euele îndată pică josũ, şi atunci celũ ce-ĩ trebuie érbă, o póte fórte lesne căpëtã, dacã pune şi ține cum-va pe

ascunsă unu vasă de desuptulă cuibulă, căci ea pică dimpreună cu cuele.

In fine Ciocănitórea acésta servesce Româniloră și de călindariă, prevestindă prin cânteculă ei schimbarea unei vremi urite într'o vreme frumoasă și plăcută.

III.

Ciocănitórea-pestriță, Ciocănitórea roșă, Gionóe séu Geunóe-pestriță, numită de cătră Români din Banatū și anume de cătră cei din ținutulă Ohaba-mâtniculă Svêrdaieă-roșă¹⁾, érá de cătră cei din ținutulă Oraviței Ciocănitóre-pestriță, Sfârciocă, Sfârciocă-gheoșă, Sprăciocă și Sfranciocă²⁾, în unele ținuturi din Transilvania Bocănitóre³⁾, și'n urmă Horoiu-pestriță⁴⁾, lat. *Picus major* L. germ. *der grosse Buntspecht* oder *Rothspecht*.

Corpulă acestei Ciocănitórei e peste totă înpestrită cu pete albe, roșii și negre. Ea se află pretutindene în Europa, unde sunt păduri. Iubesce mai cu samă pădurile dese. Se arată însă tóamna și érna și prin

1) Com. de Dlă Iónă Stoicescu.

2) Com. de Dni Ilie Trăilă și Aureliă Oprea prin Dlă Dr. At. M. Marienescu, și de Dlă Ios. Olariă. Veđi și A. de Cihac. *Dictionnaire*. t. II. p. 341. — Despre adj. „gheoșă“ Dlă. M. Marienescu mî-a scrisă următórele: „gheoșă sonulă lungă pe „e“ curatū, scurtū pe „o“ curatū, e sinónimū cu colțosă din colțū a) de dinți, b) de plante, c) ânghiu, de acă și colțurosă d. e. încolțesce cânepa = cânepa e gheoșă.“

3) Com. de Dlă N. Densușană.

4) A. de Cihac. *Dictionnaire*. t. II. p. 506.

liveđi. Nutrețulū ei constă din totū soiulū de insecte, ce se află prin scórța și prin mușchiulū arborilorū, precum și din alune și semințe de brădeturi.

IV.

Ciocănitórea-pestriță-mijlocie, ast-feliu în Bucovina, Transilvania și Ungaria, érá în Mun-tenia Ghionóe-pestriță¹⁾, lat. *Picus medius* L. germ. der mittlere Buntspecht.

Fruntea și partea de'nainte a capulū a acesteī Ciocănitóri sunt albe-ruginii, crescutulū și partea de'napoi a capulū deschise-roșii; céfa, partea inferióră a grumazulū și celelalte părți superióre negre; capulū, laturile grumazulū și tēplele albe; mijloculū peptulū galbănū-ruginiū; pāntecele și șoldurile roșii. De'napoia urechilorū are o pată lungăréță négră, care se'mbină c'o dungă mai îngustă și se intinde pēnē la peptū. Ochii roși, cioculū negru albăstriū, piciórele negre-suriī.

Se află Ciocănitórea acésta mai alesū în Ro-mânia și Easarabia, dar' provine și'n celelalte țeri lo-cuite de Români.

V.

Ciocănitórea-pestriță-mică, Furni-cariū²⁾, Ghionóe-pestrită.³⁾ lat. *Picus minor* L. germ. der kleine Buntspecht.

¹⁾ B. Nanianū. op. cit. p. 98.

²⁾ A. de Cihac. Dictionnaire. t. I. p. 105. — In Bucovina, după cum mi-aū spusū vr'o căți-va Români se numescū „Furni-cari“ și Ciocănitórele cele negre.

³⁾ B. Nanianū. op. cit. p. 98.

Partea de'nainte a capului a acestei Ciocănitóri e albú-ruginiú, crescutulú capului roşu-deschisú ; celelalte părţi ale corpului împetrişate cu pete albe şi cu dungí negre încrucişate ; zăbelele, têmelele, guşa, laturile grumazului, precum şi pântecele albe-întunecate ; ochii roşi ; cioculú albăstriú ; picíórele plumbii.

Ciocănitórea acésta e totú atâta de lăţită ca şi ciocănitórea cea peştrişă şi roşă.

VI.

Ciocănitórea-verde, Ghionóea séú Gionóea-verde¹⁾, Svêrdaică-verde²⁾, Ho-roíu-verde³⁾, Verdaică⁴⁾, Verdare şi Vêrdare⁵⁾, lat. *Picus viridis* L. germ. der Grünspecht.

Partea superióră a capului, céfa şi o pată mică de lângă gură a acestei Ciocănitóri sunt roşii-deschise. Crescutulú capului surú, penele din prejurulú nărilorú şi zăbelele cenuşii, părşile superióre maslinii, aripele cafenii, învêlişulú cođii untdelemnii, bărbia şi guşa albastre-verđii.

Şi acésta Ciocănitóre este fórte lăţită în şerile locuite de Români.

Cum că numirile din urmă ale acestei paseri, adică Verdare şi Vêrdare sunt fórte respândite,

¹⁾ In Bucovina şi la B. Nanianú. op. cit. p. 98.

²⁾ La Româniú din Ohaba-mâtnicú, com. de Dlú I. Stoicescu.

³⁾ A. de Cihac. Dictionnaire t. II. p. 506.

⁴⁾ In Banatú, com. de Dlú A. Oprea.

⁵⁾ Dr. Teodorú Stamatí. Vocabularú de limba germana şi română etc. Iaşi. 1852. p. 384.

maï alesü in Muntenia ¹⁾ și Moldova ne putemü încredințã și din următorifulü proverbü :

Verdarea cércã copaciulü
Și maï slabü unde găsesce
Acolo cïocănesce. ²⁾

Cïocănitórea verde, după spusa Românilorü din Vatra-Dornei, e bună de lécü, și anume : dacã celü ce are lipsã de dënса va înpușca-o, după acésta va usca-o bine și apoi va písa-o și va da-o, amestecată cu sare, cailorü, carü aü limbricü, díce cá cailü îndată se curățescü de acești vermü reü și se facü apoi cu multü maï sănătoși, de cum aü fostü maï nainte. ³⁾

Spunü o samã de Români, cá Cïocănitórea acésta e bună și de mâncatü.

Când cântã, după cum e acuma și cânteculü ei, atunci dícu Româniü cá e semnü de plóe, érá când torăesce cu cïoculü in copaci, spunü cá are să fie vreme bună, și când cine-va o aude astfelü torăindü observã : „ianü auđi cum torăesce Cïocănitórea a vreme bună.“⁴⁾

Pruncü din unele ținuturi ale Transilvanieiü aü unü felü de jocü, carele fiindü cá ni - amintesce de acésta Cïocănitóre, nu më potü reținè ca să nu-lü reprodücü aice.

¹⁾ In ținutulü Gorjului, după cum m'a asiguratü Dlü Iónü Cornoïü, stud. la facultatea teologicã din Cernăuți, paserea acésta se numesce numai „V ê r d a r e.“

²⁾ Antonü Pannü. Culegere de proverburü séü Povestea vorbiü. Partea II. Bucuresci. 1853. p. 125.

³⁾ Dictatü de Gavrilü Bóncășü, românü din Vatra-Dornei.

⁴⁾ Cred. Rom. din Poiana-Stampii, com. de Petru Spênulü.

Când adică păstorescu pruncii vitele și sunt mai mulți inși adunați la unu locu, și de ședă cu toți josu, unulă dintre ei, care e mai istețu și mai spintenu, se scólă iute de josu și ȑice :

Ciocănitóre verde
Scóte ochii cu șede !

Atunci toți pruncii se scólă într'o clipită ca să nu se referescă acésta ȑicală la dênșii.

Éră când staă în picióre, unulă dintre ei la momentu se aruncă josu și ȑice :

Ciocănitóre ouătóre
Scóte ochii cu e'n picióre !

Și-atunci toți într'o clipită se pună josu, ca ȑicala să nu-î ajungă pre dênșii.²⁾

VII.

Ciocănitórea-sură, Ciocănitórea-vênětă, Ciocănitórea-galbănă (bărbătelulă), Ciocănitórea-albăstrie, Geunoiu-galbănu, Gionóe séu Geunóe-cenușie, lat. *Picus canus* Gm. germ. Grauspecht.

Ciocănitórea acésta e mai totu atâtu de mare ca și Verdarea. Crescetulu și partea de'nainte a capulu sunt roși-albi, fruntea surie închisă ; partea de'napoi a capulu și céfa verȑii ; celelalte pene de pe de-asupra sunt maslinii ; bărbia si gușa surii.

¹⁾ Com. de Dlu Gr. Crăciunașu.

Nutrețului de căpitenie alu acestei Ciocănitōri constă din carī și alte insecte, ce se află prin arboriī ceī uscați și prin scōrța acestora, însă mai cu samă din furnici.

După spusa Romānilorū din Frătăuțiī-vechī Ciocănitōrea acēsta e cea mai curată dintre tōte celelalte Ciocănitōri, de-aceea este ea și bună de māncatū.

VIII.

Causa de ce ciocănesce Ciocănitōrea cu cioculū eī celū tare și ascuțitū în arbori nī-o spune următōrea legendă, aflătōre la Romāniī din Bucovina, care mī-a comunicat'o Dlū Orestū Lujanū.

Dice că Ciocănitōrea dintru începutū n'a fostū pasere, ca acuma, ci ea a fostū o femeie năsută¹⁾ adică una de acelea, căreia îi plăcea să-și bage nasulū în totū loculū, chiar și acolo unde nu-ī ferbea óla, și pre fie-care să-lū vorbēscă de reū și să-ī anine câte o codiță.

Intr'o đī prindēndū Dumneđeū tōte gāngāniile de pe fața pāmēntulū, precum : vespī, gārgāuni, țintarī, furnici, carī, și altele o mulțime asemenea acestora, și legāndu-le bine într'unū sacū, chīemā pre femeea cea nāsutā la sine și dāndu-ī saculū îi đise :

¹⁾ Cuvēntulū „nāsutū“ e fōrte lățitū în Bucovina, și se spune mai cu samă despre ómeniī, carīi aū nasū mare. Se đice însă și despre oī = oī nāsute = oī cu nasulū mare. „Nāsutū“ și „nāsutā“ seū și „nāsitā“ ca substantivū însēmnă și glumețū, batjocuritorū, vorbitorū de reū. Nāsuti și nāsute se numescū încă și acei ómeni, carīi își bagă nasulū în totū loculū, carīi trebuie să scie tōte câte se'ntēmplă.

— Ie saculă acesta și du-lă de-lă aruncă așa cum ilă veđi în mare! Dar' caută... nu cumva să te pue pécatele, ca după ce veđ eși de-aice la largulă teă, să-lă deslegă ca să veđi ce este într'ensulă, că apoi va fi vai și amară de capulă teă!... atunci ai să pășeci una ne mai pășită!... m'ai înțelesă!...

— Ferescă cerilă! — respunse năsuta, luândă saculă în spate, — unde ași face eă una ca aceea să n'ascultă porunca ta Dómne! — Și cum rostă ea cuvintele acestea eși din pomëtă afară, căci Dumneđeă când îi dete saculă, se află într'ună pomëtă fórte mare și frumosă, împenată cu totă felilă de pomă roditori și flori mirositoare.

Dar' ți-ai aflată omulă, care să-și ție cuvântulă!... Năsuta, cum eși din pomëtă afară, nu apucă a face vr'o câte-va sute de pași când, cuprindându-o ună doră nespusă ca să védă ce duce în spate, nu se pută rețině de-a nu se opră în locă și-a deslegă saculă. Inșă nu apucă bine a-lă deslegă și gânganiile, vedându-se érá-și de-o-dată slobode, eșiră dintr'ensulă și începură a se respândă în tóte părțile, și-a se ascunde unele prin crepăturile și pe sub scórța copaciloră, érá altele prin érbă și pe sub țerină, mai pe scurtă care pe unde apucă mai de grabă...

Năsata, de spaimă și de frică ca să n'o pe depésescă Dumneđeă pentru că nu s'a ținută de cuvântă, ei i-a călcătă porunca, începă a alergă cu o scósă din minte în tóte părțile după gânganiă, voindă să le prindă și să le bage érá-și în sacă.

Dar' cine erà în stare să prindă atâta amarū de gânganie, câtă vêrise Dumneđeū în saculū acela?... și cine, mă rogū, putea su scie în catro aū apucatu și s'aū ascunsū acestea?... Prinsă ea ce prinsă, nu-ī vorbă, dar' pre tôte să le prindă i-a fostū peste putință, căci gângăniile nu erau așa de próste ca să stee loculū!...

Dumnezeū, vêdêndū că femeea, careia i-a datū saculū cu gângăniile ca să-lū ducă și să-lū arunce în mare, nu l-a ascultatū, s'a mâniațū pe dênsa și spre pedêpsă a prefăcut' o într'o C i o c ă n i t ó r e dîcêndu-ī că pênē ce nu va prinde pre tôte gângăniile, câte le-a slobođitū din sacū, pênē atuncī nicī să nu măi tragă nădejde că se va putē preface érá-și în femee, cum a fostū dintru începutū.

De-atuncī apoi, de când Dumneđeū a prefacut' o în pasere, C i o c ă n i t ó r e a nu-și pôte da rêndū alergândū prin pădurī, pădurele și pomete și prindêndū la gângăniū, cugetândū că dacā le va prinde pre tôte se va face érá-și femee aum a fostū dela începutū.

Érá cioculū ei celū lungū și ascuțitū, cu care prinde ea gângăniile, e nasulū ei de odinióră, căci ea femee avea unū nasū lungū, care și-lū băgā în totū loculū, și nemicā nu remânea necăutatū, nevêđutū și nevorbitū de dênsa, precum și de-atuncī în cóce, de când e pasere, nu remâne nicī unū pomișorū, măi alesū de cei bortoși și putregăioși, ca să nu fie cercetatū de dênsa, căutândū gângăniile ce le-a scăpatū odată din sacū și nu le măi pôte găti de prinsū nicī pênē în điuva de astă-đi...

IX.

Cu privire la numirile Ghionóe, Gheonóe, Gheunóe sėu Gionóe, Geonóe și Geunóe, merită de-a fi amintitő următoritul pasagiő, pre care-lő scótemő dintr'ő poveste din Muntenia :

„După ce Fėtő-frumoső a trecutő afară de împěrăția tatălő seő, și a ajunső în pustietate, a împărțitő tótă avuția lő pe la ostași, și luându-și diua bună, i-a trămiső înapoī, oprindu-și pentru dēnsulő merinde numai cătő a pututő duce calulő. Și apucândő calea cătră resăritő s'a duső trei diile și trei nopti, pēnē a ajunső la o cāmpie întinsă, unde eră o mulțime de óse de ómeni.“

„Aice stāndő să odihnescă iī diise calulő :

— „Să sciī stāpāne că aice suntemő pe moșia unei Gheonoi, care e atătő de rea, încătő nimeni nu calcă pe moșia ei fără să fie omoritő. Ea a fostő femeie, dar' blăstēmulő părințilorő ei pe cari nu-i ascultă, ci totő iī năcăjiă, aű făcut'ő să fie Gheonóe; ea este acuma lângă copii ei, dar' māne, în pădurea, care o veđi, a s'ő întâlnimő venindő să te prăpădescă ; e grozavő de mare ; dară să nu te spariő, ci să fiī gata cu arculő, ca să o săgetezi, și paloșulő și sulita să le ții la îndāmānă ca să te slujesci cu dēsele la trebuință.“

„Se deteră spre odihnă, dar' pāndia când unulő, când altulő.“

„A doua zi, când se revărsară zorile, ei se pregăteau să treacă pădurea; înșelă și înfrână calul, și chinga o strinse mai multă ca altă dată, și porni; când auzi o ciocănitură grosnică, ér' calul îi dîse: ține-te stăpâne gata, că étă se apropie G h e o n ó e a! Și când veni ea doborîa copacii, așa de iute mergea; ér' calul se urcă ca vîntul pene de-asupra ei și Fătă-frumos îi luă un picior cu săgéta, și când eră gata a o lovî cu o a doua săgéta, strigă ea:

„Stăi Fătă-frumos, că nu-ți faci nemic!”

„Și vedîndu că nu o crede, îi dete în scrisu cu sângele seú.”

— „Să-ți trăescă calul, Fătă-frumos! — îi mai dîse ea, — că este nădravan; căci de nu eră el, te mâncam friptă; acuma însă m'ai mâncat tu pe mine; să scii că pene ađi nici un muritoriu n'a cutezat să calce hotarele mele pene aicea, căți-va nebuni, cari s'au încumetat a o face, n'au ajuns decăt pene în cîmpia, unde ai vedut ósele cele multe.”

„Se duseră apoi acasă la dînsa, unde l-a ospetat și l-a omenit ca pe un calătoriu. Dar' când se afla la măsă și se chefuiau, G h e o n ó e a gema de durere; atunci el îi scóse piciorul pe care îl păstră în traistă, îl puse la loc și îndată se vindecă; ér' ea de bucurie ținu măsă trei zile de-a rîndul și-l rugă să-și alégă soție pe una din cele trei fete ce avea, frumoase ca nisce dîne, dar' el nu voi, ci îi spuse ce caută. Atunci ea îi dîse:

— „Cu calul, care îl ai și cu vetejia ta, cređu că vei isbuti.”

„După trei zile se pregăti de drum și porni. Merse, merse, și ér' merse, cale lungă și mai lungă; ér' când fu de trecu peste hotarele G h e o n ó e i, dede de o câmpie frumoasă, pe de-o parte cu érbă înflorită, ér' pe de altă parte pârlită.“

„Atunci Fétu-frumosu întrebă de ce este érba pârlită? și calul îi respuse:

— „Aici suntemu pe moșia unei S c o r p i i; ea este soră cu G h e o n ó e a; de rele ce sunt, nu potu să trăescă la unu locu, blăstemul părinților le-au ajunsu, și d'aia s'au făcutu lighioi așa, precum le veđi; vrăsmășia loru e nevoie de capu; voru să-și rapescă una dela alta pământu; când este năcăjită reu, varsă focu și smólă; se vede că a avutu vr'o cértă cu sorăsa, și viindu s'o gonescă de pe tărêmulu ei, a pârlitu érba pe unde a trecut; ea este mai rea de câtu sora sa și are trei capete!“¹⁾

Atâta din poveste!

X.

Am reprodușu aici acestu pasagiu; care se referese la G h e o n ó e și sora acesteia, cu scopu ca să-lu cunoscă orî și cine, érá filologu, studiindu-lu de-aprópe, se póta mai lesne află originea adeverată a acestui nume de pasere, care după câtu sciü eü, e mai tare usitatü numai în Muntenia, de unde e și legenda din

¹⁾ P. Ispirescu, Culegătorü-tipografu. Legende și Basme. Partea I. ed. III. Bucuresci. 1872. p. 5-6.

care am citatū pasagiulū de mai susū, și unde se mai află încă și următorilū proverbū :

Mă ciocănesce ca covaciulū
Si ca Gheonóea copaciulū ¹⁾

precum și unū satū din județulū Tecuciū, asemenea numitū *G h i o n ó i e* ²⁾, căci în Bucovina, după câtū m'am pututū convinge pêne acuma, numele acesta se atribue mai alesū numai *C i o c ă n i t ó r e i c e l e i n e g r e*.

Numai prin acestū mijlocū, eugetū eū, că se va putè aflà și lămurì originea unorū cuvinte, cari pêne acuma nu se scie cu deplină siguritate dela cine le-am moscenitū.

Dacă ne vom ținè numai de literele, din cari este compusū unū cuvântū, érá de însemnânța lui cea adevărată, de datinele și credințele ce staū într'o legătură strînsă cu dînsulū, nu ni va păsà nemică, atunci, voindū aî aflà originea cea adevărată, vom fi espuși la o mulțime de erori, una mai mare decâtū alta, și la o muncă zădarnică.

Mai nainte de tóte să scimū ce crede și istorisesece poporulū despre cutare și cutare lucru, să-î scimū fórte bine însemnânța și întrebuintarea lui în legende séu în afacerite de tóte dîlele, și apoi, după ce vom fi pătrunsū tóte acestea cu de-amăruntulū, să ne apucămū de capulū numirei sale, apoi să-î căutămū originea.

²⁾ A. Panū. Culegere de proverburî séu Povestea vorbiî. Partea III. Bucurescî 1858. p. 158.

³⁾ D. Frunđescu op. cit. p. 212.

Așa cred eu că ar' fi bine să facem cu toate cuvintele românești mai rară usitate și cu celea ce, în privința originii lor, sunt obscure.

Atâta-î tot, ce avui de spus de astă dată în privința acestui gen de paseri!

Capîntortura.

Prin pădurî împenate cu arbori bătrâni, prin pădurele și tufșuri, precum și prin pomete, mă alesă deacelea, cari sunt situate în apropierea vre unui riu, de multe ori putem să dăm, dela începutul lui Mai și pêne la finea lui August, peste o păsăruică, care, cum nu-i vine ce-va la socotélă séu din te miri ce causă se sparie, îndată începe a-și întinde fórte tare grumazul, a-și sborși penele de pe cap ca o buhă, a resfiră códa, a-și întinde totu corpul, a-și întóree ochii pe dos și a miscă gușa ca unu r a c a t e ț ũ, mă pe scurtu a face o mulțime de schimosituri, că celú ce n'o cunoșce mă de nainte trebue să se înspăimênte séu celú puținú să se înfióre de dênsa, când o vede.

Acésta păsăruică fórte curiósă se numesce de cătră Români din Bucovina Capîntortură și Vêrt e c a p ũ ¹⁾; de cătră cei din Transilvania C a p î n t o r t u r ă ²⁾, de cătră cai din Banatú C a p î n t o r

1) Iacobú Popovicú, românú și fórte iscusitú vênătorú din satulú O p r i ș e n i, care mî-a împărtășitú numirea acésta, mî-a spusú că de când ține elú mînte paserea acésta totú Vêrt e c a p ũ s'a numitú de cătră Români din O p r i ș e n i, pentru că ea are datină de-ași învêrti capulú în tóte părțile.

2) Com. de Dlú Gr. Crăciunașú.

tură, Capunturtură, Capuntultură, Capranturtură¹⁾, și Sucitoare²⁾, de către cei din Moldova Capintortora³⁾, érá de către cei din Muntenia și anume din ținutul Gorjului Caprentortură⁴⁾, lat. Yunx torquila L. germ. der gemeine Wendehals oder Drehhals.

Ce se atinge de mărimea, de făptura și colórea penelor a acestei păserele, apoi acelea sunt următoarele : lungimea corpului seú e de optspredece érá lățimea de douăzeci și noué pêne la treideci de centimetri, lungimea aripelor de noué érá a cođii de șese centimetri. Penele de pe spate deschise-cenușii și punctate cu puncte întunecate, érá cele de pe pânțece albe și desemnate cu pete asemenea întunecate, însă cu multú mai rari și de formă triunghiulară. Gușa și partea inferióră a grumazului galbene și vrêstate cu liniuțe negre. Dela cefă și pêne la códă are o trăsătură negrie. Celelalte părți ale penelor de pe spate sunt înpestritate cu pete negrii, rugini și surii. Capetele penelor de la aripi sunt rugini și negre-surii ; ochii galbii, rostulú și piciórele verđii.

Nutrețul acestei păserele sunt insectele, însă mai cu samă furnicile.

In fine merită a fi însemnatú, că pe lângă schimositurile arătate mai susú, paserea acésta mai are încă

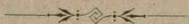
¹⁾ Com. de Dni I. Trăilă și A. Oprea prin Dlú Dr. At. M. Marienescu.

²⁾ Com. de Dlú Ios. Olariú.

³⁾ Dr. T. Stamatí. Vocabularú. p. 732.

⁴⁾ Com. de Dlú I. Cornoii.

și acea însușie, că-și întinde grumazul și-lă sucesce ca un șerpe foarte încet, érá în acela-și timpú învêrte capul măi de multe ori în cercuri astfeliú, că cioculú îi vine acuși înainte acuși înapoi. Dela acésta însușie, credú eú, că-í vinú apoi la poporulú românú și numirile de Capîntortură séú Caprentortură, Vêrtcapú și Sucitóre, după cum m'aú și asiguratú toți Domni, carii mă-aú comunicatú aceste numiri.

Ș o ȳ m u l ȳ .

I.

„Alusiunile despre vȳnȳtorie, — scrie D-nulȳ G. Dem. Teodorescu cu privire la Ș o ȳ m ȳ , sȳu Ș a i n ȳ ¹⁾, dupȳ cum ilȳ numescȳ Romȳnii din Epirȳ, lat. Falco peregrinus L. germ. der Wanderfalk oder Taubenfalk, — sunt fȳrte dese ȳn poesiile nȳstre populare. Pare-se cȳ vechii locuitori, chiar' din primele epoce ale coloni-sȳrii, aȳ fostȳ nevoiȳi sȳ se ȳndeletnicȳscȳ c'ȳ asemenea ocupȳȳiune, mai alesȳ ȳn ȳinuturile muntȳse, acoperite de pȳduri nestrebȳtute, pline de fiere selbatice și de totȳ feliiulȳ de vȳnaturi. Iȳnȳ Boemulȳ, ȳn scrierea sa despre obiceiurile, legile și datinele tu-turȳrȳ popȳrelȳrȳ, trȳdusȳ de Fauno ȳn limba italianȳ vulgarȳ și tipȳritȳ la Veneȳia ȳn anulȳ 1543, ȳdice, vorbindȳ despre stremoșii nostri, cȳ alergȳu pe stȳncele acoperite cu gheȳuri, vȳnȳndȳ fiere ca sȳ se nutrȳscȳ : „correvano sopra i stagni gelati, cacciando le fiere per nutricarsi.“

Intr'unȳ „Colindȳ de fȳtȳ mare“, ȳmpȳrȳtȳsa locului ȳdice unei frumȳse, care cȳntȳ de dorȳ și

¹⁾ Com. de Dlȳ Iancu D. Hondrosomȳ, studinte romȳnȳ din Epirȳ.

cu versu dulce, îi dice să tacă din gură, căci „împăratură la vênatŭ“ și dacă va trece pe-acolo, s'ar putea să-î placă o așa duîósă cântare.

Intr'altŭ colindŭ, ciobanulŭ vorbesce cu grijă oilorŭ sale iŭbite despre unŭ voinicŭ, care :

La vênatŭ d'o sta
Peste ei c'o da
'N gónă i-orŭ luà.

II.

Despre vênătoră cu Șoimeii, mențiunile sunt, din contră, mai rare. Intr'unŭ basmŭ se vorbesce, ce e dreptŭ, despre dênșă, căci chiar povestirea este intitulată și pórtă numele de „basmulŭ“

Cu șoimeii
Și cu ogărei.

In colinde însă numai vr'o câte-va se referŭ la acestŭ obiectŭ. Una dintre acestea face pe vênătoriiŭ să dică :

Dat'am ochii la șoimeii
Óșele la ogărei . . .

III.

Vênătoră cu Șoimeii pare-se a fi destulŭ de vechie. Se pretinde că chiar anticii Troianii ar fi cultivat'o, și încă de preferință. Corneliu Agripa susține că

aruncau fără să-î numere pentru ogari și pentru șoimi. ¹⁾

Astfeluî i ere ții și ș o i m i i fură, în totu evulu mediu, paseri de vênătoře în Francia, și cronicariulu Froissart represintă pe Carolu V. la anu 1382, întrându la Senlis c'unu șoimū pe pumnulu mânei în sala unde se descută despre revolta Flamanđiloru.²⁾ Mai târđiū, Carolu VI. trămisă ca daru împēratulu tureu Baiazetu ș o i m i, v u l t u r i și mânuși cusute cu petrii scumpe ca să-î porțe pe pumnulu mânei la vênătoře. Sub Carolu VIII. unū șoimū bineînvețatu se plătia cu sume colosale și s'aducea din Tunis și din Persia. Fleuranges năreză că funcționariulu vênătoriei cu șoimū dela curtea regelu Franciscu I. primia dela statū 4000 fiorini și avea sub dēnsulu 50 nobili și 50 vênătoři în-sărcinați cu îngrijirea șoimiloru. Sub Carolu IX. apă-rură mai multe scrieri despre arta vênătoriei, între care la 1567 la Fauconnerie de Enguilbert de Marnef și Recueil de tous les oyseaux de proie qui servent à la vollarie et fauconnerie de Guillaume Bouchet. În fine, sub Enricu III. apă-rū, la 1581, o poemă despre acela-și subiectu, întitulată Hiéracosophon séu tratatū De re accipitraria scrisă de Jaques Auguste de Thou.

Lăsându însă scrieriloru speciale cercetarea în șirū chronologicu a acestu obiectu — care a datu nas-cere la sute de volume — să spunemū că légănulū vē-

¹⁾ Sainte-Palaye, tit. III. p. 181. apud. eund. p. 97.

²⁾ Buchon. t. VIII. p. 233. ibid. 113.

nătoriei cu șoimii este Asia, și anume India, unde, după mărturia lui Ctesia, epurii se vâneau nu atât cu ajutoriul cânilor, ci mai mult cu al corbilor, ieretiilor, coțofenelor, șoimilor și vulturilor.

Fridericū I. și Fridericū II. fură cei dintâi, cari importară din orientu gustul acestei ocupațiuni, contractatū cu ocașiunea expedițiunilor cruciate. Celū din urmă scrisese chiarū o carte despre vânătorie cu șoimii.

Arabii o perfecționară, ér' Turcii, cuprinzându partea resăritenă a continentelū, o scóseră din nou la ivélă. Cu modulū acesta se respândi în tótă Europa, încâtū mai nici o țeră nu fu scutită de-a o cunósce.

IV.

In contactū la mēdă-đi cu Turcii, la mēdă-nópte cu Polonii și la Nord-vestū cu Ungurii, țera românescă n'a pututū remânea străină acestei pompóse deprinderi.

Șoimii dar' fură întrebuițați cu atâtū mai multū la vânătoare, cu câtū munții Carpați îi produceau în mare numărū și de cea mai bună calitate. Chiar în capitulațiunile cu Turcii se cetescū pēne ađi clausele prin care domnii români, între altele, erau obligați se de și-unū numărū óre care de șoimi ca tributū Sultanilorū din Constantinopole.¹⁾

„In timpurile de demultū, — đice Dlū V. Alecsandri — stremoși noștrii aveau obiceiū de-a îmblândi

¹⁾ G. Dem. Teodorescu. Noțiuni despre colindele române. Bucuresci. 1879. p. 102—108.

Șoimii si ai deprinde la vênatū precum se face și astă-đi cu Coroiī, și se vede că meșteșugulū lorū erā fôrte vestitū, de vreme ce Șoimii făceau parte din tributulū ce se plătiā Sultanilorū după închinarea Moldovei. Acestū tributū, ce purtā numele de dar' spre semînū de închinare, se compunea din 4000 galbeni, 40 iepe și 24 Șoimī.“¹⁾

Sub o organizare semi-feudalā, boerii timpului ca vasalii din Occidentū, erāu ținūți se însoțescā pe Domnū la vênătore, mergendū fie-care cu Șoimulū pe mână seū pe umărū, cu slujitorii și ogăreii seī, cum vom vedea că spune colindulū, ce se va reproduce mai la vale.

Că deprinderile feudale se adoptaserā și la noi, însă fără organizarea, la carea ajunserā în apusul Europei, ne-o dovedescū o mulțime de fapte. Astfelū, de esemplu, când Dlū V. Alecsandri, în piesa-ī „Boerii și Cîocoiī“ represintă pre moșū Arbore mergendū să felicite de anulū nou pe stăpânulū proprietariū, aruncându-ī orezū seū grāu în semnū de abundență, acēsta scenā n'a potutū fi înspiratā autoriulū decātū prin amentirea vechilorū datine semi-feudale din epocile, la cari se referē colindulū.

Astfelū, după poesia popularā, practicarea vênătoriei cu șoimii în timpii trecūți pare-se neîndoiosă²⁾, ceea ce de-altmintrelea se confirmā și prin alte cānturi, și prin tradițiune, și prin fapte de domeniulū istoricū.

¹⁾ Poesii pop. ale Rom. Bucurescī. 1866. p. 60. N. 1.

²⁾ A se vedē Ψεύδο-χωνηγετιχός de A. Odobescu. Bucurescī 1874. — și autoriī citați de D-Sa.

Demne de notatū mai sunt și cele două versuri, care se repórtă la vechia organizare a instituțiilor române, versurile următoare :

C'ună caftanū de Domnū
Tae capū de omū,

care dovidescū, că Domnulū avea o putere absolută, cu dreptulū de viață și de mórte asupra supușilorū seī, obligați a-ī veni în ajutoriū și a-lū însoți ori când la vênătóre.

V.

Dar' să lăsămū acésta și să considerămū colindulū amintitū mai susū din punctulū de vedere alū simțemintelorū ce exprimă.

Unū tênérū, măestru în vênătorie, are trei ființe la care ține : calulū, ogariulū și șoimulū cu care vénéză, și câtorū trei le pórtă de grijă hrânindu-ī cu totū ce le place mai bine, pe calū

Totū cu fênū tocatū
Și cu orđū pisatū,
De vântū vânturatū
Cu apă
Din năstrapă.¹⁾

Ér' pe șoimū ilū hrănesce asemenea totū cu

¹⁾ Năstrapă este o cupă, unū felū de paharū de bētură.

Paseri gălbioare
Prinse de pe mare.

În bună înțelegere trăiau cu toții, când vanitatea și ambițiunea veniră să turbure acésta linisce terecită. Căci Șoimul, încredându-se tăriei și repezițiunei aripilor sale se laudă într'o zi că e mai iute de câtă ori cine, că poate se'ntrécă la fugă chiar și pe tovarășul său de vânătoare, pe murgulă vetézului.

Însă calul e de nobilă viță și lauda șoimului îi pare o insultă. Deci, după deprinderile timpului ¹⁾, când ori ce cuvânt și ori ce faptă în contra demnității și onórei trebuiau spalate cu prețului luptei, — merge să se plângă stăpânului și să-i cêră ună duelă cu șoimul, o întrecere la fugă.

Astfelii a dóua zi, într'o sfântă Duminică, ténêrulă își scóte la luptă Ș o i m u l ă și M u r g u l ă,

In câmpulă curat
De toți lădat,
Unde se totă bat
Doi vultur în cer
P'ună fulgă d'aurelă,

și-acolo, precum vulturi se luptă p'ună fulgă de aură într'a ceriului înalțime, astfelii hotăresce se lupte prin fugă și dragii se tovarăși, ca să dovidescă care e mai iute.

¹⁾ Acésta e încă o dovadă că epoca, la care se rofere colindulă, este véculă de mijloc, când duelulă eră usitată în modă aprópe generică.

Tênerulû îi potrivește ca nici unulû să nu fie
mai nainte séu mai 'napoi decâtû altulû, și-apoi le dă
drumulû să fugă ; aceștia fugû, fugû, pêne nu se mai
vedû în depărtare.

Restulû să ni-lû spună însu-și colindulû :

Hrănesce
'Ngrijesce
Tênerulû (Manole)
D'unû calû,
D'unû ogarû,
D'unû vênêtû șoimelû.
Calû cum și'ngrijesce
Și cu ce-lû hrănesce ?
Totû cu fênû tocatû
Și cu orqû pisatû
De vânt î vânturatû,
Cu apă
Din năstrapă.
Șoimû cum și'ngrijesce
Și cu ce-lû hrănesce ?
Totû cu păserele
Paseri mititele,
Paseri gălbíore
Prinse de pe mare.
Intr'o septemână
Stă șoimulû pe-o rênă
Murgulû dicendû,
Și-astfelîu cuvântândû :
— „Tu mânânci de géba
Și'nzădarû beî apa,
Căci nu poți să sbori
Să plutesci pe nori,
Să m'ntreci pe mine
Cum te'ntrecû pe tine.“

Murgulū se sculā
La stāpānū mergea
Și-astfelū îi grāiā :
— „Stāpāne, stāpāne,
Dragū stāpānū alū meū,
Datū de Dumneḑeū,
Șoimulū s'a'ngāmfatū
Și s'a lāudatū
Cā'nfugā m'o'ntrece.“

Tēnrulū (Manole)
Din gurā grāiā
Și-astfelū îi ḑicea :
— „Pascī, murgule, lasā,
Pascī de mi te'ngrasā,
Cāci aḑi e Sāmbātā
Māne-ī Dumnicā,
Și pe voi voiū scōte
La cāmpulū departe,
La cāmpulū curatū
De toī lāudatū
Unde se totū batū
Doī vulturī în cerū
P'unū fulgū d'aurelū.“

Sāmbāta trecea
Și ḑiua-m sosia
La cāmpū îi scotiā
Și mi-ī potrivīa
Și drumulū le da.
Murgulū că-și luā
Drumulū cu fuga
De par' că sburā,
Și-apoi se'ntorcea
Ca unū calū cu minte

C'ună césű mai nainte. ¹⁾
Șoimulű că-mi plecà
Pe vèntű că-mi sburà,
Insă remânea
Și întârđià
C'unű césű mai târđiu
Totű prin crângurele
După păserele,
Paseri gâlbíore,
Paseri de pe mare.
A cas' de-mi venià
Pe stâlpű se lăsà
Cântândű,
Cîripindű
Din gură grăindű :
— „Stăpâne, stăpâne,
Dragű stapânű alű meu
Datű de Dumneđeű
Vin' de mẽ slutesce
Și mẽ pedepsesce,
Că eű am venitű
C'unű césű mai târđiu.“

Murgulű d'audià
Milă-i se făcea
Și-astfelű că-mi grăià :
— „Stăpâne, stăpâne,
Dragű stăpânű alű meu
Datű de Dumneđeű,
Șoimulű nu-ți sluți,
Că ți-o trebuì
Rarű la đile mari

¹⁾ In privința renumirei cailorű români să se consulte Can-temirű în Descrierea Moldovei; Hășdű în Principie de filologie; At. M. Marienescu în colecțiunea sa de Colinde; p. 116 și Poezii pop. rom. culese de V. Alecsandri.

Țina de Crăciun
Și de Boboteză.
La curte de-î merge
Călare pe murgul
Pe umeri cu șoimul,
Domnul te-o vedea
Bine î-o părea
Și ți-o mulțăm
Și te-o dăru
C'ună dar
C'ună cîltar,
C'ună caftan de Domn
Taie capu de om.

Tînerul (Manole)

Fie-mi sănătos
Cu tată,
Cu mamă,
Cu dîmna frumoasă
Și cu noi cu toți.

Astfelîu pe lângă dialogu, avemu acî o descriere cu totul dramatică, o acțiune puternică și interesantă, în cërta calului cu șoimul, în plîngerea-î cătră stăpînu, în hotarirea acestuia de aî scote la întrecere, în rezultatul luptei.

Calul nu putea răbdă ca Ș o i m u l ũ să se credă mai iute decăt dînsul numai pentru că avè aripî. Sciindu-se destul de repede și cu mai multă „m i n t e“, elu reclâmă cu stăruință să fie pus la încercare. Și ferecit e când dobîndesce biruința.

Din contră Ș o i m u l ũ — tipul omului îngâm-fat și lăudăros, -- se ie după paseri, întărziă și,

când ajunge constată că prea multă încredere în sine e adesea funestă. Puindu-se dar' pe parulū seū obicīnuitū, mărturisesce singurū că e de vină și, c'o lealitate dēmnă de nisce epoce mediavale, își cere singurū pedēpsa.

Atunci ni se presintă o scenă duiōsă.

Calulū, pe lângă agerime, are atâta marinimie, încâtū intervine chiar dēnsulū ca să cēră ertare adversariulū, căci dorința-ī eră, nu să-și resbune, asemenea simțeminte fiindū nepotrivite cu fala, cu forța, cu meritele reale, — ci să facă pe vorbarețulū ș o i m ū a-ī recunōsce călitățile, a nu i le mai pune la îndoelă.

O așa de nobilă purtare, unită cu nobila Ș o i m ū l u ı sinceritate, sunt învățaminte binefăcătoare și pōte mai eficace decâtū morala multorū fabule ver-sificate.

Astfelū, prīntr'acestū colindū, suntemū stremutați în flōrea vēculū de mijlocū și asistămū la duelulū a doi luptători de frunte, nu pentru întere seū pentru motive nedemne, ci pentru ântâietate, pentru renume, pentru onōre. Ér' când unulū învinge prin însușirile-ī superiōre, nu numai că protivniculū cedéză și-ī recunōsce victoria, dar' chiar victoriosulū uséză de dēnsa cu modestie și cu generositate, stăruindū a se păstrā învinsulū viēta și rangulū ce-avusese.¹⁾

VI.

Ș o i m ū l ū, se pare, după cum arată altū colindū poporanū, ca se'ntrebuință de cătră stremoșiū noștri nu

¹⁾ G. Dem. Teodorescu. op. cit. p. 108—116.

numai la vânătoare de paseri, ci de multe ori eră dusă chiar și pe câmpul de luptă, în resbóie contra ne'mpăcaților dușmani.

Tradițiunea ni spune, că multe popóre bārbare, cari ca nisce fiere selbatice nāvāliaū asupra țeriloró romānesci, purtaū cu sine unū felii de paseri instruate, cărora ajungēndū la starea locului, unde avea se'ncépā persecutarea, le da drumulū; acestea apoi descoperiaū pre Romāniū ascunși.

Deci, în urmarea acestei tradițiunii vechi și fórt respāndite la poporulū nostru, trebuie-ar óre să ne mirāmū dacā și Romāniū ar fi imitatū pre dușmani și ar fi dusū pe câmpulū de luptă Șoimii lorū, cari să li descopere dușmaniū, precum paserile dușmanilorū descoperiaū pre Romāni?

Eū cugetū că nu!

Colindulū seū colinda, ce ne face a crede, că Șoimii totū atātū de bine se pricepeaū la vânătorie de ómeni, de dușmaniū țerii romānesci, ca și la vânătoría de paseri, sună:

Susū la drumulū mare,

Nevestei bune!

De laturī de vale

Unū micū măliniorū

Galbinū pălfiniorū

Fórt a crescutū

Calea a împlutū, —

De'naltū, nu e'naltū,

Dar' la umbrā latū

La frunđe măruntă
Și la trunchiū rotundū.
Ér' sub cea umbruță
Sede-o nevěstuță,
Mândră, tinerea
Ca și-o floricea.
Lângă ea mai josū
Sede ș o i m ũ f r u m o s ũ
Câți pe drumū mânà
Toți la ea catà
Apoi o'ntrebà :

„Ce-î paserea ta ?
Séu ți-î frățiorū
Séu nepotū de sorū ?“

Nevěsta grăià :
„Ba, că nu-î așa,
Nici mi-î frățiorū,
Nici nepotū de sorū, —
Ci e unū ș o i m e l ũ
Ca și-unū ostășelū,
Zace ostenitū
Că multe-a plinitū.
A fostū să șerbescă
Ostea românescă
In țera leșescă
Ca s'o prăpădescă,
Căci Leși-aū buitū
Și ne-aū păgubitū.
Dar' acestū șoimelū
Ca și-unū ostășelū
Urma le-a luatū
Și i-a pefugatū,
Cătū n'a mai remasū
Unū leșū, pe năcasū !

Timpu-î s'a plinită
Plata n'a primită,
Ci elū a venită,
Unde î-a plăcută,
Și elū a cădută
Aci lângă mine
Ca să-î fie bine,
Ruptă de ostenită, —
Și eū l-am ubită,
Că elū s'a luptată
Țera mî-a scăpată
De leși, de păgâni
De dușmani bătrân !“

Să fii sănătósă
Nevéstă frumósă !
O'nchinămū spre sănătate ! ¹⁾

Altū esemplu !

Stefanū celū mare, înțeleptulū și vitézulū Domnitorū alū Moldovei, care a făcutū 40 de resbóie și le-a câștigatū pre tóte, avea încă unū Ș o i m ū, unū șoimū resboinicū. — Cătră acestū șoimū, tavarășū nedespărțitū alū marelui Domnū, în resboiū ca și'n pace, s'adresă într'una din ȓile, pe când obositū de lupte, obositū de-a ucide la Ungurī, Leși, Turcī și Tătarī, se află repăusându-se în palatulū seū din Sucéva, și-î ȓise :

Șoimule, șoimuȓi ușorū,
Fă-te rótă susă în sborū :

¹⁾ At. M. Marienescu. Colinde. Pesta. 1859. p. 130.

Ce se vede la hotare
De s'aude sgomotu mare ?

Erà vuetulü straniü și depărtatü alü hórdelorü
bărbare, alü tuturorü dușmanilorü jurați ai rasei ro-
mâne, cari cređendü pe eroulü moldavă scursü de pu-
tere, — se apropiaü spre a face o nouă invasiune.

Șoimulü susü rötă se făcea, aruncă o privire la
hotare și Domnulü seü iubitü astfelü îi respundea :

Stefane ! vitézulü meü !
Deü ! de altulü c'ar fi reü,
Er' de tine multă e bine,
Cătu ești șoimanü ca mine !
De jurü împrejurulü teü
Năvălescü dușmanü mereü,
Te calcü Ungurii falošü
Și Litfeni necredincioși,
Te calcü haniü tătăresci
Și urdiile turcesci . . .

Și'ntr'adeverü că de altulü ar fi fostü reü, dar'
de Stefanü nici decum. Cele patruđeci de altare sante,
ce a rădicatü spre eternă mulțamire pentru cele patru-
đeci biruințe câștigate, sunt și astă-đi o probă vie de
nespăimântarea și curajulü acestui sântü stâlpü alü Ro-
mânismulü. Respunse dar' Stefanü credinciosulü seü
șoimü, care prin agerii seü ochi a descoperitü apropierea
dușmanilorü asupra Moldovei :

Las' să vie, las' să vie,
Să se deie pradă mie !
Mórtea-ı pasce ca o turmă !

Pecat-u-î mână din urmă,
Mulți aũ mai venitũ la noi,
Puțin' s'aũ dusũ înapo',
Că-sũ Românũ cu patru mâni
Și am lécuri de păgâni :
De Tătari am o săgétă,
De Turci pala mea cea lătă,
De Litfeni unũ busduganũ
Și de Unguri unũ arcanũ! . . . ¹⁾

Astfelĩu sciã sã dicsã și sã lucre Stefanũ celũ Mare ! Și credinciosulũ seũ șoimũ, care i-a descoperitũ pe dușmanĩ Domnului seũ, óre sta elũ se védã numai ce s'a întẽplã ? . . . Nu ! elũ încã se ducea la luptã ! . . .

Și cumcã Ș o i m u l u i îi plăcea a vẽnã nu numai paseri, ci și ómeni, și cã de multe ori preferã carnea și ochiĩ acestora înaintea paserilorũ, ne putemũ incre-dința și din urmãtórea doinã, pe care am auđit'o în satulũ meũ natalũ : I l i ș e s c i :

Câte paseri sunt pe lume
Tóte cinã și s'alinã,
Numai eu-sũ, maică, străinã.
N'am, maică, unde linã,
Nici unde-a cinã,
Cã mi-i cuibulũ lângã drumũ
Intr'o créngã de alunã,
Cãți drumari pe drumũ trecea
Toți în cuibulũ meũ svãrlia
Eũ tare m'am supératũ
Și cuibuțulũ l-am mutatũ
In vèrvuțulũ muntelui
In crucea molidului,

¹⁾ V. Alecsandri. Poesii pop. Rom. op. cit. p. 172.

Unde-î munte
Imî punû punte,
Unde-î codru
Imî punû podu,
In mijloculû podului
Cântă pu ulû şoimului.
Elû din gur'ăşa cântă,
Că elû din cuibû n'a sburà,
Pêně ce elû n'a mâncà:
Carne dulce de paicû ¹⁾
Şi ochi negrii de voinicû,
Carne dulce de pe cóstă
Şi ochi negrii de nevastă. ²⁾

VII.

Multă frăgeđime, gingăşie şi frumseţe, multă fantăsie şi o cugetare adevăratû poetică îmbinată cu o filosofie adûncă, cuprinde în sine balada „Şoimulû şi flórea fragulûi“.

Acésta baladă ne'nfăţoşeză pe unû Şoimû, care oprindu-se din sborulû seû pe vêrfulû unû bradû, vede la umbra acestuia o flóre de fragû,

Ce de sóre se feresce
Şi de umbră se lipesce,

şi cum o vede o'ndrăgesce... Inima începe a i se bate de dorulû eî, şi'n acestû estasû de iubire elû o rógă

¹⁾ „Paicii“ erau în timpurile vech unû felîu de ostaşi, unû felîu de jandarmarie. In documentele vech dămû peste o cétă compusă numai din acestû felîu de ómenî, a cărorû şefû se numîa „vătăjia de paici.“

²⁾ Dictată de sora mea: Tatiána.

să mērgă cu dēnsulū, s'o pōrte prin aerū în fața raḑelorū celorū plăcute și căldurōse ale sōrelui. Floricica însă, care iūbesc mai multū umbra, decâtū arșița sōrelui, nevoindū a se deslipi de trupina bradului unde a resăritū și-a înfloritū, respunde Ș o i m u l u i, că elū să se ducă în lumea largă, căci lumea-ī destulū de mare și de încăpētōre pentru o pasere și-o flōre.

Dar' să lāsămū mai bine ca să vorbēscă însa-și balada, care ni indică totodatā și'nvecinata viețuire a Șoimului și-a flōrei de fragū.

Susū, în vērful de brădulețū,
S'a opritū unū șo mulețū,
Elū se uītă dreptū în sōre
Totū mișcândū din aripiōre.
Josū la trunchiulū bradului
Cresce flōrea fragului.
Ea de sōre se feresce
Și de umbră se lipesce.
— „Florică delă munte,
Eū sunt șoimū, șoimuțū de frunte;
Eși din umbră, din tulpină
Să-ț vėdū fața la lumină,
C'a venitū pănē la mine
Mirosū dulce delă tine,
Cătū am pusū în gândulū meū
Pe-o aripă să te ieū
Și să mi te portū prin sōre
Pēn' te-ī face roditōre
Și de mine iubitōre.“
— „Șoimulețū, duiosū la graū,
Fie-care cū-alū seū traū,
Tu ai aripi sburătōre

Ca să te înalți la sóre,
Eü la umbră, la recóre,
Am meniri înfloritóre.
Tu te légăni susü, pe vëntü,
Eü mă légănü pe pämëntü.
Du-te'n cale-ți, mergi cu bine,
Făr' a te gândi la mine,
Că e lumea 'ncăpétóre
Pentru-o pasere și-o flóre!“¹⁾

Merită a fi produsă, nu atât pentru frumusețea ei, nici pentru ideile ce cuprinde în sine, câtü pentru asemănarea unü omü neîndămânatieü și prostalăü cu înțimea și istețimea Ș o i m u l u i , și următórea doină dela Româniî din Transilvania :

— „Nevéstă de pe părëü,
Cum trăesci cu mutulü²⁾ teü?
— „Ia trăescü destulü de reü,
Bate-l-ar suspinulü meü,
Că-i facü de prândü, nu prânșesce,
Ci numai mă năcăjesce ;
Facü de cină, nu cinéză,
Ci numai mă neguréză,
Că șede'n unghiu
Ca și-unü junghiu
Și face cu umerile
Ca șoimulü cu aripele.
Cătü e de lungü pämëntulü
Nu-i pasere ca ș o i m u l ü ,

¹⁾ V. Alecsandri. Poesii pop. ale Rom. p. 31.

²⁾ Româniî din Transilvania înțelegü sub cuvântulü „mutü“ nu numai pre ómeniî, ce nu potü vorbi, ci și pre cei prostalăi, mutalăi, tântălăi, nepricepuți.

Și tâlharîu ca urîtulû,
Că din gură șueră
Nime nu-î scie voia.¹⁾

VIII.

Loculû de petrecere alû Șoimulûi sunt mai cu samă culmile cele mai înalte ale munților și stâncelorû. Aice își face elû cuibulû seû și de-aice se pornesce apoî după prada sa, care constâ mai alesû, după cum am vădutû și mai susû, din totû soîulû de paseri, pre cari le lovesce în sborû cu peptulû seû celû ascuțitû și tare în capû seû în spate, érá după ce într'acestû modû le ameteșce de capû că trebue să cadă josû, le prinde și le mânâncă.

Mai departe Șoimulû, nu numai ca e o pasere fórte sprintină, prefăcută și ghibace, ci elû, în sborulû seû, e'n stare să se'nalțe mai că mai susû decâtû ori care altă pasere.

Acésta împrejurare se vede că a datû nascere următórei colinde fórte interesante, care ni'nfătoșézá pre Maica Domnului stândû

In póla cerîului
In pórtá raiului

și torcêndû unû firû de aurû, din care voia să facă unû vesmêntû pentru fiulû seû celû sântû. Dar' pe când Maica Domnului erà aprópe de sfârșitû,

¹⁾ Com. de Dlû Gr. Crăciunașû.

pe când avea, de gându să'ncépă lucrarea vesmântului
étă că vinu pe neașteptate

Șoimii vânători,
Șoimii răpitori,

apucă firul de aur, se'nalță în sus și fugă cu
dênsul

Intr'o depărtare
Pên' la termu de mare.

Din acestu fir de aur, pre care Șoimii l-au
dus sus în ceru, s'a făcutu apoi luna cea auritã,
care strelucesce așa de frumosu pe câmpia cerului,
é ră din puii Șoimilor, — póte că spre
pedepsă, — s'au făcutu stelele cele mărunțele și
luceferii, cari prin strelucirea lorú înfrumsetéză lumea.

Dar' să lăsămú mai bine colinda, ca ea să ni le
spue tóte acestea.

Maica sântă șede
Dómnei Dómne!
Pe plaiful cel verde,
In póla cerului,
In póra raiful,
Și din căterelú
Lasă firu avelú.
Furulú firuá
Și se supți à. —
Când ilú încordà,
Tocma se lăsà
Șoimii vânători

Șoimii răpitori, —
Firulū apucà,
Susū cu elū sburà
Intr'o depărtare
Cătră țermū de mare, —
Când se înălță
Șoimii streluc à,
Firulū ei sclipià
Ca și nisce țori
Pe la cântători.
Ionū atunci venià,
Ma ca îi grăià :
„Unde te-am mânatū,
Bine-ai ascultatū. —
De mai ascultà
Unde te-ași mânà
Fii gata de dușū
Susū colo în susū,
Intr'o depărtare
Cătră țermū de mare.
De sborū să te-apuci,
Și ađi să-mi aduci
Cu bulū șoimilorū
Și alū puilorū, —
Cuibulū mi-lū dă mie,
Pui-i ține ție, —
Că șoimii-aū răpitu
Firulū auritū,
Când m'am câștigatū
Și multū am lucratū
La unū scumpū vesmēntū
Pentru fiulū sânt!“
— „Maică! eū ași face
Totū ce ție-ți place, —
Dar' ast' n'oii putea,
Nu-i 'n puterea mea!

Șoimii aū răpitu
Firulū auritū, —
Firulū ei l-aū dusū
Pēn' la ceriū în susū,
Din elū aū țesutū
Cuibulū prea plăcutū, —
Luna aurită,
Fața-î strelucită !
Puii nu-sū maî multū,
Căci s'aū prefăcutū
Stele mērunțele
Și luceferele, —
Tóte strelucescū,
Lume-o 'nfrumșeșcū,
In nóptea säninä, —
Cum ȕiua 'n grădină
Florile frumóse
Și car amiróse,
Sunt spre înzestrare
Și spre desfătare !
O'nchinămū spre sänětate !¹⁾

IX.

Șoimulū, după câtū ne-am pututū încredința din șirele premergătoare, se vede fórte adese ori figurându nu numai în colinde și balade, ci și'n celelalte speciū de cântece poporane, ca o imagine vie de vetejje și repejime.

Unū voinicū, după cântecele nóstre poporane, e căpitanū șoimanū și are ochi șoimuleți.

În balada „M ovila lui Burcelū“ dămū peste următoarele versuri :

¹⁾ At. M. Marienescu. Colinde. Pesta. 1859. p. 38.

Témă n'am că sunt Română!
Témă n'am că-m' ești stăpână!
Tu ești Stefană Domnă celă mare,
Care'n lume sémănu n'are,
Și eă sunt Șoimană Burcelă
Puișoră de voinicelă!...¹⁾

Ună cală frumosă la făptură și sprintenă Românulă ilă numesce Șoimă și Șoimulénă și spune că sbóră ca Șoimulă. In balada lui „Sêrbă-Sêracă²⁾”, descrierea alergării cailoră pe câmpulă dela Haidar-Pașă e făcută in chipulă celă măi minunată și măi poetică. In acésta baladă întimpinămă următórele versură :

Alalah! căi arăpesci,
Alalah! căi tătăresci!
Cum mișcă copitele
Ca șoimăi aripele!

Șoimană nu'nsemnéză număi ună omă voinică, ci și ună șoimă mare, ună șoimă puternică. Érá după cum ne-am putută încredință și din poesiile citate pêne acuma, ună șoimă măi mică și măi cilibiă séu și ună puă de șoimă se numesce de cătră poporă : șoimelă, șoimuță, șoimulénă, șoimuleță și șoimișoră.

Dela numele acéstei paseri derivă și vr'ó câte-va numiră de localităăi din Moldova și Muntenia, precum : Șoimănesci, Șoimarăi, Șoiménă, Șoimes-

¹⁾ V. Alecsandri. Poesii pop. ale Rom. p. 179.

²⁾ Idem de eadem. p. 107.

culă, Șoimă, Șoimulă-mare și Șoimulă-mică. ¹⁾

X.

Până aici am scrisă totă ce-am aflată în privința Șoimului din timpurile cele mai vechi până în pre-sente la poporul român. Ne-au mai ramasă de în-semnată încă și numele altoră patru paseri, cari ase-menea se țină de familia Șoimului, și-apoi sun-temă gata.

Acelea sunt :

Ulăulă rînduneloră ²⁾, lat. Falco subbuteo L. germ. der Baumfalk oder Lerchenstösser auch Stossfalk.

Vinderelulă, hingherelulă ³⁾, vinderelulă, vinghereulă ⁴⁾, vipdereulă ⁵⁾, caia-găiniloră ⁶⁾ și blénde ⁷⁾, lat. Falco aesalon L. germ. der Merlin, Stein- oder Zwergfalk.

Dela numele acesteă paseri derivă numirea a două sate din județul Tutova în România, adică : Vinderei. ⁸⁾

¹⁾ D. Frunțescu. op. cit. p. 450—451.

²⁾ Com. de V. Flocea, română din Câmpulungă.

³⁾ La Romăniă din Transilvania, com. de Dlă Gr. Crăciunașă.

⁴⁾ A. de Cihac. Dictionnaire t. II. p. 539.

⁵⁾ Istoria naturala de Pocorni, trad. rom.

⁶⁾ Dr. T. Stamată, Vocabulară. p. 652.

⁷⁾ B. P. Hășdăă. Cuvente den bătruni seă limba romănă vorbită între 1550—1600. t. I. Bucuresci. 1878. p. 270. — Idem. Suplementă la „Cuvente din bătruni“ Bucuresci. 1880. p. XXII.

⁸⁾ D. Frunțescu. op. cit. p. 525.

Vânturelulŭ-ruginiŭ¹⁾ sŕu in chinătorŭlŭ-ruginiŭ²⁾, numitŭ în unele locuri ŝi Coroiŭ³⁾,  ră de c tră Rom nii din Epirŭ ŝi anume de cătră cei din ținutulŭ Vitoliei: Vetruscă⁴⁾, lat. Falco tinunculus L. germ. der Thurm Falk.

Vânturelulŭ-micŭ sŕu in chinătorŭlŭ-micŭ, lat. Falco cenchris Naum. germ. der R thelfalk.

Ce se atinge de numirea „Vânturelŭ“ a celorŭ doi ŝoimiŝori din urmă, după spusa mai multorŭ Rom ni din Bucovina, să vie de-acolo, că aceŝti doi ŝoimi aŭ datină să stea  re întregi într'unŭ locŭ în aerŭ ŝi să bată din arip  ca ŝi c nd ar v ntur  ce-va.

 ră ce se atinge de numirea „Inchinătorŭ“, după cum mă-aŭ spusŭ vr'o c ți-va Rom ni din M năsti ra sŕu S ntulŭ-Onufre , satŭ l ngă oraŝulŭ Siretiŭ, să vie de-acolo, că acestŭ soiŭ de ŝoimi, c nd staŭ loculŭ în aerŭ, ei se'nchină luŭ Dumne eŭ pentru nutrem ntulŭ ŝi binele ce li-a datŭ acesta peste  i.

¹⁾ Usitatŭ în satulŭ Iliŝesei ŝi împrejurime.

²⁾ Usitatŭ în satulŭ M năsti ra sŕu St. Onufre u.

³⁾ A. de Cihac. Dictionnaire. t. II. p. 493. — Dr. T. Stamat. Vocab. p. 279.

⁴⁾ Com. de Dli Iancu D. Hondrosomŭ, studinte românŭ din Epirŭ.

U l ă u l ă .

I.

Precum pentru fie-care pasere îndeosebi, așa și pentru fie-care familie are poporul român cîte una séu și mai multe numiri proprii. Se'ntêmplă însă adeseori și din contră, că pentru mai multe familii aū numai cîte un singurū terminū tehnicū.

Românii din Bucovina, bună oră, după cîtū sciū eū pêne acuma, atătū paserile, cari de cătră ornitologiști se numescū „A s t u r e s“, cîtū și acelea, cari se chiamă „F a l c o n e s“, le numescū în genere U l ă , érá pre ceī mai micī dintre aceștia U l i ș o r i , U l i e ș i și U l i u ț i , sing. U l i ș o r ū , U l i e ș ū , U l i a ș ū și U l i u ț ū . Aū însă pentru fie-care specie din aceste dóue familii și cîte una séu mai multe numiri proprii.

Românii din Transilvania totū pre acestea paseri le numescū nu numai U l ă , ci și U l u i sing. U l u i ū și U l i g ă i sing. U l i g a e ¹⁾, ceī din Banatū : H u l i

¹⁾ S. Petri Vocab. — S. P. Barcianū. Vocab.

sing. Hulii¹⁾, érá Româniî din unele ținuturi ale Moldovei și Munteniei: Ulei sing. Ulei²⁾

Dela numirea „Ulii” Româniî din Bucovina aû formatû substantivulû ulitură pl. ulituri, care se aplică paserilorû domestice, când acestea facû multă stricăciune séu nu dau pace economilorû, ci se vêră în totû loculû, prin tôte unghiërele;... atuncî Româniî, când le alungă, dicû: „hici ulitură!” séu „hici uliturilorû!”

În articolulû de față noi vom vorbi numai despre Ulii în înțelesulû strinsû alû cuvântulû, adică despre acelû genû de paceri, care de cătră ornitologiști se numesce „Astures”.

II.

Prima specie din genulû Ulilorû se numesce de cătră Româniî din Bucovina: Porumbariû, Găinariû și Uliulû-găinilorû; în unele ținuturi ale Transilvaniei: Boghiû, Bodigeû și Bodigașû³⁾, în altele: Erete⁴⁾, Hêrêû⁵⁾, Hereû, Herete⁶⁾ și Curuiû⁷⁾; în Ungaria: Bodiu⁸⁾;

¹⁾ Com. de Dlû Ios. Olariu; veți și „De însemnatatea botaniceii românesce” de Simeonû Mangiuca, publ. în Familia. an. X. Budapesta. 1874. p. 512. „ghiara huliiului.”

²⁾ Dr. Cihac. Istoria nat. p. 74-75. Dr. T. Stamatî. Vocab. p. 429. — și com. de Dlû P. Ispirescu.

³⁾ Com. de Dlû Gr. Crăciunașû.

⁴⁾ S. Petri. Vocab. — S. P. Barcianû. Vocab.

⁵⁾ G. Barițiu și G. Munténû. Vocab. p. 431.

⁶⁾ G. Munténû: „Purismulû în limba română”, publ. în „Revista română”, Bucuresci. 1862. p. 453.

⁷⁾ S. P. Barcianû, op. cit.

⁸⁾ Com. de Dlû E. Popû.

în unele părți ale Moldovei: Coroiu și Hêrêu¹⁾; în Muntenia: Arete²⁾, îerete³⁾, erete, cobetû⁴⁾, hêrete⁵⁾ Curuiu, herete⁶⁾, eria⁷⁾ și Uliu-de-porumbi⁸⁾; érá la Români din Istria: Cobetû pl. Cobetî⁹⁾, lat. Astur palumbarius L. germ. der Habicht oder Hühnerhabicht.

Acestu soiu de Uliu e o pasere răpitoare forte precaută, viclénă, iscusită, tare și sprintină, care o întâlnim pretutindene, nu numai în Bucovina, ci și în celelalte țeri locuite de Români. Nutrețulu seû constă din porumbi selbatici, potrunichi, fâsani, găini, rețe, cîore, ceuce și chiar din epuri de casă și epuri selbatici. Porumbii și găinele mai cu samă le fugăresce cu o cutezare forte mare chiar pêne și în casele ómenilor, de unde se vede că-i vine apoi și numirile de Porumbariu, Găinariu și Uliulu-găinilor, cari numiri sunt cele mai respândite în Bucovina. Elu face forte mare daună între găinile ómenilor.

Câtu de cutezătoriu e acestu soiu de Uliu, cum răpesce elu găinile ómenilor și ce face cu dênsele, se pôte forte lesne cunoșce și din următorele cimilituri,

¹⁾ Dr. T. Stamat. Vocab. p. 388.

²⁾ B. Nănianu. op. cit. p. 90.

³⁾ G. Dem. Teodorescu. op. cit. p. 104 și 107.

⁴⁾ G. Barozzi. op. cit. p. 105.

⁵⁾ În ținutul Gorjului, com. de Dlu I. Cornoiu.

⁶⁾ Com. de Dlu P. Ispirescu.

⁷⁾ Com. de N. Barbu.

⁸⁾ A. de Cihac. Dictionnaire, t. II. p. 536.

⁹⁾ Iónu Maiorescu. Vocabularu Istriano-romanu publ. în „Convorbiri literare“ an. VI. 1872—73. p. 394.

cară sunt foarte răspândite în sinulă poporului română :

Ciumelă, ciumelă, ce-ă aceea ?
Singhilica ferbe pere,
Singhilelă vine și cere,
Singhilica nu se'ndură,
Singhilelă vine și fură. ¹⁾

*

Anghelușă ferbe pere,
Tandalică vine și cere,
Anghelușă nu se'ndură,
Tandalică vine și fură. ²⁾

*

Tândălica ferbe pere,
Tândăloă vine și cere,
Tândălica nu se'ndură,
Tândăloă vine și fură. ³⁾

*

Vine Negura
Și ie Pegura
Și-o duce'n căncilărie
Și-o'nvătă cojocărie. ⁴⁾

*

Hușă, hușă,
Prin pănuși

¹⁾ și ²⁾ Cloșca cu pui și Ulăulă.

³⁾ Idem. la Baronzi op. cit. p. 49.

⁴⁾ Ulăulă răpindă găina.

Cotcodaci

Prin copac¹⁾

Ce se atinge de numirea Găinarîu alu acestui soiu de Uliu, trebuie să însemneză cum că ea este acomodată, bună și totodată una din cele mai poporale. Dovadă despre acesta ni pôte servi împrejurarea, că Româniî nu numai pre acesta pasere o numescă astfelu, ci și pre ómenii aceia, ce fură găini și le ascundă, și pe urmă aú că le mânâncă ei singurî, aú că le vëndă altora. Eú am cunoscută și mai cunoscută încă mulți ómeni, pre cariî, fiindă că i-aú pusă pécatele să fure vre o găină, Româniî, ce aú datú cu crucea peste dênșii, deosebitú că i-aú scărmanatú cum se cade și i-aú torfecatú de li-aú mersú peticele, i-aú mai poreclitú inca pe de-asupra și Găinarî, care poreclă li-a remasú apoi pe viétă. De-aicea se vede că Găinarîu însemneză furulú ce fură séu pradă găini. Și fiindă că acestú soiu de Uliu e unú răpitoriu, unú furú fórte mare de găini, poporulú românú nici n'ar fi pututú să-i dea unú nume mai potrivitú, decâtú Găinarîu.

Totú din causă că acestú Uliu e fórte mare răpitoriu și de porumbi, l-aú numitú Româniî și Porumbarîu.

De unde-i vinú celelalte numiri, cari s'aú arátatú mai susú, nu sciú, pentru că acelea, câtú e la scirea mea, nu se află în Bucovina.

¹⁾ Uliulú. — Tóte cimiliturile acestea, afară de cea dela Baronzi, sunt din Bucovina.

Celea mai frumoasă însă, mai potrivite, mai românească și mai populare sunt în totu casulū numirile, ce se află la Româniū bucovineni.

III.

A două specie de uliū e: Păsărariulū, numitū altmintrelea și Uliulū-paserilorū, Uliū micū, Ulișorū, Ulișū, Uliăși și Uliuțū, éra de cătră Româniū din Ohaba-mâtnicū: Uliū păsărescū și Cobețū¹⁾, lat. *Astur nisus* L. germ. *der Sperber* oder *Finkenhabicht*.

Ulișorulū acesta e în tinerețe pe spate cafeniū, pe de desuptū albū, pe gușă și pe partea de'nainte a gâtulū cu pete lungărețe surii. După ce îmbetrânesce își schimbă colórea penelorū, și anume penele de pe spate capătă o colóre vênătă-surie, éra pe pânțele albie cu trăsături surii și ruginii.

Numirile sale de Păsărariū séu Uliulū-paserilorū, după cum mi-au spusū cei mai mulți Români, cari mi le-au împărtășitū și după cum prea lesne se póte orī și cine încredință și din istoria naturală, le are de-acolo, pentru că Ulișorulū acesta se nutresce cu diferite paseri, precum: ciocârlii, vrăbii, merle, grauri, ganguri, prepelițe, și multe alte păserele mai mici decâtū densusulū, pre cari le prinde în sborū, séu când acestea ședū josū.

Păsărariulū, atâtū la mărimea corpulū, câtū și la colórea penelorū aduce fórte multū cu Cuculū,

¹⁾ Com. de Dlū Iónū Stoicescu.

De-aicea vine apoi credința cea foarte respândită a Românilor, nu numai a celor din Bucovina, ci și a celor din Transilvania, Ungaria și Muntenia, că Cucul după ce încetază a cânta, se preface în Ulîu și ca atare se nutrește cu diferite paseri pre cari le fugăresce și prințându-le le zugrumă și le mânâncă.

O doină poporană din Bucovina, care ni-arată confundarea acestui Ulîșor cu Cucul sună precum urmază :

Cucule cu pene multe
Ce te sui véra la munte,
Ian mai vină'ncó la țeră
Și-î cânta'ntr'o luncă rară
Și-a eși-o nevést'afară
Și cu dragú te-a ascultă
Prin luncă cum îi cântă.
Cucule cu limba sfântă
Du-te la mândra și cântă
Și să-î cânti pe celú părěú
S'o ajungă dorulú meú !

Cuculú merse și cântă,
Nevést'afară eșiú
Și pe cucú mi-lú hiciú
Și din gură că-î vorbì :
„Du-te uliule la dracu,
Nu-mi mai sparge mie capu !“

„Nevéstă, nevéstă hěi !
Am âmblatú lumea'nprejurú,
Nime nu m'a făcutú ulú,
Am venitú la casa ta
Și tu m-ai pusú porecla..

N'am venitū de capulū meū,
M'o trimisū drăguțulū teū,
M'o trimisū alesū de bine
Să cântū în pomëtū la tine!“

„Uliule, uliule hēi!

Tu să n'ai parte din puī
Pēnē nu-ī cântā și luī
Pe-o crenguțā de arțariū
In pōrtā la crimēnariū!“¹⁾

Dela credința Românilorū despre acēsta pasere că véra-ī C u c ū, érá érna U l i ū séu C o b e ț ū, vine apoi și proverbulū : „D i u a - ī C u c ū, n ó p t e a C o b e ț ū“, care se aplică la ómenii aceia, ce țiuva sémēnă a fi bunī, de omenie, érá nóptea, când nu-ī vede nime se apucă de furatū. Se aplică totodată proverbulū acesta și la ómenii ceī bețivi și hărțagoși, cariū îmbētându-se peste nópte prin birturi și viindū a casă „c u c ū“ de beți, tótă țiuva dormū, nu lucră nemică, érá după ce însereză se apucă la cértă și apoi se ducū érá-și la bēutū prin birturi.²⁾

IV.

A treia și cea de pe urmă specie de U l i ū, ce o cunoscū Româniū după nume, este L i p i t ó r e a, lat. Astur brevipes. germ. der Kurzfangsperber.

U l i ū l ū acesta se deosebesce de celū premergētoriū prin aceea, că are ciocū măi tare, picíóre și unghii

¹⁾ Din colecțiunea mea inedită.

²⁾ Com. de Dlū I. Stoicescū.

mai scurte, și penele de pe spate i sunt cu multă mai întunecate.

Lipitórea, după cum mi-a spusă unū Românū din satulū Crasna, în Bucovina, stă peste ȕi mai multă ascunsă, érá pe la înserate se pornesce după prada sa.

Aceștia sunt Ulii, pre cari îi cunoscū Românii după nume.

Și-acuma să trecemū la datinele și credințele, ce le aū Românii despre acestū genū de paseri răpitóre.

V.

Am ȕisū mai susū, că Găinariulū séu Porumbariulū e unū Uliū, care face ómenilorū fórte multă daună între găini și porumbi. Decī Româncele, spre a apărá și scuti de răpirea acestui ne'mpacatu dușmanū pre paserile domestice, cari în limba poporului din unele ȕinuturi ale Transilvaniei se numescū „galițe“, în altele ȕinuturi însă „óre“ sing. „órá“¹⁾, érá în Bucovina, pe lângă „galițe“ și „paseri de casă“ în modū cam batjocuritorii încă și „gobaie“ sing. „goba e“, întrebuintéză o mulțime de mijlóce superstițiose. Unele din mijlócele acelea le voū însiră aice, érá altele se vor arătă mai pe largū în articulele despre găini, gâsce și rețe.

¹⁾ Observatoriulū, diarū politicū, naționalū, economicū și literarū. Redact. de Dlū G. Barițiu. an. III. Sibiu. 1880. No. 51. p. 204. Nota 3. „Galițe subst. în alte regiuni se ȕicū „paseri de casă“, pe airea „órá“ pl. „óre“ dela lat. ales, sinonimū cu avis, volucris, oscen.“

Ȋice cã niçi odatã nu e bine de-a mãturã vatra focului cu mãtura cu care se mãturã casa, pentru cã atunci Uliulũ, în acelũ anũ, gãtesce toți puii de gãinã de pe lângã casã, ci vatra focului totdeuna sã se mãture c'o pãnzãturã udã seũ c'o pãnã de gãscã. ¹⁾

Cãnd âmblã preotulũ pe la ajunurile Crãciunului și Botezulũ Domnului cu icõna și cu crucea pe la case; Ȋice cã niçi de cum nu e bine de-a mãturã casa și a da cu mãtura gunoiiulũ peste pragũ afarã, pentru cã femeea, ce a fãcutũ acẽsta, nu mai are parte niçi de-unũ puũ, cãci Ulii în acelũ anũ se facũ așã de cutezãtori, cã ântrã chiiar pãnẽ și'n casã de apucã puũ. Ci ori și care femeie, dacã-și mãturã casa, seũ sã lese gunoiiulũ într'aceea Ȋi unde-va într'unũ ungherũ, seũ sã-lũ scõtã cu mãna peste pragũ; așã se mai încape, niçi de cum însã sã nu-lũ dee cu mãtura afarã, cãci apoi o pãtesce reũ. ²⁾

Romãnii din Ohaba-mãtnicũ credũ și spunũ, cã dacã stringi tõte õsele dela o gãinã tãiatã în Ȋiua de Pasci și le arunci peste casã Ȋicẽndũ: „*ẽ cã - ț i uliule parte a ta!*“ apoi Uliulũ nu se atinge în anulũ acela niçi de cum de gãini, ci le lasã în bunã pace. ³⁾

Totũ din causã ca Uliulũ sã nu mãnãnce puũ de gãinã, Romãncele din Cãmpulungũ, în Bucovina, niçi odatã nu scotũ gunoiiulũ Lunea, Mercurea și

¹⁾ Com. de C. Diaconescu din Calafindesci și V. Flocea din Cãmpulungũ.

²⁾ Com. de C. Diaconescu.

³⁾ Com. de Dli I. Stoicescu. —

Vinerea afară din casă, ca'n celelalte ȕile de peste septemână, ci ele în ȕilele acestea mătură gunoïulū dela pragū spre fundulū casei și-lū îndosescū unde-va într'unū ungherū, și numai după aceea, adică după ce l-a îndositū, îlū scotū afară. ¹⁾

Să nu cugete însă nime, că Româncele nóstre în aceste ȕile, fiindū că, după credinȕa lorū, nu este ȕertatū a scóte gunoïulū cum îlū mătură afară, n'ar mătură nici decum casele, séū decă le și mătură, ar lăsă gunoïulū unde-va ca să se védă și să fie călcătū în picíóre. Ferit'a Dumneȕeū!... Nevésta, dar' mai alesū féta, ce face una ca acésta, în scurtū timpū o scie totū satulū, căci la cea mai de-aprópe ocașiune, la unū jocū séū la altă petrecere, numai ce se trezesce, că unulū, care a trasū bine cu ochíulū ce felíū de rēnduelă se află prin casa ei, începe în următoríulū modū a -i descântă :

Asta-í féta lăudată
Cu casa nemăturată,
Cu gunoïulū după uşă,
Vatra plină de cenuşă...
Când aştépt'unū peȕitoríū
Face foscū după cuptóriū.²⁾

Érá altulū va ȕice :

Am fostū a séră la voi,
Casa-í plină de gunoïū,

¹⁾ Com. de V. Flocea.

²⁾ Din colecȕiunea mea inedită.

Și pe laiță zăhăitū,
M'am miratū la ce-am venitū? ¹⁾

Și bucurósă ar fi când ar scăpà numai cu atâta.
Dar' nu! căci după ce a întratū odată în danțulū celorū cu limbele ascuțite și împungătóre, e greu să scape numai cu una cu dóue. Unū alū treilea care pêne atuncea a statū de-o parte și se paré că nici nu se înterează de dênsa, i-o dă mai sărată și mai pipērată decâtū fărtațū seī dīcendū :

Bat'o điuu pe hīda
Cum se strīmbă ca drīmba
Și se'ndóie ca cósă,
Ca cósă prin érbă grasă,
Ea gāndesce că-i frumósă
Și ea tótă-i gunoíosă,
Și pe laiță-i zăhăitū
Totū o ólă și c'unū blidū.
Pe vatră-i șperlă, cenușă,
Și gunoīū multū după ușă.
Puneți boī la patru carē
Și scóteți gunoīū-afară! ²⁾

Dar' să lăsămū acésta și să trecemū mai departe.
Romāniū din Cāmpulungū mai spunū, că celū ce voesce ca Uliulū să nu-i mánânce puii cei de găină, când îi scóte ântâia-și dată afară, trebuie să-i pue în mijloculū unū cercū, ca și când ar fi din tóte părțile îngrădiți, și-acolo să li dee apoi de mánicare ceea ce se

¹⁾ Din colecțiunea mea inedită.

²⁾ Horă din Poiana-Stampii seū Pilugani, din colecțiunea mea inedită.

strecură prin ciurū, adică gozurile său grăunciórele ce trecū prin borticelele unui ciurū, după ce s'a ciuruitū vre unū felū de pâne albă. ¹⁾

Eră-și se dice că e fórte bine de-a înpușcă unū Uliū și-alū restignī pe pórtă curții său pe ușa vre unū grajdū, căci de casa aceea, unde se face acésta, nu se apropie nici o reutate. Uliulū restignitū e unū mijlocū de apărare și de depărtare a celorū măi multe și măi marī reutăți și nenorociri. ²⁾

De-aice, dela acésta credință, vine apoi că la cele măi multe case românesce se află câte unulū său și măi mulți Uli restignīți măi alesū pe ușele grajdurilorū și ale curilorū.

Acestea sunt puținele datine și credințe ce le aū Româniū despre Ulii, cari li răpescū galițele său paserile de casă.

VI.

Româniū din Câmpulungū, pe lângă cele arătate în șirele premergétóre, măi aū încă și unū felū de legendă referitóre numai la paserile răpitóre de di. Și fiindū că legenda acésta ni arată nu numai numirile poporane ale celorū măi multe paseri din genulū Șoimilorū, Ulilorū și a Vulturilorū, ci încă și modulū lorū de vețuire, nu mă potū reținē ca să n'o reproducū aice.

¹⁾ Dat. și cred. Rom. din Câmpulungū, com. de V. Flocea.

²⁾ Dat. și cred. Rom. din Calafindesci, com. de C. Diaconescu.

Etă-o-ai și legenda respectivă așa, după cum mi-a istorisit'o V. Flocea :

După ce și-au alesu paserile „Imperatū“ și după ce acuma fie-care și-a căutatū unū locū anumitū unde să trăescă și să se hrănescă, étă că într'o di s'au adunatū érá-și la unū locū tóte acelea, cari se ținū de semēta celorū ce mânâncă pre alte paseri și după ce s'au adunatū, ținēndū sese între olaltă, după multă vorbă și sfatū s'au pusū în cale : care preste care să fie mai mare, care sub care să vie, și'n ce modū să se arete ele dușmane ómenilorū ? Și așa, după multă chitelă și chipzuélă, s'au întelesū între sine, ca Pajura să fie cea mai mare preste tóte, de dēnsă să asculte fie-care, érá sub Pajură să fie Șoimulū, sub Șoimū Hultanulū celū negru séu Hultanulū de câmpū, sub acesta Hultanulū albū séu Hultanulū de pétră cu grumazulū golū, sub acesta Hultanulū-negru séu Hultanulū de pétră cu códa vėrgată, sub acesta Cilioiulū, Cilioiia séu Cilioia, sub acēsta Caia, sub Caie Uliulū găinilorū séu Găinariulū, sub acesta Uliulū paserilorū séu Pășerariulū, érá sub acesta și celū de pe urmă Uliulū rindunelelorū.

Tóte paserile adunate s'au supusū hotăriri obscesei fără óre-și care înprotivire séu altū semnū de nemulțămire.

Uliulū rindunelelorū însă, macar că elū dintre tóte paserile adunate eră celū mai micū și prin urmare ar fi avutū să se supue mai de grabă decâtū ori care alta, sciindu-se că e mai sprintenū și mai ghi-

baciū dintre tóte, nu voi nicī decum să se supue hotărîrei obscesci, ci dīse cătră celelalte paseri, ce se aflaū de față :

— Da! . . . cum nu! . . . mă voiū supune și mă voiū teme de voi, ca și când numai voi ați fi cele mai tari și mai mari în lume! . . . Sunt alții, de cariū trebuie să mă temū și căroră sunt nevoitū să mă supunū! . . . De voi nicī că-mī pasă! . . .

— Și óre cine să fie aceia de cariū dīci tu că trebuie să te temī? . . . İan spune-ne și nóue! — întrebară celelalte paseri pline de mirare.

— Cine! . . . nicī atâta nu sciți? . . . și totu-și vē dați de cele mai întelepte și iscusite vietăți din lume! . . . Eī bine! să vē spunū eū celū mai micū și mai ne'nsemnatū dintre voi, pre care l-ați pusū în fruntea cođiū, . . . aceia, de cariū trebuie să mă temū, și căroră nu numai eū, ci și voi, cu tótă istețimea și tărimea vóstră, trebuie să vē supuneți, sunt pușcași!

— Și ce ni pasă nóue de pușcași? . . . ce ni potū eī face? . . . dacă-ī ertatū să te'ntrebămū, — dīseră tote celelalte paseri într'ună glasū, luându-lū în batjocură.

Ulīulū rīndunelilorū respunse :

— Nu ni potū face nicī mai multū nicī mai puținū, decâtū ca să ne ĩnpușce, când li vom picà bine din dămână, și-atunci . . . orī vē pasă, orī nu vē pasă, veți trebuī să dīceți : remăi lume sănėtósă! . . .

— Așa?! . . . veđi, asta n'am sciut'o! . . .

— Dacă n'ați sciut'o pēnē acuma, s'o sciți de-acuma inainte!

— Ei! dacă-î tréba astfeliu, apoi. . ce măi atâta vorbă! . . . să ne despărțimū dela olaltă și să nu fimū măi multū la unū locū, căci atunci nici pușcașilor ū nu li vom putè așa de lesne cădè din dămână. . .

Și cum rostiră acestea cuvinte îndată întinseră aripele, sburară și se despărțiră dela olaltă, și de-atunci în cóce nici când nu âmbă măi mulți Ulī la unū locū, temându-se să nu dee pușcașii cu crucea peste dênșii și să-î înpuce, și numai atunci se adună măi mulți la unū locū, când daū de vre unū hoitū.

Ulīulū rîndunelilorū, prin priceperea și istețimea sa, a sciutū fôrte bine cum să se scôtă de sup-supunerea și ascultarea, care i-aū fostū menit'o, fără voia sa, celelalte paseri din nêmulū lui.

Pênè aici legenda. Și cu dênșă am încheiatū tot-odată totū ce scimū pênè acuma despre Ulī.

P a j u r a.

I.

Pajura, numită în unele locuri Pajoră, Pajeră, Pajiră, Pagiră¹, érá în România mică Aciră²), după credința poporului român, e o pasere uriașă și năsdraună, care locuesce în ce e alaltă lume, în lumea négră séu pe tērêmulu de jos. Aici își face ea cuibul pe vârful unui arbore mare din apropierea unui lac séu a unei fântâni. Ună Bălauru, care locuesce în fântâna séu în lacu îi mânâncă puii în totu anul, pêne ce în urmă vine ună Fătü-frumosu séu ună Năsdraună de omórá Bălaurul și scapă dela perire puii Pajărei.

Sunt o mulțime de povești, o mulțime de basme séu legende poporane, în cari Pajura jócă ună rolú forte însemnatú. Aici ni se arată ce felú de în chipuire și credință aú Românii despre dânsa și în ce modú se arată ea mulțămítóre Fătü-frumosulu séu Năsdraunulu, care i-a scosú puii din ghiarele Bălaurulu.

¹) A. T. Laurianú și I. C. Massimú. Glossariú. p. 434. — S. Petri. Vocab. Part. II. nemțescu-rom. Sibiiú 1863. p. 14.

²) Com. de Dlú V. Burla.

O poveste din România, ai cărei principali eroi sunt *Fiulŭ-vacii*, *Strîmbă-lemne* și *Sfarmă-petrii*, ni spune următoarele despre acésta pasere misterioasă :

„Anulŭ se împlinise și eră chiar ziua în care, despărțindu-se *Fiulŭ-vacii* de tovarășii sei, se lăsase sub pământŭ.¹⁾ După aceea pusese fetele, — adică pre logodnica sa și pre logodnicele tovarășilorŭ sei, pre cari le scosese elŭ din mânele unorŭ *Smei*, — una câte una în légănulŭ ce sta gata la *gaura* prin care s'a lăsatŭ elŭ subŭ pământŭ, ér' tovarășii sei le scóseră de-asupra pământului. Dar' bănuindŭ de astă dată *Fiulŭ-vacii* credința tovarășilorŭ sei, după ce aceștia aŭ scosŭ fetele de-a supra pământului, puse pentru încercare o pétră de greutatea lui în légănŭ. Tovarășii sei, după ce traseră légănulŭ pêně la jumătatea *gaurei*, îlŭ lăsară să cadă, și *Fiulŭ-vacii*, la sgomotulŭ *petrii*, se'ncredință că bănuéla lui a fostŭ dréptă. Véděndu-se dar' părăsitŭ sub pământŭ, *Fiulŭ-vacii* se duse de aci spre ași găsi unŭ altŭ mijlocŭ de eșire și ajungěndŭ la unŭ arbore fórte mare se apropiă de děnsulŭ și védŭ unŭ cuibŭ de *Pajore*, ér' în acelŭ cuibŭ trei pu. Totŭ în acelŭ timpŭ védŭ unŭ *Bălaurŭ* îngrozitorŭ, care venia dintr'unŭ lacŭ, ce se găsiă în apropiere, cu scopŭ ca să mânânce puii de *Pajoră*. *Fiulŭ vacii* nu perdŭ vremea, se urcă repede în copacŭ și cu paloșulŭ lui, pe care și-lŭ luase dela *Smeii* omoriți, tăiă unulŭ

¹⁾ Unele povești spunŭ, că loculŭ pe unde se scobórá *Feți-frumoșii* și *Nădrăvanii* în cealaltă lume se numesce „buriculŭ pământului.“

câte unul cele douăsprezece capite ale Balaurului scâpându astfel viéta puilor de Pajore. Aceștia, dreptu recunoscință, îi spuseră ca mama lor de bucurie, venind a casă, îl va înghiți. Atunci Fiul vacii se întristă și se rugă de pu, să-i arete ei vre un mijloc de scăpare. Pui îl luară și-lu ascuseră sub aripile lor.

Nu multu după aceea veni și Pajora cea bătrână, care plecase ca să caute de mâncare pentru pui ei și aflându dela ei cele întemplate îi întrebă cine a fostu apărătorul lor. Ei îi spuseră atunci, că a fostu un om, dar' că acelu om a plecatu de multă vreme spre resăritu și nu crede că-lu va putè ajunge.

Atunci Pajora cea bătrână stebătù într'unu momentu resăritulu, și nu putè găsi pe mântuitorul puilor; se întorse apoi și întrebă din nou pe pui ei, să-i spuie adevărul, în cătrău a apucatù acelu voi nicu; ei îi spuseră că a plecatu spre apus. Pajura stebătù într'unu momentu și apusul, însă se'ntorse fără nici un rezultat. După aceea se rugă pentru a treia oră de pu, să-i spună ce s'a facutù apărătorul lor, și ei îi diseră că-i voru spune numai atuncea adevărul, când ea va făgădui, că nu va face nici un reu acelu om. Pajora făgădui. Atunci pui scóseră la mai danu pe mântuitorul lor. Pajora de bucurie îl înghiți pe jumătate, aducându-și însă aminte de făgăduința dată, îl scuipă îndăretu și-lu întrebă că ce slujbă să-i facă, pentru binele ce-a facutù puilor sei.

Fiul vacii o rugă să-lu scótă pe pământu.

Atunci Pajora-î dîse să vîneze mai **întăiu** dîuespredece coşuri de pâne şi dîuespredece buţi cu apă pentru drum.

Fiul vaciî făcî aşa şi Pajora încercîndu la spî-nare tôte acestea şi luîndu şi pe fiul vaciî îşi luă sborul spre gura, care ducea de-asupra pămîntului, şi la fie-care semnă ce-î făcea Pajora Fiul vaciî îi pră-văliă în gură câte un coş de pâne şi câte o bute de apă şi după o călătorie lungă, după ce Pajora înghiţise tôte merindele, când fură aprîpe să ajungă d'asupra pămîntului ér' îi mai făcî semnă să-î mai dea ce-va de mîncare. Bîetul Fiul-vaciî, ne mai avîndu nemiç, fu silitu să-şi tae din pulpe şi i-o dete să mîncînce.

Pajora, luîndu pulpa lui în gură şi vedînd'o mai dulce la gustu ca cealaltă merinde, întrebă pre Fiul vaciî ce felu de carne e acêsta? Elu îi spuse că la semnul, ce i-a făcutu, ne mai avîndu altă carne, a tăiatu bucata aceea din pulpa sa. Pajora îi dîse că dacă ar fi sciutu, că elu are o carne aşa de dulce l-ar fi mîncat de multu, cu tôte acestea fiindu-î milă de binefăcătoriul puiloru ei, îi dete pulpa înapoi, pe care lipindu-o la unu locu şi unghîndu-o cu scuipatul ei, rana se vindică încâtu nu se mai cunoscea. Nu puţin după aceea ajunseră pe suprafăta pămîntului, unde Fiul vaciî, mulţamîndu Pajorei, îşi luă diua bună dela dînsa şi plecă să-şi găsescă logodnica şi tovaraşii sei.¹⁾

¹⁾ H. C. Wartha Calendariul Basmelorî şi alî cânturiloră pop. pe an. 1875. Bucuresci. p. 36—37.

II.

Pênă aici partea povestei ce ne interesează.

Celelalte povești, câte imi sunt mie cunoscute, cari încă trătăză despre Pajură, diferescú foarte puținú una de alta în descrierea faptului aici arătatú. În fie-care, când vine vorba despre Pajură, aflămú unú ochiú séu fântână mare în apropierea arborelú unde e cuibulú cu puú Pajurei, în fie-care se arată Balaurulú, care are să mârânce puú, apoi Fétú-frumosulú, care omórá pre Balaurú, măi după tóte poveștile se ascunde sub aripile puilorú, érá venindú Pajura ilú înghite și apoi ilú aruncă afară măi frumosú de cum a fostú măi nainte. După acésta, ca semnú de recunoscintă și mulțămită, Pajura ilú scóte pe astălaltă lume și când ajunge să iasă, în tóte se arată, că Pajura gustă măi ântâiu carne de-a mântuitorilú puilorú seí, și abia după acésta gustare ilú aruncă de-asupra pământulú, în lumea albă.

În scurtú măi tóte poveștile, atâtú cele din Bucovina, câtú și cele din Transilvania și România, câte le cunoscú eú, numai fórte puținú se deosebescú una de alta în istorisirea acestú faptú.

III.

Intr'altă poveste, alú cărei eroú este Práslea celú voinicú, vine vorba érá-și despre o pasere, care asemenea locuesce pe tărêmulú celalaltú.

„Prâslea — ȃice acęsta poveste, — care ședea de-o parte, vędú pętra care cąduse cu sgomotú, multămi lui Dumneđeu, cą i-a scąpatú ȃilele, și se gąndiă ce să facă ca să iasă afară. Pe cąnd se gąndiă și se plńngea, dęnsulú auđi unú țipetú și o vąetare, care îi umplú inima de jale ; se uită înprejurú și vędú unú Balaurú, care se încolăcise pe unú copacú și se urcâ se mńnńnce nisce puı de Sgrisorú. Scóse paloșulú Prńslea, se repeđi la Balaurú, și numai decătú ilú făcú bucățele.

Pui, cum vędură, îi multămiră și-i ȃisereă : vino în có, omule vitézú, să te ascundemú aici, cą de te-a vedé mama nóstrę te ínghite de bucurie. Traseră apoi o pńnă dela unulú din puı și-lú ascunseră în ea.

Cąnd veni Sgrisoróica și vędú grńmada aia mare de bucățele de Balaurú íntrebă pre puı : cine lı-a făcutú ăstú bine ?

— Mamă — ȃiseră ei — este unú omú de pe těręmulú celalaltú și a apucatú în có spre rėsăritú.

— Mě ducú — li ȃise ea — să-i multămescú.

Ea porni ca vęntulú în spre partea în cątrăú îi spuseră pui, cą a apucatú omulú. După cąte-va minute se íntórse.

— Spuneți-mi dreptú li ȃise — în cątrăú s'a dusú ?

-- Spre apusú, mamă !

Și'ntr'unú cėsú strebătú la cele patru părți ale těręmului de josú și se'ntórse cu deșertú. Ea cerú ca pui numai decătú să-i spue. In cele mai de pe urmă ei ȃiseră :

— Dacă ți l-omú arătà, mamă, ne fągăduesci tu cą nu-i vei face nemică ?

— Vă făgăduesc, dragii mei!

Atunci ei îl scoseră din penă și-lu arăteră; érá ea de bucurie îlú strinse în brațe și câtú p'aci erà să-lú înghiță, dacă nu l-ar fi acoperitú puii.

— Ce bine veí să-ți faci și eú pentru că mî-ai scăpatú pui de mórte?

— Să mă scoți pe tărémulú celalaltú -- respunse Práslea.

— Greú lucru mî-ai cerutú — îi díse Sgrip-soróica, — dară pentru că ție îți sunt dátore mán-tuirea puilorú mei, mă învoescú la asta. Pregătesce 100 ocă de carne făcută bucățele de câte o ocă una, și 100 pâni.

Indată se gătirá și fură aduse la gura grópei.

Sgrip-soróica díse:

— Pune-te de-asupra mea cu merinde cu totú, și de câte orí oiú întórce capulú să-mí dai câte o pâne și câte o bucată de carne.

Se așđară și pornirá, dândú Práslea Sgrip-soróiceí, de cate orí cerea, pâne și carne. Când erà mai aprópe să íasă de-asupra, pasarea uriașă mai întórse capulú să-í mai dea de mâncare, dar' carnea se sfârșise. Atunci Práslea, fără să-și pérđă cumpétulú, trase paloșulú și tăiá o bucată de carne móle din buca piciorulú de susú și o dá Sgrip-soróiceí.

După ce ajunsese de-asupra, și vedú că Práslea nu putè să ámble, îi díse Sgrip-soróica:

— Dacă nu erà binele ce mî-ai făcutú și rugă-ciunea puilorú mei, mai că te mâncamú. Eú am sim-

țitū că carnea, pe care mī-ai dat'o în urmă, erà mai dulce decâtū cea de mai nainte, și n'am înghițit'o : reū ai făcutū de mī-ai dat'o.

Apoi o dete afară, ȳ-o puse la locū, o unse cu s c u ȳ p a t ū de alū seū, și carnea se lipi. Atunci se îmbrățișară ; ea se duse în prăpastia de unde eșisără și Práslea plecâ cătră împărăția tatalū seū.“¹⁾

IV.

Din citatulū acesta și din celū premergătorū, cari sēmēnă unulū cu altulū pēnē și'n cele mai micī amēnunte, resultă că S g r i p s o r ó ĩ c a, masc. S g r i p s o r ū, și P a j u r a sunt una și aceea-și pasere cu dōue deosebite numiri.

Am ȳisū mai susū, că Romāniī consideră P a u r a, prin urmare și S g r i p s o r ó ĩ c a, mai multū ca o pasere mitologică, care n'ar fi esistāndū în acēsta lume, ci'n cealaltă, pe celalaltū tērēmū.

Se nasce acuma întrebarea orī de într'adevērū e paserea acēsta o pasere mitologică, orī nu ?

Judecāndū după însușirile sale, cari i se atribue de cătră povești, am putea cu tōtă dreptatea să susținemū că paserea acēsta e o pasere mitologică, dacā numele „P a j u r ă“ nu l-am întālni și'n vorba de tōte ȳilele a poporulū nostru, afară de povești. Inșă noi adeseorī auȳimū pre poporū, nu numai pre celū din

¹⁾ P. Ispirescu. Legendele și Basmele Romānilorū. Partea I ed. III. Bucuresci. 1872. p. 42—43.

Bucovina, ei și pre celū din Transilvania și România, dândū numele de Pajură séu Pajoră și Acirei ce se află pe monedele austriace. Așa există unū jocū alū pruncilorū, care constă intru aceea, că aruncândū unulū dintre dênși o monedă în susū, ceialaltī trebuie să gâcescă : cu care parte e în susū și cu care în josū, cu numărū séu cu pajură? — Joculū acesta e usitatū și'n România, unde măi demultū se dîcè, când aruncaū moneda acésta „capū séū luntre“? Măi pe urmă de când moneda austriacă e în usū și'n România, spunū copii de-acolo, când o aruncă : „pajure séū numărū“? ¹⁾

Afară de acésta adeseori auđimū dîcēndu-se și „Pajură împērătésacă“.

Decī Pajură séu Sgripsoróica nu e numai o pasere închipuită, mitologică, după cum nī-o înfățoșază poveștile poporane, ci totodată și o pasere reală și se numesce lat. Aquilla Mogilnik; A. imperialis Bechst. Kaiser- oder Königsadler.

Cu tóte acestea însă trebuie să însemnezū că numirea de Pajură se aplică de cătră poporulū românū măi multū numai paserilorū uriașe și năsdrăvane, pre cari nu le cunósee din vedere, și chipurilorū Acirei de pe monede, pe când paserile cunoscute ornitologiștilorū sub numele de „Aquillae“, Româniū nu le numescū „Pajure“, ci parte „Acire“, parte „Vulturī“ și parte cu alte numiri.

¹⁾ G. Dem. Teodorescu. Incercări critice asupra unorū credințe, datine și moravuri ale pop. rom. Bucuresci. 1874. p. 15.

V.

Cum că acestu soiu de paseri se numesce de cãtrã Romãni „Vulturii“ ne putemã incredința și din urmãtoriuã pasagiũ, pre care-lũ scõtemũ dintr'o poveste din Romãnia.

„Mergẽdũ astfelũ in dorulũ lelii, — spune povestea din cestũne despre unũ bãetanũ, pre care asemena ilũ scoborise sõrtea in cealaltã lume, — fãrã sã scie unde se duce și pe unde calcã de cãtrãnitũ ce erã, se deșteptã din zãpãcãla ce-lũ cuprinse, auãindũ nisce țipete ascuțite și lovituri de aripi desnãdãjduite. La auãulũ ãstui sgomotu își rãdicã ochii in susũ și vẽdũ de-asupra unei porți unũ cuibũ nemẽsuratũ de mare și in cuibũ doi pui de Vulturii de trei ori mai mari ca o Dropie bãtãndu-se, țipãndũ și apãrãndu-se cu aripele de unũ Balaurũ grosnicũ, care se rãdicase pẽnẽ la ei și da nãvalã sã inãre in cuibũ și sã-i zugrume.

Cum vẽdũ și vẽdũ cã puii perdũ puterea și șerpele vrea sã-i prãpãdescã, i se fãcũ milã de ei și scoãtẽndũ cuițitulũ dela brãu tãiã in dõue trupulũ Balauruluĩ care atãrnã pẽnẽ la pãmẽntũ. Balaurulũ de durere lãsã cuibulũ și se nãpustì spre bãiatũ, in sã acesta nu așteptã ca sã-lũ ajungã; ci cu unũ cõmãgelũ, ce ținea in mãnã ilũ pãli in capũ cu sete și-lũ prabuși la pãmẽntũ. Dupã aceea îi sfãrmã capulũ cu o pãtrã și-i tãiã trupulũ ciocãrtindu-lũ in mai multe bucãți.

Pui de Vulturî săriră din cuibă voioși, măn-cară stêrvulă Balaurulă în căte-va înghițițuri și pe urmă țiseră mântuitorulă loră :

— Vîno cu noi în cuibă și așteptă pêne să vină mama, care-ți va respălăti cu prisosință binele ce ai făcută.

Băiatulă neavendă altă ce face, se suă cu dênșii în cuibă și unulă din pui îi țise :

— Ca ce slujbă ai cere mamei?

— Ași voi ca să mă ducă pe tărêmulă celalaltă — respunse băiatulă.

— Cam grea slujbă îi ceră, pentru dragostea nôstră însă o s'ô facă ; cată însă mai nainte de tôte să te îngrijescă de nôue burdușe de bivolă, pline cu cenușă, să i le puă pe spate, ca să le mânânce pêne va ajunge susă, căci e cam mânăciôsă mama nôstră.

— Le găsescă eă.

— Alérgă și vîno în grabă.

Băiatulă se dete josă, puse mărulă pe pămêntă, îlă lovă cu biciulă și făcêndu-se casele la locă se gândă la cele nôue burdușe și ele fură gata pe dată. Cum le vedă, le puse la îndămână, făcū ér' casele mărū și se suă în cuibă.

Una din paseră îi țise :

— Mama e cam iute la fire, dar' să nu te spariă că pentru iubirea nôstră se face mielă. Intră coela sub aripa mea și să nu ieși pêne ce nu ți-oiă țice eă.

Abiă întră sub aripă și étă că de-odată cerilă se întunică, văzduhulă văjăi, și pămêntulă tremură, pui începură să bată din aripe de bucurie strigândă :

— Vino mamă, vino mamă, — și căscară gurile ca să prindă ceea ce le aducea.

Vulturóica ținé în ghiare unú vițelú de doi ani și eí luândă-lú ilú hăpăiră pe dată. După aceea mă-sa dișe :

— Hm ! ce mirósă aice a omú după tērêmulú celaltú ?

— Nu mirósă nimicú ! — respunseră puú.

— Ba da, da, și voi l-ați ascunsú.

— Ba nu !

— Ba da ! . . . sculați în susú să vă cautú !

-- Eí bine ! și de-ar' fi așa, ce í-aí face ?

— L'ași înghiți pe dată.

— Dar' dacă-í vei fi dátóre mántuirea nóstre ?

— L-ași mâncà de bucurie.

— Asta n'o vei face-o, mamă, căci elú nu ne-a lăsatú să fimú înghițiți de B a l a u r ú și ce este mái multú, te-a scăpatú de dușmanulú celú mái de mórte... de S m e ú.

— M'a scăpatú elú de S m e u l ú, pe care pêne acuma eú nu l-am pututú dovedí ! — strigá Vulturóica spăimântată, elú trebuie să fie mái puternicú ca mine, scóte-lú să-lú vedú !

— Nu-lú scótemú pêne ce nu vei jurà pe mántuirea nóstré, că n'ai să-í faci nici unú reú.

— Vě jurú.

— Și că-lú vei duce pe tērêmulú celaltú.

— Asta-í cam greú, căci o să crepú de fóme.

— Nu vei crepà, căci a'ngrijitú elú de ale mâncării.

— Bine ! facă-se pe voia voastră ! scóteți-lă acum să-lă vedă !

Pui rădicară aripa și Vulturóica cum vedă pe băiată, deschisă cíoculă și-lă înghiți pe dată. Pui începură să țipe și Vulturóica ilă scósă și-lă înghițiti de trei ori de dragă ce-i eră și a treia dată lăsându-lă în cuibă viu și sănătosă îi dăse :

— Gătesce-te de plecare și veđi de-mă dă în gură câte ce-va ori de câte ori voiă căscă gura spre tine, căci aminteră te mânâncă fără lécu de păcată.

Băiatulă se prinse bucurosă, Vulturóica puse pe spinare cele nóue burdușe ca nóue mere, puse de-asupra loră pe băiată călare și începă să sbóre spre gura pescereă.

Cum se'nălță cu căți-va stânjeni în susă, întórse cíoculă spre elă și elă îi aruncă în gură saculă pe care ea ilă înghiți pe nemestecate și așa de nóue ori pêne ce se apropiă de gura puțului. Ajunsă acolo, tocmai când eră să dăcă Dó m n e a j u t ă, paserea întórse érá-și capulă, și elă ne măi avëndă ce să-i dea, tăiă iute câte o felie de carne dintre glesnele lui și i le aruncă în gură.

Paserea mestecă în gură cu plăcere aste bucățele și când băiatulă se apucă de ghisdurile de afară, ea întórse capulă și-i dăse :

— De unde luași aste bucățele de carne, căci dulci erău.

— Din carnea trupulă meă — respunse elă sărindă la pământă.

Auđindũ paserea se repeđi ca să-lũ îmbuce, dar' gura pułului erã strĩmtã și ea nu putea trece.

— Ah! feciorũ de lele! — ce-ai fostũ! -- strigã ea cu cĩudã, cãci nu te sciũ cã ești așa de dulce, te mãncamũ fãrã dõr' și põte. Cu tõte astea, pentru binele ce ai fãcutũ puilorũ mei, fĩ bunũ scãpatũ.

Đicẽndũ aste cuvinte sburã în josũ. ¹⁾

VI.

Din acestũ citatũ ne putemũ așa darã fõrte lesne convinge cã Vulturõica dintr'ensulũ e aceea-și pasere, pre care am vëduťo și'n citatele premergëtore, adicã Pajurã seũ Sgripsorõica.

Totũ acẽsta pasere, dupã cum ni spunũ vr'o cãteva povești, ce se aflã în gura poporului românũ din Bucovina, se numesce încã și Sgriptorõicã seũ Sgripciõrõicã, masc. Sgriptũ, dem. Sgriptorũ și Sgripciõrũ; în Transilvania: Sgrințorũ, pl. Sgrințorĩ ²⁾, Sgriptorũ, Sgriptorõicã ³⁾ și Gripsorũ ⁴⁾, erã de cãtrã Romãni din Macedonia: Skipaõnne. ⁵⁾

Afãrã de-acẽsta mãi e de'nsemnatũ cã în Transilvania se aflã și đicerea „sgrințorũ bẽtrãnu“ ⁶⁾

¹⁾ Calendariulũ Basmelorũ și alũ cãnturilorũ pop. Bucuresci. 1877. p. 44—46.

²⁾ S. Petri, op. cit.

³⁾ G. A. Polizũ. op. cit.

⁴⁾ Sab. Pop. Barciãnu. op. cit.

⁵⁾ A. de Cihac. Dictionnaire t. II. p. 343.

⁶⁾ S. Petri op. cit.

séu „s g r i p t o r ū b e t r â n ū“¹⁾ cu înțelesul de „d i a v o l ū b e t r â n ū“ germ. alter Teufel, precum și „S g r i p t o r ó i c ă“ cu înțelesul de: femeie bătrână, uricîosă și rea. Totu „Z g r i p t o r ó i c ă“ se numește o asemenea femeie și'n România²⁾, érá în Ungaria „S g r i p c i u r ó i c ă“ și „S c r i p c i u r ó i c ă.“³⁾

De și n'au nemică de-a face cu paserea, despre care ni e vorba, totu-și, fiindu că au óre-și care analogie cu numele acesteia, voiú mai reproduce aice încă vr'o câte-va cuvinte, cari, după câtu știu eú, nu se află în dicționare. Acelea cuvinte sunt: substantivulú „s c r i p t ū“ pl. „s c r i p t ū“, și verbele a se s g r i p t e n ă, g r i p s ă n ă și s g r e p t e n ă. „S c r i p t ū“ numescú Româncele din Bucovina unú felú de roțițe mici, pre cari le'ntrebuintéză la s t a t i v e (resboú) spre rădicarea și lăsarea în josú a itelorú în timpulú țesutului Totú „s c r i p t ū“, germ. Rollen, se numescú și alte roțițe mici, prin mijloculú cărora se rădică óre-și care greutate în susú. Despre acești „s c r i p t ū“ amintescú adeseori și poveștile poporane, spunéndu că pre cutare și cutare fétă de împérafú au rădicat'ó cu „s c r i p t ū“ într'o înălțime anumită Verbele „s g r i p t e n ă“, „g r i p s ă n ă“ și „s g r e p t e n ă“ însemnézá mai ántáú: a se a c ă ț ă r ă ca o mâța pe unú pomú, pe unú délú poncișú séu pe-o stâncă înaltă, érá alú doilea :

1) G. A. Polizú. op. cit.

2) Th. M. Arsenie. Nóue colecțiune de basme séu istorii populare. ed. II. Bucuresci. 1874. p. 158.

3) Dr. At. M. Marienescu, Seranú și Đoranú; Serilă, Međilă și Đorilă, dóue povești poporale. Pesta 1873. p. 14—15. —

a sgarîa cu unghiile. Ce sgreptenezi = ce sgarîi ?

După Petri și Poliză A c i r a s e u P a j u r a lat. Aquilla, germ. der Adler, s'ar numî românesce și „Croncanu“ ¹⁾. Inșă eū credū că numirea acēsta măi de grabă s'ar putē potrivî Corbuluī, pentru că Corbulū într'adevērū c r o n c ă n e s c e și D l ū C i h a c cu totū dreptulū o trăduce prin „grand corbeau.“ ²⁾

Causa, de ce i se atribue de cătră poporulū românū în poveștile sale P a j u r e i o mărime și o putere estraordinară, apoi lumea cea n e g r ă s e u t ă r ă m u l ū de josū de patria sa, v ă r f u l ū unū arbore mare din apropierea unū lacū de aședemētulū cuibulū seū, credū că vine de acolo, pentru că măi ântâiū paserea acēsta e f ă r t e mare în compărare cu celelalte paseri cunoscute Românilorū, și alū doilea pentru că ea este f ă r t e rară de v ă d u t ū, locuindū de comunū pe cei măi înalți munți, în cele măi retrase și întunecōse locuri.

Pōte înșă să fie și altă causă... Dar' pe aceea o lasū de o cam-dată s'o l ă m u r ă c ă alți bărbați măi compitenți de cātū mine. Atâta voiū măi spune numai, că P a j u r a s e u S g r i p t o r o ă c e a, după credința pō-

¹⁾ Op. cit. — In Calindariulū poporulū seū alū progresulū pe an. 188. Bucuresci, la p. 5. aflămū următorele: „In aerū plănaū Vulturii ce veniseră din inimele Balcanilorū și de prin pleșuvele v ă r f u r i ale Carpațilorū, Cloncanii ce âmpleaū aerulū de tristele lor țipete și Corbiī și C i ă r e l e ce ciupiaū și ele pe unde puteaū din mulțimea leșurilorū, ce zăceaū în tōte părțile.“ — „Cloncanii“ din pasagiulū acesta se vede că încă sunt nisce paseri răpitōre, dar' cum se numescū latinesce nu sciū.

²⁾ Op. cit. p. 239.

porului român din Bucovina, e blăstemată ca să nu pótă nici când eși din ceealaltă lume într'acésta. De-aceea Sgriptoróiea nici odată nu se póte sui mai susú decâtú pêne la gura dela buriculú pămêntulú; de-aice se'ntórce totdeuna érá-și înapoi, căci mai departe nu póte sburà...

Să trecemú ácuma la alte paseri, cari asemenea se ținú de familia Pajurei.

VII.

De familia Pajurei se mai ținú încă și următórele dóue paseri, pre cari le cunoscú Românii dupá nume :

Jepurariulú, numitú altmintrelea Vulturú mare și Vulturú séu Hultanú de pétră, lat. *Aquilla fulva* L. germ. der Steinadler.

Jepurariulú gălbiú séu Vulturulú gălbiú lat. *Aquilla chrysaëtos* L. germ. der Goldadler.

Acestea dóue paseri séménă așa de bine una cu alta, încátú cei mai mulți ornitologiști aú fostú pêne ácuma de părere, că sunt una și aceea-și pasere, și numai dupá ce îmbétrânesce își schimbă penele. In timpulú din urmă însă s'a constătatú, ca altă pasere este Jepurariulú și alta Jepurariulú gălbiú.

Ce se atinge de numele „Jepurariú“ alú acestorú dóue paseri, elú vine de acolo, dupá cum mî-aú spusú mai mulți Români din satele Frătăuții-vechi și Panțiri, că nutrețulú lorú celú mai de frunte și mai preferatú sunt epurii atátú cei selbatici, câtú și cei de casă.

Eră ce se atinge de numele „Hultănŭ de p é t r ă,” elŭ vine de-acolo, după cum mî-as pusŭ V. Flocea din Cămpulungŭ, pentru că acestŭ Vulturŭ își face cuibulŭ și petrece pe stâncele cele mai înalte.

Atâta și despre aceste două paseri!

VIII.

În fine voiŭ să reproducŭ aici și-o legendă despre Pajurî, pe care am auzit'o dela unŭ Românŭ din Siretiŭ, căci Pajurile, ca și mai fie-care altă pasere, aŭ legendele lorŭ proprii.

Legenda din ceștine e următórea :

Đice că pe timpulŭ fómetei celei mari, acuma când va fi fostŭ fómetea aceea, numai unulŭ Dumneđeŭ póte să scie, destulŭ atâta că pe timpulŭ acela eră o femeie, care avea trei prunci : doi băieți și-o copilă.

Étă că'ntr'o đî, frământându femeea aceea pâne și voindŭ, după ce a frământat'o, să o bage în cuptoriŭ ca să se cócă, băieții ei, corăindu-le mațele de fóme și ne mai putendŭ rabdà pêne ce se va cóce pânea, luară aluatulŭ crudŭ cum eră de pe lopata, cu care voià maica lorŭ să-lŭ bage în cuptoriŭ, și începură a-lŭ mânca c'unŭ gustŭ așa de mare ca și când ar fi fostŭ cine scie ce felŭ de bucate bune și alese.

Maica lorŭ, vedendŭ acésta, se mânià focŭ pe densiŭ și începŭ a-î blăstêmà cu amarŭ și a đice :

-- Blăstemați să fiți de Dumneđeŭ și de mine !....
În paseri să vă prefaceti și pe munții cei mai înalți și

mai mari să ședeți, și pâne în viața voastră dacă-ți vede să nu o puteți mânca, cum nu putui eu astă-zi din pricina voastră să mânâncu!

Auđindă cei doi frați acestu blăstemu ne-așteptatū și amarū, începură a plânge de se cutremuraū cămeșile pe dênșii, nu altă ce - va. Apoi luându-și remasū bunū dela maica lorū aū eșitū din casă afară și cum aū eșitū îndată s'aū prefăcutū în două paseri mari și aū sburatū în lumea largă, în cotro i-aū dusū ochi.

Pe când s'a întemplatū acēsta sora lorū nu erā a casă. Prin urmare ei dela dēnsa nu și-aū pututū luā remasū bunū.

Venindū mai după aceea sora lorū a casă și neșindu-i frații ca totdeuna spre întimpinare, întrebā pre maica sa :

— Unde sunt frățiorii mei?... de ce nu vinū ei ca să mâncămū cu toții la o mēsă?...

Mă-sa, nevoinđū a-i spune adevērulū, cum s'a întemplatū, i-a đisū că frații sei s'aū dusū în lume ca să se hrănescă singuri cum vorū putē căci ea, într'unū timpū așa de greū, nu este în stare să-i susție pre toți.

Copile, auđindū acēsta, a începutū a plânge amarū după frații sei, și đise maicei sale :

— Dacă e așa, apoi mă ducū și eū în lume ca să aflu pre frații mei și să mă hranescū și eū cu dēnșii! — Și cum đise își luā remasū bunū dela maica sa și, fără a mai ascultā cuvintele acestea prin cari voiē s'o oprēcă, se porni și ea în lume, și mergēndū

aşa, acuma câtă va fi mersă numai ea a putută să scie, totă întrebându şi căutându pre fraţii seî, ajunse pêne la marginile lumei, unde sórele nu-şi măi putè da rađe sale şi diua încetă de-a măi avé lumină. Aice ajunsă, vèdèndă că nu măi are nemică de mâncare, nici nu scie în cotro să apuce şi ce să facă, a prinsă a-şi blăstēmă đilele : la ce măi trăesce ea pe lume?!.. Şi pe când eră măi scârbită şi măi amărită, pe când se blăstēmă măi tare, căci nu scie în cotro să apuce, étă că de-odată zăresce înaintea sa o pădure fórte mare, împenată cu felă de felă de copaci, pomi roditori, erbură şi flori miroşitoare.

— Voiă întră în pădurea acésta — đise copila, zărindu-o — cum mă-a ajutată Dumneđeă să ajungă pêne aici, totă aşa mă-a ajută elă ca să strebată şi pădurea acésta... bună e Dumneđeă!...

Cum đise, aşa şi făcū. Se pornă prin pădurea aceea şi mergèndă şi strebătèndă cu mare greă şi cu multă ostinélă pădurea aceea, étă că de-odată i se'nfăţoşeză ună palatū fórte mare şi frumosū.

Palatulū acela eră jură împrejură înconjurată cu zidū tare de pétră în mijloculă căruia se află o uşă fórte mare de feră cu şese încuetoři. Imprejurulū palatului se află felă de felă de paseri cântătoare, pre cari de-a dragu să le fi ascultată, érá la pórtă cea mare de feră şedeau două dihăni răpitóre şi nu lăsaū pre nimene ca să între în lăuntru.

Voindă copila cu oră ce preţū să între în palatulū acesta aşteptă pêne ce adormirá cele două dihăni şi-apoi se suă pe pórtă şi intră în lăuntru.

Dar' n'a apucatū ea bine a întră în launtrulū palatului și étă că a venitū la dēnsa o vulpe și-a întreat'o :

— Ce vĕntū te-a bătutū, copilă, să vii din ceea-laltă lume aici la noi, unde nici unū omū pământēnū n'a pututū strebate pēnē acuma ?

Copila respundēndu-ī, ī-a spusū tōte din firū în pĕrū cum s'a întĕmplatū, că adică ea īși caută pre frații sei cei fugiți de-a casă și nu-ī pōte nicăiri află, de și ī-a căutatū în tōte părțile, unde numai a cugetatū că va putē da de dēnșii.

Vulpea īi dīse érá-și :

— Bine faci că cauți pre frații tei, dar' reū ai făcutū că ai venitū aici, pentru că cum va veni d o m n u l ū meū a casă are să te'nghiță !

Auđindē copila cuvintele acestea se īnspăimēntă și īncepū fōrte tare a plānge și a se văieră. Dar' pe când plāngea ea mai tare, étă că întră stăpāna palatului în lăuntru și vĕdēndu-o o īntrebă de ce plānge ? Copila, picāndu-ī la picīōre, īi spuse tōtă istoria ei, și'n urmă o rugă să n'o lese ca s'o mânănce domnulū palatului când va veni a casă.

— Scōlă-te ! — dīse stăpāna palatului, — că nu te-oīū lāsă să te mânănce ! — Și dīcēndū acestea luā pre copilă de mână, o duse cu sine în altū despărți-mēntū și acolo o ascunse ca să n'o afle bărbatulū seū când va veni a casă.

La o óră seū pōte și mai târđiū după acēsta étă că veni și stăpānulū palatului. Acela eră unū Le ū

fórte mare și înfiorătorii, care când venià a casă, totii palatul se cutremurà. Decî sosindü elü acum se puse la mäsă, și venindü dupã acésta d ó m n a lui se puse și ea la mäsă și începurã a ospëtã împreună.

Nu multü dupã acésta, ce-î vine dómnei în gândü ? ... se scólã de-odată dela mäsă și ñice bărbatului seü, adică **L e u l u î** :

— Multü bine mî-ai făcutü tu pënë acuma, fă-mî și acuma unulü !...

— Se póte !... de ce nu ! — response Leulü.

— S'a rătăcitü de pe cealalta lume unü omü și-a ajunsü pënë la noi... dărucesce-î viéta !

— Nu më opunü, ... îi voü darui-o, darã trebuie mãi ântãü să-lü întrebãmü cum și în ce chipü a ajunsü elü pënë aici ? ...

Dómna, bucuria ei, se duce de grabã și aduce pre copila ascunsã și-o aratã **L e u l u î**.

Leulü, cum o vede, o întrebã :

— Cum și'n ce chipü ai rătăcitü tu pënë aici ?

Copila i-a spusü și lui, ca și dómnei sale, tóte din firü în përu : cum s'a pornitü de-a casã, cum a âmblatü prin lume cãutãndü pre frații seü și cum a sositü și-a intratü în pãlatü.

Auñindü Leulü tótã pricina, din care a pãrãsitü copila pre mãca sa și-a apucatü lumea în capü i s'a făcutü milã de dënsa și a ñisü :

— Trebuie să chîemü pre toți supușii meü la unü locü și să-î întrebü : de n'au trecutü pe-aici cei doi frați ai tãü și de nu i-au mâncatü ei cum-va ?

Apoi chîemându elu pre toți supușii seî la unu locu i-a întreatu : ori de n'au vîduțu ei doi frați trecîndu pe-acolo, și ori de nu i-au mîncatu ei, dacă i-au vîduțu ?

Supușii respunseră că n'au vîduțu nici n'au mîncatu pre nimeni.

După acêsta întră Leulu în casă și spuse copilei, că supușii lui n'au mîncatu pre frații ei, decî pôte să mîergă mai departe și să-i caute că-i va află.

Copila, bucurósă că a scăpatu cu obrazulu curatu, își luă remasă bună dela Leu și dela soția acestuia, li mulțămî pentru primire și pentru tôte cele bune, și se pornî mai departe, și mergîndu ea, și mergîndu într'una câtu va fi mersu, a ajunsu în altă pădure, în care a datu de-o casă mică, durată în pămîntu și acoperită cu pae, érá pe lângă casă o grădină fórte frumósă, cu o mulțime de paseri, cari cântau așa de plăcutu și frumosu că mai mare dragulu îți eră să le ascultî.

Ajungîndu ea la casa acêsta si întrîndu în lăuntru dete de-o babă bîtrînă, ce ședè pe vatră și lucră, și cum o zărî îi dîse „d ó m n e a j u t ă !“

Baba îi mulțămî, se sculă dela lucru, merse lângă dînsa și-o întreatu :

— Fîtułu meu ! cum vii tu pe-aicea, că pe-aice sufletu de omu pîne acuma n'a pututu veni ?

Copila începù a plînge și-ai spune că ea caută pre frații seî, cari au apucatu lumea în capu, și de-aceea a ajunsu pîne la dînsa.

— Fîtułu meu ! — dîse baba — frații tîi cei perduți sunt blăstemați de maica ta ca să se prefacă

în paseri, și ei cum au părăsit casa s'au și prefăcut în niște paseri foarte mari, că pentru mărimea lor oamenii îi numesc Pajure.

Copila a rugat-o să-i arete, dacă știe, unde locuiesc frații ei și cum poate să-i afle?

Baba îi arată un delu foarte mare, pe vârful cărui se află un palat, și-i dăse:

— Ia acolo e palatul lor!... dacă voesci, mergi și-i vei afla, numai caută ca să ascuți tot ce-ți vor spune ei!... așa îți vei pute ajunge scopul!... altmintrelea nu!...

Délul, pe care i l-a arătat baba copilei, era foarte înalt și pieziș, că nici un om nu era în stare să se urce pe dânsul, el era mai tot de petra, și pe dânsul nu pute cresce alt ce-va, fara numai erba, dar și aceea ca vai de densa, er' in prejurul delului se aflau felurite paseri, ce cantau de se audia cine știe pen unde.

Copila, care doria numai decatu se afle mai de graba pre frații sei, luandu-și remasu bun dela baba, se porni totu intr'o fuga spre delu, și se sui cu mare greu pe dânsul, pen ce ajunse la palatul de pe vârful lui, care era foarte mare și făcutu din feru. Și după ce se sui ea acolo, intră in palatu, dară nu află pre nimeni in nuntru, ci vedu numai o mesa mare pe care se aflau mai multe feluri de bucate. Fiindu ea foarte flământă, a gustatu din fie-care felu cate o leca și apoi s'a ascunsu sub patu, temendu-se ca să nu dee cine-va peste densa și să nu-i facă vre unu reu.

Étă că nu multū după ce s'a ascunsū copila, colea pe când erà sórele cruce améđi, vinū dóue paseri fórte mari, și se punū la mésă și începū a mîncă. Uităndu-se maī după aceea una dintre dênsele maī bine la bucate și vedëndū că din fie-care porție lipsesce câte ce-va, đise :

— Astă-đi trebuie să fi fostū cine-va aici, căci. uită-te colea, din fie-care porție, lipsesce câte o lécă !

Ceealaltă respunse :

— Póte ție numai ți se pare, eū nu vedū să lip-sescă ce-va !

Și așa a trecutū điuva aceea, fără să maī bage în samă că li-a lipsitū din bucate. Dar' vedëndū că a dóua đi lipsesce maī multū, érá a treia đi și maī multū đise una dintre ele :

— Trebuie să căutămū cine e prădătoriulū buca-telorū nóstre ! — și cum đise se dete a caută în tóte părțile prin pălatū, pêně ce în urmă dete de sora lorū, căci cele dóue paseri erau frațiū copilei, și cum o vē-đură o cunoscură și-o întrebară : cum de vine ea aici ? Eră copila începândū a plânge, li istorisi tótă întêm-plarea ei de cum s'a pornitū de-a casă dela maīca lorū și pêně ce-a ajunsū la dênșiū.

Frațiū copilei, după ce o ascultară cu luare aminte điseră :

Dacă tu vei putè rabdă șese anī de-a rëndulū ca să nu vorbesci cu nimenī nici unū cuvintelū, apoi vei putè rădică blăstēmulū maīcei nóstre de pe capulū nostru și ne vom preface érá-și în ómenī cum am fostū,

éřă de nu veđi putè răbdă, de veđi vorbđ, apoi suntemŭ perduđi în vecđ!...

După ce rostiră ei cuvintele acestea, își luară remasŭ bunŭ dela sora lorŭ, își întinseră aripele cele mari și sburândŭ se perdură în largulŭ lumeđ, lăsându pre sora lorŭ éřă-și singură.

Copila, vedēdu-đ sburândŭ tocmai atuncea, când cugetă ea că nu se vorŭ deslipi nici odată de dēnsa, începŭ éřă-și a plānge și-a se tānguđ. Dar' cugetândŭ că totu-și va sosđ odată unŭ timpŭ, când se va putè bucură, dimpreună cu frađii seđ, își călcă pe inimă și încetă de plānsŭ...

Cinci ani după olaltă n'a vorbitŭ ea cu nime nici unŭ cuvēntŭ. După alŭ cincilea anŭ însă, vedēdu că frađii seđ nu se mai întorcŭ înapoi, nici nu-đ pōte nicăiri află, nu se mai putŭ răbdă și începŭ a vorbđ. Dar' n'a vorbitŭ încă bine celŭ dintăiŭ cuvēntŭ și étă că frađii seđ vinŭ la dēnsa și-đ đieŭ :

— Remăi sănētōsă, soriōră dragă!... Dacă tu ne-ăđ fi ascultatŭ și n'ăđ fi rostitŭ nici unŭ cuvēntŭ pēnē după alŭ șeselea anŭ, cum țđ-am fostŭ spusŭ, noi ne-am fi prefăcutŭ éřă-și în ómenđ cum am fostŭ, așa însă de-acuma suntem perduđi în vecđ!... Mergđ în lume și te hrăneșce cum veđi putè, éřă pre noi nu ne mai căută, căci de-acuma nu ne-đ mai află!...

Și cum rostiră ei cuvintele acestea sburără éřă-și în lume și remaseră pēnē astă-đđ P a j u r đ, după cum đ-a blăstēmatŭ mađca lorŭ, și nici-odată de atunci în cóce nu se nutrescŭ cu pāne, ei numai cu carne de

sălbătécimă, și când li pică din dămână și cu copii pene la șese ani.

Acésta-î legenda Pajurilor. Éra ce s'a făcutu cu sora loră, după ce aă părăsit'o frații seî, nime nu seie.

G a î a.

I.

În zilele secetóse ale verii, când sórele cu rađele sale cele ferbinđi stórcé řiróie de sudorî de pe feđele ómenilorũ, când mãi fie-care vietate îři caută unũ locũ umbrosũ spre a se mãi recorî puđinũ, cãci cãldura i se face nesuferitã, când arřiđa începe a pãli tóte plantele, carî din cauza acésta îři plécã apoi crescetulũ în josũ ři începũ a se veseđi ři a se uscã, când apele curgẽtóre începũ pe'ncetulũ a scãdè ři a secã, în aceste đile secetóse credũ cã nu odatã vi s'a întẽmplatũ sã vedeđi o řasere sburãndũ ři învẽrtindu-se óre întregi pe deasupra D-Vóstrẽ.

Ei bine! acésta pasere, care de multe ori se'naltã în sborulũ seũ ařa de susũ, cã numai de-abia o putemũ zãri cu ochiũ, ři care din când în când strigã c'ó vóce vãitãtóre ři trãgẽnãtóre „c a a a!“ „c a a a!“ seũ „g a a a!“ „g a a a!“ se numesce în unele pãrđi locuite de Romãnî „G a î e“, éřã în altele „C a î e“, „C a î l a“, „U l i g a n ũ“, „P u h o î e r i ũ“, „ř o r e c a r i ũ - r o ř ũ“ ři „H e î e“, lat. *Milvus regalis* Briss. germ. *Königsweih* oder *Rothmilan*.

Cum vine că paserea acésta se'nalță în sborulü seü așa de susü și mai alesü în ȃpilele cele secetóse ale veriü și de ce strigă ea atuncea c'ó vóce așa de plân-gétóre, ca și când i-ar lipsi ce-va, despre acésta esistă la poporulü românü trei legende, cari se vedü a fi păstrate din cea mai profundă vechime, de óre ce, după cum vom vedè mai la vale, le aflămü atätü la Româniü din Bucovina, câtü și la cei din Transilvania și Ungaria.

Deci să vedemü cum sună legendele acestea și ce ni mai istorisescü Româniü despre Gaie?

II.

La începutü — spune leganda Românilorü din Bucovina și Transilvania, — când a făcutü Dumneđeü tóte isvórele și fântánele, tóte riurile și preele, tóte albiile și vadurile apelorü, a chiematü și pre paseri ca să-i ajute a le face. Tóte paserile câte se află în lume aü săritü îndată din tóte părțile și i-aü ajutatü a le săpă și a le îndreptă, numai Gaia n'a voitü să-i ajute ci a ȃisü că ea nu se va întinâ pe picioré¹⁾ săpândü la fântáne și isvóre.

Atunci, supărându-se Dumneđeü pe dënşa, că e așa de îndărăpnică și neascultátóre, a blăstémat'o și i-a ȃisü :

— Tuturorü paserilorü din lume să li fie ertatü a bè apă din isvóre, fântáni și pree, numai ȃie și

¹⁾ După altă versiune a acestei legende să fi ȃisü Gaia cătră Dumneđeü, că ea „se udă pe papuci“ și de-aceea nu voesce să-i ajute a face isvóre.

urmaşilorū tēi nu!... Tu și toți urmașii tēi numai atunci să beți apă, când va plouă, érá când ați încercă să beți apă din isvóre și din alte ape curgătoare, atunci să periți, pentru că acuma n'ai voitū să te ostinesci și tu dimpreună cu celelalte paseri și să-mi ajuți a săpă isvórele și-a îndreptă vadurile apelorū! —

Așa a disū Dumneđeū și și-a întorsū fața dela dēnsa.

De-atunci apoi, de când a blăstemat'ó Dumneđeū pe G a i e, nu-ı este ertatū a bè apă din nicı unū isvorū, seū altă apă curgătoare, căci cum be cum pere, ci numai să bee apă când plouă. Érá când plouă nu-ı este ertatū să ție clonțulū în susū, ca să-ı picure apă de plóie în gură, ci numai apa ce se stringe pe aripele sale ıı este ertatū să o bee.

De-aceea apoi véra, când e mare arșită, se sue ea așa de susū în sborulū seū, ca să fie mai aprópe de Dumneđeū, carele auđindu-ı mai de grabă rugămintea, să trămită plóie, ca să aibă de unde be apă și cu ce-și stēmpără setea. ¹⁾

Și G a i a de-aceea pere, când be apă din isvóre seū din alte ape curgătoare, pentru că Dumneđeū pre tóte acestea, după ce le-a făcutū, le-a săratū într'atâta ca tóte celelalte paseri să pótă be apă din ele, numai singură G a i a nu, fiindū pentru dēnsa prea sărete.²⁾

¹⁾ Cred. Rom. din Transilvania com. de Dlū Gr. Crăciunașū : și a celorū din Bucovina, com. de Dlū P. Ursulū din Căndreni, V. Ungurēnū din Ilișesci și de alți Români.

²⁾ Cred. Rom. din Căndreni, com. de Dlū P. Ursulū.

III.

Legenda Românilorî din Ungaria despre Gaie, care numai fôrte puținî se deosebesce de cea premergétore, sună astfelî :

Voindî Dumneđeî a face fântâni pe la tôte isvó-rele, ca să aibă tôte vietăřile de pe fața pămêntului de unde be apă, a chîematî pre tôte paserile la unî sfatî mare.

Tôte paserile s'aî arătatî în urma poruncei lui Dumneđeî, ři nici una dintre ele n'a fostî în protiva propunereî lui Dumneđeî, ca Gaia să sape fântánele. Gaia însă s'a înprotivitî acesteî propunerî dumneđeescî ři arătându-řî ghiarele câtî sunt de frumóse a řisî :

— Nu-mî voîî întinâ eî picíórele făcêndî fântáne !

Celelalte paseri auđindî aceste vorbe nerumegate ři necioplite ale Gaiei, o urgisiră ři o blăstêmară.

Dumneđeî primî încă blăstêmulî lorî, ři Gaiei, pentru neascultarea ei, îi řise ca să nu-î fie ertatî a be apă ca celelalte paseri din isvóre fără numai cu apă de róuă să viețuésă.

De-aceea Gaia, când e secetă mare véra sbórá fôrte susî în aerî ři acolo strigă fôrte jalnicî ca să cadă róuă.

Mai târđiî însă, la rugarea celorlalte paseri, Dumneđeî se îndurâ a o iertâ ři-î încuviințâ să bee ři apă de plóie, care picură din nori ři se strînge pe frun-dele erburilorî din pădure. ¹⁾

¹⁾ Acésta legendă, culésă dela Româniî de prin ținutulî Șom-cutei-mari, mi-a com. Dlî E. Popî.

Eră sprintena și ghibacea Rîndunică, vedëndu că Gaia nu voesce să asculte pre Dumneđu, s'a apucatü și-a săpatü apoi ea singură tóte isvórele și-a îndreptatü albiile și vadurile apelorü. ¹⁾

VI.

Românii din Ohaba-mâtnică, districtulü Făgărașului, încă credü și istorisescü, că Uliganulü, adică Gaia, strigă véra plóie și că lui numai apă de plóie îi este ertatü a bé, dară de isvorü nu, căci când a făcutü Dumneđu isvórele și l-a chîematü și pe dênsulü ca să-î ajute a le face, elü s'a ținutü fălosü și gingașü, n'a vrutü să-și bage piciórele în noroiü ca să lucre, și pentru aceea Dumneđu l-a blăstêmatü ca nici odată să nu bee apă de isvorü, ci numai de plóie.

Eră Cîóra, vedëndü sumeția și îndărăptnicia Uliganului, a mersü ea și a ajutatü lui Dumneđu a face isvórele. De-aceea apoi, când vedü Cîórele pre vre unü Uliganü bêndü apă de isvorü, se facü focü de mânie, se ieü la fugă după dênsulü, îlü urmărescü, îlü chinuescü și nici decum nu se lasă pêne ce nu-lü omórá. ²⁾

V.

Dela aceste legende înșirate pêne aici se vede că vine și următórea credință a Românilorü și anume :

1) Com. de V. Ungurénü.

2) Com. de Dlú I. Stoicescu.

Când strigă Gaia véra, nu numai când e secetă mare, ci ori și'n care ți de rëndü, apoi negreșitü trebuie să se schimbe vremea, trebuie să viie din cotro-va plóie, căci ea numai când e tare setósă obicînuesce să strige și să céră dela Dumneđu plóie, ca plouându să pótă be apă de pe aripele sale, și Dumneđu în scurtü după acésta trimite plóie, căci așa i-a făgăduitü elü, că i va trimite, când se va înalță spre cerü și i se va rugă lui. ¹⁾

Érá unü proverbü poporanü ăice :

Auđi sbierându o Gaie,
E nădejde s'avemü plóie. ²⁾

Din cauza acésta apoi, că Gaia strigă plóie, și cum strigă în scurtü timpü urméză plóie cu pohóie, Româniü din satulü Rusü în Bucovina o numescü și P u h o i e r i ü.

Merită a fi însemnatü și aceea, că după numele Gaie a acestei paseri se numesce de cătră Români și-o plantă anume : U n g h i a C ä i i, în Moldova : U n g h i a G ä i i, lat. *Astragalus glychyphyllos* L. precum și unü jocü alü copiilorü anume : „D e - a P u i a - G a i a“ séü „D e - a B a b a - G a i a“, și trei sate din România, anume : G a i e a - d e - j o s ü, G a i e a - d e - s u s ü, și G ä i e s c i. ³⁾

¹⁾ Credință comună tuturorü Românilorü.

²⁾ Com. de Dlü E. Popü din Șomcuta-mare.

³⁾ D. Frunđescu. op. cit. p. 202.

Dela numirea jocului arătat, care înfățișează o Gaie și-o cloșcă cu pui și care e usitată nu numai la copii din Bucovina, ci și la cei din Moldova ¹⁾ și Muntenia ²⁾, apoi dela proverbul: „se ține de capul lui ca Gaia mațului“ ³⁾, precum și dela numele satelor înșirate mai sus, se vede că numele de „(t) aie“ pl. „Găi“ a acestei paseri este foarte răspândit printre Români. Cel de Caie însă l-am auzit numai în unele comune din Bucovina, precum în Igesci, Căndreni și Crasna. În comuna din urmă află întâia-și data și numirea plantei „Unghia-Căi“, care are forma unei unghii mari de Vultur și sémână la frunze, flóre și păstăi foarte multă cu acățilul (salcămul) și crește mai cu samă pe prunduri. Se află acest nume încă și la Românii din Ungaria, după cum mi-a scris Dl. E. Popă, însă numai foarte rar. Cel de „Cailă“ îl auzii numai în Vatra-Dornei. Eră cela de „Heiie“ îl află numai la Dl. A. de Cihac ⁴⁾, prin urmare nu-i cunosc patria.

În vocabulariul românesc-nemțesc ⁵⁾, compus de S. Petri, provine numele „Uligaie“, pre care

¹⁾ V. Alecsandri. Poesii pop. ale Rom. p. 393. - A. Lambrior: „Jocurile copiilor“ publ. în „Convorbiri lit.“ an. IX. Iași. 1875—76. p. 6.

²⁾ G. Dem. Teodorescu. Cercetări asupra proverbelor române. Bucuresci. 1877. p. 99.

³⁾ P. Ispirescu. Legendele și Basmele Românilor etc. Part. I. ed. III. Bucuresci. 1812. p. 178.

⁴⁾ Dictionnaire t. II. p. 112.

⁵⁾ Sibiu. 1861.

autorii îl traduce astfel în germânesce: „das Männchen einiger Raubvögel“, adică românesce: „bărbăţelul unor paseri răpitoare.“

Mie îmi vine a crede că acesta nu poate să fie altul, decât bărbăţelul Gaiei. Ba! Dl. A. de Cihac nici nu se mai îndoiesce despre acesta, ci dice că „Uligaia“ se chiamă lat. Falco Milvus, Falco rufus. ¹⁾

În fine voi să mai amintesc încă și aceea, că în unele ținuturi ale Transilvaniei cred Românii că de va fi cine-va cât de bătoriu, dacă va be bătură spirituasă prin gâtlej de Gaie, va încetă de-a be mai departe și va fi omul cel mai tréz. ²⁾

VI.

De familia Gaiei se mai ține încă un fel de Uliu cu mult mai mic decât acesta, carele asemenea provine în țerile locuite de Români și petrece în regulă prin păduri în a căroră apropiere se află multe riuri și lacuri mari, bună oră prin pădurile din apropierea Dunărei.

Pre acest fel de Uliu Românii îl numesc Șoimăbătlanos ³⁾, lat. Milvus migrans; M. niger Briss. germ. der Milan, Waldgeier oder Hühnerdieb.

¹⁾ Dictionnaire. t. II. p. 536 și 537.

²⁾ Com. de Dl. Gr. Crăciunașu.

³⁾ A. de Cihac. Dictionnaire. t. II. p. 8.

De și nu se ține de familia Gaiei, totu-și, fiindă că familia aceleia urmăze nemijlocitū după familia Gaiei, voiū să mai înșirū aici încă unū felū de Uliū, care e cunoscutū Românilorū după nume. Acela e: Uliūlū-vênetū¹⁾, lat. *Circus cyaneus* L. germ. Kornweih, Blauhabicht.

¹⁾ A. de Cihac. Dictionnaire. t. II. p. 536. — Dr. Cihac. Istoria nat. p. 77.

Șorecarîul.

I.

Românii, după câtă m'am putut eu încredința pêne acuma, aș numit pre o parte foarte mare a paserilor, cari provin în țerile locuite de dênșii și le cunosc foarte bine, după nutrețul principal al acestora. Una dintre acelea paseri e și Șorecarîul¹⁾, numit altmintrelea și Șoperlariu, Uliul șoperlelor²⁾ și Ue³⁾, lat. Buteo vulgaris Bechst. germ. der Mäusebussard.

Numele de Șorecarîu, Șoperlariu și Uliul șoperlelor al acestui soi de Uliu, vine de acolo, după cum m'aș asigurat cei mai mulți Români din Bucovina, pentru că el se nutrește mai ales cu șoreci și cu șoperle, pre cari le pândesce seú stându ore întregi pe ramurile vre un arbore seú sburându în aeru, și cum le vede se repede la dênsele ca o sagetă și prindându-le le mânâncă.

¹⁾ Pretutindene în Bucovina și la A. de Cihac. Dictionnaire. t. I. p. 275. — B. Nanianu, op. cit. p. 90.

²⁾ Dict. de V. Flocea și alți Români din Bucovina.

³⁾ A. de Cihac. Dictionnaire. t. II. p. 536.

Nu-î vorbă că Șorecariul se nutrește încă și cu multe alte vietăți, precum bună oră: guzani, serpi, brósce, rime, puidepurî, cârtițe, apoi cu păturnichî, ciocârlii, mierle și alte paseri mici, pre cari le pôte prinde. Cu tóte acestea însă s'a adevéritu de cătră cei mai renumiți ornitologiști, că totu-și nutrețul lui cel mai de frunte sunt șórecii, și prin urmare elu e unu Uliu cu multu mai folositoriu, de cum și-ar putè închipui cine-va.

Deci urmărirea, înpușcarea și restignirea lui pe ușele grajdurilor și pe porți, după cum s'a observatú acésta în cele mai multe părți, nu pôte să fie omenimei de nici unu folosu. Din contră înpuținênd-se Șorecarii fórte lesne se potú înmulți șórecii și alte gânganii cari adeseori facú omenimei daune ce nu se potú descrie.

Dar' să lăsămú acésta și să vorbimú despre ceea ce ni mai istorisescú Româniî despre acéstu soiu de Uliu.

II.

Româniî din ținutulú Câmpulungului, în Bucovina, ni istorisescú urmátórele cu privire la Șorecariu.

Când s'aú adunatú toți Ulii la unu locú și aú ținutú sesie: care preste care să fie mai mare? care preste care să domnescă? și prin ce să se arete ei dușmani omenimei? Uliulú șopêrlelorú seú Șorecariulú n'a voitú nici decum să se înfătoșeze la acea adunare, macar că și elu se ține de vița și

semënța Uliilor, ei elü li-a spusü verde'n fațã, când a fostü chiematü, că nu voesce să fie dușmanü ómenilorü, ci mai bine, câtü îi va sta în putințã, va apără omenimea de mulți alți dușmani.

Intâlnindu-se după adunarea acésta, acuma nusiü la câtã vreme s'or fi întâlnitü, destulü atãta ca întâlnindu-se odatã Uliulü gâinilorü cu Uliulü șopêrlilorü și vedëndu-lü celü dintânu pre istü din urmă cã șede josü pe pãmëntü, l-a luatü în risü și i-a ñisü :

— Bagü samã cã tu de-aceea câtü e lumea și pãmëntulü de tãvălesci mai multü numai pe josü, și rarü când te'nalți în aerü și te urci pe copaci, ca alți Uli, pentru cã tu nu vrei să fii séu, mai bine ñisü, cã n'ai voitü să fii dușmanü ómenilorü, ... nu-i așa? ...

— De-am voitü ori de n'am voitü, de vreü ori nu vreü să fiü dușmanü ómenilorü, — respunse Uliulü șopêrlilorü, atinsü de vorbele împungétore ale Uliului gâinilorü, — prea puținü îți pasã, și de-aceea te poftescü să më cruți cu vorbele tale celea ... nusiü cum ți le-ași numi ... celea cam neciöplite! ... Una însã totu-și ți-oïu spune-o, și s'o ții în minte : eü de-aceea petrecü mai multü pe josü, pentru cã când se apropie vre unü vênatorü séu altü puscașü de mine îndatã ilü simțescü, și cum ilü vedü fugü de dënsulü, érá voi ceialalți Uli, cari vë fãliți cã puteți sburã și âmblã prin naltulü cerüluü, în sumeția și orbia vóstrë, nu simțiți când se apropie pe furișü vênatorü de voi, și de-aceea nu unulü dintre voi trebuie să schimbe cinstea pe rușine și să dee pelea popü! ...

Uliulă găinilor zimbîndu cu reutate și avîntându-se în susu dîse :

— Remăi sănătosu pretinulu ómeniloru, și-atuncă să ne mai vedemă, când mî-oîu vedè eă cîafa !

Uliulă șopêrleloru se uită lungu la dînsulu cum se'nalță în susu, elătină puținu din capu, și apoi, de pe muchia unei glii, unde stătuse de vorbă cu Uliulă găiniloru, se repeđi asupra unei șopêrle, care pe nesciute se apropiase de dînsulu, o prinse cu unghiile de mijlocu, o rădică în susu, și trăgîndu-se ce-va mai de-o parte, se puse la ospetă.

Dar' étă că tocmai, când se ospetă elu mai bine, aude de-odată o descărcătură de pușcă și nemijlocitū după aceea unū țipetū amarū. Inspăimîntatū de acésta înpușcătură neașteptată se uită repede în tóte părțile să vedă ce s'a întemplatū. Dar' ce să vedă?... vede pre Uliulă găiniloru venindū de-a vălătuculu în josu și picîndū nu departe de dînsulu.

Unū vîntorîu, ce l-a vîđutū când se'nalță în susu, a înpușcatū după dînsulu, dar' nu l-a nimeritū bine, ci i-a luatū numai penele și pelea de pe cîafă și l-a ametitū de capu.

Și cum ilu vîđu Uliulă șopêrleloru în acésta stare, ametitū de capu și cu aripele dăbălázate, îi dîse ridîndū și arătîndu-i penele și pelea de pe cîafă, cari spînzuraū în josu :

— Eă!... cum e fărțate?... ai cugetatū că nu țî-i mai vedè nici odată cîafa și prin urmare nu vei mai avè trebuință să te întălnesci cu mine?... Ian spune-mi: bine-i prin aeru pe unde te-ai preămblatū?...

Ce mai faci ceialalti fartați ai tēi pe acolo, pe unde-ai fostū?...

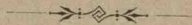
— Ia lasă-mē în pace! — respunse Uliulū găinilorū, abia vorbindū de usturime, — bine a mai dișū cine a dișū și cu minte a dișū, că cine ia în risū pre altulū, singurū se face de risū, și cine sapă grópă altuia singurū cade într'ēnsa,... așa se vede că am pătit'o și eū!...

— Apoi dă! — dișe érá-și Uliulū șopêrlilorū, -- cine se'nalță prea susū trebuie să pice odată și josū!... așa e'n lume!... Dar' să lăsămū acésta la o parte!... écă aice am o lécă de gustare, ce am câștigat'o și eū în restimpulū acela pe când te-ai preâmblatū pe aripele vânturilorū,... n'ai avē chefū să ospetezū și tu dintr'ēnsa?... poftimū!...

Uliulū găinilorū plecā capulū rușinatū în josū.

Atata e totū ce scimū despre acestū soū de Uliū.
Cine sci mai multū să ni spue și nóue! ¹⁾

¹⁾ Dictatū de V. Flocea.

Vulturul.

I.

Trei specii de paseri se află în munții Carpaților, cari, după câtu știu eă pênă acuma, sunt numite de cătră Români în genere „Vulturii“. Aceste paseri, cari adeseori aă cășunatu multă daună, mai alesu locuitoriloru dela munte și cari se arată rarū și pe la țeră, sunt următóarele :

Vulturulū bārbosū, Vulturū negru, Vulturulū-mieilorū, Vulturulū-de-mieii¹⁾, Vulturū auriū²⁾, numitū altmintrelea și Cialhlăū, Cialhăū, Cilioiū fem. Cilioiie, Cilioie³⁾, în Transilvania Sorliță⁴⁾, în Banatū Șurliță⁵⁾, érá în România Pleșusulūrăpitoriiūde mieii⁶⁾,

¹⁾ Tóte numirile acestea le-am auđitū din gura Romānilorū din Bucovina.

²⁾ G. Bariții și G. Munténii : Deutsch-romānisches Wörterbuch. I. Bd. Kronstadt. 1853. II. Bd. Kronstadt. 1854.

³⁾ Tóte numirile acestea se află la Romāniū din Bucovina, și mai alesu la cei din ținutul Dornei, unele dintre dēsele și'n Transilvania.

⁴⁾ Com. de Dli Gr. Crăciunașū, dar' se află și prin vocabulare.

⁵⁾ Com. de Dli Ios. Olariū.

⁶⁾ B. Nanianū op. cit. p. 89.

maî de multă și Zăganu,¹⁾ lat. *Gypaëtus barbatus* L. germ. der Bartgeier oder Lämmergeier.

Vulturulă cu capă albă, Vultură albă Vultură de pétră, Vultură degâsă²⁾, Vultură mohorită³⁾, numită altmintrelea și Pleșuvă⁴⁾, lat. *Gyps fulvus*, Vultur fulvus Gm. der Gänsegeier, der weissköpfige Geier.

Vulturulă cenușiă, Vultură negru, Vultură de câmpă⁵⁾, Vultură sură⁶⁾, lat. Vultur monachus, Vultur cinereus Tem. germ. der Kutten- oder Mönchsgeier.

Despre aceste trei specii de Vulturi, seü pöte că numai despre Vulturulă din urmă, care e celü maî respânditü în țerile locuite de poporulü românü, există la Româniî din Bucovina o legendă, care, de și nu e deosebitü de frumósă și de înteressantă, totu-și credü că nu trebuie s'ö trecemü cu vederea. Este sciutü că chiar și lucrurile, cari la prima vedere ni se parü a fi ne'nsemnate, adeseori ne luminéză förte multü într'ö privință seü într'alta.

II.

Legenda din cestüine sună precum urméză :

În ðilele de demultü trăiă unü împëratü și-o împëratü ei aveaü numai o fîcă, pe care o iübiau förte

¹⁾ B. P. Hăsdëu. Cuvente din bătruni t. I. p. 311.

²⁾ La Româniî din Bucovina.

³⁾ Dr. Cihac. Istoria naturală. p. 74.

⁴⁾ B. Nănianü. op. cit. p. 89.

⁵⁾ Usitate în Bucovina.

⁶⁾ Dr. Cihac. op. cit. p. 74.

și-o păziau ca ochii din capu ca să nu i se'ntemple vre o nenorocire.

Intr'una din zile a făcutu împăratul o petrecere foarte mare și frumoasă la care a poftitū pre toți sfetnicii, pre toți omenii cei mai de frunte, mai aleși, mai învățați și mai cinstiți ai împărăției sale.

Pe când împăratul, împărătesa și cu oșpeții lorū se veseliau la mėsă mącândū, bėndū și cāntāndū, cum e datina la asemenea petreceri mari, pe-atunci fiica împăratului se duse în grădina împărătescā ca să se mai preāmbles și să se mai recorească puținū, căci pregătirea pentru petrecere îi dāduse și ei foarte multū de lucru și de alergatū.

În grădina o cuprinse somnulū și ea se lāsā puținū pe erva cea verde și mōle ca să dōrmā.

În somnū ėtā cā veni la dēnsa o fapturā foarte gingașā, îmbrăcatā tōtā în albū, adică unū āngerū, carele a luat'o în brațe și urcāndu-se cu dēnsa în aerū, a dus'o mai multe sute de poște, și-apoi coborīndu-se josū a pus'o erva-și pe erbā verde și lāsāndu-o totū dormindū se duse de unde a venitū.

Nu multū dupā acēsta fiica împăratului s'a trezitū. Dar' mare i-a fostū mirarea, spaīma și grōza ce-o cuprinse, cānd a vėdūtū cā nu mai e în grădina împărătescā, unde s'a fostū culcatū cu puținū mai nainte ci'ntr'unū locū străinū și cu totulū necunoscutū.

Departē de scumpii sei părinți, departē de totū ce-i ərə cunoscutū, într'o cāmpie înstrāinatā ca acēsta, nu sciā acuma singurā: ce să facā?... ce să'ncēpā?... în cotro să apuce?...

Și pe când sta ea dusă pe gânduri, o cuprinsă o fόμε încâtă abia se putè ține pe picioré... Dar' étă, când fόμεa îi slăbise puterile și-î înțelenise gândurile, vede în depărtare unū m ă r ū pe care se aflău vr'o câte-va mere cópte. Ea se duce deci, cum pută, pêně la pomū și luândū mere a începută a le mânca c'o lăcomie, care numai la cei flămândi se póte vedè.

Acuma o cuprinsă o sete mare, și nicăiri în totū împrejurulū acela nu se află unū stropū de apă să fi datū unū galbēnū pe dēnsulū.

Trei zile și trei nopti după olaltă a âmblatū ea în colo și'n cóce căutândū apă, dar' înzadarū!... Abia în ajunulū zilei a patra, când eugetă că se va aprinde de sete, ajunse la unū delū din a cărui cóste curgea unū riușorū de apă limpede ca lacrima. Tēnēra domniță, vėdēndū apa, a uitatū tótă grija, se duse de grabă pêně la riușorū, se plecā la pāmēntū și a începută a bē apă dintr'o urmușoră ce se află pe malulū riușorulū, căci din riușorū se temū a bē, ca să nu cadă în nuntru și să se ínece.

Dar' étă, minunea minunilorū, cum a gustatū ea din apă, s'a prefăcutū într'o pasere mare cu pene cafenii, pre care ómenii aū numit'o *V u l t u r ū* ¹⁾ și *Vulturū* a remasū pêně în ziua de astă-đi, ... se vede că așa i-a fostū împărțită dela Dumneđeū, ... așa i-a fostū ursitū... Și acuma ca să aibă, cu ce se nutrì și

¹⁾ Prefaceri de acestea provinū în poveștile nóstre fórte adeseori. Așa, între altele, ni spune o poveste totū din Bucovina, că fiindū odată unū băiatū însetatū și bēndū apă dintr'o urmă de cerbū, îndatā s'a prefăcutū în *c e r b ū*.

viețuî, a începută mai întâi a răpi de pe la ómenii din apropiere puî de găină și găini și cu acestea se nutriă, ér' mai pe urmă a începută a răpi si mîei și totă așa face ea și pêne în ziua de astă-đi.

III.

Altă legendă totă din Bucovina, care ni spune că Vulturiî dintru începută aú fostă pe ceealaltă lume, și numai mai pe urmă aú venită și s'aú în mulțită și'n acésta, sună în modulă următoră :

A fostă odată ună omă care avea ună fecioră. Și fiindă că omulă aceluia i-a fostă murită muerea cea dintăi s'a însurată de a dóua óră și și-a luată altă soție. Dar' muerea acésta, precum sunt mai tóte vitrigele, ură pre feciorulă bărbatulă seú și iubiă numai pre prunci seú, căci și ea fusese veduvă și avea prunci dela bărbatulă seú celă dintăi. De-aceea đise ea mai de multe óri bărbatulă eí să facă ce va face cu prunculă seú, să-lă ducă și să-lă mistuésă unde-va că de nu, pâne și sare de pe ună talgeră cu elă nu va mânca.

Bărbatulă de o parte ca să curme odată cérta, care nu mai avea sfârșită, de alta fiindă i nevésta dragă, luă într'ó đe pre prunculă seú, se duse cu densusulă într'ó pădure pustie și acolo vărindu-lă într'ó silhă désă și întunecósă, ilă lăsă singură đicendu-i să aștepte puțintelă, că elă se duce numai pêne coela să taie nisce lemne și îndată se va întóree. Dar' — cum s'a dusă, dusă a fostă, -- mai multă inapoi nu s'a în-

torsă, și prunculă a ramasă în scirea Domnului rătăcindă prin pădurea cea pustie și strigândă în zădară pre tatălă seă.

Totă cam pe timpulă acela, când și-a lepădată barbatulă acesta prunculă, se află în altă locă o muere, care asemenea remase vėduvă și avea o pruncă. Muerea aceea încă s'a măritată după ună bărbată, care, de și eră fărte avută și n'avea nică ună pruncă ală seă, totuși ură fărte tare pre prunca femeii sale. A poruncită deci ună argată ală seă să ia prunca, s'o ducă în pădurea cea pustie și acolo s'o omóre, însă fără să scie maica ei, și-apoi să-i aducă ochii dreptă mărturie că a omorit'o.

Argatulă spuse stăpânei sale porunca bărbatului ei despre copilă.

Acăsta, cum a fostă, ... cum n'a fostă, ... totă îi eră mamă și-i pără reu după fiica sa. De-aceea diase ea argatulă :

-- Ascultă și împlinescă porunca stăpânului teă, dar' pentru mine, îndură-te de copila mea și n'o omorî ! — Apoi arătându-i prunca și ună cățelă diase eră-și : „ia prunca și cănele acesta, du-te cu amēdoi în pădurea cea pustie și acolo lasă prunca în voia Domnului să facă elă ce va sci cu dēnsa, ér' tu taie cănele și-i adă ochii lui dreptă mărturie stăpânului teă.“

După ce rostă ea cuvintele acestea, luă prunca în brațe, o sărută cu dulcēță și-o dete apoi argatulă.

Acăsta luă copila și cănele, se duse cu dēnșii în pădurea cea pustie, facă după cum l-a învățată stăpâna

sa, și apoi se întorse a casă. Aici dete ochii cânelui dreptu mărturie stăpânului seū, care descîindū șiretenia întemplerii, săltă de bucurie că și - a ajunsū scopulū.

Rătăcindū acuma prunculū bărbatului dintr'o lature de pădure și prunca muerii dintr'altă lature, totū plângendū și strigandū pre părinții lorū, étă că, după unū timpū, se întâlneură la unū locū și, nesciindū în cotro să iasă la lume, remaseră amēdoī în acela-și locū. . .

Dar' ce să facă ei aici? . . . Cum să trăescă? . . . amēdoī erau micī și nu sciaū cum să se hrănescă.

Inșă Dumneđeū, care pōrtă de grijă tuturorū ómenilorū, vedēndū că acești prunci nu vor duce-o multū dacā nu li va întinde mână de ajutoriū, li trimise unū āngerū în chipulū Vulturului, care li aduse hrană în tótă ziua. Și așa aū trăitū ei în pustia aceea, căutați de āngerū, pēne ce aū crescutū mari.

Atunci aū începutū a se iubi și-a se desmierdă ca doī porumbei nevinovați.

Dar' acēsta āngerului nu i-a plăcutū, și a încetatū cu totulū de a li mai aduce māncare ca mai nainte lāsāndu-i să se hrănescă cum vor sei: . .

Tinerii, vedēndū că Vulturulū nu li mai aduce nemică de māncare, s'aū supēratū fōrte tare, și fiindū că fōmea nu-i lāsă să stea în pace, aū începutū a scóte rādēcinī și alte erburī pentru hrană.

Dar' étă că pe cānd se puseră la mēsă și începură a māncă rādēcinile și erburile adunate, se rătă-

cesce din ceealalta lume o Vulturóie și trecëndü, din întêmplare, pe acolo, dä cu ochii de copiii cei rätăciți. Ea se duce la dênșii și începe a mânca cu ei din puțina lor hrană, pentru că nici Vulturóia sêu Vulturita nu scia cum să se hrănescă.

Fiindü însă că'n acésta lume pênë atunci nu erau Vulturi, tinerii noștri socotiră că Vulturita ce-a venitü la dênșii, e Vulturulü, care-i părăsise mai nainte; decî îi țiseră :

— In locü să ni aduci de mâncare ca mai nainte vreme, tu ne mânânci acuma și ceea ce am adunatü noi!

Vulturita li respunse :

— Fiți buni și nu mă alungați, că eü nu sunt acela pre care ilü socotiți voi, ci eü sunt rätăcită din ceealaltă lume... Pe pământulü acesta n'am mai fostü pênë acuma, și prin urmare nu sciü cum să mă hrănescü, decî lăsați-mă să mânâncü și eü cu voi, și pentru acésta ce veți poffi vă voü face!...

— D'apoi ce felü de pasere ești tu, dacă nu ești aceea, pre care o socotimü noi? — o întrebare tinerii.

— Eü — respunse paserea — sunt o Vulturită sêu Vulturóie, cum vreți să mă numiți; bărbatulü meu se chîamă Vulturü și petrece in ceealaltă lume. Eü sunt adusă aici de sócra mea, care m'a pismuitü fórté tare, și fiindü bărbatulü meu dusü la vênatü, m'a amăgitü sócra să mergemü la alte némuri, pênë ce m'a scosü în lumea acésta, și apoi ascundêduse de mine m'a lăsatü singură.

Tinerii, auđindü acésta, țiseră :

— De ne veți scóte la lumea cu ómenî, noi te vom hrăni pênă ce veți muri !

Bucurându-se Vulturîța respunse :

— De unde vă aflați voi acuma nici într'unu anu nu puteți eși la lumea cu ómenî, dacă ați voi să mergeți pe josu. Dar', pentru făgăduința vóstră că mă veți ține pênă la mórte, eu vă voiu scóte cu multu mai de grabă, . . . legați-vă de unu picioru alu meu și eu acuși voiu sburà cu voi ! . . .

Tinerii, în bucuria lor, se legară de grabă de unu picioru alu Vulturîței. Când au fostu gata de pornire Vulturîța li țise érá-și :

— Inchideți-vă ochii ca să nu vi se întemple mórtea prin vederea celoru ne mai vădute de voi ! — Și cum rostî cuvintele acestea se aventâ în susu si se pornî cu dênșii la drumu ca să-î scótă la lume. Dar' scoțindu-î din pădure ea nu i-a dusu chiar între ómenî, ci i-a aședatú mai ántâiú într'o cetate pustie, care nu erà tocmai departe de ómenî. Aici s'au adunatú apoi ómenii din tóte părțile și s'a întemeiatú o cetate fórte frumósă, cum nu mai erà alta ca dênșă. După ce s'au înmulțitú locuitorii, remaseră tinerii nostri multu timpú, pênă în urmă se făcură chiar elú împératú și ea împératésă, căci, dreptú să vă spunú, cu câtú creșcură mai mari, cu atâta se făcură mai frumoși și mai înțelepți . . .

Vulturóia, care asemenea remase la curtea împératésă și trăia fórte bine, după cum i-au făgăduitú tinerii că vor ține-o a ouatú dóue óue și clocindu-le a scosu doi puí unulú de partea bărbátésă și

altulū de partea femeescă. Și după ce i-a scosū a început a-i învăța să sbóre și a li spune tótă istoria ei; cum a ajunsū pe acésta lume, cum a remasū tatălū lor în cealaltă lume și de-atunci nu l-a mai vădūtū.

Nu multū după acésta a muritū *Vulturita* și aū remasū puī singurī.

Aceștia începură a sburā și-a se înălțā mai susū decâtū tóte celealalte paseri ca dóră vor putē da cu ochiū de tatălū lor, și de-atunci în cócé âmbă mai multū prin locurile cele pustii, fiindū că mama lor în pădurea cea pustie a fostū ântâia-și dată. Totū din acești doi puī s'au făcutū apoi și ceialalți *Vulturi*, carii se află pe pământulū acesta pēnē în ziua de astă-zi, pe când mai nainte se aflău numai în cealaltă lume.

Impēratulū celū tēnērū, la care a fostū *Vulturita*, după mórtea acesteia, a făcutū din piciorēle ei, spre aducere aminte, codărisece la biciulū seū celū de călăritū.

De-aici vine apoi că pēnē'n ziua de astă-zi unii, dacā se'ntēmplă să pótă prinde vr'unū *Vulture*, facū din piciorēle lui codărisece la bicele cu carī mână caii de călăritū seū și boiū la plugū. Alții facū fluerașe de cântatū, despre carī se dice că aū unū sunetū fôrte frumosū și plăcutū.

Acésta-i povestea cu *Vulturii* și cu cei doi prunci rățăciți, dar' ce s'a întēmplatū mai în colo cu părinții pruncilorū, nu se scie.

Și-am încălicatū pe-o șea și v'am spus'o așa! ¹⁾

¹⁾ Acésta legendă mi-a com. Dlū P. Ursulū din Căndreni.

IV.

Până aici legendele Vulturului.

Acum să trecem la datinile și credințele Românilor despre această pasere.

Vulturul se mai numește de cătră poporul român din Bucovina și Hultură, Ultură, Vultană, Hultană și Ultană.¹⁾ Eră un vultur tîner, adică un pui de Vultur, se numește Vulturaș și Vulturel.²⁾ Femeișca Vulturului, după cum ne-am putut încredința și din legenda de mai sus, se numește Vulturóie, Vulturită și Vulturóică. Numirea din urmă o aflăm și în următorul pasaj, pe care-l scotem dintr'o poveste din România:

„Vulturóica ținea în ghiare un vițel de doi ani și ei, adică puii sei, luându-l ilă hăpăiră pre dată.“³⁾

¹⁾ În Dicționarul Dn. A. de Cihac, t. II. Elem. Mag. p. 537. dăm peste numirea „Ultană“, care e înșirată în rând cu Ulul și esplicată prin *Astur palumbarius*. Eă cred însă, că de ore ce avem numirile Vultană și Hultană (prescurtate pôte din Vulturănă) cu înțelesul de Vultur, trebuie ca și numirea Ultană se aibă însemnarea de Vultur și nu de Ul. „V“ dela începutul cuvîntului „Vultană“ s'a prefăcut în „h“ = hultană, eră mai pe urmă s'a lăsată afară, ca și din Vultur = Ultură și a remasă Ultană. Vultanul = hultanul = ultanul însemneză una dintre paserile cele mai mari, cari sunt cunoscute Românilor, nic decum însă un Ul ca *Astur palumbarius*.

²⁾ Tóte numirile acestea le-am auzit singur din gura poporului.

³⁾ N. D. Popescu. Oomul după tîrîmul celalt, poveste publ. în Calind. basm. și ală cânt. pop. Bucuresci, 1877. p. 44—45.

Din cuvântul *Vultur* s'a format în decursul timpului și alte cuvinte, pre cari le întâlnim nu numai în vorba de toate zilele, ci adeseori și'n poezia poporană.

Așa sunt cuvintele *vulturariu*, *vulturescu*, *vulturesce* și *ochi de vultur*.

Vulturariu se dice unui om răpitor și despoietori ca un *Vultur*, un om care trăesce mai mult din sudorea și averea altora.

Intr'o colindă dăm preste următoarele versuri, în cari figurază cuvântul acesta :

Loc în raîn, tăicuță n'ai,
C'ai fostu forte *vulturariu*,
Ce-ai văduțu nu mai lăsaî.
In vieță n'ai lucratu
Și totu jude-ai fostu la satu,
Pe săraci tu greu i-ai trasu,
Pe avuți uritu i-ai rasu,
Satulu de tin' s'a temutu,
Nici unu bine n'ai făcutu.¹⁾

„*Vulturesce*“ adv. înseamnă atâta, câtu : forte iute, forte repede ; se avântă *vulturesce* = merge ca un *Vultur*.

Un om, care are o căutătură forte selbatică, care se uită ca și când ar voi să te sórbă într'o lingură de apă, se dice că are „*ochi de vultur*“, séu că are o căutătură *vulturescă*.

¹⁾ At. M. Marienescu. Colinde. Pesta. 1859. p. 7b.

Totū după numele Vulturului se află în România și vr'o câte-va sate, precum: Vulturéncă, Vultureni, Vulturesci și Vulturul. ¹⁾

Maî departe merită a fi însemnate aici și vr'o câte-va proverbe, pre cari le-aū formatū Românii după apucăturile Vulturului și anume:

Vulturulū stă'n locū, vighiază,
Dar' elū musce nu vénéză. ²⁾

Acésta se dice despre unū stăpânū, ce are o supravighiare fórte bună asupra supușilorū seî, care e totdéuna -cu luare aminte și nu lasă să i se împrăscie averea, cum facū bună óră mulți alți.

Alți ochi are vulturulū
Și-alți ochi are fluturulū, ³⁾

se dice érá-și despre unū stăpânū și despre supuși seî.

Vulturulū de aripī smulsū
Nu maî póte sbura 'n susū, ⁴⁾

se dice despre unū stăpânū, care n'a luatū bine sama ce facū supuși seî cu averea sa, nu s'a prea înterestatū: de-î sunt credincioși orī ba. In urmă, fiindū din tóte

¹⁾ D. Frunțescu. op. cit. p. 532.

²⁾ Antonū Pannū. Proverburī seū Povestea vorbei. Part. II. Bucuresci. 1853. p. 34.

³⁾ Idem de eadem. p. 34.

⁴⁾ Idem de eadem. p. 41.

părțile răpitu și scursu de avere, a remasă la sapă de lemnă așa că, de și ar voi, nu se mai pôte avântă cum a fostu mai nainte, prin urmare e ca unu Vulturū căruia i s'aū smulsū aripele.

În fine Vulturulū e consideratū de cătră poporulū românū și ca unu anunciatorū alū tempestății, căci se dice: „când pare Vulturulū obositū și sbóră aprópe de pământū, atunci e unu semnū că în scurtū are să plóie.“¹⁾

V.

Nu odată dămū în poveștile nóstre poporane preste nisce paseri, căroră Românū le atribue nisce fapte supranaturale. Așa am auditū mai de multe ori istorisându-se despre unu felū de „paseri măestre“, cari se sciū preface în totū chipulū, sciū vorbi ca ómenū și-a cântă diferite cântece fărmedătore, prin cari de multe ori descéptă din somnū pre Feți-frumoși, ce-aū fostū fărmedați și adormiți de vr'o Babă-clóntă, séu prin cântecele lorū cele plăcute și sonóre adormū pre unū Feți-frumoși ca să-i pótă mai lesne ademeni și prinde în lațurile sale séu a stăpânilorū sei; totū prin cântecele lorū cele magice nu odată învie ele și pre unū mortū.

Éră-și ni mai istorisescū poveștile despre nisce paseri, cari aū o marime estraordinară și o putere supranaturală, precum sunt bună óră Pajurele séu

¹⁾ Cărțile săténului românū. Gherla. 1880. p. 29.

Sgripsoróicele, cari petrecú în ceealaltă lume, în lumea négră și cari, după credința poporului românú din Bucovina, sunt blăstémate ca să nu pótă eși nici când din ceealaltă lume într'acésta, ca nu cum-va eșindú, să facă cine sci ce grozăvíi prin puterea lorú cea mare.

Insă nu numai poveștile sunt acelea, cari ni istorisescú despre asemenea lucruri, ci eú singurú m'am incredințatú, că Româniú de multe ori o întémplare séú o arătare de altmintrelea fórte lesne de priceputú, dar' pre care eí neputéndu-și-o esplicà îndată cum ar trebui să și-o esplice, fiindú că le lipsescú indegetările și sciințele necesare, o ținú de unú ce supranaturalú.

Nu mai departe, dacá se întémplă să se rătăcescă prin părțile lorú o pasere, pre care péné atunci n'o mai vėduse nici odată și a cărei făptură și căutătură li-i fórte bătétóre la ochi, eí, în mintea lorú, credú că aceea e o arătare, care aduce cu sine diferite calamități, bóle și fómete, fără să mai cugete că paserea respectivă e o pasere, ce în călétoria sa dintr'o țeră într'alta prin diferite neajunsuri séú alte împrejurări a fostú constrinsă să se opréscă pe vr'o câte-va ȓile și'n părțile locuite de Români, și-apoi să-și urmeze érá-și calea în cotro s'a pornitú.

Așa, între altele mai de multe ori am auȓitú pre Româniú din Bucovina istorisindú despre unú felú de „paseri cu rostulú de ferú“, numite altmintrelea și „fómeti“, cari vinú la noi în țeră numai atunci, când are să fie vr'o fómete mare, și spunú, că

ele aũ mărima porumbilorũ, clonțulu sėu rostulu li e negru, őră penele vinete.

Őtă deci, că Româniĩ noștriĩ aũ vėđutũ paseri și cu rostulu de ferũ!

Dar' sã nu ne mirãmũ de-acėsta, pentru cã multe pőte sã-și ınchipuėscã omulu despre unũ lucru, ce abia ilũ zãresce și őrã-și ilũ perde din vederi. Sã nu ne mirãmũ cã credũ așã ce-va despre nisce paseri strãine, ce abia odatã le-aũ vėđutũ ın viėța lorũ... Esistã o pasere, care nu e tocmai rarã și'n țerile romãne, dar' fiindũ cã petrece mai multũ prin munți, Româniĩ dela țerã spunũ despre dėnsa cã e cu clonțulu de ferũ.

Acėsta pasere e Ciliőia sėu Vulturulu-d-e-miėi, despre care s'a amintitũ mai susũ.

Româniĩ din Transilvania, și'ndeosebĩ cei din ținutulũ Ciobãncuței, credũ mai cu samã cã Ciliőia are clonțũ de ferũ, și cãnd dormũ nőptea pe cãmpũ sėu ın pãdure, fiindũ cu vitele, vine Ciliőia cu clonțulu ei celũ de ferũ și-lũ ınfige ın pele și prin acėsta li causazã mare durere.

Dela acėsta credință vine apoi și datina cã, cãnd se aflã mai mulți bãiați cu vitele ın cãmpũ sėu ın pãdure și adormindũ unii dintre dėnșii, bãiațiĩ cei mai mari, voindũ ca sã-i sparie, iėu unũ gãtejũ sėu o neua de alunũ, îi seotũ mėduva și-o ıncãlđescũ la focũ pėnė ce se ınferbintã, őrã dupã acėsta, așã ferbinte cum este o puũ celorũ ce dormũ pe piciorė sėu pe mãni. Aceștia, trezindu-se și nesciindũ ce-i cu dėnșii, ıncepũ a se

văetă, érá ceí mái mari li spunú atuncé, că Cilióia i-a împunsú cu cloțulú eí celú de ferú, pentru că n'áú ținutú o petricică în gură ¹⁾ ca să fie asiguráti în contra Cilióiei. ²⁾

VI.

Ce se atinge de numirea Zăganú a acestei paseri, trebuie să însemnezú, că ea în timpulú presinte nu se mái aude la poporú, ca mái nainte, s'a uítatú mái cu totulú. Dar' cuvêntulú mái trăiesce în unele numiri locale, bună órá muntele Pétra-Zăganú în Prahova, și'n numele de familie Zăgănescu, care prin sensú nu diferă de Vulturescu. ³⁾

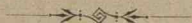
Érá în privința numirei „Cíahlăú“, regretatulú meú amicú Petru Spênulú, fostú studinte la facultatea teologică din Cernăuți, mă-a scrisú, că în Poiana-Stampii, de unde a fostú elú de locú, se'ntrebuintézá mái multú în pluralú „Cíahlăi“ germ. die Lämmergeier. Totú în Poiana-Stampii și în împrejurime e fórte usitată și urmátórea sudalmă îndreptată de Românii năcăjiți asupra vitelorú, și anume: „mâncate-ar Cíahlăi“ ca și „mâncate-ar lupi“.

¹⁾ Aice credú că e loculú să 'nsemnezú și credința Românilorú din Bucovina, cari spunú, că dacă cine-va întreprinde o călétorie și-a ajunsú într'unú locú necunoscutú, unde n'a mái fostú pêne atuncé, dacă voesce să-i mérgă bine, să íee o petricică și s'ó ție în gură, érá, de nu va face acésta, să scié, că nu i va merge bine, trebuie să i se'ntemple vre o nenorocire seú altă neplăcere.

²⁾ Com. de Dlú G. Crăciunașú.

³⁾ B. P. Hășdêú. Cuvente din bêtruni. t. I. p. 311.

Nusciū dacă muntele „Cîahlău“ din Moldova nu e cum-va înruditū cu numirea acésta, măi alesū că atătū pe dēnsulū, câtū și'n apropierea lui trebuie să se fi aflatū în vechime și să se măi afle încă și astă-đi fórte mulți „Cîahlăi“.

Cucoveica.

I.

Dintre tóte paserile, câte provinū în Dacia, cea mai urită, mai urgisită și mai temută de Români, e fără îndoelă Cucoveică, numită altmintrelea și Cucuveică, Cucubeică, Cucuvelă, Cucuveucă, Cucuvaică, Cocoveică, Cucuvae, Cucuvea, Cucumégă, Cucumégű pl. Cucumegî și Cucovetă¹⁾, érá în România în vechime și Uture²⁾, lat. *Athene noctua*, *Strix noctua* Retz. germ. Steinkauz, Leichen- und Todteneule.

Dacă voesci să bagi pre vre unū Românū, însă mai alesū pre vre o Româncă dela țéră, în tóte reco-

¹⁾ Tóte numirile acestea se reducū la cuvântulū lat. *cucuba*, *cucuma*, *cucumagia*; it. *coccoveggia*; *cucubo* = a strigă ca Cucoveica. — Se numiă acésta pasere de cătră Români încă și „bubo“. De-aice provine apoi că mai toți poeții români o numescū „buhă“ și „buhnă“. Însă alta pasere e la poporū „Cucoveica“ și alta „Buhă“. Cucoveica e mică, pe când Buha e mai mare, mai buhufetă și cu ochi și urechi mai mari decâtū cea dintâiū.

²⁾ B. P. Hășdëu. Cuvente din bătruni. t. I. p. 309.— Cuvântulū acesta, după cum ni spune Dlū Hășdëu, nu se află în dicționarele nóstre, ci a peritū, póte, chîiar din limbă, dar' ni-a lăsatū și elū o urmă topografică în numele laculū Uturina din districtulū Doljū. —

rile, e de ajuns să-și amintesci numai, că ai auzit o Cucoveică cântându pe casa sa, seî în nemijlocita apropiere a acesteia.

Și ore de unde vine acésta infiorare?... Care să fie ore cauza temerei sale de cântecul Cucoveiceei?... Și de ce ore uresce Românul așa de mult pre acésta pasere nocturnă?...

Șirele următore ni voru da unu răspuns destul de esact la aceste întrebări.

Românul are firmă credință, și nime nu e'n stare a-lu abate dela acésta, că din casa pe care cântă vre o Cucoveică, trebuie să móră cine-va. Cucoveica, crede poporul, e celu mai sigur prevestitoriu alu morții. Nu i s'a'ntemplat încă nici odată, afirmă elu cu tótă serioșitatea, ca să fi auzit vre o Cucoveică cântându pe cutare casă și să nu fi murit nime dintr'ensă. Când strigă ea „cucoveaă! cucoveaă!” atunci e semnul celu mai sigur, că trebuie să móră cine-va din casa aceea, unde strigă. Érá de cum-va nu móre nime, apoi de bună samă trebuie să péră vr'o vită, seî altă vietate de pe lângă casă. Una din dóue trebuie numai decât să se întempe.

Cum că Cucoveica, după credința poporului, prevestese prin cântecul seî mórtea, se póte fórte lesne cunósce și din următorele versuri, cari le scótemu dintr'unu bocetu din Bucovina și anume din comuța Crasna:

Trage, trage clopoșelū,
Că-ți mai vine-unū suflețelū.
Trage, trage totū cu jale
Să s'audă pênă 'n vale.
Căci așa s'a întêmplatū
După cum a fostū cântatū
Cucoveica cobitóre
Și dereū prevestitóre¹⁾...

Écă de ce uresce Româmulū Cucoveica și de ce se'nfióră elū când numai aude istorisindu-se de dênsa!

Credința acésta esistă nu numai în Bucovina, ei și'n Muntenia ²⁾, Moldova ³⁾, Basarabia ⁴⁾, Transilvania ⁵⁾ și credū că ea va fi esistândū și'n celelalte provincii locuite de Români.

Chiar și de cătră poeți e Cucoveica considerată ca o pasere prevestitóre de mórte. Câte-va esemple credū că vorū fi de ajunsū spre întărîrea aserțiunei nóstre.

¹⁾ T. T. Burada. Datinele poporului românū la înmormântări. Jași. 1882. p. 141.

²⁾ G. Dem. Teodorescu. Incereări critice asupra unor credințe, datine și moravuri ale poporului românū. Bucuresc. 1874. p. 92. „Auđindū cine-va cânteculū Cucuvelei, e prevestire de mórte.“

³⁾ V. Alecsandri. Poesii pop. p. 22. „In numêrulū semnelorū considerate de Români ca semne de mórte, mai sunt căderea stelerorū, cânteculū Cucuvelei.“ etc. — Convorbiri lit. an. X. 1876—77. p. 4. „Cucuveuca cântândū pe casă însciințézá mórtea unei persoane din acea casă.“

⁴⁾ Caval. Const. Stamatî. Musa românescă. t. I. p. 145.

⁵⁾ Com. de amiculi și conscolariulū meū Dlū Paulū Beșa. „Din cântarea Cucoveice pe vre o casă, ori în vecinătatea unei case, își esplică poporulū „o mórte grabnică“.

Cavaleriul Const. Ştamatî în poesia sa intitulată „Gafiţa blăstemată de părinţi“ se exprimă astfel :

Ér' scârbósa cucuveică tîntirimulü pärăsesce
Şi cû-alü seü fiorosü ţipetü vaetü şi mórte vestesce. ¹⁾

D. Bolintinénu în poema sa „Andreiü seü luarea Nicopolei de Români“ cântă într'unü locü în următorilü modü :

Asupra cetăţii se'naltü tristătóre
Vechi turnuri cu formă'nspăimântătóre :
Ca geniuri triste cetatea domnescü ;
L'a lorü tinerete se parü cã gândescü.
Aici cucuvea o a, în nópte, cobesce :
Poporulü, pe ziduri, adesea zăresce
Fântasme uşóre ici colo trecëndü
Ce'n nópte-adüncă s'audü suspinändü. ²⁾

Vasile Cârlovă în poesia sa „O nópte pe ruinele Targoviştei“ dice :

Dar' ce glasü înter rumpe astă tăcere sântă !
E glasulü cucuva i, ce plänge alü seü dorü. —
Asta e poetulü ? pe alü vostru mormentü cântă,
Acestü fiü alü pustiei ? ... O glasü prea cobitorü !

Pe lângă cele înşirate pêne aici măi aü Româniü în cã şi următórele credinţe despre Cucuveică, adică : de-o prinde cine-va şi-o măltrătéză multü seü

¹⁾ Musa românescă loc. cit.

²⁾ Poesii. Vol. I. Bucuresci. '877. p. 182.

o omoră, omul acela are multă pagubă în vite și întru toate îi merge reu, și pênă ce nu va posti „Postul Crucii“¹⁾ nu pôte scăpa de pagubă.²⁾

Asemenea spună Românii, și credă a avea forțe bunū semnū, că dacā Cucoveica cântă multū în dōue sēu trei serī după olaltă, negreșitū se va face vreme ploioasă, érá dacā vremea e ploioasă și Cucoveica nu va cântá de feliiū în dōue sēu trei serī după altă, apoi se va face vreme bună.³⁾ Mai departe, când ipă ea pe cutare casă ca unū copilū de țită, nu e așa temută, căci atunci se crede, că în curēndū a.e.să se nască unū copilū la acea casă.⁴⁾ În fine cânteculū Cucoveiceii în unele împrejurări se mai consideră încă și ca unū semnū prevestitoriū a unū câștigū sēu a unei călătorii din țéră.⁵⁾

Gâtlanulū sēu gâtlejulū de Cucoveică ilū întrebuintéză vrăjitoarele spre diferite farmice, însă mai cu samă la „facerea pe ursită“.⁶⁾

II.

Cum că credințele și datinele Românilorū despre Cucoveica, înșirate mai susū, sunt o adevărată mosce-

¹⁾ Unii Români din Bucovina, pe lângă cele patru posturi de peste anū, pe lângă Mercuri și Viner, pe lângă unele ajunuri pre-serise de biserică, mai postescū încă și-o săptămână întregă înainte de „Înălțarea St. Crucii“, 14. Septemvre. Postulū acesta în limba poporului se numesce „Postulū Crucii“.

²⁾ Com. de P. Ursulū.

³⁾ Idem.

⁴⁾ Credința Românilorū din Siretiū.

⁵⁾ Com. de Dșóra M. C.

⁶⁾ Com. de Dlū P. Ursulū.

nire dela stremoșii noștri, dela vechii Romani, ne convingemă mai ântâiu din istoria naturală a lui Pliniu, apoi și din alți autori latini. Romanii încă socotiau cântatulă acesteia paseri ca o prevestire de mörte. Dar' nu numai atâta, ci pentru dênșii eră förte mare nenorocire și atunci, când ea numai li se arătă seü se punea pe vre o casă.

Ecă ce dice Pliniu :

„Funebra și mai cu samă la auspiciile publice urgisita Cucoveică se ține la locuri deșerte, nu numai desolate, ci și înfiorătoare și nestrebătute. Unü monstru nocturnü, care nu se aude cântându, ci numai gemendü. De aceea, când se arată ea înorașe, și mai alesü ziua, acésta împrejurare se consideră ca cea mai înfiorătoare prevestire. Sciü însă destulü de bine, că ea adeseori s'a pusü pe case private, fără a pređice mörte... Sub consulatulü lui Sex. Papeliu Histro și L. Pedaniu ea a intratü chiar în sanctuarulü Capitolului, din care causă în acela-și anü la nonele lui Marte (7 Martie) orașulü fu curățitü.¹⁾ Asemenea s'a curățitü orașulü și sub consulatulü lui L. Cassiu și C. Mariu (107 în. de Chr.) pentru că în acela-și anü încă s'a arătatü o Cucoveică.“²⁾

Maï departe totü Pliniu ni spune că : „piciorö arse de Cucoveică cu érba plumpagine³⁾ sunt

¹⁾ Plinii. lib. X. c. XVI.

²⁾ Plinii. lib. X. c. XVII.

³⁾ Numele românescü a acesteia plante pênă acuma încă nu-mi e cunoscutü.

bune în contra șerpilor. Nu voiu însă — urméză elu — nici la acésta pasere se omitu unu esemplu de vanitate magică, de óre ce, afară de alte neadevăruri extraordinare, se afirmă și aceea, că inima acestei paseri pusă pe partea stângă a peptului la o muere dormindă influințéză, ca acésta să descopere apoi tóte secretele. Afară de acésta cine o duce cu sine în luptă se face vetézú. Asemenea se đice, că oulú de Cucoveică e unu remediú pentru pèrú. Cine însă a pututú când-va să védă oulú Cucoveiceí, de óre ce e o minune, când vedemú paserea singurá? Cine a pututú așa dară se facă cu acésta încercare și mai cu samă la pèrú? De și se asigură, că cu sângele de puú de Cucoveică pèrulú se face crețú. ¹⁾

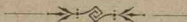
Din aceste citate, câtú și din alte locurí totú dela Pliniu ²⁾ lesne ne putemú esplică credința Románilorú și despre mălțrătarea și omorirea Cucoveiceí, precum și întrebuiñțarea gátlanulú seú de cătră vrăjítóre la facerea pe ursitá. Câtú pentru celelalte credințe ce le mái are poporulú nostru despre acésta pasere, precum : profetirea tempestăñii și nascerea unú copilú, apoi profetirea unú căștigú și a unei călétorii credú că încă trebuie să fie o moscenire dela stremoșii nostri, de óre ce nu totdeuna cãntatulú și sburatulú paserilorú aveaú la dênșii una și aceea-și însemnătate, ci însemnătatea acésta se orientă după anumite împrejurări. Indată ce sburatulú și cãntatulú paserilorú se luà de unú presagiú, însemnătatea lorú de mái nainte

¹⁾ Plinii, lib. XXIX. c. XXVI.

²⁾ Plinii, lib. XXVIII. c. LXVI.

se schimbà, și așa puteau paserile cele norocoșe să devină nenorocoșe. Acésta se mai póte conchide încă și de-acolo, că Cucoveica la Athena ca paserea Minervei, se socotîa ca o solitóre a norocului și a învingerei. ¹⁾

¹⁾ L. Fürstedler. Die Götterwelt der Alten. Pest, Wien, Leipzig. 1866. p. 16.

C i u v i c a .

I.

Sunt multe paseri, cari nu numai în privința mărimii și a făpturii corpului, ci chiar și'n privința unor apucături au foarte mare asemănare una cu alta, de și nu se țin de una și aceea-și familie! Inșă cu atâta mai de grabă provine asemănarea acésta, când paserile respective se țin de una și aceea-și familie.

Împrejurarea acésta de multe ori i-au adus apoi chiar și pre cei mai destinși ornitologiști în rătăcire, făcându-i să credă, că paserile ce sémână foarte bine una cu alta, s'ar ținè nu numai de-o singură familie, ci chiar și de-o singură specie.

Și dacă acésta împrejurare chiar și pre ornitologiști îi aduce de multe ori în rătăcire, ore ce să mai dicem de poporul cel necult, carele cunósce paserile, și mai ales pre cele selbatice, mai mult numai din vedere, care rar când le prinde și le esaminéază mai de aprópe, érá de unele, în credința lui cea deșértă că ar fi prevestitóre de reu, de multe ori nici nu se încumetă a vorbi, da decum să le mai prindă și să le studieze? . . . Acesta apoi de bună samă, că'n ne-

sciința sa, pre atarî paseri, cari numai ci-și-ce-va sémână una cu alta în privința mărimii corpului și a colórei penelor, nu odată le confundă una cu alta, ținându-le de una și aceea-și pasere și dându-le unul și acela-și nume.

Cea mai bună dovadă despre acésta avem fundarea C i u v i c e i cu C u c o v e i c a.

Poporul român, mai cu samă, fórte adeseori confundă pre aceste dóue paseri de nópte, ținându-le de una și aceea-și pasere, numindu-le schimbișu când C i u v i c ă, când C u c o v e i c ă, și avându mai acelea-și credințe despre améndóue.

Se nasce acuma întrebarea : óre care să fie cauza acesteii confundări ?

Causa este fórte simplă.

Confundarea acestorú paseri vine de acolo, pentru că ele la aparința sémână fórte bine una cu altă. Ba ! nu numai atâta ! aceste dóue paseri de multe ori, când sunt spăriete de cătră cine-va, când alérgă după pradă séu și de altă dată, se audú strigându séu țipându în unul și acela-și felú. Apoi mai vine încă și aceea împrejurare la mijlocú, că ele adeseori petrecú mai în unul și acela-și locú, adică prin podurile și turnurile bisericelorú, prin ținterime și prin ruine.

Insă cu totulú altă pasere este C u c o v e i c a, despre cere am vorbitú în studiulú precedentú, și cu totulú altă pasere este C i u v i c a, lat. *Glaucidium passerinum* ; *Strix passerina* L. fr. la cheveche ; it. civetta ; germ. die Zwerg- oder Sperlingseule.

Cîuvica e cea mai mică dintre toate buhele cunoscute Românilor. Mărimea ei e numai ca a unei vrăbii. Penele de pe spate i sunt mohorite și pătate cu alb, érá celea de pe pánțele albe și vèrgate cu trăsături cafeni. Lumina ochilor deschisă-galbănă, ciocul portocaliu și fórte îndoit; picíórele scurte și acoperite cu pene.

Din contră Cucoveica e ce-va mai mare, are ochi mai mari și mai boldiți, ciocu mai drept și de colóre galbănă-verdie. In colo colórea penelor sale aduce fórte multu cu a Cîuvicei.

Și acuma, după ce am constătat că cu totul altă pasere este Cîuvica și cu totul alta Cucoveica, să trecem la celelalte numiri poporane ce le mai are Cîuvica, precum și la datinele și credințele Românilor despre dēnsa.

II.

Cîuvica se mai numesce de cătră poporul român încă și Cîovică¹⁾ și Cîomvică.²⁾

Tóte numirile acestea, ca și cele ale Cucoveicei, Huhurezului și ale altorú paseri, sunt onomatopoetice formate dela strigătulú „cîuvitú“, „cîuvicú“ și „cîomvicú“ alú acestei paserele.

Ce se atinge de credințele poporului despre acésta pasere, apoi trebuie să însemnezú aice, că Româniú din comuna Ohaba-mâtnicú, la cariú se află și numirea din

¹⁾ A. de Cihac. Dictionnaire. t. II. p. 56.

²⁾ Com. de Dlú I. Stoicescu.

urmă, credū și istorisescū, că dacā cântă paserea acésta în apropierea casei vre unui omū, din casa aceea de bună samă va muri cine-va, adică tocmai așa după cum credū și Români din Bucovina despre C u c o v e i c ă.

Mai departe spunū Români din susū numita comună despre C i o m v i c ă s e u C i u v i c ă, că ea, când cântă, dice :

Ciomviei, ciomviei
Pre celū micū
De buricū,
Pre celū mare
De spinare !

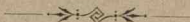
ceea ce-ar însemnă atâta, câtū că pre prunciū cei mici mórtea îi va apucà de buricū, érá pre cei mari de spinare și'ntr'acestū modū li va scurtà zilele. ¹⁾

Români din ținutulū Gorjului în România asemenea credū și spunū că dacā cântă C i u v i c a pe vre o casă prevestesce pagubă între vite și mórte între ómeni. ²⁾

Cu alte cuvinte Români aū totū aceea-și credință despre C i u v i c ă ea și despre C u c o v e i c ă.

¹⁾ Com. de Dlū I. Stoicescu.

²⁾ Com. de Dlū I. Cornoiu.

B u h a.

I.

Sub numele colectivă de „B u h e“ s6u „B u f n i ț e“ 6nțelege poporul6 rom6n6 t6te paserile r6pit6re de n6pte. Are 6ns6 pentru fie-care specie a acestei familii de paseri și c6te una s6u și mai multe numiri deosebite.

Cea mai mare pasere, cunoscut6 Rom6nilor6, care se ține de familia ac6sta, este B u h a, numit6 altminte-rea și b u h n 6, b u h n i ț 6, b u f 6, b u f n 6, b u f n i ț 6, b u h a c 6, b u v n 6 și b u h 6 - m a r e, lat. *Bubo ignavus*; *Strix bubo* L. germ. Uhu, Schuhu, Buhu, Buhuo.

Tot6 acest6 so6u de buh6 se mai numesce 6n unele locuri 6nc6 și J o 6 m 6 r i ț 6 ¹⁾ și B o 6 - d e n 6 p t e. ²⁾

Deci, l6s6nd6 la o parte pre t6te celelalte paseri cari se ținu de familia ac6sta, vom vorbi de ast6 dat6 numai despre „B u h 6“.

¹⁾ G. A. Poliz6. Vocabular6.

²⁾ B. Nanian6. op. cit. p. 91. și la alți autor6.

II.

Dintre tóte soǎurile B u h e l o r ũ cea mai temutǎ și mai urgisitǎ de Români este, dupǎ cum am arǎtatŭ la loculŭ seŭ, C u c o v e ĩ e a.

Cu tóte acestea însǎ mai cu aceea-și înfiorare și temere auđimŭ pre Români fórte adeseorŭ vorbindŭ și despre B u h ă c a și despre C u c o v e ĩ e ă.

Țipetulŭ seŭ strigǎtulŭ B u h e ĩ în cele mai multe casurŭ, mai alesŭ când se aude acésta în apropierea unei case, prevestesce, dupǎ credința poporului românu, mórtea unui dintre cǎseni seŭ altǎ nenorocire neașteptatǎ.

Mare nenorocire prevestesce acésta pasere și atunci, când țipetulŭ eĭ celŭ înfiorǎtoriu se aude ȓiua. Așa se ȓice cǎ, când cǎntǎ ea ȓiua, e semnŭ de mórte și de bóle rele, precum : holerǎ, cĭumǎ, seŭ o scumpete fórte mare. Érá când cǎntǎ tómnna de timpuriŭ prin sate e semnŭ de bǎtǎlie în țera aceea unde cǎntǎ. ¹⁾

Cum cǎ strigǎtulŭ Buheĭ însemnézǎ nenorocire seŭ chiar și mórte nĭ-aratǎ în cǎtŭ-va și ȓicala : „erǎ sǎ-lŭ be ĩ e B u h a“ seŭ „cǎtŭ p e c e d e n u l - a b ă u t ŭ b u h a“, cari ȓicale se audŭ fórte adeseorŭ în Bucovina, și cari însemnézǎ atǎta cǎtŭ : erǎ sǎ p ă r ă d e frigŭ, seŭ : erǎ sǎ degere.

Afarǎ de acésta se mai crede despre B u h ă încǎ și urmǎtórele :

¹⁾ Dictatŭ de V. Flocea, românu din Cǎmpulungŭ.

Când strigă B u h a în față, adică spre resăritu, va fi vreme bună ; érá când strigă în dosu, adică spre apusú, va fi vreme rea. ¹⁾ Séú : când țipă B u h a véra în amurgulú serii, e unú semnú, că a dóua ȓi are să se strice vremea, are să plóie ; érá când țipă érna, a dóua ȓi are să ningă. ²⁾

Mai departe, când în lunile Augustú și Septemvre va cântă de cu séră cum apune sórele în fața sóreluí, e unú semnú de multă vreme bună ; când cântă după ce a însératú bine și anume josú la șesú, la țéră, prin pari séú la dosú de pădure, e semnú de vreme rea, de plóie și recélă, érá dacă se întemplă acésta la munte apoi chiar și de brumă. ³⁾

Totú acésta credință o întimpinămú și la Români din Transilvania. Aceștia încă credú că când cântă B u h a în cimiteriú (ținterimú), atunci va murí cine-va érá când cântă în alte locuri însemnézá că se va schimbă vremea, că în scurtú are să plóie. ⁴⁾

B u h a e mai departe considerată de o pasere cobitóre și prevestitóre de reú nu numai de cătră poporulú celú de josú, nu numai de cătră țeraní, ci chiar și de cătră poeți. Unú semnú destulú de învederatú cum că credința acésta trebuie să fie fórte respânditá la poporulú românú din tóte țerile, unde locuesce acesta.

¹⁾ Dict. de G. Bóncășú, românú din Vatra-Dornei.

²⁾ Dict. de V. Ungurénú, românú din Ilișesci.

³⁾ Dict. de V. Flocea și alți Rom. din Bucovina.

⁴⁾ Com. de Dlú Gr. Crăciunașú. —

Câte-va esemple credü că vorü fi de ajunsü spre întărirea aserțiunei nóstre.

Dlú V. Alecsandri în poemulü seü istoricü „D u m b r a v a r o ș ä“ între semnele de nenorocire, ce se arată regelü Albertü, când acesta năvăli cu óstea sa în Moldova cu gândulü de a stîrpî pre Români, înșiră și cânteculü B u h e î.

Elü ñice :

..... o b u h n ä țipâ în ñiua mare
Și mórtea-și găti cósã în acea ñi fatalã. ¹⁾

Regretatulü poetü I Al. Lăpădatü, în poesia sa intitulatã „N ó p t e a“, ñice :

Totulü acuma mórte șoptesce
Murmurü și vîntü ;
Din stânci pustie b u h a c o b e s c e
Etã-mî piciorulü lângã mormêntü ! ²⁾

Cânteculü Buheï, mã alesü ñiua, e așa darã în creðarea poporului nostru totdeuna prevestitorü de nenorociri și rëutãți.

III.

În anii cei dintãü, dupã încorporarea Bucovinei la Austria, o mulțime dintre cele mã însemnate și avute familii române, ne voindü a sta sub o domnie

¹⁾ Opere complete. Legende. p. 7.

²⁾ Încercãr în literaturã. Brașovü. 1874. p. 85.

străină, își părăsiră vetrele strebune, își lăsară țera unde s'au născut și crescut și trecură în Moldova.

Pe de altă parte, fiindu Bucovina o țără frumoasă și mânósă, avându câmpii întinse și bune, pe lângă acesta mai fiindu încă și acea împrejurare la mijlocu că pe acelea timpuri toți locuitorii câți se aflau în această țără, erau scutiți de miliție, începură a veni o mulțime de străini din toate părțile, dar' mai alesu jidovi și ruteni din Galiția, și a se aședă pentru totdeuna în Bucovina.

Românii, cari remaseră pe lângă vatra părintească, durându-i inima ca s'o părăsescă, vedându cum vinu străinii cu dróia din toate părțile și ocupă locurile cele mai frumoase, ba nu numai pre acestea, ci strebatu chiar și prin obârșiile munților, unde sute de ani străinulu nu s'a pututu împământeni, îi cuprinse o întristare și o jale fórte mare și din cauza acesta înprovisară cânteculu următoriu, care pêne și'n ziua de astă-đi se aude cântându-se mai alesu în părțile dela munte :

Strigă b u h a din pădure,
Că n'are unde se pune,
S'ar pune pe delulu latu
Bejenarii că-și facu satu,
S'ar pune pe-o luncă désă
Bejenari își facu casă !

Când a devenitu Bucovina sub scutulú Austriei, poporățiuena cea mai însemnată și mai mare la numărú au fostu Românii, și Românii sunt în maioritate

pênă și'n ȃiua de astă-ȃi, macar ȃică cine ori ce va ȃice !

Ei bine ! dar' străinii se facu a nu o sei acésta, și prin urmare ei ar voi să se facă mai mari și mai tari.

Apoi mai ȃică cine-va că cânteculū Buhei nu e semnū reū !

Ba, reū ȃeu !

Dar' ce e de vină biata pasere, dacā nu e lāsată în pace de bejenari ? ... s'o lāsămū macar noi, și să trecemū mai departe.

IV.

Nevestele, dar' mai alesū fetele, cari nu se gri-jescū cum se cade, cari nu se laū și péptenā mai ade-seori, ci āmblā cu capulū sborșitū, înfoiatū și dupurosū, sunt poreclite de cātrā poporulū romānū în regulā „B u h ā“.

O doină poporanā din Transilvania ni spune următórele despre o otarē fétā :

De tēnērū mē mē însurai
Și hādă b u h ā luai,
Nu sciū fétā-i ori nevéstā
Numai mātā'halā'n casā,
Scóte capulū de sub țolū,
Fugū vacele din ocolū
Vițeiī se mai omorū,
Cā gāndescū cā-i bóla lorū.
Ține, dómne, ce mi-ai datū,
Cā bine m'ai cumpētātū,
Numai capulū nu m'ai spartū ! ¹⁾

¹⁾ Com. de Dlū B. B. Iosofū.

Altă doină din Bucovina, și anume dictată de o româncă din orașul Sucéva, care ne descrie prin colorile cele mai marcate frumuseța, îndămânarea, istețimea și cumpătarea unei fete, care se vede că în viața sa prea puțin s'a interesat de corpul său și prea puțin i-a păsat de gura lumii, sună precum urmază :

Frunță verde mără domnescă,
Mă dusei să logodescă,
Logodii pe nevădute
Și-mi aduse nĂmuri multe.
Mă dusei cu nunta'n casă,
Esă o b u h n ă pletosă
Cu picĂore de cocostĂrecĂ,
Cu trupu dintr'unĂ butucĂ,
Cu dinții de chilimbarĂ
Ascuții ca nisce pari.
'Nchide, maicĂ ușă bine,
CĂ'ntrĂ b u h n a după mine.
OrĂ o'nchide, orĂ o lasă,
TotĂ a Ăntra b u h n a 'n casă...
Dela frunte pĂn' la nasĂ
Șapte poște și-unĂ popasĂ.
Fruntea lată ce erĂ
Cu trei coții o mĂsurĂ.
Frunță verde petrinje
Merge b u h n a la viței
Viței rĂcnescĂ de morĂ,
CĂ gĂndescĂ cĂ-Ă bĂla lorĂ.
Frunță verde delionĂ (?)
Merge b u h n a la ocolĂ,
Vacile rĂcnescĂ de morĂ,
CĂ gĂndescĂ, cĂ-Ă bĂla lorĂ...
De puțintelĂ ce mĂncĂ

Lumea tótă se mirà :
Șapte pite și-unū pitoiū,
Trei cununī de usturoiū
Și-o cununīță de cǎpă
La inimă să-ī mai trecă,
Și-o căldare de păsatiū
Și totū nu s'a sătratū.

Românii măi ieū în risū pre femeile, cari nu se grijescū nici odată, cum ar trebui să se grijescă, încă și prin următóarele versuri :

Ciuhă
Buhă
Din pădure
Șapte aī
De când te lai,
Netegioră nu eraī !¹⁾

În înțelesū metaforicū cuvântulū b u h ă, b u h n ă seū b u f n i ț ă se dice și de-o persónă, care se bosimflă ușorū, căreia cu greū se póte întrà în voie, și care stă retrasă de lume.

V.

De multe ori se ie cuvântulū b u h ă și în înțelesū de „c a p ū“. Așa auđimū adeseori dicēndū-se : „p é p t ă n ă ț i b u h a!“ în locū de : „p é p t ă n ă ț i c a p u l ū!“ și „c e ț i - a i s b o r ș i t ū b u h a!“ în locū de c e ț i - a i s b o r ș i t ū c a p u l ū!“

¹⁾ Dict. de o româncă din Crasna.

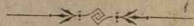
B u h ă dem. b u h u ț ă înseamnă încă și cucuiș
s ău m o ț ă. Dela substantivul b u h ă s'au format
adjectivele b u h o s ă și b u h u i e t ă, cari înseamnă :
cucuietă, moțat, sborșit, nepeptenat, negrijit, urit ;
precum și verbul „b u h u i ă“ cu înțelesul de : a se
sborși, a se negrijii, măi alesu cu privire la capu.

Totă în legătură cu b u h a credă că stă și cuvân-
tul „b u h a ș ă“, care înseamnă ună arborelă, ună
brădanașă mică, însă fôrte rămurată și încălcită.

Ómenii, ce au ochi mari și înholbați, prea tare
eșii din capu afară, încă se porecesc „b u h e!“

Măi pe seurtă B u h a în tótă privința înseamnă
ce-va urit, înfiorător, respingător. Și dacă numai
numele acestei paseri e atât de urit în ochii Româ-
nilor, cât de înfiorător trebuie să fie pentru dênșii
strigătul ei ?

Pentru cei slabi de ânger și superstițioși, bună
óra cum sunt babele, de bună samă că va fi fôrte în-
fiorător, dar' pentru cei ce nu credă în d'ală de aste
lucruri nu va fi însemnându nici măi multă nici măi
puțină decât ună simplu strigăt de — B u h ă.

Huhurezul.

I.

Cine e acela, care a trecutú nóptea prin o pădure întinsă și désă, pe plaifulú vre unui codru împénatú cu totú felulú de arbori seculari și cu alți diferiți arborasi și tufari, cari, când se arată luna de după culmea vre unui munte séu de după vre unú nourú, respândescú felurite umbre, ce se parú a fi de ómení, de fiare selbatice și de alte vietăți; cine e acela, dicú, care, vèdéndú tóte acestea, n'a simțitú trecéndu-í fiori reci prin totú corpulú și nu și-a închipuitú, cu tótá bărbăția și netemerea lui, că o dróie de hoți, de fiare selbatice séu de năluciri rele ilú urmărescú și acușú vorú să-lú prindă și să-í scurteze dílele?

Sunt, nu-í vorbă, mulți ómení tari de ângerú, cari nu se temú de nemică, de-ar trece nuscú prin ce codru pustiú. Dar' mulți sunt, cari, cum se díce, și pintr'o limbă de pădurice li e témă să trecă singuri, da de cum pintr'unú codru.

Și-apoi mai este, cum este, când omulú trece numai vèdéndú, dar' neauđindú nemică. Insa când aude, bună óră, vre unú lupú urlándú séu vre unú ursú

mornăindă în apropierea sa, atunci nu sciū deū de nu i se face pērulū măciucă în vērfulū capulū de frică.

Dar' nu numai umbrele cele fantastice ale arborilorū, nu numai fiarele cele selbatice potū să vère pre călētōriulū, ce trece prin vre o pădure, în tōte recorile ei mai este încă și o pasere de nōpte, care, macar că de altmintrelea nu pōte nimerūi nemică stricā, totu-și prin strigātulū ei celū înfiorātōriū, de care se resună văile, nu numai pre ómenii cei slabi de ângerū, ci chiar și pre cei mai bărbătoși și nefricoși de multe ori îi bagă în tōte bólele!...

Acēsta pasere de nōpte, care se ține de familia *Buhelorū*, se numesce de cătră Româniū din Bucovina și Transilvania *Huhurezū* și *Buhurezū*¹⁾, de cătră cei din Moldova *Hurezū*²⁾ și *Huhurezū*³⁾, érá de cătră cei din Muntenia *Ciurezū*⁴⁾, *Cihurezū*, *Cihurezū*⁵⁾, *Ciufū*⁶⁾ și *Huhurete*⁷⁾ lat. *Otus vulgaris*; *Strix otus* L. germ. *Waldohreule*, *Ohreule*.

II.

Țipetulū celū jainicū și totodată înfiorātōriū alū *Buhelorū*, care se aude fórte adeseori nōptea, când

¹⁾ N. Măldărescu, în „*Columna lui Traianū*“, an. VII. t. I. Bucuresci. 1876. p. 39.

²⁾ V. Alecsandri. *Opere complete*. Teatru. p. 656.

³⁾ N. Măldărescu. loc. cit.

⁴⁾ B. Nanianū. op. cit. p. 91.

⁵⁾ A. de Cihac. *Dictionnaire* t. II. p. 507.

⁶⁾ N. Măldărescu. loc. cit.

⁷⁾ Com. de Dlū I. Cornoīū.

întreaga natură e în cea mai mare linisce, a făcutu pre poporū a avea ideī superstițioase despre dēnsele, luāndu-le dreptū paserī cobitōre și prevestitōre de nenocirī.

Și fiindū că H u h u r e z u l ū, după cum s'a arătātū mai susū, e încă din familia Buhelorū, credū Românii și despre țipetulū seū că menesce a reū. Inșă credința acēsta predominesce numai în anumite împrejurări.

De multe orī țipetulū Huhurezulū însemneză cu totulū altă ce-va. Așa când strigă elū pe la amurgulū sereī prevestesce că a două ȕi seū celū multū a treia ȕi are să se schimbe timpulū, că are să plōie. ¹⁾ Asemenea și atuncī, când cāntă tare multū nōptea a două ȕi de bună samă se va schimbā vremea. ²⁾

Când cāntă sēra în dosū, adică spre apusū, are să fie vreme rea, ēră când cāntă în față, adică spre resăritū, atuncī va fi vreme bună. ³⁾

Când cāntă în P o s t u l ū c e l ū m a r e, însemneză că vorū fi omete târȕlū. ⁴⁾

Acestea sunt credințele Romānilorū privitōre la cānteculū seū mai bine ȕisū la strigātulū celū înfiorātōriū alū H u h u r e z u l ū.

Inșă mai esistă la poporulū romānū și alte credințe despre acēsta pasere. Așa se ȕice, între altele,

¹⁾ Cred. Rom. din Cāndrenī, com. de Dlū P. Ursulū.

²⁾ Cred. Rom. din Frātăuȕi-vechī.

³⁾ Cred. Rom. din Vatra-Dornei, dict. de G. Bōncășū.

⁴⁾ Cred. Rom. din Cāmpulungū, dict. de V. Flocea.

că dacã va prinde séu va înpuşcã cine-va unũ H u h u r e z ũ, îi va tăiã gâtlanulũ şi-lũ va uscã bine, şi după ce-lũ va uscã va petrece pintr'ênsulũ unũ singépũ de holercã de nóue orĩ, şi acêsta holercã va da-o apoi unũ omũ beţivũ ca s'o bee, acelũ omũ în viêta sa nu va bè mai multũ. ¹⁾

Maĩ departe credũ Romãniĩ şi aceea despre H u h u r e z ũ, că elũ dintru începutũ a fostũ f e c i o r ũ d e î m p e r a t ũ, érá maĩ pe urmã, nu se scie anume din care causã, a luatũ chipũ de pasere şi aşa a remasũ apoi pênẽ şi'n điaua de astã-đi, după cum ni e cunoscutũ. ²⁾

III.

Numele acêstei paseri servesce Romãnilorũ adeseori şi ca unũ cuvêntũ de batjocurã, care se atribue în-decomunũ ómenilorũ celorũ fórte mici şi diformi séu şi pruncilorũ.

O chiuiturã din Transilvania sunã astfelũ :

Chiuire-aşĩ chiui,
De toţi, toţi m'ar auđi,
Dar' mẽ temũ de H u h u r e z ũ,
Cã-i la popa pe coteşũ
Huhurezu-i a fêtã,
Reũ mẽ temũ c'a lepãdã. ³⁾

¹⁾ Dict. de G. Bóncaşũ.

²⁾ După spusa lui V. Ungurénũ din Ilişesci.

³⁾ Com. de Dlũ B. B. Iosofũ.

„H u h u r e z ă“ se numescă de cătră Români din Bucovina și acei ómenî, ce âmbă noptile singuri. Asemenea și ómenîi, ce trăescă fôrte retrași, cari se ascundă de fáta lumii, încă sunt numiți „H u h u r e z ă“.

Ce se atinge de însu-și nămele „H u h u r e z ă“ ală acestei paseri, spună Români din Bucovina, că elă vine dela strigătulă ei celă înfiorătoră, care se începe cu ună „p u u u!“ și se sfârșese cu ună „h u h u h u r“ și cu care se pornese ea după prada sa.

Éră dacă ni-e permisă a ne luă după următórele cimilituri, adică :

Huhurezulă huhuréză,
Peste munți înalți nechéză
Și nimene nu cutéză . . .

care însemnéză „t u n e t u l ă“, și :

Créța huhuréză,
Peste délă nechéză,

care însemnéză „p u ș c a“, apoi a cântă, a strigă séu a țipă ca H u h u r e z u l ă ar însemná atâta, câtă a h u h u r à.

IV.

Dela numirea „H u h u r e z ă“ aă formată Români în decursulă timpului și-o mulțime de numiri de munți, déluri, riuri, sate și alte localități.

Étă ce ni spune Dlă N. Măldărescu în privința acéstă !

„Când deschide cine-va dicționarul topografic al României, vede că în țera noastră se află o mulțime de numiri de sate, de locuri și de ape cu totul curioase, încât nu numai că nu știe ce însemnare au în limba românească, dar nici din ce limbă anume pot fi fie-care din ele și cum s'au localizat la noi. Astfel în deșert s'ar cercă un Român să afle ce însemnă Ștarăchiojd, Gemărtălu, Horpaz, Igoi, Corșor, Lutsea, Țichiriș, Oteteliș, Teto, Orod, Lete, și toate celelalte numiri de asemenea natură, dacă nu va cunoște limbele slavice, tătară, măghiară, turcească etc. de la care se poate crede că derivă, de nu toate, mare parte din tr'ensele. Pe lângă aceste numiri de proveniență străină, mai sunt altele care s'ar apropiă de limba română, se că pot că sunt chiar românești, însă cu timpul s'au schimbat în mod anevoia de a le recunoște, precum este numirea de Horez, despre care voi a vorbi.

Horezul se că Orezul, pare că ar voi să ni spună că în România s'ar fi cultivat când-va planta „orez“. Temperatura țerii noastre însă, se că pot chiar lipsa de-o agricultură înaintată, face ca acesta presupunere să fie cu totul ilusorie. Așa dar de unde și-au luat numele de Orez se că Horez atâtea localități în România?

Intemplantarea — scrie mai departe Dlu Măldărescu, — voi ca la 28 Juniu 1870, cu ocașunea luării planului muntelui Brăduleț, să vedă la moștenii Romani și Rimesci din plaiul Horezului, județului

Vâlcea, vecinî aceluî munte, următorîulü chrizovü în vechie trãducere, pre care më grãbiî a o copiã esactü, creðându-o proprie a o deslegã cestîunea :

„Cu mila lui Dumnezeu Jo. Vladulü Voevodü și Domnü.

„Dat-am Domnia mea acêsta poruncã a domniei mele slugilorü Domniei mele lui Romanü și cumnatulü seü Vladulü și cu feciorii lorü, ca să le fie lorü la H u h u r e z ü partea lui Romanü și la Rîmesci partea Vladulü, pentru că aü venitü Romanü înaintea domniei mele de a înfrãtitü pe cumnatu-seü Vladulü peste partea lui, orî câte are Romanü la H u h u r e z ü ; așîșderea și Vladulü érá a înfrãtitü pre Romanü peste partea lui orî câte are la Rîmesci, ca să fie frați nedespãrțiți peste aceste moșie, și domniei mele aü datü calulü. Pentru aceea am datü lorü și domnia mea ca să le fie lorü întru moștenire și ohabnicie, și de nimenea să nu se clãtescã, dupã ðisa domniei mele. Și orî cãruia dintre dênșii i s'ar întemplã mãi înainte mórtea, vênðare întru dênsele să nu fie, ci să fie moșiile celorü ce vorü remãnè. Marturii : jupãnu Dragomirü alü Manei, jupãnu Neagoie alü Boreii, jupãnu Drãghicii alü Stoicãii, jupãnu Pãrvu vel dvornicü, jupãnu Ștaicu logofëtulü, Danculü, comisulü, Colþea pãharniculü Vladislavü spãtariulü, Albulü stolniculü, Staicü Vistieriulü Négulü Irodea Postelniculü. Și eü Stanü am scrisü la Rîmnicü în luna lui Septembre 5, anulü 6996 (1487) Indicþionulü VI.“

„Acestü isvodü s'a scrisü pe limba romãnescã de pe chrizovulü celü slovenescü de Lupu dascalulü slovenescü la scóla domnescã în Bucuresci.“

„(Subscrisu) Lupu dascalulü slovenescü ispisahü 1746.“

În chrisovü se vede numirea de H u h u r e z ü dată unui locü, unei moşie. H u h u r e z ü este o pasere nocturnă, care latinesce se numesce S t r i x o t u s, franţuzesce c h o u e t t e, Munteniî însă o numescü C ĭ u f ũ şi C ĭ u h u r e z ü, Transilvaneniî B u h u r e z ü, érá Moldoveniî H u h u r e z ü Când s'a scrisü chrisovulü acesta, se vede că şi Munteniî o numiaü totü H u h u r e z ü, ceea ce i m i t é z ä m ä i b i n e c ä n t e c u l ü e i.

Dela acestü H u h u r e z ü derivă dără moşia lui Romanü din chrisovulü de mai susü, situată într'o înfundatură de vale, care, celü puţinü pe la 1487, fiindü mai pădurósă şi mai deşértă de locuinţe omenesci decâtü acum, erä cântată de H u h u r e z ü. Descendentüi lui Romanü formară apoi satulü Romanii de care se ţine şi partea aceea ce se numîa a H u r e z a n i l o r ü, pe care Constantinü Brâncovanü o ocupă pentru ea să edifice pe dënşa la anulü 1690 o mănăstire sub numele de mănăstirea H u r e z u l u i s e ü H u r e z i i, precum se mai numesce în inscripţiuni şi acte vechi. Tradiţiunea spune că din josü de pórtă mănăstirei, pe marginea riuleţului U r e z u l ü, cu timpulü începuse a se face târgü de septemână în fie-care duminică, sub numele de târgulü U r e z u l u i, unde se vindeaü obiecte de ântâia necesitate pentru ţerani şi ornamente pentru femeile şi fetele lorü; dar' fiindü că Tureii, cari cutrieraü ţera, răpiaü fete de acolo, călugăriî desfiinţară târgulü De astă dată comercianţii, cari se învêtasera a veni să facă târgü, nu mai voira

să fie ambulănți, ci căutară a se stabili totu în partea locului, pe moșia moștenescă, mai spre apus, nu de parte de culmea délului ce desparte moșia Rimesciloru de a mănăstirei, acolo unde și astă-đi se numesce locul tîrgului: dar' nepermițendu-le pozițiunea, descinseră pêne jos, unde apa Urșaniloru este aprópe a se uní cu a Rimesciloru pentru ca să se verse în Luncavețu, adică totu pe moșia Rimesciloru, și acolo fundară actualul tîrgu, numindu-lu érá-și alu Urezuluí, de și acuma nu mai erà elu nici la pórtă mănăstirei, nici pe valea riulețului Urezuluí. Fiindu apoi că mai totdeuna în sinulú acestu tîrgu se află, mai din nainte ca și acum, autoritatea locală numită vătăjje, adică subprefectura plaiului, elu dete imprumutatulú seú nume și întregulú plaiú alu Hurezuluí.

Precum din Huhurezú se prefácú numirea în Horezú, asemenea astă-đi se numesce riulú-Horezuluí, mōnăstirea-Horezuluí; tîrgulú-Horezuluí, plaiulú-Horezuluí; sátenii însă ăicú Urezú, avéndu unú felú de aversiune pentru sonurile aspirate, astfelú că totdeuna pronunță Ristosú și Cristosú în locú de Christosú, Miaiú în locú de Mihaiú, Meadia în locú de Mehadia, ártie și cártie în locú de hártie etc.

Din cele espuse aici, este evidentú că totu dela Huhurezú derivă numele satulú Orezulú din județulú Jalomíța, Horezulú din Romanați, Horezulú din Doljú, Hureznií și Horezulú

din Gorjū, Hurezulū, Orezulū și Orezanca din Teleormanū, pentru că și pe acolo vorū fi fostū când-va păduri seculare unde să cânte Huhurezulū, ca și pe la loculū ce chiar astă-đi se numesce Huhurezū și se află în județulū Sucéva.¹⁾

¹⁾ Columna lui Traianū. cit. p. 98—40.

Cïofulŭ.

I.

Una dintre Buhele provenitóre în țerile locuite de Români, care, din luna lui Martie și pêne în Septemvre, petrece prin păduri, însă mai alesŭ prin locuri umeđiose, unde stă ȕiua ascunsă în érbă séu stuhŭ, érá cum însereză se pornesce a-și căutá nutrețulŭ seŭ, este și Cïofulŭ ¹⁾, numitŭ în unele locuri și Cïufŭ ²⁾, Ciușŭ ³⁾ și Ștïoïŭ ⁴⁾, lat. *Otus brachyotus*; *Strix brachyotus* L. germ. die Sumpfeule.

Acestŭ soïŭ de buhá, dupá credința și istorisirea poporului românŭ, e unŭ felïŭ de nepotŭ alŭ Liliacului, de óre ce ȕiua vede fórte puținŭ, érá pe la înserate sbórá ca și Liliaculŭ pêne la unŭ timpŭ de nópte, și care este mâncarea și petrecerea acestuia, mai totŭ aceea e și a Cïofului, cu acea deosebire

¹⁾ Numirea acésta este fórte láțitá în Bucovina.

²⁾ A. de Cihac. Dictionnaire. t. II. p. 56.

³⁾ La Româniŭ din Ohaba-mâtnicŭ. com. de Dlŭ I. Stoicescu.

⁴⁾ La Româniŭ din ținutulŭ Gorjului în România, com. de Dlŭ I. Cornoïŭ.

numai că pe când aripele Cîofului sunt înzestrate cu pene, ale Liliacului constau numai dintr'o peliță foarte fină.

Éră-și spune poporul, că Cîoful e vērū primare cu Cucoveica ¹⁾ și ca atare prevestitoriu de reu și nenorocire.

Ce se atinge de descrierea Cîofului, care am auđit'o dela Români ce i-am consultat în acésta privință, trebuie să mărturisescă că ea consumă foarte multă cu ceea ce ne-o înfășoșază și ornitologiști.

„Penele Cîofului — mî-a spus V. Flocea — sunt cânipii cu puncte negre și albe. In aripă are câte un punct alb ca ométul așă de mare, câtă ai pune un deget. In códă are asemenea, când o reșchie, patru puncte albe ca și cele de pe aripă. Elă n'are cuib, ci se óuă pe pămént.“

Aseménându acuma acésta descriere foarte scurtă cu ceea ce se află în „Brehm's Thierleben“ ²⁾ îndată ne putem convinge, că paserea despre care vorbesce Brehm e aceea-și ce ne-o descrie Flocea.

II.

Cîoful are și-o mulțime de cântece ale sale. Inșă cele mai multe dintre dênsele sunt astfel, că bunacuviință nu ne lasă ca să le reproducem pre

¹⁾ Dict. de V. Flocea din Câmpulungă.

²⁾ Zweite Abtheilung. — Vogel. Zweiter Band. Leipzig. 1882. p. 94.

tóte aice. Vom reproduce decî dară aice numai pre acelea, cari nu-sî prea bătătoare la ochi.

Unulū dintre cîntecele lui se'ncepe astfelū :

Cîofulū icî, cîofulū colea,
Cîofu'n brațe la lelea . . .
— Cîofule, mânca-te-ar bóla,
La ce-aî stricatū leliū óla? . . . ¹⁾

E cunoscutū din istoria naturală, că Cîofulū când sbórá, întinde aripele și bate dintr'ênsele așa de tare, că de multe ori pre ómenii, dar' mai alesū pre femeile cele slabe de ângerū le bagă în tóte recorile și bólele.

Trecendū așa dară odată o femee c'o ólá, în care avea și ea sermana ce-va sorbintură séu altă ce-va intr'ênsa, pe la amurgulū seriū prin apropierea unū Cîofu, étă că Cîofulū de spaimă séu mînie începe de-odată a sburà și-a bate din aripî pe de'naintea ochilorū femeii. Femeea de spaimă scapă óla și se face tótă hîrburî. Unū prașcăū însă, care se vede că încă trecea pe-acolo, și vedū tótă întêmplarea, improvisă cînteculū citatū, luândū în batjocură pre biata femee pentru că a fostū așa de spăriósă, și acésta improvisațiune, se vede că s'a lătitū așa de tare, că acuma e aprópe mai preste tótă Bucovina respândită și se repeșce mai cu samă atuncî, când cine-va voesce să îee pre unū fricosū în risū.

¹⁾ Dictatū de V. Flocea. —

Deosebitu că paserea din ceștiune are, după cum am arătatū, mai multe cântece, mai are ea încă și unū jocū alū seū, care asemenea se numesce „C i o f ū“ și este fórte usitatū la Româniū din Bucovina.

Joculū „C i o f u l ū“ se jŏcă în regulă numai de cătră bărbați pe la o samă de petreceri, însă mai alesū la nunți a dóua đi după cununie, adică la „U n c r o p ū“, când fie-care este fórte bine dispusū.

Cânteculū, ce se cântă la acésta ocașiune, sună astfelū :

Vine C i o f u l ū dela baltă
Cu platica 'mbăierată,
Cu suduculū în pohodū
Și carasulū în nevodū.
Ce cați, c i o f u l e, la noi ?
Ce-ai venitū ea unū strigoii ?
Du-te, du-te la pădure
Să nu pieri de vr'o secure,
Du-te, du-te'n mărăcine
Să nu pați vre o rușine.
Că la noi sunt cununii,
Și la noi sunt veselii.
Noi jucămū și tropăimū,
Pământulū să-lū neteđimū,
Bemū, cântămū și veselimū
Și din gură chiuimū,
Și sărimū în hopū și tropū,
Că e đina de uncropū.
Vai sermanulū de strigoii !
Ciofulū zace pe gunoii.
Nime nu cată la elū,
Că-i străinū și singurelū.

Preotésă măi milósă
Ie pe cîo f ũ, il ũ duce'n casă
Și-l ũ pune pe colț ũ de vatră
Ér' cîni ũ la d ênsul ũ latră.
Popa vine mînios ũ,
De pe vatră mi-l ũ dă jos ũ.
Preotésă măi du ósă
Poftesce pre C î o f ũ la masă.
Popa-i dus ũ, cîofu-i în casă
Cîofu'n sin ũ la preotésă. ¹⁾

Acest ũ cîntec ũ e în trei privințe însemnat ũ.

Antâiu, și ceea ce e, cu privire la articolul ũ de față, măi însemnat ũ pentru noi, el ũ ni dă o descriere fórte marcată a locul ũ unde petrece măi cu samă C î o f u l ũ, adică prin belți stufóse, prin mărăcin ũ și prin păduri.

Al ũ doilea, ni spune cu cea măi mare acuratétă ce fac ũ dântuitor ũ cînd jócă „C î o f u l ũ“, că adică cîntă, chiuesc ũ, be ũ, tropotesc ũ, ceea ce e fórte esact ũ, de óre ce, după cât ũ sci ũ el ũ, ce ũ ce jócă „C î o f u l ũ“ fac ũ un ũ tropot ũ și un ũ chiot ũ așa de mare și resună-nător ũ, că rar ũ cine e în stare a sta în apropierea lor ũ.

În fine al ũ treilea, sub „C î o f u l ũ“ din cîntecul ũ de față se póte înțelege nu numai paserea numită „C î o f ũ“, ci și un ũ om ũ, căci după cum vom vedè acuș ũ, mulți ómen ũ sunt porecliți cu acest ũ nume.

¹⁾ V. Alecsandri. Poesii pop. p. 384.

III.

Atâtū numirea „Cîufū“ câtū și „Cîofū“ a acestei paseri le'ntrebuințéză Româniî din Bucovina ade-seorî și ca nisee cuvinte de batjocură și risū. „Cîufū“ se numesce în Bucovina îndecomunū unū omū de nemică, unū omū decăđutū, deprăvatū, demoralisatū, fără niei o vasă. Érá dela „Cîufū“ s'aū formatū verbele „cîufuluî“ și „cîufuli“ în înțelesū de a batjocurî, a luà pre cine-va preste piciorū, a suduî, precum și în înțelesū de a diformà, a sluti, bună órá dacă unulu a tunsū reū pre vre unū băiatū, se đice că l-a cîufuluitū. Dela „Cîofū“ credū că s'aū formatū substantivele cîoflegariū, cîoflegă, cîoflengariū, cîofligariū, cari înseamnă : unū omū de nemică, unū tărie-brăū, unū perde-véră séu unū sgărie-brânză, care păcatū numai că-lū ține pămēntulū și-lū încăldesce sórele ; și verbulū „cîofăescū“ cu înțelesulū de : a mână multū și uritū, a se hâlbări în mâncări.

Maî pe scurtū cuvintele „Cîufū“ și „Cîofū“, fie ca pasere, fie ca omū, înseamnă unū ce uritū și respingētorū.

Totū dela numirea Cîofū credū că derivă următoarele numiri de localități din România și anume : Cîofeniî-boeresci și Cîofeniî-răđesci, sate în județulū Vasluū : Cîoflanū și Cîofleci, sate în județulū Argeșū ; Cîofleceū maî multe sate și riuri cu acestū nume în diferite ținuturi ; Cîofli-

cenii satü în județulu Ilfovü; Ciofrângeniî-pământeni și Ciofrângeniî-ungureni, sate în județulu Argeșü; Ciofresci, moșie nelocuită în județulu Tecuciü. Érá dela numirea „Ciușü“ e probabilü că va fi derivându numele satulu „Ciușle“ în județulu Pütna. ¹⁾

¹⁾ D. Frunțescu, op. cit. p. 116 și 121.

Striga.

I.

Despre Strigă, numită altmintrelea și Buhă-cu-cârpă, lat. *Strix flammea* L. germ. *Schleierkauz*, *Schleiereule*, există la Români din Bucovina următoarea legendă, care mi-a istorisit-o Iacobu Popoviciu din Opișeni:

Țice că Striga dintru începutu a fostu împărătesă preste toate paserile din lume. Dar fiindu foarte rea, mai rea chiar și de câtu o adevărată Strigă seú Strigóică, asupra din cale afară pre poporul seú și ne'ndreptățindu-lu cu multe de toate, poporul, ne mai putendú răbdă, s'a sculatú asupra ei și a voitú numai dacătú s'o prindă și s'o omóre.

Striga, de frică ca să nu dee cinstea pe rușine și să nu i se curme vieța pentru totdeauna, a spălatú de cu bună vreme putina, ascundindu-se de naintea poporului seú, și de-atunci în cóce apoi nici odată nu âmbă ziua, ca mai nainte, ci numai nóptea, temendu-se și acuma că, dacá va âmbă ziua, paserile vorú prinde-o și vorú omori-o.

Și a avutū tótă dreptatea să se ascundă, căci pêne și'n ȃiua de astă-ȃi, când vėdū celelalte paseri pe vre o Strigă că sbórá ȃiua, se ieū după dēnsa și nu se lasă pêne ce n'ó prindū, érá după ce aū prins'ó nu se lasă nici de cum pêne ce n'ó scarmēnă cum se cade.

Acésta e resplata Strigei, pentru că pe când a fostū ea împērătésă, s'a arătatū așa de crudă și tirană față cu supușii seī.

II.

De familia Strigei, precum și a celorlalte specii de Buhe, despre cari am vorbitū în studiile precedente, se mai ținū încă și următoarele paseri, cari sunt Románilorū cunoscute după nume, și adică :

Bufulū séu Buhū, numitū altmintrelea și Huhurezū-micū, lat. Scops carniolica ; Strix scops L. germ. Zwerg-Ohreule.

Bufū se numesce acésta pasere de nópte nu numai de cătră Románii din Moldova ¹⁾, ci chiar și de cătră cei din Macedonia ²⁾ și Epirū. ³⁾ Unū semnū fórte învederatū cum că numirea acésta trebuie să fie fórte vechie la Románi.

Érá Huhurezū-micū se numesce paserea acésta de-aceea, pentru că ea atátū la făptura corpulū, câtū și la colórea penelorū sémēnă fórte multū

¹⁾ Dr. Cihac. istoria nat. cit. p. 77.

²⁾ Laurianū și Massimū. Glosariū. p. 98.

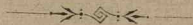
³⁾ Com. de Dlū Iancu D. Hondrosomū.

cu adevăratul *Huhurezū*, atâta numai că e cu multă mai mică.

Ceca ¹⁾, lat. *Syrnium aluco*; *Strix aluco* L. germ. *Baumkauz*, *Nachtkauz*.

Acestea sunt toate *Buhele* cunoscute Românilor după nume!

¹⁾ Dr. Cihac. istoria nat. cit. p. 78.

Privighitóra.

I.

Sórele se scobóra încetú spre apusú.

Vuetulú ȓilei începe din ce în ce a se micșorà mai tare, căci omenimea sätulă de munca ce-a avut'o peste ȓi se retrage încetișorú spre locașurile sale ca, aruncându-se pe vr'o câte-va óre în brațele repausului și a liniscei, să se odihnéscă puținú și să-și recapete érá-și puterile recerute pentru a dóua ȓi.

O tăcere adúncă și-o linisecé binefăcétóre se respândesce peste tótă întinderea pământéscă.

Mii și milióne de stele strelucitóre se ivescú pe câmpia ceriului și ni anunță că sórele a apusú deja, că ȓiua cu tóte plăcerile și neplăcerile ei a încetatú și că se'ncepe nóptea...

În acestú restimpú, când, după ȓisa poporului, se'ngână ȓiua cu nóptea, când vócea ȓilei a amuțitú, când vuetulú a încetatú cu totulú, când mai fie-care vietate s'a retrasú spre loculú seú de odihnă și recreare, óre ce felú de pasere să fie aceea, care de odată întrerumpe tăcerea domnitóre și prin cânteculú ei celú dulce și plăcutú, prin vócea ei cea sonórá, fărmeccátóre

și atrăgătoare, pînă lumea abia adormindă în mirare ?
Óre ce felii de pasere se fie aceea, care prin cântecul
seu nu odată chiar și pre celii mai împetritii omii
l-a făcutii ca să se îndoișeze și s'ó admire ; pre celii
mai întristatii ca să uite pe-unii momentii de tóte ne-
ferecirile și neajunsurile ce-í amărescú vieța, érá pre
celii norocitiú să-lú transpue într'ó lume plină de visurii
plăcute și ferecite ?

Acea pasere este *Privighitorea*, numită de
cătră Români din Macedonia *Berbiliú* ¹⁾ lat. *Luscinia vera* ;
Lusciola luscinia L. germ. *die Nachtigall*.

Deci despre acésta măestră cântăreță, care susii
pe vîrfulii unui frasinii seii ascunsă între rămurelele
unui tufariii verde începe încetii a cântă, a prelude
pe când :

Vîntulii tace, frunđa desă stă în aerii neclintitii...
Sub ó pînză de luminii lunca pare adormitii.

Și'n a noptii liniscire divina eii melodie
Ca suflarea unui geniú pîntre frunđi alinii adie
Și totii cresce mai sonórá, mai plăcutii, mai frumósii
Pên'ce âmplesntréga luncă de-ó vibrare-armonióssii.

Gânditóre și tăcutii lunca'n cale-í se opresce,
Sufletulii cu voluptate în estasii adîncii plutesce
Și se pare că s'aude prin a rafulii cântare
Pe-ale ângerilorii harpe lunecândii mărgăritare.

¹⁾ D. Fotianii. Cîntece din Macedonia. pl. în „*Albina
Pindului*“. Bucurescii. 1869. p. 7.

despre acésta pasere fórte plăcută,

. care spune cu uimire
Taînele inimei sale, visulū eī de ferecire

astfelū, că :

Lumea'ntrégă stă pătrunsă de-alū eī cântecū fără nume,

numai câtū o unică plantă, numai :

Maculū singurū, roșū la față, dórme dusū pe ceea lume !¹⁾

despre acésta cântăreță renumită voiū să vorbescū eū
acuma, înșirându aice totū ce ni spunū și credū Ro-
mâniū despre dēnsa.

Să'ncepemū așa dară mai ântăū cu legendele eī !

II.

Prima legendă a Privighitórei e cea ur-
mătóre :

A fostū odatū, ca nici odată, că de n'ar' fi, nu
s'ar povestī.

A fostū odată unū împēratū fórte vestitū și pu-
ternicū, de care toți împērațiū de prin prejurū se temeau,
căci când se supēră seū se mâniā din te mirī ce pri-
cinā, erā vérga lui Dumneđeū nu ce-va ! . . . tótā țera
și tóte împērațiile de prin prejurū tremurau de
frica lui.

¹⁾ V. Alecsandri. Opere complete. Poesii. v. III. p. 56.

Impăratul acesta avea o copilă, care, după ce a crescut mare, s'a făcutu așa de frumósă și arătósă, așa de plăcută, că să fi âmblatu lumea de-a lungul și de-a curmezișul, alta ca dânsa n'ai mai fi aflatu.

Și-apoi, ... când e omul frumosu, mai frumosu de cum sunt ceialalti ómenî, nu se póte ascunde de ochii lumei ca să nu-lu vedă, și niméruî nu-î póte opri să-î placă, dacă-î place.

Acésta a fostu adică așa, că faîma despre frumuseța și gingășia acestei copile în scurtu timp s'a lătitu, cum merge vorba, preste nóue țeri și preste nóue mări.

Cei mai voinicî, mai vestiți și mai frumoși feciori de împérați, cum prinseră de veste că écă cum și écă câtu de frumósă și fârmecătóre este féta cutărui împératu, îndată alergară din tóte părțile cu feliu de feliu de daruri scumpe ca s'o pețescă. Și cum ajungeau la împératul, tatăl copilei, i se închinau, îi sărutau mâna și-î diceau :

— Înălțate împérate ! avere-ai parte de sănătate și de-o viéță îndelungată !... am venitú la Măria ta să-ți ceremú domnița în căsătorie, căci frumuseța ei cea rară ne-au fârmecatú, inima ne-au săgetatú, și tótă ferecirea nóstră stă într'unú firu de pěrú, dacă nu vom pute-o câștigá ! Și-apoi, ... nici noi nu suntem nisce ómenî de respinsú și alungatú afará !... Suntem feciori de împérați avuți și puternicî, ... lumea ne scie, lumea ne cunósce !...

Impératul, vedéndu că au venitú nisce pețitorî așa de voinicî, frumoși isteți și avuți, îi ridea inima

de bucurie și fala cea mare, și resucindu-și mustéța și neteđându-și barba, unú semnú că sosirea óspetilorú îi este fórte plăcută, chiamă pre fiica sa la sine și rostindu-í nisce cuvinte fórte alese, precumpenite, dulci și blânde, îi đise :

— Ascultă, copila mea!... anii se strecură pe nesimțite, ... tu ai crescutú acuma mare, ... ți-a sositú timpulú măritișului!... Écă aice unú ténérú, voinicú ca unú Fétú-frumosú, unú feciorú de împératu, ca și mine, te cere de nevéstă, merge-vei după densusú? ...

Și astă-đi așa, mai după vr'o câte-va đile seú septemâni érá așa, îi đise împératulú în vr'o câte-va rënduri.

Dar' féta, când auđía acésta, sta mai multe minute ca împetrită locului, apoi începéndú a plânge și-a se rugă părintelui seú, đicea :

— Tatá!... értă-mé!... dar' eú nu potú să mergú după densusú, căci... nu sunt încă de măritatú, ... mai este încă vreme!...

Impératulú, de câte ori o întrebă, cređéndú cum că ceea ce-í spune fiica sa e adevératú, n'o siliă multú, ci-í da bună pace, așteptândú pêne ce și-a mai luá pe samă.

Dar' n'a fostú așa, cum își inchipuía elú... Fiica sa iubiá acuma demultú pre altú ténérú, și din pricina aceluia pre toți feciorii de împérați, câți sosirá și voirá s'o íee de nevéstă, îi respinse de-a rëndulú, đicéndú că : ba unulú nu-í place, ba altulú e prea uritú, ba că altuía alta ce-va îi lipsesece, ... mai în scurtú fie-cáruía îi aflá câte-o codiță.

Impăratul, în urma urmelor, vedându că fiica sa pre toți pețitorii îi respinge, se mâniă focu pe dânsa și întrebuintă tôte mijlócele ca să afle care este gândulü ei și din ce pricină nu voesce să se mărite.

Tênëra domniță, se vede că s'a priceputü ce voesce să facă tatălü seü. De-aceea, pentru ca să nu-i descopere secretulü, căută să se'ntálnescă cu iubitulü seü numai nóptea jurându-și unulü altuia credință pênë la mórte.

Intru una din nopti însă petrecëndü asemenea tótă nóptea în grădina împăratescă, colea când s'a revărsatü de dorü, luându-și feciorulü ferecitü remasü bunü dela iubita sa, îi dîse :

— Scumpa mea ! acuma a sositü timpulü ca să ne despărțimü. Dar' cum va trece dîua de astă-dî și va sosì nóptea am să vinü și am să te furü, și atunci nime n'are să ni măi conturbe ferecirea, nime n'are să ne păzască, ci vom petrece fără témă tótă vieța !...

Așa cuvântă tênërulü și se despărți de iubita sa, care remase veselă și petrecü tótă dîua aceea totü cântândü și așteptândü cu dorü sosirea noptii următóre.

Dar' de griaba !... Nu e așa cum vrea omulü, ci cum dă Domnulü !... Impăratulü dete de urma lorü și porunci la toți curtenii ca în nóptea următóre să fie cu toții deștepti dóră vorü putè pune mâna pre înșălătorilü fiicei sale. . . Cine nu va ascultă ceea ce le-a poruncitü, aceluia să nu-i pară reü, dacă va fi pedepsitü cum n'a măi fostü altulü în lume.

Curteni n'așteptară să li mai spue încă odată. Ei sciaū destulū de bine cine e Impăratulū și ce-ī în stare să facă, dacă se mânie... Fie-care se puse deci la loculū seū și așteptă cu nerabdare dōră vorū putē pune mâna pe înșălătoriū.

Ētă că colea, pe când începuse a se amurgī bine, tēnerulū nostru, socotindu-se omulū celū mai ferecitū din lume, s'apropiā pe vērfulū degetelorū de curtea împērătescă, de loculū unde scia elū că-lū va așteptā iūbita sa, voindū să o fure pre acēsta, și ducēndu-se apoi cu dēnsa cine sei unde în altă parte a împērăției seū chiar și'n altă țēră străină acolo să petrēcā în linisce tōtă viēta.

Dar' s'a înșălatū forte amarū în așteptările și dorințele sale, căci abia s'a apropiatū de curtea împērătescă și curteni, cariī sta de pândă, prinđēndu-lū, ilū legară butucū și-lū duseră de'naintea împēratalūi.

Impăratulū, cum ilū vėdū, ilū cuprinsă o mânie așa de mare și inverșunată, că îndată poruncī să-ī taie capulū.

Și cum a poruncitū, așa s'a și făcutū.

Tēnēra domniță, cum a vėdutū acēsta, déuna și-a perdutū mințile, că nu scia singurā pe ce lume-ī de scārba și durerea cea mare. Și'n acēsta stare se duse ea la o vrăjitorē, căreia îi istorisī totā întēmplarea dela începutū pēnē la sfârșitū, și'n urmă o rugā ăicēndu-ī :

— Draga mea vrăjitorē ! dacă vreī tu să faci cuiva vre unū bine în lumea acēsta, apoi acelū bine

mi-lă veî putè face numai mie, și dacă vrei să capeti o plată cum n'ai mai căpătatū dela nime altulū pêne acuma, apoi aceea veî capăta-o numai dela mine, dacă-mi veî ascultà rugămintea și mē veî preface într'o pasere...

Vrăjitórea, cum sunt tóte vrăjitórele, vedëndū că i-a sositū noroculū în casă, nu se lăsâ multū imbiată și rugată, ci luândū nisce unsoři descântate și vrăjite și ungēdu-o pe față, apoi mai rostindū și nisce cuvinte încureate și ne'nțelese, tēnēra domniță îndată se prefacă într'o păsēruică, carea de-atunci și pêne în ziua de astă-đi a remasū totū păsēruică și cântă dela inserate și pêne târđiū nóptea, érá deminéța de cum se zăresce de ziua și pêne ce resare sórele, adică cam pe timpulū acela când și-a luatū iubitulū seū remasū bunū dela dēnsa și pe când a avutū de gândū s'o fure.

Dumneđeū, care o veduse câtū de reū, îi pare dupre iubitulū seū, câtū de multū ilū jălesce ea, i se facū milă de dēnsa, și pentru ea să nu móră de dorulū lui, a prefăcutū și pre iubitulū ei asemenea într'o păsēruică și i l-a datū să-i fie în vecie de soțū.

De-atunci apoi, de când s'a întēplatū acēsta, petrecū ei împreună mai tótă nóptea cântāndū și veselindu-se. Și fiindū că ei mai tótă nóptea privighiază, de-aceea ea s'a numitū Privighitóre érá elū Privighitoroïū.¹⁾

¹⁾ Legenda acēsta s'a publicatū mai ântâiū în versuri sub titlulū „Povestea Prighitórei“ în „Ședetőrea“, an. V. Budapesta. 1879. p. 66.

III.

A doua legendă a *Privighitórei*, istorisită de Jacobu Popoviciu, românul din satul Oprișeni său Panțiri, e acésta :

Fiindă odată *Impëratul* *paserilor* foarte bine dispus și voindă să scie : cari dintre supuși și supusele sale cântă mai frumos, mai plăcut și mai fărâncătoriu, a dată poruncă în întreaga sa împărăție ca pe atunci și atunci să se adune la curtea împărătescă cei mai vestiți cântăreți ca să-i cânte la mesă.

Cum aū auđitū pasrile de acésta poruncă împărătescă déuna s'aū adunatū cu tótele la unū locū, aū ținutū sesie între olaltă și aū alesū apoī din mijlocul lorū pre trei, cari le-aū trāmisū la curtea împărătescă. Acestea trei aū fostū *Gangurul*, *Mierla* și *Privighitórea*. Și ele cum s'aū alesū nu statură multū pe gânduri ce ar fi să începă, ci se porniră de grabă spre curțile împărătesci, căci timpulū mergerei se apropiase.

Gangurul, ca unulū ce are îmbrăcăminteaa cea mai alésă și mai frumoasă, fiindū acoperitū cu pene aurii, cari strelucescū foarte frumosū la lumina sórelui, fu lāsātū să mērgă înaiate. Ba ! nu numai atāta, că-lū lāsāră, ci încă și elū singurū se puse în fruntea celorlalte două și nici pre una nu le lāsă de felū să mērgă înaintea lui.

Mierla merse după dēnsulū, dicēndū că ea, ca una ce are rostū auriū ca și penele *Gangurului*

și îmbrăcămintă négră și strelucitoare ca mătasa, trebuia să mērgă după dēnsulū.

Privighitorea însă, fiindū mai mică la făptură și avēndū îmbrăcămintea cea mai simplă, remase în urmă și mergea cu capul plecatū și umilită spre curtea împēratulū.

Cum ajunsese acuma Gangurulū la curtea împēratēscă și intră în nuntru, împēratulū, vedēndu-lū că e așa de frumosū împodobitū și are o stătură fōrte atrăgētore, ilū primī cu cea mai mare cinste, ilū puse în fruntea mesei și-lū poftī apoi să cante.

Gangurulū plinū de fală începū a cāntā.

Impēratulū, ascultāndu-lū cu luare aminte, fu fōrte mulțamitū cu cānteculū seū și-lū lăudā.

Intrā apoi Mierla.

Impēratulū, cum o vedū și pre acēsta, déuna îi întinsă și eī unū scaunū, poftindu-o să șēda lângă mēsă și că cante.

Mierla începēndū a cāntā, cāntā cu multū mai plăcutū și mai frumosū decâtū Gangurulū.

În urmă sosī Privighitorea și āntrāndū în curte se plecā plină de umilință pēnē la pāmēntū de naintea împēratulū.

Impēratulū, vedēndu-o că e așa de mică, de prizărită, umilită și nebăgată în samă, se mirā ce cautā la curtea lui, și de-aceea o întrebā cam restitū: ce-ī trebue, fără însă a o poftī să șēdā, ca pre ceialaltī doi ōspeți ce intrase mai nainte.

— Apoi dā, înălțate împērate! -- respunse Privighitorea de lângă ușa, unde remase de cum a

întratu în nuntru, — să nu vă fie cu supărare și cu bănatu, sunt alésă și trimisă de cătră némurile mele la înălțimea vóstră ca și eu să vă cântu unu cântecú ! —

— Cântă-mi dară ! — di-se împératulú zimbindú — să te vedú și pre tine ce poți !

Privighitóra, necutezându macar ași îndreptà privirile spre împératulú, își direse mai ántáiu rostulú și apoi începú a cântà, dar' colea... cum sci ea să cânte, nu cum cântarà celelalte...

Impératulú, când o auđi cântându, remase uimitú de frumusețea cânteculú seú. Unú glasú așa de duiosú, dulce, plăcutú și fármecătorú n'a mai fostú auđitú de când s'a trezitú pe lume... Privighitóra, prin cânteculú ei a băgatú sub covatá pre ceialalți doí cântăreți de mai nainte. Și după ce a sfârșitú ea acuma de cântatú, împératulú n'o lăsá să steie mai multú la ușă, ci o puse pre dénsa în loculú Ganguruluí în fruntea mesei, dându-i totodatá și prima, adică darulú celú mai mare, mai frumosú și mai prețiosú, care erà menitú pentru celú mai bunú cântărețú, érá după ce s'a sfârșitú acuma mésa, după ce toți óspeții câți aú fostú la acea mésa pofțiți s'aú sculatú dela dénsa, ea a fostú aceea care s'a pornitú mai ántáiu în fruntea celorlalți doí cântăreți, macar că îmbrăcăminteá ei e cu multú mai simplá decâtú a Ganguruluí și a Mierlei.

Mierla, care cântase ce-va mai frumosú decâtú Gangurulú, s'a dusú în urma Privighitórei.

Gangurulă, însă, cu totă stamba lui cea domnescă, cu totă frumusețea îmbrăcămîntului seü, remase îndărăptu și eșindü umilitü și rușinatü dela împăratulü, se duse acuma celü de pe urmă.

Și de-atunci apoi, de când aü fostü aceste trei paseri la împăratulü lorü ca să-ı cânte la mäsă, a ramasü Privighitorea cea mai renumită și mai măestră cântăreță dintre tôte némurile paserilorü. Fiecare pasere cântătoare trebuie să-și plece capulü și să se închine înaintea ei.

IV.

A treia legendă a Privighitorei, istorisită de-o Româncă din Siretü, sună în următorilü modü :

A fostü odată unü împăratü. Și împăratulü acela avea o fiică așa de frumösă, că i s'a dusü vestea peste noue țeri și noue mări. Și după ce a crescutü fiica acésta și i-a sositü timpulü să se despărțescă de părinți, împăratulü a măritat'o, și la nuntă a poftitü o mulțime de óspeți din tôte părțile.

Și acuma, după ce s'aü adunatü toți óspeții la unü locü, alese socrulü celü mare, adică tatălü miresei, dintre óspeți de nunü mare pre unü împăratü a unei împărății érá de nună mare pre o împărătesă a altei împărății și se porniră apoi cu toți la cununie. Érá după ce cei tineri s'aü cununatü și după ce s'aü întorsü dela biserică, toți óspeții se aședară la mäsă și începură a se veselü și a șuguü, spunéndü unulü una, altulü alta, după cum e datina la nunți.

Étă însă că tocmai când toți mesenii erau în culmea veseliei, când fie-care óspe erà mai bine dispusă, nunulă celă mare, fie din ură, fie din pismă că n'a fostă împărătésa sa alésă ca nună, séu din ce pricină va fi fostă, nusciă, destulă că a începută a luà preste picioră pre nuna cea mare, înfruntându-o înaintea óspețiloră cu nisee cuvinte fórte próste.

Nuna cea mare, care erà o împărătésă fórte frumósă și înțelptă și care se numă Privighitóre, nu đise nemică la acésta, măcar că avea tótă dreptatea să nu tacă.

Nunulă celă mare însă nu se mulțămì numă cu atăta, ci elă mai după vr'ó câte-va minute începù érá-și mai din grosă a o înfruntă și a o batjocurì înaintea óspețiloră.

Privighitóreă și de astă dată nu-î respunse nemică ei, plecândă capulă în josă, tăcù cu piticulă.

Nunulă celă mare, vėdendă că nuna cea mare nu-î respunde nemică la înfruntările sale de mai nainte și voindă ca s'ó batjocuréscă și mai tare đise în urmă că ea ar fi furată o pâne de pe mėsă și ar fi ascuns'ó.

Privighitóreă, auđindă cuvintele acestea, se supéră așa de tare, încătă a începută a se rugă în gândulă séu lă Dumneđeu și a đice, că dacă elă va afla-ó că e cu ce-va vinovată s'ó lese așa cum este, érá de nu va afla-ó cu nemică vinovată s'ó prefacă într'ó pasere ca să póta sburà în cotro voră duce-ó ochiă ca să nu mai fie de batjocura și de risulă lumei.

Dumneđeu, care scia prea bine că e nevinovată, îi ascultă rugăminteă și o prefacă într'ó păsėruică mică.

Privighitorea, cum a fostü prefăcută în pasere îndată s'a sculatü de lângă mirésă, unde şeduse pêne atuncea, și a începutü a sburà pintre óspeți. Și așa sburându ea în colo și în cóce vr'o câte-va minute, voidü să iasă afară, dá de pânea cea furată că e ascunsă după spatele nunului celü mare. Și cum dete ea de pâne se suì pe umërulü celü dreptü alü nunului și începü a vorbì în limba päserescă și a ȃice :

— Acesta, acesta a furatü, a furatü pânea, pânea, cătați, cătați, iute, iute, prindeți, prindeți, tálhariulü, tálhariulü, iute, iute !...

Óspeți, carii remaseră înlemniți, când vėđură că nuna cea mare s'a prefăcutü de odată în pasere și a sburatü de după mėsă, auđindu-o acuma vorbindü și spunėndü care e tálhariulü, ce-a furatü pânea, se sculară de grabă dela mėsă și începură a cercetà pre nunulü celü mare, și cercetāndu-lü aflară că pânea e ascunsă la spatele lui.

Socrulü celü mare, adică tatālü miresei, cum veđü acėsta, se făcü focü și pară de mânie pre nunü una, pentru că a înfruntatü pre nuna cea mare fără ea acėsta să fi fostü câtü e negru sub unghie vinovată, érá alü doilea, pentru că prin acėsta i-a necinstitü mėsă și casa, și a poroncitü să-lü rădice de grabă din capulü cinstei și să-lü pue în furci.

Și cum a poroncitü, așa s'a și întėmplatü.

Nunulü celü mare, măcar că eră împėratü, fu luatü pe susü de după mėsă, scosü afară și spānzuratü în fața tuturorü óspețilorü, precum și a altorü ómeni, carii se adunase să vėdă cum se făcü nunțile împėrătesci.

Nuna cea mare însă nu se prefăcù érá-și cum a fostü maî nainte, ei ea a remasü și 'n ñiua de astă-ñi totü pasere ; purtându numai numele de Privighitóre, care l-a avutü dela începutü.

Și totü de atunci în cóce Privighitorea, măcar că e acuma pasere, iubescce a trăi maî multü retrasă de lumea cea sgomotósă și de gurele cele rele și nespălate. Inșă cu tóte acestea ea nici pêne în ñiua de astă-ñi nu póte uită pre nunulü celü reutăciosü și pismătarețü, care a ăatjocurit'o și de aceea pêne și'n ñiua de astă-ñi strigă, când cântă, să-lü priadă și să-lü pédepsescă pre tálhariulü, care a furatü pânea și din pricina căruia a trebuitü să se prefacă în pasere.

V.

Acestea sunt legendele Privighitórei, cari le-am pututü pêne acuma descoperi. E însă fórte probabilü că ea va maî fi avëndü încă și altele.

Privighitóre a figuréză adeseori și'n cântecele nóstre poporane ca simbolü de iubire, dornicie și privighiare.

Când doi tineri s'aü îndrăgitü, când iubirea lorü e nemărginită, când și-aü juratü unulü altuia credință pêne la mórte, însă fie că părințü séu némurile lorü, fie-că altă împrejurare neășteptată i-a despărțitü pe unü timpü maî îndelungatü séu chiar și pentru tot-déuna, atunci, în supërarea lorü cea mare, se adresază căträ Privighitóre rugându-o ca acésta să nu cânte, după cum e datina ei, séra pe recóre, când ome-

nimea ostenită de lucrul de peste și merge la culcare ei ca să cânte pe la mătă-și, când totu omul e deșeptu, și atunci să deplângă prin cântecul ei celu plăcutu sôrtea loră cea plină de întristare, ca ori și cine, auđindu-o, să scie câtă sunt de supărați, ... ei șicu :

Pasere Privighitoare
Ce cânti sêra pe recore?
Cântă'n mătă-și cu sôre,
Cântă'n glasulă celu mai mare
Pentru-a noastră supărare,
Cântă'n glasulă celu suptire
Pentru-a noastră despărțire !

Fetele cele amorizate, carile privighiază seră întregi, cugetându ne'ntreuptu la aleși inimii loră, carile în serile cele sâniie și frumoșe cântă doine de iubire și doră, sunt fôrte adeseori asemenate de cătră poporul română cu Privighitorăa.

Privighitori se numescă de Români și acelea fete tinere și frumoșe, carile mai totdeuna sunt fôrte bine dispuse și voioșe, căroră nu li mai tace gura, ei atătă ziua câtă și nôptea, atătă când se scolă, câtă și când se culcă, cântă necontentitu.

Și precum :

Măestra Privighitoare
Cântă nôptea pe recore,
Demineta'n prânđulă mare,
Și de nime frică n'are...

totă așa și fetele cele purure vesele n'au de nime frică, ... totă lumea li se pare că e a loră ; și precum Pri-

vighitorea prin cântecele ei cele plăcute pre mulți ómeni îi deșteptă din somn și-i face vrëndü nevrëndü ca s'o asculte și s'o admire, totü așa și fetele cele vióie și cântărete iscusite pre mulți inși, pre mulți tineri îi atragü și farmecă prin cântecele lorü cele frumóse.

Cum că Românü asemenéză pre fetele cele amorizate și cântărete cu Privitorea se póte în câtü-va eunósce și din următórea doiná din Transilvania, care mǎ-a comunicat'o Dlú Gr. Crăciunașü :

Cätü e noptița de mare
Totü cânt'o Privighitóre.
De-abia-așteptü nóptea să trecă
Privighitórea să tacă.
Điua dalbă s'a făcutü
Privighitórea a tăcutü...

Érá unü proverbü ni spune următórele despre Privighitóre: „Ca Privighitórea ce cu cântarea ei cea dulce, pe vênătorü la ea ilü aduce“¹⁾, — care, după cum lesne e de presupü, se aplică la fetele cele istețe, frumóse și atrăgétóre, carile prin frumuseța și gingășia lorü, prin apucăturile și vorbele lorü cele dulci pre mulți tineri îi atragü la sine.

Altü proverbü sună : „Bunfița nu clocesce Privighitorü“²⁾, ceea ce'nsemnézá că unü omü,

¹⁾ Convorbiri lit. an. VIII. Iași. 1874-75. p. 74.

²⁾ P. Ispirescu. Legende și Basmé. Partea I. p. 172.

care din nascere e uritū și reutăciosū, nici când nu caută să facă bine, ci numai totū reū; séu o muere urită, diformă, mutălaucă, nici când nu va nasce unū pruncū frumosū și înțeleptū, ci numai o slūtenie ca și dēnsa.

Afară de-acestea Româniī din unele ținuturi ale Transilvaniei și Banatului, după cum mă-aū scrisū Dniī Gr. Crăciunașū și I. Stoicescu, spunū și credū, că celū ce va mâncă carne de Privighitóre, acela își perde somnulū, încătū orī și câtū măi trăesce nu pôte dormi, ci numai privighiază câtū e nóptea de mare tocmai ca și Privighitóre a.

Am đisū la începutū, că Româniī din Macedonia numescū Privighitóre a Berbiliū. Unū cāntecū poporanū alū acestorū Româniī, în care provine numirea acēsta, sună precum urmēză :

Ș cāntă unū berbiliū pre salce
Că vede dóue mușate
Ș'amendole eraū cumnate.
— 'Nveste, iū ve sunt jonili ?
— Jonili sunt tru xenetie
Ca s'aminta aslanī, florie.

Transcrisū :

Cāntă o Privighitóre în salce
Că vede dóue frumóse
Și-amēndóue sunt cumnate.
— Neveste, unde vē sunt junii ?
— Junii sunt în străinătate
Ca să căștigue lei și galbeni. ¹⁾

¹⁾ D. Fotianū. loc. cit.

In fine voïă să mă însemneză și aceea, că
bărbătelulă Privighitórei, după cum am vă-
đută și mă susă, se numesce de poporă Privi-
ghitoroiă.

Prigórea.

Prigórea, numită altmintrelea și Prîhoriu¹⁾, lat. *Erithacus rubecula*; *Lusciola rubecula* L. germ. das Rothkehlchen, e o păsăruică mică de cincisprezece centimetri în lungime, douăzeci și doi în lățime, șapte în lungimea aripelor și șese în lungimea cozii.

Penele acestei păserele sunt de-asupra maslinii-închise ăra de desuptă surii; fruntea, gâtlejul și partea superiőră a peptului galbănă-roșietice. Ochii mari și castanii, rostulă castaniă-întunecată; piciorăle roșietice.

Femeișca e la colorea peneloră ce-va mai palidă ca bărbătelulă. Ăra puii sunt pe spate pătați cu pete galbine-roșietice.

Patria Prigorei e întrăga Europă. Ea petrece atătă prin păduri și pădurele, cătă și prin luncă și pomete, unde peste întregă anulă se aude sėra și demineta cāntāndă cu vőcea ei cea sonőră și plăcută.

Nutrețulă Prigorei constă mai cu samă din eobelei (melci), rime, precum și din felurite pomite și fragi.

¹⁾ A. de Cihac. Dictionnaire. t. II. p. 93. — S. P. Barciană. op. cit.

Codroșul.

I.

E multu puțin cunoscutu cum că Românii de pretutindene îndătinéză a numi pre vitele de casă și mai cu samă pre cele cornute nu numai după timpul când și locul unde s'aũ născutũ, ci și după făptura corpului, după colórea părului, precum și după alte semne corporale. Așa îndătinéză ei a numi pre vițeii și boii, a cărorũ pãrũ aduce la colóre cu pãrul lupilorũ: lupanũ, lupãnașũ, lupãnelũ, érá pre vaci și vițele: lupanã și lupãnicã; pre boii și vițeii, a cărorũ pãrũ sémẽnã cu penele porumbilorũ cenușii séu vineți, îi numescũ: porumbũ, porumbénũ și porumbelũ, érá pre vaci și vițele: porumbã, porumbénã, porumbicã și porumbiță; pre boii și vițeii, ce aũ o colóre roșieticã: rujanũ, bujorũ, bujorénũ și bujorelũ, pre vaci: rujanã, bujorénã și bujoricã. Érá pre acelea vite cornute, a cărorũ kódã, mai cu samã la vêrfũ, e albã, érá în colo întregũ corpulũ cu totul de altã colóre, îndătinézã în genere a le numi, și anume pre vițeii, junci, juncani și boi: codalbũ,

codălbénũ și codălbiorũ,  r  pre vi ele, juninc  și vaci: codalb , cod lb n , cod lbior  și cod lbi  .

Totũ cam în acestũ modũ numescũ ei și pre cai, oi și capre.

Deci, precum  nd tin z  Rom ni   pretutindene a numi vitele de casă după timpulũ c nd și loculũ unde s'au n scutũ, după col rea părului, precum și după alte semne corporale, totũ a a  nd tin z  ei a numi și pre o mare parte a paserilor  at tũ după col rea penelorũ sale, c tũ și după factura ciocului, at tũ după loculũ unde petrecũ ele mai multũ, c tũ și după nutre-tulũ lorũ principalũ.

Una dintre paserile numit  în modulũ acesta este și *Codroșulũ*, lat. *Ruticilla titys* L. germ. *Hausrotschw nzchen*.

Codroșulũ e o p seruic  de șesepredece centimetri în lungime, d uezeci și șese în l time, noue în lungimea aripelorũ și șapte în lungimea codii. Col rea penelorũ sale e négră; capulũ, spinarea și partea  nferior  a peptului mai multũ cenușii; p ntecele albinetũ; aripele pătate cu pete albe; c da, afară de d ue pene castanii-închise din mijlocũ, e aprinsũ-roșie.

Codroșulũ vine la noi cam pe la finea lui Martũ și'n Octoberũ se duce  r -și în  erile cele calde.  n timpulũ acela, c tũ petrece prin părțile nóstre, se ține at tũ prin păduri, pădurele și tufișuri, c tũ și prin pomete. Elũ e o p seruic  f rte activă, deștept  și vióie, care, de cum se zărește de  iua și p n  ce în-

seréză e neconținut în mișcare și activitate. Érá cântecul lui e celú dintâiu pre care îlú auđimú de minéta.

Nutrețulú C o d r o ș u l u i sunt însectele, însă măi cu samă muscele și fluturii.

II.

De familia păserelei, despre care am vorbitú până aice, se măi ține încă și alta păsărică, care în unele părți ale Transilvaniei și anume în Țera-Bârsei asemenea se numesce C o d r o ș ũ ¹⁾, érá în altele P i e p t e n u ș ũ ²⁾, în munții Abrudului C o d o r o ș ũ și P e p t u r a ș ũ ³⁾, în Banatú ⁴⁾ și Bucovina C ó d á r o ș á, érá în Muntenia N u e ș ó r á ⁵⁾, lat. *Ruticilla phoenicurus* L. germ. Gartenrothschwänzchen.

Fruntea, laturile capului și gâtlejulú C o d r o ș u l u i acestuia, când e bătrânú, sunt negre părțile cele superioare însă cenușii; peptulú și códa ruginiú-deschise séú măi bine disú roșú-întunecate; ochii castanii, rostulú și picioarele negre.

Mărimea C o d r o ș i l o r ũ e de patrușpecece centimetri în lungime, dóueđeci și trei în lățime, optú în lungimea aripelorú și șese în lungimea cođii.

Nu e măi nici o țeră în tótă Europa, în care să nu provie C o d r o ș i i. Codroșulú din urmă petrece

¹⁾ Com. de Dlú N. Barbu, și de doi studinți din Brașovú.

²⁾ S. P. Barcianú. op. cit. — A. de Cihac. Dictionnaire t. I. p. 204.

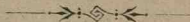
³⁾ Com. de Dlú Grigore a lui Ionú Sima.

⁴⁾ Com. de Dlú Ios. Olariú.

⁵⁾ Com. de Dlú Gr. Stefanescu.

maî cu samă prin pădurele, Iunci și pomete și se nutrește cu musce, fluturași, omiđi, rime și cu pomite de socū.

Dacă C ó d ă r o ș ă s e u P e p t e n u ș u l ũ își face cuibulŭ seŭ în apropierea caselorŭ, atunci, spunŭ și credŭ Româniŭ din unele părți ale Bucovinei, că e spre binele ómenilorŭ acela, unde și-a făcutŭ elŭ cuibulŭ. Acei ómeniŭ voŭ fi totdeuna fereciți și feriți de omide și alte insecte stricăcióse...

Mărăcinariul.

I.

Mărăcinariul-mic, lat. *Pratincola rubetra*; *Saxicola rubetra* L. germ. das Braunkehlchen, e pe partea superioară a corpului castaniu-întunecat și, din cauza marginilor celor rugini ale penelor, pătat, era pe partea inferioară galbăn-deschis; bărbia, o pată de-asupra ochilor și mijlocul aripelor albe. Ochi închiși-castani, rostul și piciorle negre. Lungimea de patruspredece, lățimea de douăzeci și unul, lungimea aripelor de nouă, era lungimea coții de cinci centimetri.

Mărăcinariul se află în cele mai multe părți ale Europei. El vine la noi pe la finea lui Prier și pe trece cel mult pînă la finea lui Septemvre.

II.

Altă păsăruică, care se ține de familia păsărelei descrisă mai sus și care poartă același nume, e Mărăcinariul-mare¹⁾, lat. *Pratincola rubicola*; *Saxicola rubicola* L. germ. das Schwarzkehlchen.

¹⁾ Com. de Dl. Gr. Stefanescu.

Mărăcinariulă acesta e ce-va mai mare și la coloră peneloră mai frumosă decâtă celă precedentă. Partea superiără a corpulă și gâtlejulă sunt negre, părțile inferiäre rugini. Noda cođă, partea inferiără a pântecelă și o pată de pe aripe curată-albe.

Loculă de petrecere ală Mărăcinariilor sunt fânațele percurse de riuri, séu în apropierea că- rora se află alte ape, precum și de-acelea, cari se află sub pólele păduriloră și sunt împenate ici-colea cu tufșuri.

Nutrețulă loră constă mai alesă din cărbuși, cosași, omiđi, furnici și musce, pre cariă aă că le prindă în sboră aă că le caută și le culegă de pe pământă.

Sturđulŭ.

I.

M'am încredințatŭ, cã Româniŭ ai mai despre fie-care pasere cãte una s'eŭ mai multe legende, unele mai lungi și mai interesante, altele mai scurte și mai puținŭ interesante, dar' numai întemplerarea pôte sã ni le descopere pre tôte, numai întemplerarea pôte sã ne pue într'o poziție așa de fericitã, de a le putè scôte la luminã din întunericulŭ, unde staŭ ascunse de seculi.

Nu mai departe: unŭ românŭ din satulŭ Ilișesci în Bucovina, anume Vasile Ungurénŭ, mŭ-a spusŭ cã elŭ a auđitŭ cu vr'o câți-va ani mai nainte dela altŭ românŭ totŭ din Ilișesci, o legendã fórte frumósã și interesantã despre Sturđulŭ, însã din tótã legenda acêsta numai atãta a pututŭ sã-și mai aducã aminte, cã adicã Sturđulŭ a fostŭ dintru începutŭ feciorŭ de împèratŭ și mama lui s'a chematŭ M i n o d o r a.

Am âmblatŭ unŭ anŭ întregŭ dŭpã românulŭ, despre care mi s'a đisŭ cã scie legenda acêsta, dar' înzãdarŭ mŭ-a fostŭ tótã alergãtura și cãutarea, cãci n'avui norocŭ sã-lŭ mai potŭ aflã.

Intemplantarea póte că mi-lă va scóte când-va înainte, și atunci... vom avè și acésta legendă a Sturđuluĩ, se'nțelege că dacă numai nu va fi uitat'o și elă ca V. Ungurénũ.

Pêně atuncea însă vom vorbì aicea despre alte legende ale Sturđuluĩ, și mai ântâũ despre una, pre care neobositulă cultivătorũ ală muziceĩ și literaturėĩ nóstre poporane Dlă T. T. Burada a cules'o dela Româniĩ din Dobrogiã ¹⁾, și care e de o frumuseță necontestabilă, mai alesũ fiindũ compusă în versuri.

II.

Legenda din cestăune are fórte mare asemănare în privința cuprinsului cu baladele „Cuculă și Turturica“ ²⁾, „Bărbatul uritũ“ ³⁾ și „Todorita și moșnegul“ ⁴⁾.

Pe când în balada primă figurăză paserile Cuculă și Turturica, într'a dóua unũ bărbatũ uritũ și o femeie frumósă anume Chiralina, într'a treia unũ moșnegũ bătrânũ și o fėtă ténără, în legenda publicată de Dlă Burada figurăză Mierla și Sturđulũ.

În tóte patru piesele acestea partea bărbătescă voesce a câștigă iubirea părții femeesce, dară nu isbutesce nemică, căci e respinsă; astfelũ rezultatulă e în fie-care piesă mai acela-și.

¹⁾ O călătorie în Dobrogiã. Iași, 1880. p. 126.

²⁾ V. Alecsandri. Poesii pop. p. 7.

³⁾ S. Fl. Marianũ. Poesii pop. rom. t. I. Cernăuți 1873. p. 96.

⁴⁾ M. Pompiliũ. Balade pop. rom. Iași, 1870. p. 16.

Noi, de astă, vom lăsa baladele amintite la o parte, și ne vom ocupa numai cu legenda, ală cărei cuprinsă e următorul :

Intr'o Joi de demință, pe când afară eră inou-ratū și o cęță grósă și negurósă se respândisă pe suprafata pământului, pe când măi tóte paserile sta ascunse, unele lângă cuiburile lorū, ęrá altele în alte locuri retrase, ca să nu se încarce de bură și să se ămple de frigū, pe când fie-care căutā cum s'ar putē măi bine scuti de asprimea timpului, păstrāndū cea măi adūncă tăcere, pe atunci, dintre toți acești locuitori plăcuți și veseli ai pădurilorū și verđișului, numai singure dóue păserele, aședēdu-se față în față pe dóue rămurele, se aflāu într'o cęrtā fórte înfocată.

Și óre ce felū de paseri să fi fostū acestea ?

Eraū Mierla și Sturđulū.

Sturđulū, se vede că i-a căđutū Mierla la inimă, a îndrăgostit'o, și în foculū iubirei sale, uītāndū cu totulū de asprimea timpului și nesciindū singurū cum ș'ar da măi bine în vorbă cu dēnsa, a începutū măi ıntāiū a se certā cu Mierla și ai đice :

„Mierliță, Mierliță,
Pasere pestriță,
Glasū de copilță
Cū-ochi de porumbiță,
Cu gușa pleviță,
La aripī jalnică
La gură falnică
A mea ibovnică !
Eū te-am învățatū

Și te-am și rugatŭ,
Cuibulŭ să nu-ți faci
In crengi de copaci,
In margini de drumŭ,
In tufe de-alunŭ.
Cărucerŭ m'oïŭ face
Și pe drumŭ oïŭ trece,
 Cu cară
 Cu povoră,
Cu mărfuri aenesci,
Aenesci și domnesci,
Ērba că ne place,
Conacŭ ¹⁾ că ne-om face
Boi oră dejună,
Topor'orŭ luă
In codri-orŭ întră
Și ei orŭ tăia
 Restei
 Bolfei
Și dalbe stremănări ²⁾
Ca drepte luminări,
Preste cuibŭ ți-orŭ da,
Cuibulŭ ți-orŭ sfărma
Tu te-i mânia
Susŭ te-i ridică
Și me-i blăstēmă !⁴

Așa cuvântă S t u r d u l ŭ și așteptă apoi cu nerăbdare să vėdă ce i-a răspunde alėsa inimei sale?... ce-i va dice ea?...

M i e r l a, nesciindŭ singură de unde a ajunsŭ la unŭ complimentŭ așa de frumosŭ?... cum și din ce

1) Locŭ de găzduitŭ.

2) Nuele.

causă se laudă Sturđulū că-î va strică cuibulū, de órece ea nu-lū supérase mǎi nainte cu nemică, într'adevărū că se mǎniă și privindū la dēnsulū nu se putū răbdā de a nu-lū înfruntā, numindu-lū haramgiū, bešliū și străinū în lume, și ai đice :

„Sturđe, Sturđule
Haramgiule,
Tu bešliule ¹⁾
Străinū ești pe lume,
Tu scii asta bine,
Dă-mi tu mie pace,
Că eă m'oiu pface
In turtă frumósă
In cea vatră arsă
De tine-oii scăpā
Nu me-î mai cătā !“

Dar' cum să n'ó caute ! . . .

Sturđulū, cum am đisū, și-a pusū ochiulū pe Mierlă, căci șiréta, eră frumósă, și-apoi . . . cine e frumosū nu scapā așa . . . numai cu una cu dóne . . . Elū đise :

„Orî cum te-î pface,
Totū nu ți-oii da pace,
Că și eă m'oiū face
Negru vǎtrărașū
Ca unū cărbunașū,
In spuz'oii întrā
Preste tine-oii da
In mâni te-oii luā

¹⁾ Obrasnicule.

Și te-oîu scutură,
Și te-oîu înșală
Și te-oîu sărută!“

Cugetă Mierla măi nainte, că dacă-î va spune Sturđului, că ea se va preface în turtă frumósă și se va ascunde în vatra focului, va scăpă de dēnsulū, dar' s'a înșalatū. Și acuma, vėdēndū că lūi nu-î pasă atāta de cuibulū eī, ei măi cu samă ca să o înșele, să-î fure unū sărutatū, apoi măi aducēndu-și aminte și de gura cea rea a maiceī Sturđului, de care nu măi sciā singurā în cotro să apuce, deveni și măi înfuriatā și cuvēntā :

„Sturđe, Sturđule,
Haramgiule,
Tu bešliule,
Străinū ești pe lume,
Tu sciī asta bine,
Eū de gura ta
Și de-a mamă-ta,
Unde să mă ducū,
In cotro s'apucū,
In câmpie,
In pustie!
Eū mă voīū preface,
Pulbere m'oīū face,
M'oīū amestecā,
De tine-oīū scăpā!“

Sturđului însă nici că-î pāsā de cuvintele acestea :
Ba ! din contrā, voindū a-î arātā, că nici într'acestū modū nu va putē scăpā de dēnsulū, îi vorbesee :

„Mierliță, Mierliță,
Pasere pestriță,
Și eă mă voiă pface
Și mă voiă pface
În vârtejă de noră
La tine să sboră
Preste tine-oă da,
Pulbere-oă luă,
Susă m'oă ridică
Și te-oă vântură
Preste tine-oă da
Și te-oă înșală
Și te-oă sărută !

Vădendă Mierla că nici așa nu-ă modă să pótă
scăpă de dănsulă, măă cugetă ce cugetă... cum ar face,
și ce ar începe ? .. și-ă dăse érá-și :

„Sturđule, Sturđule,
Haramgiule,
Tu beșliuie,
Străină ești pe lume,
Tu scii asta bine,
Preste țeri străine
Trestie mărunță
Răchită'nflorită,
Pe margini de lacă
Eă am să mă facă
De tine să scapă !“

Dar' înzădară îi erau tóte apucăturile, căci :

Sturđulă o privă,
Din gură-ă grăă :
„Mierliță, Mierliță,

Dă-mi tu mie pace
Că eă m'oiu pface :
Negru nouraşu
Ca unu clobănaşu,
Porei oiă adună
In bălţi oiă băgă,
Apa că ţi-oru bea
Rachit'oru rimă,
Trestia oră pasce
Şi ea n'a mai cresce.
Fluere oiă face
Şi nu ţ-oru da pace,
Cu ele-oiă cântă,
Preste tine-oiă da
Şi te-oiă înşală
Şi te-oiă sărută !“

Acuma cugetă Mierla altmintrelea, ea cugetă să-î spue, că se va face o icónă într'o dalbă biserică, unde Sturđulă n'a cuteza s'o mai urmarască, de ore ce biserică e unu locaşu sântu, în care nimăruî nu este ertatî să ântre cu gânduri lumesci, şi cum cugetă aşa i şi vorbi :

„Sturđe, Sturđule,
Haramgiule,
Tu beşliule,
Străinū eşti pe lume
Tu scii asta bine;
Icónă m'oiă face,
Şi când eă m'oiă duce
In dalba biserică
In strana cea mică,
De tine-oiă scăpă
Nu me-î sărută !“

Însă Sturđulii nici acuma n'a voitü să-î dee pace,
căci elü voia numai decâtü să-î fure unü sărutatü, deci
nitându-se la dënsa îi dïse :

„Mierliță, M'erliță,
Pasere peștită,
Și eü când m'oïü face
La cea sfântă cruce
În dalbă biserică,
În strana cea mică
Icönele 'n rëndü
Le-oïü sărută pe rëndü,
Preste tine-oïü da
Și te-oïü înșală
Și te-oïü sărută !“

Vedëndü Mierla că nici într'unü chipü nu se
pöte mântüi de Sturđü, că acesta numai decâtü voesce
s'o înșele și s'o sărute, și aducëndu-și aminte de scum-
pulü ei frățiorü, adică de C u c ü, cu carele de mai
nainte trăia în relațiunii intime, eugetă în sine, că
numai cu ajutoriulü acestuia se va putè apără de în-
drasnetulü seü curtenitorü, deci c'unü aerü triumfă-
torü dïse :

„Sturđe, Sturđule,
Haramgiule,
Tu beșliule,
Străinü ești pe lume
Tu scii alta bine,
Pe c u c ü oïü luă,
De tine-oïü scăpă,
Că elü soră are,

Pe Privighetóre;
Bine mî-a şede
Susû pe rãmurea!“

Sturđulû, în sumeția sa, la tóte s'a fostû gânditû, dar' una ca acésta, să prefereze Mierla pre Cucû înaintea lui, nici nu i-a trecutû macarû prin minte. La așa ce-va nu s'a așteptatû nici odată!... Decî vedêndu-se fórte amarû înșălatû în dorințele și așteptările sale, pêne întru atâta s'a scârbitû, că îndată după acésta :

Elû că se cernea,
Se călugărea,
Munți stăpâniã.

Și de-atunci în cóce n'a mai cutezatû a se apropiã de Mierlã și-ã șopti cuvinte de dragoste, cum făcuse mai nainte, ci-i dete bunã pace să se iubescã cu alesulû inimei sale, cu Cuculû, ér' elû se pierdû în desișulû munțilorû, ca acolo să-și plângã sórtea, care i-a fostû atâtû de vitrigã. —

Écã întregû cuprinsulû legendei „Mierla și Sturđulû“ a Românilorû din Dobrogia, pe care Dlu T. T. Burada a fostû așa de ferecitû ca s'o pótã scóte la luminã din întunericulû unde zãcuse pêne mai anû terti.

Și acuma, după ce am arătatû cuprinsulû acestei legende, să trecemû la a doua legendã a Sturđulû, care se aflã la Româniî din Bucovina.

III.

Legenda Sturđului, care se află la poporul român din Bucovina și pre care mî-a istorisit'o V. Flocea, e următorea :

Đice că pe cînd âmbilă Domnul nostru Iesus Christos și cu Sănū-Petru pe pămînt, trecîndu ei într'una din ȗilele lui Martu pe lîngă unu codru mare, vĕdură tocmai pe vĕrful celu mai înaltu arbore pre unu Sturđu cîntîndu și fălindu-se, că elu face véra.

Sănū-Petru, cum ilu zări rotitîndu-se și cîntîndu așa de voiosu pe vĕrful arborelui, îi dete bună deminéta đicîndu-î :

— Bună deminéta, Sturđele !

— N'am cînd să-ți mulțămescu ! — respunse acesta cu îngînfare.

— Da de ce, dacă este ertatū să te'ntrebū ?

— De-aceea, că eū facū véra ! — respunse érá-și Sturđulu, rotindu-se pe vĕrful arborelui, unde se află și cîntîndu :

Astă-đi mĕnsorū eū

Mîne-unū frate-alū meū !

Sănū-Petru și cu Domnul nostru Iesus Christos aũđindū acésta nu stătura mai multū de vorbă, ei se porniră și se duseră mai departe, lăsîndu pre Sturđu în pace ca să facă véra, după cum s'a lădatū.

Étă însă că totu într'aceea ȃi după améđă-ȃi dă Dumneđeu o plóie désă și rece, care a cursu ca din cofă și care a duratú pêne în séră. Érá după ce a însératú, dă Dumneđeu unú ningéu și unú viscolú ca acela, . . . și ninge și viscolesce tótă nopticiea, de ȃi se părè că e în driculú ernei, și se face așa de frigú de maí că crepà și lemnele de gerú.

A dóua ȃi de deminéța, după acésta întemplare și după ce aú âmblatú acuma pe unde aú avutú să âmble, întorcéndu-se Sănú-Petru și cu Dlú Is. Chr. și trecéndú érá-și pe lângă codrulú celú mare, aflară pre Sturđulú nostru celú fălosú pe una din cele maí de josú ramurí ale unuí arbore tufosú stándú tupilitú, sgulitú și fórte întristatú, trecéndu-í totú dorulú de însuratú.

— Bună deminéța, Sturđele! — ȃise Sănú-Petru, cum a datú cu ochiú de densusú, că stă așa de tupilatú, tăcutú și întristatú la trupina arborelú.

— Mulțámimú D-vóstre! — respunse elú supératú.

— Da ce faci aice? . . . ce stai așa de sgulitú? — ilú întrebá érá-și Sănú-Petru

Ah! astă-ȃi morú eú,
Mâni unú frate-alú meú!

respunse elú, plecându-și rostulú în josú și sborșindu-și penele, ca dórá s'ar putè maí bine scuti în protiva frigulú ce-lú tăiá la inimă.

De-atuncí apoi, de când maí că erà să pérá de frigú, Sturđulú nici odatá nu se maí falesee și

cântă în luna lui Martu, că elu aru face véra și vrea să se însóre, ci strigă cu îngrijire :

Cióreci și opinci,
Că de mâne ningi,
Cióreci buni de pânză
Și opinci de frunză
De mersu la drăguță !

Sturđii, după cum fie-căruia trebuie să-î fie cunoscutu, se împreună totdeuna primăvéra. De-aceea când l-a întreatu Sănū-Petru : ce face, i-a răspunsu :

Astă-đi mēnsorū eū
Māni unū frate-alū meū !

Și fiindu că Sturđulu și acuma are gându de însuratū, însă temēdu-se ca să nu-lū mai apuce unū omētū fără de veste ca atuncea, în locu să se fălěscă și să nu vree a sci de nime, strigă cu îngrijire că-î trebuie cióreci călduroși și opinci bune ca să pótă merge la alésa inimei sale, la draguța sa, cu care voesce să se însóre.

Pēnē aice legenda Sturđului aflătóre la Romāniū din Bucovina.

Să trecemū acuma la celelalte datine și credințe cari le mai aū Romāniū despre Sturđū.

IV.

Credū că fie-cărui romānu iī va fi cunoscută ființa daco-mitologică „B a b a-D o c h i a“ care își s c u-
t u r ă c o j ó c e l e pe la începutulu lunē lui Martu.

Cele dintâiu ȃile ale acestei luni, adica dela ntiu pn la doispredece, le numesc Romnii din Bucovina în regul „ȃilele Babei Dochier“. Dela 12—24 Martu sunt ȃilele cele lturae seu nprumutate. Cele dintiu ȃile lturae seu nprumutate, adica dela 12—18 le numesce poporul „ȃilele Sturȃului“, pentru că ntr’acestea ȃile vine Sturȃul din ȃerile cele calde la noi. r cele ese ȃile de pe urmă, adica dela 19—24 Martu le numesce „ȃilele Corbului“, pentru că, după credinȃa Romnilor, într’acestea ȃile crp ouele Corbului de frig sub dnsul, cnd le clocesce. ¹⁾

V.

Am vdut mai sus că Mierla n’a voit nici decum s’asculte declarările de amor ale Sturȃului, că ea l-a respins din resputeri, pn ce în urma urmelor s’a dus ca să se cernsc i să se clugrsc, i ca atare să petrc departe de ale lumii ademeniri.

i ore ce să fi fost cauza acestei respingeri ?

Vom vede ndat.

Mai multe doine poporane se află respndite pîntre poporul romn, cari ni spun, că Sturȃul e vr primare cu Mierla.

O doin poporan din Bucovina ni spune, între altele, i acestea :

¹⁾ După spusa Romnilor din Sireti.

O săracii ochii mei,
Multă lume vedu eu ei,
Nu mai vedu ómenii de-ai mei,
Numai negri străineii;
Și mai străinuu decâtu mine
Nu mai este omii în lume,
Numai Mierla din pădure
Este străină ca mine,
Și'neii Mierla totu mai are
Pe Sturđoruluu veruu primare.¹⁾

Altă doină totu din Bucovina și anume din satul Crasna, care ne arată cum că Sturđoruluu e veruu primare cu Mierla și că soția sa se numesce Sturđóiceă, sună precum urméză :

De-așii cântă mândru ca Cucu
Nu m'așii mai stricà cu lucru.
De-așii cântă ca Mierluța,
Cu lucru nu m'așii stricà.
D'așa cântu ca Cîocârlanu
Și lucrezui hoșma cu anu
Și nu capetuu nicii unuu banuu
Cii petrecuu totu cu alénuu.
Mai străină decâtu mine,
Nu mai e pe lume nime,
Numai Mierla din pădure.
Da și Mierla încă are,
Că-ii e Sturđu veruu primare
Și Sturđóicea verișórá,
Numai eii sunt străiniórá,
De străină ce-suu străină
Nice apa nu mă mână,

¹⁾ Din colecțiunea mea inedită.

De săracă, ce-sū săracă,
Nice apa nu mē'nécă !¹⁾

Pe când ornitologiștii, despre cari se presupune că aū o învățatură estinsă, spunū că Mierla se ține de familia Sturđuluī, pe atunci poporul românū, țeranulū necultū, fără să fi âmblatū cu anii pe la scoli, fără să fi învățatū istoria naturală din scórță în scórță, întrebuintéză unū cuvēntū cu multū mai poeticū și totodată destulū de semnificativū pentru definițiunea genulū Mierlei; elū đise, precum ne-am pututū încredința din doīnele citate, că Sturđulū e vērulū ei primare, prin urmare aceste două paseri sunt fōrte de aprōpe înrudite. Decī, după legenda primă arătată mai susū, Mierla avea tōtă dreptatea să respingă declărățiunile de amorū ale Sturđuluī, căci, după credința poporuluī românū, e celū mai mare păcatū de-a se iubi și a se căsătorī doī inși, cari sunt de-aprōpe înrudiți. Era unde se'ntēmplă una ca acēsta, acolo nu-i nici odată D ó m n e a j u t ă.

Acēsta e cauza, din care n'a voitū Mierla să asculte cuvintele cele de dragoste ale Sturđuluī.

Și acuma să trecemū mai departe, să arătămū pe rēndū tōte paserile, cari sunt Romānilorū cunoscute sub nume de Sturđū.

Acelea sunt :

¹⁾ Dictată de Mărióra Bărluța.

Sturđulū, Sturđulū-mare¹⁾ sėu și Co-
coșariū²⁾, lat. *Turdus viscivorus* L. germ. die
Misteldrossel.

Sturđulū acesta se nutrește cu bobite de Viscū
(*Viscum album*) a cărui semēță încolțesce în intesti-
nele lui, și depunēdu-o pe arbori împreună cu escre-
mentele sale, face ca să se propage astfelū acēsta
plantă parasită.

Sturđulū-cântărețū³⁾ sėu Sturđi-
șorū⁴⁾, numitū în Banatū Brebenēcū⁵⁾, lat.
Turdus musicus L. germ. die Singdrossel.

Corpulū acestui soiū de Sturđū e acoperitū cu
pene negre, őră rostulū și marginile ochilorū galbine.
Elū este o pasere stătătoare, de-aceea se ține și prin
colivii.

Sturđulū-de-munte⁶⁾, lat. *Turdus pilaris*
L. germ. die Wachholderdrossel.

Sturđulū acesta e o pasere călătoare, care trăește
vėra prin munți, din care causă se numește și Sturđū-
de-munte și se nutrește cu bóbe de iuniperū.

Femeișcele acestorū Sturđi se numescū Sturđe
sing. Sturđă; Sturđóie sing. Sturđóią și
Sturđóice sing. Sturđóieă. őră deminutivulū
dela Sturđū e Sturđelū⁷⁾, Sturđișorū, și

1) B. Nanianū. op. cit. p. 93.

2) A. I. Odobescu. *Ψευδο-χουγγετινος* p. 21 și 26.

3) B. Nanianū. op. cit. p. 93. — Stamati. Vocab.

4) Com. de Dlū P. Ursulū.

5) Com. de Dniř A. Oprea și I. Olariū.

6) B. Nanianū. op. cit. p. 93.

7) Com. de Dlū P. Ispirescu. — Celelalte numiri se află în

după cum am văzut și din doina primă sus arătată și Sturđorū.

Totū dela numele acestei paseri credū că vine și connumele de familie „Sturđa“, care e fôrte respânditū atâtū pintre Româniū din România, câtū și pintre cei din Transilvania, apoi și numele satului „Sfurđană“ din județulū Dîmbovița în România.

În fine voiū să amintescū și aceea, că Sturđulū e consideratū de cătră Români ca o pasere, care prevestesce schimbarea timpului. Așa când âmbă elū tare ciripindū în colo și'n cōce, e unū semnū că în curēndū are să fie frigū; când începe a flueră, atunci se'ncepe vreme rea, ără când cântă în glasū, atunci va fi timpū bunū.

M i e r l a.

I.

E în revărsatulul florilor.

Pădurea împenată cu totu felulul de arbori de diferite forme și mărimi, în a căroru față verdie și rourată se oglindescu rađele rozii ale aurorei, devine din ce în ce mai plăcută și mai atrăgetóre.

Din tóte părțile începú acuma óspeții seí cei mai aleși, paserile cãntátóre, a se deșteptà din somnulul lorú celú dulce de preste nópte și a se ridicà din cuiburile lorú cele cu măestrie lucrate și aședate printre ramurile arborilorú și ale tufișurilorú. Din tóte părțile se vedú acești favoriți ai libertății scãldându-și rosturile și aripiórole în róuă, și apoi zventându-se pe ramurile cele mai înalte din apropierea cuiburilorú lorú, întórse cu fața spre resãritú, ca să întoneze imnulú deminetii spre lauda și premãrirea ceresculú pãrinte, care le-a datú darulú dulce și plăcutú alú cãntãrii.

Dar' étã! . . . concertulú s'a începutú!

Mii și mii de voci, cari de cari mai plăcute și mai încãntátóre resunã. . . Mii de cãntãreți și cãntãrețe

după cum am văditu și din doina primă susu arătată și Sturđorū.

Totū dela numele acestei paseri credū că vine și connumele de familie „Sturđa“, care e fórte respânditū atātū pintre Româniū din România, câtū și pintre cei din Transilvania, apoī și numele satului „Sfurđan“ din județulu Dîmbovița în România.

În fine voū să amintescū și aceea, că Sturđulū e consideratū de cătră Români ca o pasere, care prevestesce schimbarea timpulu. Așa când âmbă elū tare ciripindū în colo și'n cōce, e unū semnū că în curêndū are să fie frigū ; când începe a flueră, atunci se'ncepe vreme rea, érá când cântă în glasū, atunci va fi timpū bunū.

M i e r l a .

I.

E în revărsatulū dorilorū.

Pădurea împenată cu totū felūlū de arbori de diferite forme și mărimī, în a cărorū față verdie și rourată se oglindescū rađele rozii ale aurorei, devine din ce în ce mai plăcută și mai atrăgătoare.

Din tóte părțile începū acuma óspeții sei cei mai aleși, paserile cântătoare, a se deșteptā din somnulū lorū celū dulce de preste nópte și a se ridicā din cuiburile lorū cele cu măestrie lucrate și aședate printre ramurile arborilorū și ale tufșurilorū. Din tóte părțile se vedū acești favoriți ai libertății scāldându-și rosturile și aripiórole în róuā, și apoi zventāndu-se pe ramurile cele mai înalte din apropierea cuiburilorū lorū, întórse cu față spre resăritū, ca să întoneze imnulū demineții spre lauda și premărirea ceresculū părinte, care le-a datū darulū dulce și plăcutū alū cântării.

Dar' étā ! . . . concertulū s'a începutū !

Mii și mii de voci, cari de cari mai plăcute și mai încântătoare resună . . . Mii de cântăreți și cântărețe

ilă va putè deşteptà pre soţulă seă şi a-lă aduce din ceealaltă lume într'acésta.

Maă departe se đice, că totă din acésta pricină îşă face ea cuăbulă seă maă alesă prin tufişe şi prin tinterime, că fiindă maă aprópe de pămêntă soţulă seă maă de grabă şi maă lesne să-ă audă strigătulă seă celă jalnică şi să se deştepte. ¹⁾

Acésta e legenda Măerleă...

Maă departe urméză célelalte datine şi credinţe ale Româniloră despre dênsa.

III.

Măerla, după cum spune şi crede poporulă, se iubesce în ascunsă cu Cuculă. Acesta, după cum prea lesne ne putemă incredinţă din o mulţime de doăne poporane aflătóre în tóte părţile unde locuescă Români, când se bolnăvesce Măerla, îndată alérgă la dênsa ca s'ó mângăe şi sa-ă aline durerea.

Măerla e considerată de cătră doănele poporane ca sorióra Cuculă.

Hoţă cêă tineră, amorezaţi fiindă de vr'ó nevéstă têneră seă de vr'ó fétă mare, când îi ajunge dorulă de drăguţele loră, se asemenéză pre sine în cântecele, ce le cântă, cu Cuculă, érá pre drăguţele loră cu Măerla. ²⁾

Totă astfelă facă şi mulţi alţi jună, cară sunt departe de ţera loră, de némură, de amici şi de toţi ce

¹⁾ Acésta legendă mă-a dictat'ó o Româncă din Siretiú.

²⁾ Com. de Dlă P. Ursulă.

î-au cunoscutu și î-au iubitù. Dar' nu numai aceștia, ei mai fie-care românù, când jalea îi sfășie inima și dorulù îlù muncesce, ÷ice că nime nu e străinù ca dënsulù, numai Mierla din pădure, dar' nici acesta nu este străină, căci ea are unù frățiorù, care îi alină orì ce durere, orì ce supërare, și acelù frățiorù e Cuculù.

Étă ce ni spune în privința acésta o doină din Transilvania :

De-aici pënë la Brașău
Nime nu-î străinù ca eù,
Numai Mierla din pădure.
Dar' nici ea
Nu-î singurea.
Când e Mierla reù bolnavă
Vine Cuculù și-o întrebă :
„Reù ți-i ție mēi soruță,
Reù ți-i ție păsërută ?
— „Nu-mi e reù fără să morù
De durere și de dorù,
Dară cine m'a jeli
Când străină voiù murì ?
„Te-oiù jeli eù, soră dragă,
Voiù sburà din créngă'n créngă,
Și-oiù sburà din vie în vie
Te-oiù jeli cu bucurie,
Și-oiù sburà din fagù în fagù
Te-oiù jeli, soră, cu dragù ! ¹⁾

Altă doină, totù din Transilvania, în care se plânge unù românù, că nu-î nime așa de străinù ca

¹⁾ Nicolaù Cisca : „Doine din Ardelù din jurulù Abrudululù“. publ. în „Ş e đ e t ó r e a“ an. I. Budapesta.1875. p. 69—70.

dênsul, fără numai Mierla, ba încă și acesta are un frate, pe când el n'are pre nime, sună :

Frunză verde de pelin,
Străinu-să, dómne, străin;
Străinu-să ca-un pui de Cucu,
N'am milă unde mă duc.
Frunză verde de cetin,
Da nici Cucul nu-î străin,
Cucu-î frate cu Mierla.
Când este Mierla betégă
Vine Cucul și-o întrebă :
„Ce-ți e ție, soră dragă ?
— „Ei, cucule, de-oî murî
Invetă-mi pui-a ciripî
Și-a sburâ din eréngă'n eréngă
Și-a mâncă frunză și érbă,
Și-a mâncă frunză de-alun
Să cânte cui mi-a fost bun,
Și-a mâncă frunză de fag
Și-a cântă cui mi-a fost drag. ¹⁾

În fine a treia doină, prin care să arată în ce fel de referință intimă se află Mierla cu Cucul, e acesta :

Plânge Mierla 'n cuibă betégă,
Vine Cucul și-o întrebă :
„Ce-ți e ție, soră dragă,
De ești tu așa betégă ?
— „Lasă-mă la amarul
Nu-mi amărî sufletul,
Că mi-î cuibul lângă drum

¹⁾ Com. de Dl. Gr. Crăciunașu.

Sub o tufă de alună
Și câți pe drumu își trecea
Toți în cuibul meu svârliță
Puii mi-î sburătocea !
— „Nu te, soră, năcăji,
Că de-î zăcea și-î murî
Penele mi le-oîu negri
Și pe tine te-oîu jelî !¹⁾

IV.

Totă atențiunea bărbaților crudiți²⁾, cari au compus nisece studii foarte interesante asupra baladei poporane române „Cucul și Turturica³⁾, a fost îndreptată pene acuma numai asupra acestor două paseri. Nu știu, n'au avut Domnialorî cunoștință de doinele, cari s'au citat mai sus, și cari s'orî mai cită în decursul acestui articolu, s'eu scopul D-Sale au fost numai studiarea baladei române în comparație cu a altor națiuni ?

Când cetim balada din ceștiune, vedem ca Cucul ni se înfățișează ca un curtenitorî îndrăsnit, care e gata a întrebuiță toate mijlocele numai ca să fie iubit de Turturică. Inșă Turturica îl respinge neîntreprerupt.

Cu totul altfelî stă referința între Cuc și Mierlă. Doinele ce trătéză despre aceste două paseri, ni-lî înfățișează pe Cuc acuzî ca frățiorî, acuzî

¹⁾ Com. de Dlî Gr. Crăciunașu.

²⁾ B. P. Hășdêu, Cuvinte din bêtunî, s'eu Cărtile poporane ale Românilorî. t. II. Bucuresci. 1879. p. 501. — M. Gaster. Con-vorb. lit. an. VIII. Iași 1879. p. 229 și 322.

³⁾ V. Alecsandri. Poesii pop. ale Rom. p. 7.

ca verișórũ alũ Mierlei,  r  pre Mierl  ca veriș r  seũ sori r  a Cuculuĩ, însă mai adese ori ca sori r .

Balada „Cuculũ  i Turturica“ ne dă o descriere f rte fidelă a Cuculuĩ,  nf  o andu-ni-lũ astfeliũ precum întru adev rũ  i este, adică :  ndr snetũ, superbũ,  nfocatũ, plinũ de iubire. Pe c nd do nele, ce tr t z  despre „Cucũ  i Mierla“, ni-lũ  nf  o az  mai multũ comp timatoriũ de s rtea sori rei sale, gata de-a i negri penele  i a o jelĩ, în casũ c nd ac sta ar fi să m r .  r  pre Mierl  asemenea ne-o  nf  o iaz  comp timit re pentru „pu soriĩ Cuculuĩ“, cari aũ remasũ orfanĩ de părintele lorũ, d ndu- i t t  silin a de aĩ sc p  de m rte, de a-ĩ cresce, aduc ndu-le nutrem ntulũ necesarũ cine scie de unde, p n  ce-ĩ vede mărișori  i scoși de-asupra nevoei.

O do n  poporan  din Bucovina, care ni-arat  compătimirea ce o nutresce Mierla pentru pu soriĩ scumpului seũ fr  iorũ sună precum urm z  :

S'a dusũ Cuculũ celũ b tr nũ
 i-a l satũ pui de chinũ,
 i-a l satũ pu uți'n pele,
Da Mierluțiĩ i-a fostũ jele,
 i-a sburatũ din vale'n vale
 i-a str nsũ puilorũ m ncare,
A str nsũ p ne din ogore
 i apă de prin isvóre
N'a l satũ pui să p r 
 i-a datũ Dumne eũ așa
 i-aũ crescutũ la pu uți pene ¹⁾ . . .

¹⁾ Din colecțiunea mea inedită.

Deci merită a fi băgată în samă și referința dintre aceste două paseri: Cucul și Mierla, căci ea ni înfățișază un obiectu foarte frumos și totodată interesant de studiat.

V.

Mierla e considerată de către popor și ca un augur, care, ca și Cucul, prețice prin cântecul său sorțea oamenilor, și de-aceea se numesc aceste două paseri de către români „frați”.¹⁾

Cum că Mierla prevestește prin cântecul său sorțea oamenilor ne putem încredința din următoarea horă poporană :

Pasere galbănă'n cioc.
Reu mi-ai cântat de noroc,
De ți-ar pică ciocul te
Precum mi-ai cântat de reu.
Tra, la, la, la, la, la, la.
Nu vedeai inima mea
Cât de ferbinte iubiă,
Dar' acuma-i sloi de ghiață
Rece și fără de viață.
Tra, la, la, la, la, la, la.
Glasul tei cu amărire
Mi-a cântat de despărțire
Să mă duc în cale grea
Depart de puica mea.
Tra, la, la, la, la, la, la.
Căci nu sunt un vânător
Să pândesc când ai să sbori

¹⁾ Cred. Rom. din Căndreni com. de Dlu P. Ursul.

Și să-ți dau eu ție plată
Cu unŭ fulgerŭ de săgétă.
Tra, la, la, la, la, la, la. ¹⁾

Apoi și din următórea doină, culésă din Transilvania :

Pasere galbănă'n ciocŭ
Reŭ mî-ai cîntatŭ de norocŭ
Că tóte ȕilele mele
Ai cîntatŭ să fie rele,
Și totŭ traifulŭ meŭ
Ai cîntatŭ să fie reŭ,
Și tótă vieța mea
Ai cîntatŭ să fie rea.
De-ași sci unde locuesci
Să vėdŭ ce pasere ești.
Sciŭ că tu nu ești Cucu
Că nu-ț e-așa cîntecu,
Sciŭ că nu ești porumbiță
Nici gangurŭ, nici prepeliță,
Ci numai cătŭ o mierliță.
Odată de te-ași vedea
Cu arculŭ te-ași săgetà,
Prin aripî te-ași înpușcà
Nici să mori, nici să trăesci,
Numai să te chinuesci.
La fiere, în vizuni
Remâie-ți cuibulŭ pustiŭ,
Prin aripe săgetată
Că mî-ai fostŭ făr' de dreptate. ²⁾

¹⁾ V. Alecsandri. Poesii pop. ale Rom. p. 373.

²⁾ Com. de Dlŭ Gr. Crăciunașŭ. — Doina acésta, cu pucine modificări se află și la Români din Bucovina.

Dintre toate paserile, câte li sunt Românilor cunoscutе, nici una n'are unŭ cîocŭ așа de galbănu ca Mierla, ca să fie bătătoriu la ochi. Rostulŭ Cuculuŭ încă e galbănu, însă nu așа de tare ca a Mierlei. Prin urmare, eŭ credŭ, că doinele citate aice nu se referescŭ la nici una dintre celelalte paseri, ci numai la Mierlă.

Maŭ departe spunŭ româniŭ, că atunci, când Mierlele începŭ a cântă forțe desmierdatŭ, ca și când atunci s'ar învăță și se strîngŭ maŭ multe la unŭ locŭ, atunci de bună samă se pornesc plôie cu omătŭ, séu celŭ puținŭ plôie parțială, după cum e adică și anutimpulŭ când se adună ele. ¹⁾

VI.

In modŭ desmierdătoriu se numesc Mierla de cătră Români: Mierluță, Mierlușórá, Mierlișórá, Mierlușcă și Mierliță.

Toate deminutivele acestea se află respândite și prin doinele poporane.

Noŭ vom reproduce aice numai vr'ó dóue esemple.

O doină, în care dămŭ preste numirea Mierluță, sună :

Maŭ străină decâtŭ mine
Nu maŭ este nime'n lume,
Numeŭ Mierluțа 'n pădure,
Și'ncă Mierla totŭ maŭ are

¹⁾ Cred. Rom. din Căndreni. com. de Dlŭ P. Ursulŭ.

Cucușoru-î vērū primare
Rîndunica-î sorióră
Nu-î ca mine străinióră! ¹⁾

Altă doină, în care dămū preste numirea Mier-
lușcă, sună astfeliū :

Cântă puilū cuculū
Pe córnelē plugulū.
Cânt'o Mierlă pe telégă
Și de mine se totū léggă ;
Cuculū țice, Mierla țice :
„Nu-ți be banī mēi voīnice,
Că-ți e carulū fărīmatū
Și plugulū neferecatū
Și pāmēntulū nelucratū !“
Cucule, jivīnă rea !
Nu purtā de grija mea ;
Mierlușcă, pasere sură,
Nu-mī totū bănulū din gură,
Că-oīū venī cam tulburatū
Și-oīū cădea într'unū pēcatū
Și voīū sparge cuibușorulū
Și voīū rupe pliscușorulū. ²⁾

Bărbătelulū Mierlei se numesce de cătră poporū
Mierloīū. Despre acēsta ne putemū încredința, afarā
de vorba de tóte țilele, încă și din următórea doină
din Bucovina :

Legea ta mēi puīū de Cucū !
Véra viī, véra te ducī,
Mē mirū érna ce mânăncī ?

¹⁾ Dimitrie Danū ; „Doine și hore din Bucovina“, publ. în
„Ședetőrea“ an. III. Budapesta. 1877. p. 13.

²⁾ V. Alecsandri. Poesii pop. ale Rom. p. 298.

„Mânâncă putregaï de fagï
Și n'am pre nime cu dragă,
Am pre Mierla din pădure,
Mierla cea cu pene sure,
Dar' Mierloïulă cânele
Iși iubesce Mierlele! 1)

VII.

Afară de acésta pasere, despre care am vorbită pêne acuma, măi există încă și alta, pre care atâtă Românii din Bucovina 2), câtă și cei din Transilvania 3) și Moldova 4) asemenea o numescă Mierlă. Inșă spre a le deosebî una de alta, o numescă pre cea dintăi Mierlă-négră, érá pre cea din urmă Mierlă-sură séu Mierlă-gulerată, lat. *Turdus torquatus* L.; *Merula torquata*. germ. *Ringdrossel* oder *Ringamsel*.

Deosebirea între aceste două Mierle constă întră aceea, că Mierla-sură e la pene surie-cenușie, pe când Mierla-négră e la pene négră ca Corbulă și cu cioculă auriu. La corpă inșă sunt asemenea de mari. Mierla-négră e fórte selbatică, ea nici când nu stă multă într'ună locă ca s'o poți bine vedea. Bărbătelulă séu Mierloïulă acesteia cântă de cătră séră pêne ce înoptézá și elă se sue și cântă în vârfulă celoră măi înalți arbori. Pe când Mierla cea sură séu gulerată e cu multă măi blândă și cântă oră și unde. 5)

1) Din colecțiunea mea inedită.

2) Com. de Dlă. P. Ursulă.

3) Com. de Dlă Gr. Crăciunașă și Gr. a lui I. Sima.

4) Stamati. Vocab. p. 593.

5) Com. de Dlă P. Ursulă și Gr. Crăciunașă.

Cum că paserea *Turdus merula* se numește de cătră poporū nu numai simplu Mierlă, ci și Mierlă-négră, spre deosebire de Mierla-sură, se póte vedea încă și din următórea doină :

Puișorū de Mierla-négră
Cântă'n codru să s'alégă
Câți voinicī pe-aici să ședă
De ședutū ședū destuī, ¹⁾
Dar' eū unulū sciū că nu,
Sci-mē flórea cea de susū,
Când suspinū, suspinū pe-ascunsū,
Când grăescū nu potū de plānsū. ²⁾

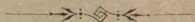
Afară de Mierlele înșirate pêne aici se mai află încă una, a cărei pene sunt albe și provine mai cu samă în Transilvania. Acésta specie de Mierlă se numește de cătră Romāni „Mierlă-albă“.

În fine voīū să amintescū încă și aceea, că într'o comună din vecinătatea Șomeutei-mari în Ungaria, după cum mī-a scrisū Dlū E. Popū, se află familiū romāne, cari se numescū Mierlașū după numele Mierlei, érá în Romānia, totū după numele acestei paseri, se află mai multe sate, locuințe isolate și pārie, precum : Mierlariū, satū ; Mierlescī, unū satū, o locuință isolatā și unū pāriū ; Mierlescīi-de-josū, satū ; Mierlescīi-de-susū, satū ; și Mierlicescī, locuință isolatā. ³⁾

¹⁾ Licență poetică, în locū de „destuī“.

²⁾ Din colecțiunea mea.

³⁾ D. Frunțescu. op. cit. p. 290 -291.

Pescărelul.

I.

Doi bărbați în flórea vieții, cari de pe arme și celelalte halaturî ce le mai aveau le sine se cunoseeau că trebuie să fie vênători, se'ntâlniră într'o ȃi la respân-tiile unui drum și după ce-și dădură bună ȃiua și se'ntrebară de sănătate, ȃise unul dintre dênșii :

— Sciî ce-va nou, fârtate !

-- Voî sci, dacă-mî vei spune ! — respunse ce-lalaltă zimbînd.

— Astă-ȃi mî-a mersu fôrte reu !... de aȃi de-minetă m'am dusu la vênatú și, uită-te la mine cum mă întorcú a casă, ... nemică nu putui se'npuşcú...

— Cum se póte ?... Dumnia-ta unú vênătoriú atátú de iscusitú și să nu vènezi nemică ?... Asta nu e nici de cum cu putînță !... ȃi mai bine că nu vii de la vênatú, ci cu totulú din altú locú óre unde !...

— Ba ! ȃeu dela vênatú !... ascultă-mé numai și îndată te vei încredințá că ceea ce-ȃi spunú e adevêratú !... Tu sciî fôrte bine, că eú sunt unú vênătoriú pătimașú ; cum audú că o atare dihanie séu altá fiarâ selbatică s'a apropiatú de sátulú nostru și a fâcutú dauná

vre unui om, îndată apucă puşca în mână, mă pornesc la drum şi nu mă las pînă ce nu-î dau de urmă, érá după ce-î dau de urmă nu mă las pînă ce n'o află şi-î curmă viaţa. Totu aşa fac şi cu orî care altă selbătécime, când sciú că-mi va fi de óre-şi care folosú. . .

Mai alaltă erî auđii din unii si alđii că prin apropierea riulu ce trece pe lângă satulú nostru s'ar fi lăsatú nisce reţe selbatice. Cum auđii de acésta déuna voi să mă pornescú ca să ínpuşcú macar vr'o câte-va căci, dreptú să-ţi spunú, eram cam doritú de carne de raţă selbatică, mai alesú că prin părţile nóstre numai rarú când se arată aceste selbătécimi, dar' pînă astă-đi nu mi-a fostú cu putinţa. Ađi deminétă ínsă luaí straísta de vênătorie de-a umérulú şi puşca subsuórá şi mă pornii spre loculú, unde mi s'a spusú că se'nvêtescú mai tare reţele, cu gândulú ca celú multú pe la prândú să mă întorcú ínapoi şi să aducú macar vr'o câte-va reţe cu mine ca să-mi facú şi eú o đi bună cu dênsele. . . Dar' se vede că m'am pornitú ínr'unú césú reú, séu pe drumú mi-a eşitú cine-va cu golú ínainte, căci când ajunsei la starea loculú şi dáduí cu ochii de unú stolú de reţe, carile din când în când sburaú dínr'unú locú şi se puneau ínr'altulú, când mă apropiái pe nesimţite de dênsele cu puşca la ochi şi voií numai să slobodú cocoşulú, étă că íesă ca din pámêntú unú **P e s c á r e l ú** ínaintea mea şi íncepe áşa de tare a ţipá, că tóte reţele se spáriará de glasulú lui celú ţiffitorii, apoi se rădicará de-odatá în susú, şi mai nainte de a apucá să slobodú puşca, sburará cine seí unde.

Eū nu bagū P ȕsc ărelulū în samă, mē ieū ȕră pe urma rețelorū, dar' cānd ajunsei aprȕpe de dȕnsele și voiū numai să întindū pușca și să li dau colbū, ȕtă cā P ȕsc ărelulū și de astă dată imi iesă înainte, ȕră începe a țipă, și rețele ȕră o tulescū la fugă.

Așā o pătii ne'nterrupted pȕnē cam cātră amȕdă-ȕi, cānd rețele, vȕdȕndū acuma și ele cā sunt urmărite de mine, sburară și se cam mai duse.

Ȃncă așā ce-va, dreptū să-ȕi spunū, cā nu mi s'a întȕmplatū nicī odată de cānd am prinsū pușca în mână.

Ei lasă, mări P ȕsc ărelule, cā ți-oiū veni eū ție acuși de hacū! țisei după ce perdui cu totul urma rețelorū. Apoi mē luaī îndăreptū pe riū în susū, ca dȕră voiū da de dȕnsulū și mē voiū resbună asupra lui, pentru cā mi-a alungatū vȕnatulū de naintea nasulū... Nu mersei multū și numai ce-lū vȕdū stāndū pe colțulū unū bolohanū și uȕtāndu-se în apă. Cum ilū vȕdū punū pușca la ochi, țintescū și-i dau focū.

Na! satură-te, dihanie țifitȕre, de-amī mai alungă și de altă dată vȕnatulū din gura puscei! țisei, euge-tāndū cā l-am lovitū și l-am facutū totū fārimī... Dar'!... cum sā nu-lū lovescū!... Pȕsc ărelulū meū ca o sȕgȕtă de iute se cufundă sub undele apeī, și eșindū ca la vr'ȕ cȕte-va sute de pași mai la vale, se puse ȕră-șī, ca și cānd nu s'ar fi întȕmplatū nemică, pe muchīa unū bolohanū și începū din nou a da din cȕdă, a se rotī în tȕte pȕrțile și a cȕtă în apă.

Eū, mȕniosū pară de focū cā nu-lū putui nimeri, mē apropii ȕră-șī de dȕnsulū, voindū numai decātu

să-lu înpuşcă, dar' n'apucaî bine a da focu, şi elu ți-pându, érá-şi se ascunse sub valurile apei.

Şi totu așa dela améđu şi pêne mai nainte mă muncii că dórá ilu potu înpuşcă. Inså elu pare că anume mă lăsà să mă apropii de dênsulu, érá când ilu țințiamu şi cugetamú că acu-acu ilu mântuescú de ڧile, elu se făcea nevêđutu, ca şi când ar fi fostu o nălucă.

Ba! nu destulu atâta, în urma urmelorú voidú, pe semne, să-şi bată jocu de mine, se pune érá-şi pe nisce vréscuri şi începe a se învêrti în colo şi'n cóce, eú érá-şi mă apropii de dênsulu, întindú puşca şi-î dau focu.

Aha! acuma eşti alú meu! strigaî plinú de bucurie, vêđendú că pe loculú unde a fostu elu se află o păsêruică négră mişcându-se în colo şi'n cóce. Mă repeđii decî de grabă ca s'o prindú, dar' când ajunsei la starea loculú ce să vêđu? . . . erà unú puîu de cîóră mortú acăţatu de-unú gâtejú, pre carele valurile apei ilu bătea în colo şi'n cóce. . .

— Dar' Pêscărelulú?

— Pêscărelulú! . . . ilu zării la vr'o câte-va minute în urmă érá-şi sburândú pe de-asupra apei, dar' de astă dată ilu lăsaî în plata lui Dumneđu şi mă pornii spre casă, precum mă veđi, cu nemică. . .

— Nu-ți spuneamú eú mai dăună-đi! — ڧise acuma alú doilea vênătorú — că paserea acésta e celú mai mare duşmanú alú vênătorilorú, că nime nu e'n stare s'o înpusce cu una cu dóue. Ba! nu numai atâta, ea chîar şi pre alte paseri, ce ai voi să le înpusci, ți

le sparie și ți le alungă de'naintea nasului, așa e că
acuma te-ai încredințat și singur!...

— Ai avut dreptate!... așa este!... dintr'unu
stol de rețe m'am ales c'unu puu de cioră mortu...
Scii că acesta întemplantare nu voiu uită-o câtă voiu fi
și voiu trai!...

II.

Cu aceste cuvinte cei doi vânători se despărțiră
și se porniră fie-care în trebă-și.

Eū, care mă afla din întemplantare nu departe de
dênșii și asculta totă convorbirea lor, plin de curio-
sitate să scii ce felu de P e s c ă r e l ū anume e acela,
despre care vorbiră ei, căci poporul român numesce
„P e s c ă r e i“ pre mai multe paseri, mă lua de grabă
în urma vânătorului nostru și după ce-lu ajunsei și
pornii vorba cu dênșul mă încredințai îndată, că P e s -
c ă r e l ū despre care a vorbit el mă nainte, eră
P e s c ă r e l ū - n e g r u , numit altmintrelea în Bu-
covina și P e s c a r i ū - n e g r u , P e s c ă r e l ū , P e s -
c ă r e l ū - d e - p ă r e i e , P e s c ă r e l ū - d e - p ă d u r e ,
P e s c ă r e l ū - d e - g h i a ț ă , P a s e r e - d e - g h i a ț ă și
R ă ț ă ș c u ț ă ; în Banat: P e s c a r i ū - n e g r u ¹⁾,
în Muntenia: P r u n t ă r a ș ū ²⁾, lat. *Cinclus aquaticus*
Briss germ. *Wasserschwätzer* oder *Wasserstaar*.

Acestu P e s c ă r e l ū , acestu dușman al vână-
torilor, după cum li place unora a-lu numi, are făp-

¹⁾ Com. de Dlū Ios. Olariū.

²⁾ Com. de Dlū Gr. Stefanescu.

tura unui *Graur*, însă nutrețului și modul lui de viață e cu totul deosebită de a acestuia. E de douăzeci centimetri în lungime și treizeci centimetri în lățime; aripele de nouă, erau coda de șase centimetri. Capul, ceafa și partea de jos a grumazului ruginii-întunecate; spatele negru ca murea, aripele și coda negrii; gusa, gâtlanul și grumazul albe ca laptele; partea de jos a peptului și pantecele cafenii închise; partea de sus a peptului ruginie; rostul scurt și negru erau picioarele cafenii închise.

Pescărelul negru se află în totă Europa, prin urmare și în țările locuite de Români. Se ține în regulă pe lângă pârâiele cele limpezi și murmurătoare și mai cu seamă pe lângă cele din păduri și munți, în care se află mulți păstrăvi. Pe pârâiele acestea, care îi plac foarte tare, se urcă el până la ale lor izvoare, și totu de dragostea lor se coboară uneori pe denșele până departe la țară.

Nutrețului de frunte al *Pescărelului negru* sunt diferite insecte de apă, oue de pește și pescișori mici. El se pune îndecomun pe o piatră, pe o ramurică sau pe vr'o țigătură din apropierea pârâului, care și l-a ales spre pescuire, de unde pândesce prada sa. Era când zăresce vre un pescișor, vr'o musculiță sau cărbușu miscându-se prin apă, îndată se aruncă ca o săgăță în nuntru și prindându-l îl mănâncă. De multe-ori înotă și amblă pe sub apă ca și ori care altă pasere pe uscat, căutându-și nutrețului favorit, fără de frică că i se va întâmpla ce-va.

III.

Numirile P ă s c ă r e l ă s ă u P ă s c a r ă u - n e g r u a acestei păserile, spre deosebire de P ă s c a r ă u - v e r d e s ă u P ă s c a r ă u - v ă n ă t ă u , vin ă de acolo, pentru c ă p ă s ă r ă u c a a c ă s t a , d ă p ă c u m m ă - a ă s p u s ă m ă i m u l ă i R o m ă n ă i d i n B u c o v i n a , e l a c o l ă r e a p e n e l o r ă u d e p e s p a t e n ă g r ă c a M ă r l a , ă i m ă i d e p a r t e p e n t r u c ă e a s t ă c a ă i P ă s c ă r e l ă u - v ă n ă t ă u p e - o p ă t r ă s ă u p e v r ' u n ă v r ă s c ă u d i n a p r o p i e r e a p a r e l o r ă u p ă n d i n d ă p r a d a s a , ă r ă c ă n d v e d e v r e u n ă p e s c i ă o r ă u s ă u v r e u n ă c ă r ă b u ă u ă i n o t ă n d ă p r i n ă p ă , c a o s ă g ă t ă s e r e p e d e a s u p r a l ă u ă i - l ă p ă s c u e s c e . N u m i r i l e P ă s c ă r e l ă u - d e - p ă r e e s ă u P ă s c ă r e l ă u - d e - p ă d u r e v i n ă d e - a c o l o , p e n t r u c ă p a s e r e a a c ă s t a , m ă i ă l ă s ă v ă r a , s e ă i n e m ă i m u l ă t ă n u m ă i p e l ă n g ă p ă r e e l e d i n p ă d u r ă i ă i m u n ă i , ă i n u m ă i s p r e ă r n ă s e t r a g e l a l o c u r ă m ă i d e s c h i s e . N u m i r i l e P ă s c ă r e l ă u - d e - g h ă t ă s ă u P ă s e r e - d e - g h ă t ă , d ă p ă c u m m ă - a ă s p u s ă m ă i m u l ă i R o m ă n ă i d i n F r ă t ă u ă i - v e c h ă i , v i n ă d e - a c o l o p e n t r u c ă a c e s t ă P ă s c ă r e l ă u n u s e d u c e p e s t e ă r n ă , c a a l t e p a s e r ă i , d e l a n o ă i , c i e l ă u ă i ă r n a p e t r e c e p e l ă n g ă p ă r e e ă i m ă i ă l ă s ă p e l ă n g ă c e l e a c e n u - s ă b i n e ă n g h ă e ă t a t e , p e l ă n g ă r e s u f l ă t o r i l e ă i c r e p ă t u r i l e d e g h ă t ă a l e a c e s t o r a , ă i t ă t ă ă r n a ă m b l ă a p o ă i p e s u b g h ă t ă p r i n d ă n d ă p e s c i ă o r ă i , i n s e c t e d e ă p ă ă i u n ă f e l ă u d e c o b e l c ă m i c ă c e s t a ă u l i p i ă i d e p e t r i c e l e .

În urmă numirea de R ă t ă ă s c u ă t ă s ă - i v i e d e a c o l o , p e n t r u c ă P ă s c ă r e l ă u a c e s t a ă n ă t ă p r i n

Impărățelulū.

I.

Adeseori întălnimū vĕra prin regiunile muntóse și reci, în apropierea păreelorū, și belțilorū, ĕră ĕrna pe șesuri și prin sate în apropierea locuințelorū omeneșei, o pășĕruică fórte mică, istĕță și îndrăsnĕță, a cărei pene sunt pe spate ruginū, ĕră pe pântece roșietice, și códa mică pe care o ține în regulă rădicată în susū.

Acĕsta pășĕruică, una dintre cele mai mici, cāte provinū în Europa, care se ține mai multū prin mărăcinī, pinte vrĕscuri și gāteje, pe la rădĕcinile arborilorū și tufișelorū, prin gardurile cele spinóse și prin seciuri, se numeșce de cātră Romānii din Bucovina: Impĕrātușū, Impĕrățelū, Șofracū, Șofracuțū, Gātejelū, Ciocelejelū, Bourelū și Ochīulū-boului; în Moldova: Ochīi-boului¹⁾; în Muntenia: Sfredelĕcū, Sfredelașū, Sfredĭacū, Sfredelușū²⁾, și Ochīulū-boului³⁾ în Transilvania: Sfedelușū, Sfredelușū,

¹⁾ Dr. Cihacū. Ist. nat. p. 84. — Dr. T. Stamati. Vocab. p. 742.

²⁾ A. de Cihac. Dictionnaire. t. II. p. 341.

³⁾ B. Nanianū. op. cit. p. 94.

Impăratul-paserilor, Ochîul-boului și Pițîmpărătușu¹⁾; în Ungaria: Ochîul-boului²⁾; érá în Banat: Panciarușu, Parantușu³⁾, Tanțarușu⁴⁾, Pântărușu, Pițîmpărătușu și Curtubeșu⁵⁾, lat. Troglodytes parvulus Koch. germ. der Zaunkönig.

Ce se atinge de numirea „Ochîul-boului“ a acestei păserile, care, precum se vede, este cea mai răspândită pintre Români, credă că vine de-acolo, pentru că acesta păseruică într'adevăr nu e mai mare de câtă ună ochiă de boă. Ba! când vom luă bine sama, chiar și făptura și colóra peneloră sale aduce fôrte multă cu ochiulă ună boă.

„Ochîul boului“ se numesce în Bucovina nu numai păseruică acesta, ci și planta: *Chrysanthemum leucanthemum*, germ. Wucherblume, érá în Transilvania plantele: *Chamaemelum foetidum* germ. Hundskamile, *Potentilla rep-*

1) S. Petri. Vocab. — S. P. Barciană Vocab. — Polisă Vocab. — V. R. Buticescu. Poesii. Deeșii. 1881. p. 127. și com. de Dlă Gr. a lui I. Sima. —

2) Com. de Dlă E. Popă.

3) Dlă Ios. Olariă, care mă-a comunicatū aceste două numiri, scrie despre dênsele: „Panciarușulă séu Parantușulă e cea mai mică pasere; âmbă mai multă prin garduri cu spină;... se crede că acesta e regele paseriloră, pentru că a înșălatū pre Vultură de l-a suită în ceră la Ddeu“.

4) Com. de Dlă I. Stoicescu.

5) Com. de Dniă Ilie Trăilă și A. Oprea prin Dlă Dr. At. M. Marienescu. Despre cuvântulă „cirtubeșu“ Dlă Marienescu mă-a scri-să următorele: „Eă cunoscu cuvântulă „Cirtubeșu“ ca nume de batjocură, cu care, ca copii mici, ne batjocuriamă unii pre alții. Cuvântulă e compusă din cirtă și beșă; în cestă din urmă constă batjocura.“

t a n s, germ. Fünffingerkraut și Chrysanthemum leucanthemum. ¹⁾

Despre acésta păsăruică există la poporul român o legendă foarte frumoasă, care are mai multe variante, ce sunt respândite atât pîntre Românii din Bucovina, cât și pîntre cei din Transilvania, Ungaria și Banat.

Noi, în șirele următoare, vom reproduce fiecare variantă, după cum ni s'a comunicat.

II.

Prima variantă a legendei din cestîune, culésă în Transilvania și comunicată de Dl. Gr. Crăciunașu, sună precum urmază :

Tóte paserile, câte se află în ȃiua de astă-ȃi pe fața pămîntului și câte se vor mai fi aflat, cari astă-ȃi nu mai trăeseu, s'aun adunat nu mult după facerea lunei la unu locu ca să alégă pre una dintre dênsele de I m p ă r a t ũ, carele să aibă apoi a le stăpâni, a le conduce și a le purtă de grijă.

Dar', ca și'ntre ómeni, așa și'ntre paserile adunate, se iscă dispută și cértă mare : cine să fie alesu ?

Care de care se'ngâmfiă mai tare, care de care se'ndesă mai nainte, unele lăudându-și vița și semănta, altele penele, altele âmbletul, altele cîntecul și ér' altele sborul, istețimea, priceperea și îndămânarea.

¹⁾ G. Barițiu. Vocabulari de numele plantelor transilvane, românescu etc. publ. în Calendariu pt. pop. rom. Brașov. 1859. p. 22. —

C'ună cuvântă fie-care se simția mai pre susă de câtă celelalte, fie-care ar fi voită să fie alésă de împărată.

În urma urmeloră însă, vędęndă că nu se mai potă întelege în vorbă, pentru că nici una nu cores-pundea cerinței și dorinței celorlalte, se'nvoiră cu tótele, că numai aceea să fie alésa și recunoscută de tóte ca „Împărată“, care în sborulă ei se va înălță mai susă decâtă tóte celelalte.

După învoirea acésta se dete apoi semnă și de-odată începură tóte a sbură și a se înălță spre ceriă. Și sburară, și sburară nu ce-va, . . . și se'nălțară care cum putea mai repede și mai susă, ne voindă nici una să remăe în urma celorlalte.

Întregă aerulă se'mpluse de-odată de paseri și de vuetulă aripeloră. . . În tóte părțile s'auđia ună clocotă și-ună foșăită din aripi, ca și când s'ar fi por-nită nisce vęntóse. . . Ună cirepită și ună țipetă ca acela, de-ți luă auđulă. . .

Fiiadă însă că nu fie-care avea una și aceea-și putere în aripi și îndămânare în sburare, nu fie-care putea să sufere asprimea aerului, peste puțină timpă începură cele mai multe a slăbi și a se lăsă în josă, trecędu-le totă dorulă de împărăție și mărire.

Vulturulă însă, că unulă ce este mai puternică în aripi, ca unulă ce-î place a se'nvęrti óre întregi prin nălțimea aerului, și care se póte avęntă mai susă de câtă ori și care altă pasere, vędęndă pre celelalte cum cadă una după alta amęțite, avęntându-se cu mândrie de-asupra tuturoră socoti în sumeția sa, că elă va remănea acuma împărată, și nu altulă. . .

Dar'  ta că, tocmai pe c nd se uita Vulturul  c'unu  re- i care dispre u asupra semnilor  se  din  nal imea, în care se află, Ochilulă-boului, ascunsu fiindu încă de pe p m ntu sub o aripă a Vulturul , eșindu pe furi u din ascunzi ul  se , sbur  mai susu dec tu Vulturul .  i pe c nd acuma  i Vulturul , obositu fiindu de atâta sboru  i  nal tare, se lăsă pe'ncetul  în josu, Ochilulă-boului începu a ciripi  i a c nt  plinu de bucurie de-asupra lui.

Celelalte paseri, v d ndu că Ochilulă-boului s'a  nal tat  mai susu chiar  i dec tu Vulturul   i nesciind  prin ce feliu de meste ugire  i apucătură s'a  nal tat  elu a a de susu,  mplur  aerul  de glasuri strig ndu care de care mai tare: „Să tr eesc  Ochilulă-boului!... Să tr eesc   nal tatul  nostru Imp ratu!“...

De-atunci apoi, de c nd a fostu ac sta sesie mare a paserilor , a ramasu Ochilulă-boului imp ratu preste t te celelalte paseri din lume  i de-aceea se numesce elu p n   i'n  iua de astă- i „Imp ratul  paserilor “.

Ins  fiindu că multe dintre paseri,  i mai alesu dintre acelea, cari încă voir  să fie alese de imp ratu,  i  inu p n   i'n  iua de astă- i s mbetele, adică ilu pismuesc   i numai dacă ar putea l-ar sorbi într'o lingur  de apă, de-aceea Imp ratul -paserilor  petrece mai multu prin gardurile cele spinose, prin măracini, prin vr curi, prin tufi e  i pe la r d cinile copacilor , pentru că numai în aceste locuri are odihnă de d nsele. C nd ar petrece prin alte locuri,

atunci p^ote c^ă s'ar afl^ă una s^eu alta, care i-ar repune vi^eta, și-apoi ce s'ar alege din t^ot^ă împ^{er}ăția lui?... nemică!...

III.

A d^oua variantă, tot^u din Transilvania care mⁱ-a tr^ămis'o Dl^u V. R. Buticescu, e cea urm^ătore:

S'au adunat^u odată t^ote paserile de pe fa^ța p^ăm^{en}tului la un^u loc^u ca s^ă-și al^eg^ă și ele un^u împ^{er}at^u, care s^ă le conducă și s^ă le facă dreptate, dac^ă s'ar înt^{em}pl^ă vre odată s^ă fie ne'ndrept^ățite și asuprite.

Dar' fiind^u c^ă mai fie care ar fi voit^u s^ă fie al^esă s'a iscat^u c^{er}tă între d^{en}sele, și nu se put^u nicⁱ una alege de împ^{er}at^u.

În urma urmelor^u în^să, v^{ed}end^u c^ă nu e bine s^ă se despart^{es}că și s^ă se înt^orcă ^{er}ă-și înd^{ar}ep^tu de unde-au venit^u, f^{ăr}ă s^ă-și fi ajun^su scopul^u, pentru care s'au adunat^u, hot^{ar}ir^ă ca aceea dintre d^{en}sele, care va sbur^ă mai sus^u, s^ă fie împ^{er}at^u.

Și cum hot^{ar}ir^ă, aș^ă și f^ăcură... D^{an}du-se semn^u, t^ote încep^u a sbur^ă în sus^u din t^ote p^{ar}țile; și care de care se av^{en}t^ă mai cu putere și se urc^ă mai sus^u...

În^să Vulturul^u s'a rădicat^u mai sus^u de c^ăt^u t^ote.

Dar' c^ând ^{er}ă s^ă fie prochiemat^u de împ^{er}at^u, atunci Ochil^u-boul^u, carele cu viclesug^u se ascunse sub o aripă de-a Vulturul^u, eșⁱ de grabă de sub aripă și odihnit^u, cum ^{er}ă, încep^u a sbur^ă și a se înal^ță cu mult^u mai sus^u dec^ăt^u Vulturul^u.

Tóte celelalte paseri, ba chiar și însu-și Vulturul, carele e cel mai ghibaciú în sború, fiindú fórté ostentite de-atâta sburătură și'nălțare, nu-lú putură ajunge, și așa Ochilul-boulu'i, fiindú că elú a sburatú mai susú de câtú tóte, a devenitú Imperatú.

Dar' supuși se îndată după acésta, băgară de samă înșălăciunea ce-o făcú Ochilul-boulu'i, și aceea se porniră la fugă după dênsulú voindú să-lú prindă și să-lú omóre.

Ochilul-boulu'i însă, vedëndú că nu-î șagă, a spălatú de grabă putina și s'a ascunsú într'o borticică de copaciú.

Borticica aceea, în care a intratú elú, erà așa de îngustă, încatú altă pasere nu putea întrà la dênsulú ca să-lú scótă la judecată.

Deci făcură sfatú și hotărîră să-lú străjuéscă la borticica aceea pêně ce-lú va lovi fomea și va fi silitú să iasă singurú afară.

Și cum se sfătuiră, așa și făcură.

Fie-care pasere trebuî să stee de strajă.

Dar' Ochilul-boulu'i, sciindú prea bine ce-lú așteptă, nu se dete cu una cu dóue scosú afară, ci mai bine răbdă fóme de câtú să fie prinsú și omoritú cu rușine.

Étă însă că'ntr'o ți a sositú rëndulú pe Buhă, ca ea să stee de strajă lângă borta, unde erà ascunsú Ochilul-boulu'i. Ea se puse deci lângă bortă, dar' fiindú din firea ei somnorósă, nu stete multú și adormi dusă.

Ochîulŭ-boului, cum simți că Buhă dörme dusă, bucuria lui n'a fostŭ próstă, eși de grabă din bortă și câtŭ ai scăpără dintr'unŭ amnariŭ se ascunse pintre nisee răděcinî dese.

Nu multŭ după acésta, bągându de samă celelalte paseri ce s'a întemplatŭ, se ämplură de mânie și se porniră la fugă unele după Ochîulŭ boului, érá altele după Buhă. Dar' înzădarŭ le-a fostŭ tótă alergătura, căci nici pre Ochîulŭ-boului nici pre Buhă nu o putură prinde.

De-atunci apoi și pêne în điuă de astă-đi Ochîulŭ-boului nu cutéză să iasă din garduri și din răděcinî, temându-se ca să nu dee cinstea pe rușine. Eră Buhă nu cutéză să ämble điuă, căci paserile, unde-o vedŭ, alergă după dēnsa totŭ batjocurindu-o voindŭ ca s'o prindă și s'o omóre, pentru că în locŭ să fie deșteptă și să păzască cum se cade pre Ochîulŭ-boului, ea a adormitŭ și elŭ a scapatŭ ca prin urechile acului dela mörtea ce-lŭ așteptă. . .

IV.

Totŭ acésta legendă se află și la Româniî din Bucovina.

Fiindŭ însă, că legenda bucovinénă se deosebesce încätŭ-va de cele din Transilvania, figurându în ea alte numiri ale Impărățelului și'n loculŭ Vulturului fiindŭ Pajura, voîŭ reproduce-o aice astfeliŭ cum mĭ-a istorisit'o Vasile Flocea, românŭ din Cămpulungŭ.

Dela început, povestesc o samă de Români, s'a adunat tôte paserile la unû locû și s'a sfătuit cã aceea, care va sburã mai susû decât tôte celelalte, sã remâe împëratû preste tôte paserile din lume. După ce s'a înțelesû cu acêsta propunere s'a datû semnû și tôte câte erau de față aû început a sburã spre ceriû și-a se înălțã care de care mai susû.

Cioclejelulû sêu Gătejelulû însã, ca cea mai micã, mai sprintinã, mai istetã și totodatã mai viclãnã pãseruicã, n'a voitû sã se ostinêscã cu sburatulû, și de-aceea n'a statû multû pe gânduri, ci se bågã și se ascunse de grabã sub o pana de pe spatele Pajurei, fãrã ca cine-va sã fi prinsû de veste. Ba! nici chiar Pajura nu sciã despre acêsta nemicã.

Și după ce aû început acuma a sburã, tôte paserile se'nălțãrã în susû, care cum a pututû și pênẽ unde a pututû.

Pajura, ca cea mai puternicã în aripî, s'a înălțatû mai susû de câtû tôte celelalte paseri, adicã pênẽ aprõpe de vântulû-celû-turbatû. Êrã după ce a ajunsû ea acolo a ñisû cãtrã celelalte paseri, cari erau multû mai josû decât dênse, cã mai susû nimëruî nu-î e cu putințã sã se urce, pentru cã cine se urcã mai susû de vântulû-turbatû, acela îndatã degerã de frigû, cãci... sã te ferêscã Dumneđeu!... Vântulû celû turbatû e mai rece și decâtû ghiãta. Și apoi, ... mai erã încã și alta la mijlocû, care o îndreptãtiã pre Pajurã sã le spue astfeliû de cuvinte, erã adicã aceea, cã la pornire vorba lorû a fostû care va ajunge mai ântãiu aprõpe de vântulû celû

turbat ū să dee semnŭ, când a ajunsŭ, și apoi ea să remăe împăratŭ preste tôte celelalte. Și fiindŭ că acuma Pajura ajunsese, unde a avutŭ să ajungă, a începutŭ a da semnŭ și a saltă de bucurie, cugetându că ea va remănè mai mare preste tôte celelalte. —

Dar' n'a fostŭ să fie tocmai așa, după cum și-a închipuitŭ Pajura, căci Ciocelejelulŭ, care, după cum scimŭ, eră ascunsŭ sub o pană de-a Pajurei, a eșitŭ pe'ncetișorulŭ din ascunđișulŭ seŭ și sburându eu multŭ mai susŭ de câtŭ Pajura a începutŭ a strigă :

— Ce!... ce!... voi ați voi să fiți împăratŭ preste celelalte paseri!... voi să fiți mai mari și mai tari!... Da!... cum nu!... mai puneți-vă pofta în cuiŭ!... Eŭ, eŭ am să fiŭ împăratulŭ vostru, pentru că eŭ am sburatŭ mai susŭ decâtŭ tôte, chiar si decâtŭ Pajura!...

— Tu!... tu!... cea mai mică și mai ne'nsemnată dintre tôte ai voi să fiŭ împăratŭ preste noi!... A! acésta ar fi prea multŭ!... Dar' stăi numai, că îndată ți-om da noi împărăție de te-î sătură de dēnsa!...

Așa strigară într'unŭ glasŭ tôte celelalte paseri, a cărorŭ dorință eră ca Pajura să le fie împăratŭ. Și cum începură a strigă se luară la gônă după Ciocelejelŭ, pre care, numai dacă l-ar fi pututŭ prinde, l-ar fi scărmanatŭ de i-ar fi mersŭ peticele.

Insă Ciocelejelulŭ, sprintenŭ și ajunsŭ de capŭ ca totdeuna, de frică ca să nu-lŭ prindă și să-lŭ omóre, se repeđi din înălțimea, unde se află, ca unŭ plumbŭ în josŭ, și cum ajunse pe pământŭ, câtŭ ai bate în palmi se ascunse în nisce ciocelejei, și de

atunci în cóce petrece numai pîntre cîocleji și g ă t e j e, adică pîntre vréscuri, pîntre crengi, prin tufări, din care pricină se și numesce elú Cîoclejelú séu G ă t e j e l ú, și cum aude vr'unú glasú de altá pasere, îndată se ascunde pîntre vréscuri și g ă t e j e, temêndu-se ca să nu dee cînstea pe rușine, adică să nu-lú prindă și să-lú ucidă, pentru că a voitú să înșele pre tóte celelalte paseri și să se facă elú împêratú în loculú Pajurei.

V.

După alta legendă, care se află respândită pîntre Români da pe lângă Șomeuta - mare în Ungaria, nu O c h i u l ú - b o u l ú i să fi fostú acela, carele s'a ascunsú sub aripele Vulturului și prin apucătura acésta a voitú să se facă Împêratú preste celelalte paseri, ci P r i v i g h i t ó r e a.

Étă și legenda respectivă așa, după cum mî-a comunicat'o Dlú E. Popú.

Tóte paserile, câte-sú în lume, s'aú adunatú odată la unú locú și s'aú remășitú, că aceea, care va sbură mai susú, să fie împêratú tuturorú celorlalte.

Écă a sositú vedéua când să se facă proba.

Se adunără tóte din tóte părțile și începură ași arătá hârnicia.

P r i v i g h i t ó r e a însă se băgá pe nesimțite sub aripa Vulturului și când acesta sbură în susú o duse și pre dênса.

Când ajunse la punctul pene unde vru și putu se sbore Vulturele, atunci Privighitorea eși era pe nesimțite de sub aripa lui și odihnită cum era începù a sbura de-acolo în susu pe câtù i-a fostù puterea ei.

Vulturul nu scià nemică de acésta și de-aceea, când vedù că nime nu-lù întrece în sborù, se coborì și elù în josù.

Vedëndù celelalte paseri, tôte începurã a i se'nchinã și a-lù strigã pre elù ca pre împèratulù lorù.

Acuma tôte erau de față, numai Privighitorea nu.

— Dórã nu va veni de-acuma înainte nemer-nica aceea! — disse Vulturul despre Privighitorea, când vedù că acésta nu se mai aratã.

Și éc'atunci numai ce s'aude de-odată Privighitorea venindù în josù totù cântândù.

— Eù am fostù cu multù mai susù decâtù tine! — disse ea cătrã Vulturù, după ce se sloborì josù. — Când tu te scoborai în josù, eù de-acolo am sburatù încã fórte multù în susù!...

Audindù acésta Vulturul se făcù focù și parã de mâniosù ce era de dènsa.

Privighitorea, vedëndù mânia lui, o tulì la fugã, indestulindu-se cu atâta, că tôte celelalte paseri îi recunoseurã dreptulù ei și tôte într'unù cugetù se unirã întru aceea, că de și ea este mai micã decâtù altele, darã fiindù că versulù ei este fórte plăcutù, se remâe ea Impèratù preste tôte celelalte.

Privighitorea însă pênă și'n ȃiua de astă-ȃi se teme de Vulture, căci l-a înșelatū, și de-aceea cântă ea măi multū după ce inseréză și când se zăresce de ȃiua, spunendū în cânteculū ei pățenia sa cu Vulturulū.

VI.

Afară de legendele, cari s'aū înșiratu pênă aice, măi esistă la Româniū din Bucovina încă una, a cărei cuprinsū diferesce cu totulū de a celorū premergătoare. Prin urmare credū că nu va fi reū, dacă voū reproduce-o și pre aceea aice.

ȃtă-o-aī așa, după cum mī-a istorisit'o Constantinū Diaconescu, românū bătrānū din satulū Calafindescī!

ȃice că Jidoviī dintru începutū nu erau, ca acuma, plini de tóte bunătăȃile, nu se află tótă averea creștinilorū pe māna lorū, ei ei erau așa de nemernici, așa de rufundoși și — să mă iertatī de cuvētū prostū, — așa de încărcatī de păduchī, că nici unū creștinū, nici unū omū de omenie nu eră în stare să se aproprie de dēnșū, căci cum se apropiā, îndatā se āmplea de podóba de care erau ei plini.

Ochīulū-boulū, vedendū acēsta și voindū a ferī pre ceialaltī ómeni ca să nu se āmple de podóba jidovescā, cum zārīa pre vre unū jidovū în apropierea vre unū creștinū îndatā începea a strigā :

Pitpăduchī! pitpăduchī!

Că la jidovi pe spinare

Facă păduchii masă mare,
Pitpăduchi! pitpăduchi!

adică: păziți-vă de păduchi, căci jidovii sunt așa de plini de dênșii, încâtă că facă masă mare pe spinarea loră.

Jidovii, ca jidovii, nu putură rabdă strigătele Ochilului-boului, măcară ca acestea erau destulă de drepte, ei ei mâniindu-se pe dênșulă, pentru că-î face păduchioși, îlă luară pe fugă, voindă să-lă prindă și să-lă omóre.

Dar' Dumneđeă nu i-a lăsată pe jidovii ca să-și ajungă scopulă, ei elă a făcută așa ca Ochilulă-boului acuşă să se ascundă într'ună locă și acuşă să iasă într'altulă, să âmble cum va voi pe lângă omă, dar' nime să nu-lă pótă prinde, și dacă ar vrea să-lă prindă să-î sară în ochi. Și Ochilulă-boului nu numai atuncea, ei elă și acuma, când vede pe vre ună jidovă, strigă:

Pitpăduchi! pitpăduchi!
Că la jidovii pe spinare
Facă păduchii masă mare,
Pitpăduchi! pitpăduchi!

Și, vai Dómne! bine-ar măi fi, când, măi alesă Români noștri, s'ar ferii de Jidovii ca draculă de tãmăe, căci aceștia într'adeveră, după ce-î despóie de tótă ce aă, după ce-î aducă la sapă de lemnă, trebuie să se'n-caree de tóte nevoile și să deviiă măi rei, măi cotren-țoși și măi flămândi, de cum aă fostă Jidovii la începută.

Acésta e cea de pe urmă legendă a Impă-ră-țelului său Ochilul-boului, care o știu eă!

Ce se atinge de celelalte numiri ale acestei păserele mici, cari s'au înșiratu mai susu, pêne acuma încă nu știu nemică. Decî nici nu mă voău oprî la dênsele ci voău trece la celelalte datine și credințe, ce le mai aă Români despre Impă-ră-țel u.

VII.

Inima de Impă-ră-țel u, după credința Românilorū din Câmpulungu, ăice că este fórte bună de lécū pentru vacile mulgătoare ca să dee multu lapte și bunū.

Cine voesce ca vacile sale să dee lapte multu și bunū, prinde unū Impă-ră-țel u, îi scóte inima, o frige bine și-apoi, pulberizându-o și amestecându-o cu țărițe și cu sare, o daă vacilorū respective de mănecare, și vacile, cari o mănâncă, ăice că daă lapte cum n'aă mai datū nici odată mai nainte.

Mai departe istorisescū și mai cu samă vênătorii despre acésta păseruică, că atunci când o auđi de departe țipându de-ți ie auđulū, să ști de bună samă, că numai așa înzădarū nu se sfarmă ea a strigă „țirrr! țirrr!“ ci de vei căutā bine, îndată te vei încredința, că o vită seu altā óre ce, fie pasere seu dihanie duș-mănósă, trebuie să se afle prin apropiere.

Totū așa resare și Mierla, când simțesce seu vede ce-va în apropierea sa făcându schiametū¹⁾

1) Prin cuvântul schiametū seu sciametū înțelege poporulū darea de scire despre apropierea vênatului.

ca unŭ câne, și atunci poți sci de bună samă, că pe unde se află ea trebuie să fie în apropiere vr'o fêră selbatică sêu altă vietate.

Schiametulŭ sêu sciametulŭ Mierlei și țiriitulŭ Impêrătelului adeseori le prinde vênătorilorŭ fórte bine.

Dacă însă dai fără de veste peste Impêrățelŭ, sêu dacă din întêmplare îlŭ întâlnești ântâiŭ în cale, atunci, spunŭ vênătorii, că nu âmbli bine. nu vei avè norocŭ la vênatŭ.

In fine istorisesce și crede poporulŭ, după cum mî-a scrisŭ multŭ regretatulŭ meŭ amicŭ P. Spênulŭ, că dacă unŭ Impêrățelŭ sbóră preste o vită, vita aceea se bolnăvesce reŭ. Și mai cu samă oile preste carŭ aŭ sburatŭ vre unŭ Impêrățelŭ sunt în cea mai mare primejdie, căci ele n'aŭ nici unŭ lécu pentru bóla ce le cuprinde.

Pitulicea.

I.

Sub numele de „Pitulicea“ sunt Românilorū patru feluri de păserele cunoscute și anume :

Pitulicea-négră¹⁾ seǔ Pitulicea-c-u-c-a-p-ǔ-n-e-g-r-u²⁾, numită în Banatǔ și Sucitóre³⁾, lat. *Sylvia atricapilla* L. germ. die Mönchgrasmücke, Schwarzplättchen.

Pitulicea acésta este una dintre cântărețele cele mai talentate, mai plăcute și mai admirate ale pădurilor și pometelor nóstre. Penele ei de pe de-asupra sunt negre-surii, cele de pe dedesuptǔ deschise-surii, cele de pe gâtlejǔ albinețe-surii, érá cele de pe tēple la bărbăței cǔi bētrâni cǔrbunii, la femeiusce și la bărbăței cǔi tineri ruginii. Ochii castanii, rostulǔ negru, piciórele vinete. Lungimea ei e de cincispredece, lățimea de dóuedeci și unu centimetri, lungimea aripelor de șesedeci și cincǔ, érá lungimea codii de șesedeci milimetri.

¹⁾ Bradescu. „Utilitatea paserilor.“ publ. în „Trompeta Carpaților“ an. XII. Bucuresci. 1874. No. 1167.

²⁾ In unele vocabulare.

³⁾ Com. de Dlǔ Dr. At. M. Marienescu.

Pitulicea-négră provine în întreaga Europă și petrece mai ales prin păduri, pomete și tufișuri unde, de cum inserază și pene târziu noaptea, cântă ne'ncetat. Nutrețurile ei sunt diferite insecte mici și pomițe.

Pitulicea, *Pitulicea-sură*, *Pitulicea-de-grădină*¹⁾, numită în Banat, după cum mi-a scris Dni A. Oprea și Ios. Olariu, *Scrofiță* și *Purcellușă*, era în Muntenia, pe lângă *Pitulice*, încă și *Pitulică*, lat. *Sylvia hortensis* Bechst. germ. die Gartengrasmücke, Grasmücke.

Lungimea acestei *Pitulice* e de șesespedece, lățimea de douăzeci și cinci, lungimea aripelor de optu era a coții de șese centimetri. Femeișca e cu multă mai mică ca bărbătelul, însă la colorea penelor nu se deosebesc într-o nemică unul de altul. Penele de pe de-asupra atât la bărbătelu, cât și la femeișca sunt maslinii, era cele de pe dedesuptu deschise-surii; gâtul și pantecele albi.

Pitulicea-cafenie, lat. *Sylvia garrula* Bechst. *Sylvia curruca* Lath. germ. die Zaun- oder Klappergrasmücke.

Pitulicea acesta sémână la colorea penelor foarte multă cu *Pitulicea-de-grădină*, însă e cu multă mai mică decâtă acesta. Penele de pe partea superioară a capului se sunt cenușii, cele de pe spate cafenii, cele de pe pantece albe, era pe peptu galbi; penele aripelor și a coții maslinii. Petrece cu mare plăcere

¹⁾ Bradescu, loc. cit.

prin livezi, prin huciri și prin tufișele ce se află în apropierea satelor.

Pitulicea-cenușie, lat. *Sylvia cinerea* Bechst. germ. die Dorngrasmücke.

Părțile superioare ale corpului acestei Pitulice sunt rădăcinii; partea superioară a capului, partea inferioară a grumazului și împrejurimea urechilor vinete; tamplele și laturile grumazului sure; bărbia, gușa și fălcile de desuptă albe; celelalte părți inferioare carni; aripele maslinii, lumina ochilor castanie; picioarele galbene. —

II.

Tóte păserelele, înșirate pêne aice, după cum ne putem încredința din vocabularele Dloră S. Petri, S. P. Barciană, Dr. T. Stamati, G. Barițiu și G. Muntănu, precum și din istoria naturală a Dluă Ananescu, după cum am vădită mai susă, se numescă de cătră poporul română c'ună simplu cuvântă „Pitulice“.

In Dictionnaire daco-romane t. II. p. 259. ală Dluă A. de Cihacă însă dămă peste următóarele numiri, și anume: Pitulușă, (Chitulușă, Chiturlușă, Fusz. 78.) și Pitulice, pre cari autorulă opulă amintită le trăduce prin *Troglodytes parvulus*, ca și când tóte numirile acestea ar însemnă păsăruica „Ochiulă-boulă“ seă „Imperățelulă“, căci pre acésta păsăruică o înțelege poporul română din cele mai multe părți sub *Troglodytes parvulus*.

In Zoologia Dluă B. Naniană la p. 94 dămă peste numirea „Pituliciă“, pre care și Dsa o trăduce

prin *Troglodytes parvulus* și-o descrie în următorii moduri: „Pituliciul are pene ócheșe și o códă mică arădicată; petrece prin tufișuri, prin mărăcinii și prin garduri“.

Din acésta descriere, de și fórte scurtă, rezultă, că Pituliciul Dlu Nanianu nu e altă pasere, decât păsăruica, care de către Românii din Bucovina, Transilvania și Ungaria se numește „Ochiluboului“ séu „Imperațelul“.

De óre ce însă atât Românii din Bucovina, cât și cei din Transilvania și Muntenia, ba chiar și însuși Dlu Nanianu înțeleg sub „Pitulice“ tóte păserelele, cari s'aunșiratu mai sus, prin urmare credú eú, că Pituliciul, Pitulușul, Chitulușul séu Chiturlușul nu însemnează *Troglodytes parvulus*, ci simplu bărbățelul Pituliceii.

Cum că întru adevărú Pitulicea însemnează cu totul altă pasere, și nu *Troglodytes parvulus*, după cum crede Dlu Cihac, se póte cunoște încátú-va și din următórea doină poporană aflátóre la Românii din Muntenia :

Mută-ți Pitulice cuibu,
Că vinú muntenii cu plugu.
Mută-ți Pitulce casa,
Că vinú muntenii cu cósa. . .

E multú puținú cunoscutú din istoria naturală, cum că Ochiluboului, adică *Troglodytes parvulus*, își face cuibulú seú mai cu samă pintre vrés-

curi și găteje, prin borțile arborilor și a pământului, unde cogașii n'au ce căuta ca să-î strice cuibulă cu cösele. Din contră Pitulicile își facă cuiburile loră nu numai prin tufăse, ci fôrte adeseori și prin érbă, unde plugariă și cogașii nu odată li strică cuiburile chăar și fără de voia loră.

Deci și din doăna citată se vede că Pitulicea nu este Troglodytes parvulus, ci cu totulă altă păseruică.

Cu tôte acestea însă eă nu voă să afirmă cu siguritate, că Romăniă din unele părți n'ar numi păseruica Troglodytes parvulus și Pituliciă sėu Pitulușă, mă alesă că Pitulicile sunt mă totă atătă de mică ca și Ochăulă-boulă, aă mă acelea-și apucături și petrecă mă totă prin acelea locuri, pe unde petrece și acesta. Dar' pēne ce nu se vor adună tôte numirile poporane ale paseriloră din tôte provinciile locuite de Romăni, pēne ce nu se va constată cu deplină siguritate: cari paserile anume se chăamă Pitulice, Pitulușă și Pituliciă, pēne atunci remănă la parerea mea, că Pituliciulă sėu Pitulușulă e bărbătelulă Pituliceă.

Atăta în privința numiriloră acestoră paserile!

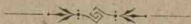
Acuma să vedemă ce credă și istorisescă Romăniă despre Pitulice.

III.

Poporulă romănă din Muntenia, după cum mă-a scrisă Dlă P. Ispirescu, spune că Pitulicea totdeăuna, când voesce să dórma, are datină de-a se culcă pe

spate. Și ea de-aceea îndătinéză a se culcă pe spate și cu piciorușele în sus, fiind că-î e frică să nu cadă ceriul pe dânsa, și că la o astfelî de întemplantare, ferescă Domnul, să-lă pótă opri cu piciorușele sale ca să n'o turtescă.

Românii din unele părți ale Bucovinei spun că atunci, când sbóră mai multe *P i t u l i c i* de-odată dela apus spre resărită va fi timpă ploiosă și frigurosă, érá când sbóră într'ună numără mare dela resărită spre apus, atunci va fi vreme bună.

Aușelul.

Cea mai mică dintre toate păserelele, câte provin în Europa, și totodată una dintre cele mai frumoșele este Aușelul¹⁾ numit în Bucovina *Tartala cū*, lat. *Regulus cristatus* Koch. germ. *das Wintergoldhändchen*.

Aușelul e de nouăzeci și șase milimetri în lungime, de-o sută cincizeci și patru în lățime, de patruzeci și opt în lungimea aripelor și de treizeci și opt în lungimea coții. El e pe de asupra masliniū, pe tēple și laturile grumazului castaniū; marginile frunții și o trăsătură de-asupra ochilor deschise; zăbelele și cercul ochilor albi; vârful capului galbănū; părțile inferioare ale corpului galbănū-aprinse și pe de laturi ruginiū-castaniū. Penele aripelor și a coții castaniū-închise și pe margini masliniū-deschise. Ochii castaniū-întunecați; rostul negru, picioarele castaniū.

Aușelul e respânditū mai preste tōtă Europa. Elū petrece vėra prin păduri, őră primăvėra și tōmna se aratā și prin grădini.

Nutrețulū Aușelulū sunt diferiți cārăbuși, musce și alte insecte mici.

¹⁾ Com. de Dlū Gr. Stefanescu.

Codobatura.

I.

Trei specii de păsări sunt cunoscute poporului român cu numele de „Codobatură“ și anume:

Codobatură, Codubatură, Codobatură-albă, Codobatură-albăstrie, Cotorobatură, Cotobatură, Coțobaie, Rîndunica-Domnului, Pasere-țigănească, Jumătate-de-pasere, astfel în Bucovina; în Transilvania însă pe lângă Codobatură încă și Codobăță¹⁾; în Muntenia: Codobatura, Prundariu²⁾ și Bățitițore³⁾; la Români din Epiru: Cutrubatură și Codobatele⁴⁾, lat. *Motacilla alba* L. germ. die Bachstelze.

Părțile superioare ale acestei Codobaturi sunt suri, partea inferioară a grumazului și céfa negru-întunecate; gușa, gâtlanul și partea superioară a peptului negre; fruntea, zăbelele, fălcile, laturile grumazului și pânțele albe; aripele negricioase și pătate cu pete albe-surii.

¹⁾ Com. de Dlă N. Barbu.

²⁾ B. Naniană. op. cit. p. 94. — A. de Cihac. Dictionnaire t. II. p. 297.

³⁾ Com. de Dlă P. Ispirescu.

⁴⁾ Com. de Dlă I. Hondrosomă.

Cotorobușcă, Codobatură-sură, Codobatură-cenușie, Codobatură-vênătă, Codobatură-vineție, lat. *Motacilla sulphurea* Bechst. germ. die Gebirgsstelze.

Partea superiőră a corpului bărbătelului acestei Codobaturi e primăvéra cenușie, érá pântecele galbênũ-albiũ; gușa négră. Tómnă sunt colorile penelorũ atátũ la femeiuscă câtũ și la bărbătelũ palide. Femeiuscele cele bétrâne séménă cu bărbăteii.

Codobatură-galbênă, Cotorobușcă, Văcăriță, Păstorelũ și Păstoriță¹⁾, lat. *Motacilla flava* L. germ. die Kuh- oder Rinderstelze.

Vêrfulũ capului, zăbelele, împrejurimea urechilorũ, céfa și partea inferiőră a grumazului a acestei păserele sunt cenușii, celelalte pene de pe spate maslinii. Penele din códă închise-gălbii; laturile capului și a grumazului precum și penele de pe pântece galbene ca pu-ciósa, afară de bărbie, care e albie. Invêlișulũ aripelorũ suriũ Rostulũ și piciórele negre.

Acestate sunt tóte Codobaturile, cari după câtũ sciũ eũ pêně acuma, le cunoscũ Româniĩ după nume și despre cari aũ mai multe credințe.

II.

O legendă a Românilorũ din Bucovina despre Codobatură, care mĩ-a comunicat'o Dlũ Orestũ Lujanũ, sună precum urméză:

¹⁾ In Bucovina și la Bradescu. „Utilitatea paserilor rã“ publ. în „Trompeta Carpaților“ an. XII. Bucuresci. 1874. No. 116..

Ţie că C o d o b a t u r a dintru începutu n'a avutū de feliu cōdă, ci cōda care o are ea acuma a fostū a O c h i u l ũ - b o u l u i .

Acēsta s'a întēplatū adică așa, că fiindū ea pof-tită la nunta C i o c â r l i e i și fiindu-ī rușine a merge fără cōdă la nuntă s'a dusū la O c h i u l ũ - b o u l u i și l-a rugatū pe acesta, ca elū să-ī împrumute cōda sa pe vr'o câte-va țile.

O c h i u l ũ - b o u l u i , care avea trupū micū ca și acuma, dară cōdă fōrte lungă, nu se puse de pricină, ci-ī împrumutā bucurosū cōda.

C o d o b a t u r a , când se vēđū cu cōdă, bucuria ei n'a fostū prōstă, se duse totū jucândū și zărindū într'unū piciorū la nuntă, unde ajungēndū se petrecū i se veselī mai de hai decātū ori care altă pasere.

După ce s'a sfârșitū acuma nunta C i o c â r l i e i , care a ținutū mai multe țile după olaltă, O c h i u l ũ b o u l u i se duse la C o d o b a t u r ă și-și cerū cōda înapoi.

Dar' C o d o b a t u r a , căreia îi plăcea fōrte multū cōda, fiindū că i se ședea fōrte bine cu dēnsa, s'a fa-cutū că nici nu-lū aude și nu-ī dete cōda.

De-atunci apoi, adică dela nunta C i o c â r l i e i , a remasū O c h i u l ũ - b o u l u i făr' de cōdă, érá C o d o b a t u r a cu cōdă.

Dar' temēndu-se C o d o b a t u r a ca nu cum-va să vie într'o ții O c h i u l ũ - b o u l u i și să-ī iee cōda pe fu-rișū, de-aceea bate ea necontentitū dintr'ēnsa ca să se încredințeze de-o mai are ori ba.

III.

Altă legendă despre Codobatură, care se află totu la Români din Bucovina și care ni-a istorisit'o C. Diaconescu din Calafindesci, e cea următoare :

După ce a făcutu Dumneđeū lumea și tóte vie-tățile câte se află într'ênsa și la urmă pre omū, atâtū ómenilorū câtū și fie-cării vietăți, între cari firesce că se aflău și paserile, li-a datū câte unū felū de hrană anumită ca să aibă ce mîncă și cu ce susținea.

Toți ómenii și tóte paserile, cum aū începutū a mânca hrana ce li-o dete Dumneđeū, s'aū și săturatū, numai C o d o b a t u r i l e și Ț i g a n i i, ori și câtū aū mâncatū, nu s'aū mai pututū săturà.

Vedëndū Dumneđeū nesațulū acestora s'aū supē-ratū fórte tare și a đisū cătră Codobatură :

— Când se vor săturà Ț i g a n i i și vor đice din tótă inima, că nu sunt flămândi, atunci să te apropii tu și totū nēmulū teū de sate !

Éră Țiganilorū le-a đisū :

— Când se vorū apropia C o d o b a t u r i l e de sate, atunci să vē săturați și voi !

Dar' fiindū că Ț i g a n i i, ori și câtū ar mîncà, mai nici odată nu se potū săturà, chiar și atunci când se ducū la vre unū prasniciū, unde tóte mîncările și bēturile se dau de gîaba, de sufletulū morțilorū, ci ei, ori și câtū mânâncă, când se scólă dela mēsă și se de-părtéză numai vr'o câți-va pași de casă, đicū, ca și caii cum s'aū sculatū de josū, că n'aū mâncatū nemică,

că sunt flămânzi de nu se mai pot ținea pe picioare, de-aceea și Codobaturile nu se pot apropia nici odată de sate.

Și *Codobatura* de-aceea se numește *Pasere țigănească*, pentru că ea numai atunci se apropie de vr'un sat, când un țigan, după ce a fost la vre un prasniciu și după ce a mâncat, spune că s'a săturat. Dar' fiindu că *Țiganii* mai nici când nu se pot sătura, de-aceea și ea mai nici când nu se poate apropia, ca alte paseri, de locuințele oamenilor.

Éră *Jumătate-de-pasere* se numește *Codobatura* de-aceea, pentru că tuturor celorlalte paseri li-e ertat ori și când să între prin sate, numai ei nu-i este ertat.

Acestea sunt legendele *Codobaturei*!

IV.

Afară de legendele acestea mai au *Românii* din *Bucovina* încă și următoarele credințe despre *Codobaturi*.

Codobaturile vin la noi pela *Aleesii*, 17 *Martu* st. v.

Dacă însă *Codobatura* vine înainte de *Miedul* - *păresei*, nu-i bucurie, nu-i semn bun, atunci trebuie să fie vânt, vicol și omăt după dânsa, și ea atunci prinde și se hrănește cu muscele ce se află pe suprafața omătului, érá dacă vine după *Miedul* - *păresei*, apoi va fi vreme bună, caldă și frumoasă, . . . nu va ninge mai mult.

Codobatura vine din acele țeri de unde vinu și Rindunelele. Ea este cea dintâiu prevestitoare a primăverii. ¹⁾)

Primăvéra, când vinu Codobaturile, celu ce vede ântâia-și dată numai o singură C o d o b a t u r ă sburându, preste totu anulū va fi singuru, érá dacă vede mai multe C o d o b a t u r i de-odată, atunci va fi cu mai mulți la unū locū, va petrece în societatea mai multora. ²⁾)

Acésta credință se află și la Româniū din munții Abruduluī în Transilvania. Aceștia spunū că, dacă veđi ântâia-și dată primăvéra o Codobatură în vêrfulū casei, e semnū că c â n e p a în anulū acela va cresce fórte mare, înaltă, pe când dacă o veđi unde-va josū, e semnū că cânepa va fi abia numai de-o palmă de mare. Mai departe: dacă veđi ântâia-și dată primăvéra numai o singură Codobatură sburândū totū singuru o să te trespesci în tóte drumurile tale. Din contră, dacă vei vedē mai multe de-odată, totdéuna vei avē tovarășī, nici când nu vei fi singuru. ³⁾)

Când se stringū mai multe C o d o b a t u r i galbine pe lângă vite și batū mereū din códá, e unū semnū că în curéndū are să se schimbe timpulū, are să plóie. ⁴⁾)

¹⁾ Dict. de V. Flocea din Câmpulungū.

²⁾ Cred. Rom. din Ilișesci și alte sate din Bucovina.

³⁾ Com. de Dlū Gr. a lui I. Sima.

⁴⁾ Cred. Rom. din Frătăuți-vechi.

V.

Afară de credințele înșirate pênă aice merită a fi însemnată încă și următorul joc de cuvinte, mai ales că prin el ni se descopere totodată și numele bărbătelului Codobaturei, anume *C o d o b ă t u r o i ă*, precum și verbul *c o d o b ă t u r i* cu înțelesul de : a se bate, a se mânca, care se atribue acestei specii de paseri.

Acelu joc sună :

„O Codobatură și-unu Codobăturoiă au codobăturitu o Codobatură și-unu Codobăturoiă.“¹⁾

Aceste cuvinte trebuie să se rostescă foarte repede și fără de nici o eróre. Cu acestu joc se producă mai alesu pruncii, învățându-se a rosti respicatu cele mai grele și mai întortocate cuvinte ca să pótă fi ori și de cine înțeleși.

În Muntenia bărbătelulu Codobaturei se numesce *C o d o b a t o r ă*.²⁾

În fine voiu să mai amintescă și aceea, că numele celu mai poporalu și mai lățitu alu acestui soi de paseri, după câtu m'am pututu încredința pênă acuma, este *C o d o b a t u r ă*. Celelalte provină mai rară și numai în unele părți.

Se mai dice încă că ferea de Codobatură e bună de oftigă.

¹⁾ Com. de Dlă Gr. Crăciunașu.

²⁾ G. Baronzi. op. cit. p. 97.

Cîocârlanul.

I

Mulți dintre Români vor fi de părere, că numirile Cîocârlan și Cîocârlie corespund unuia și aceluia-și soiu de paseri ca bărbătelu și femeiușcă.

Tot de acesta părere am fost și eu mai nainte, însă mai pe urmă m'am incredințat, că poporul român din Bucovina sub aceste două numiri înțelege două deosebite soiuri de paseri.

E sciut din istoria naturală, că există mai multe soiuri de Cîocârlii și anume: unul, care, cum se desprimăvăreză, începe a cânta și a se înălța în aer. Pre acestu soiu de Cîocârlii, care numai rar când rămâne și preste érnă la noi, îl numesce poporul: Cîocârlie, érá pre bărbătelu Cîocârloiu, lat. *Alauda arvensis* L. germ. die Feldlerche.

Pre acelu soiu de Cîocârlii, care petrece mai mult prin păduri și munți îl numesc Românii din Bucovina Cîocârlie-de-munte, lat. *Alauda arborea* L. germ. die Waidelerche, Waldlerche.

Pre acelu soiu de Cîocârlii însă, care nu se duce nici odată dela noi, care are un cucu în vâr-

fulu capului și petrece, mai cu samă érna, prin sate, pe drumuri și prin ocólele vitelorú, Românii din Bucovina îlú numescú în regulă C i o c â r l a n ú , érá pre femeiușca luí C i o c â r l â n i ț á , lat. Galerita cristata; Alauda cristata L. germ. die Haubenlerche.

În unele părți ale Transilvaniei, precum de exemplu în ținutulú Lapușului, Ciocârlanulú se numesce C i o c o i ú ¹⁾, în unele părți ale Ungariei M o ș u ț ú ²⁾, érá în Macedonia P e c u r a r i ú . ³⁾

Cele dóue numiri dintâiú, după cum mi s'a scrisú, să vie de-acolo, pentru că acésta pasere are unú moțú, ciocú. țucluú sêu cucuú ascuțitú de pene pe capú. Érá numirea din urmă să-í vie de-acolo, pentru că Ciocârlanulú, după credința Românilorú din Macedonia a fostú dintru începutú p e c u r a r i ú de oi și avea glugă în capú.

Sub C i o c â r l i e , atâtu Românii din Transilvania, câtú și cei din Ungaria, înțelegú aceea-și pasere pre care o înțelegú și Românii din Bucovina, adică Alauda arvensis.

Unii Români, voindú a face deosebire între C i o c â r l i e și C i o c â r l a n ú , o numescú pre cea dintâiú C i o c â r l i e - d e - c â m p ú sêu C i o c â r l i e - d e - ț é r i n e , érá pre acestú din urmă C i o c â r l a n ú - c u c u i a t ú ⁴⁾ sêu C i o c â r l a n ú - m o ț a t ú . ⁵⁾

1) Com. de Dlú Gr. Crăciunașú.

2) Com. de Dlú E. Popú din Șomeuta-mare.

3) Com. de Dlú Iónú Caragianí.

4) Dr. T. Stamatí. Vocab. p. 287. — S. Petri. Vocab. t. II. p. 255.

5) S. P. Barcianú. Vocab. —

Acestea sunt numirile Cîocârliilor, câte le cunoscă Români, a căroră lămurire află de bine a o înfățișă aice spre sciința fie-căruia.

Și acuma să trecem la înse-și legendele, datinele și credințele Românilor despre Cîocârlanu, respective Cîocoiiu, Moșuțu său Pecurariu.

II.

Despre moțulu său cucuîlă Cîocârlanului, respective a Cîocoiiului, există la Români din ținutul Lapușului următoarea legendă :

Perdëndu odată o nevestă pre bărbatulă său, care eră nădrăvanu, și neputëndu-lă află, a apucatū lumea în capū și a începutū a-lū căută în tôte părțile. Așa âmblandū ea unū timpū îndelungatū în colo și'n cōce a ajunsū pēnē la Sânta-Joie, care eră dōmnă preste a treia parte a paserilorū din lume.

Cum a ajunsū nevesta aice, a întreatū de Sânta-Joie: cum ar putea ea da de urma bărbatulă său?

Sânta Joie, înduplicată prin rugămintele nevestei, chiemă la sine pre tôte paserile, câte erau sub stăpânirea sa și le întrebă: de nu sciū unde se află bărbatulă perdutū? Dar' nici o pasere n'a sciutū să-i respundă, ... nici una nu scia unde se află bărbatulă nevestei.

Vedëndu nevesta, că nime nu scie de urma bărbatulă său, își luă remasū bunū dela Sânta Joie și se porni érá prin lume, și se duse, duse, pēnē ce ajunsē la Sânta-Sâmbătă, care eră stăpânitōre preste jumē-

tate din paserile lumei. Dar' și dela acésta Sânta, ca și dela cea de mai nainte, nemică nu putù aflà despre bărbatulü seü, căci nici paserile, preste câte domnià ea, n'ăü sciutü unde se află bărbatulü perdutü.

In urmă, mai mergëndü nevésta, câtü va fi mersü, ajunse la Sânta-Duminică, care domnià preste tóte paserile lumei, și cum ajunse îi descoperi și acesteia ce vëntü o aduse pe la dënса și-o rugă dóră-ï va putè spune unde se află bărbatulü seü ?

Sânta Duminică chîemâ îndată Țaserile la sine și le întrebâ. Dar' dintre tóte paserile, numai unü singurü Cîocoïü i-a sciutü da respunsü unde se află bărbatulü nevestei.

Sânta Duminică, cum a auđitü acésta, îndată a poruncitü Cîocoïului să ducă pre nevéstă pêně la bărbatulü seü.

Cîocoïulü a împlinitü porunca... A luatü pre nevéstă în cărcă și s'a pornitü cu dënса spre loculü, unde scià elü ca se află bărbatulü perdutü, și pornindu-se s'ăü dusü, și s'ăü dusü pêně ce aü ajunsü la unü munte de oïagă (steclă). Ajungëndü la acestü munte, nu putură să trecă preste dënsulü pêně ce Cîocoïulü nu s'a potcovitü, căci muntele erà fórte înaltü și lunecosü. După ce s'a potcovitü, a trecutü cu mare greü muntele și a dusü apoi pre nevéstă la bărbatulü seü.

Fîindü însă că nevésta, când trecură peste muntele celü de oïagă, se ținea din tóte puterile de penele cele de pe vêrfulü capulü dela Cîocoïü, temëndu-se ca

să nu cadă jos, penele se rădicară în sus, și astfel rădicate remaseră ele pene și'n ziua de astăzi, și de-aceea e Ciocoiful cu pupu în vârful capului. ¹⁾

III.

Afară de acésta legendă se mai află la poporul român încă și multe altele, în cari Ciocârlanul joacă un rol însemnat.

De'nsemnat e, că el totdeauna îndreptă se duce singur pre călători spre locul, unde doresc aceștia.

Voii mai reproduce aici încă un exemplu despre un Ciocârlan, a cărui rol sémână cu a celui de mai sus.

Étă-l-ai!

„A fost odată doi frați: un băiat și o fetă, amândoi săraci peste măsură. Părinții lor nu le lăsase nemică alta, fără numai un bordeiaș în care să se adăpostescă. Amândoi însă erau harnici și vrednici și de fôme nu muriau, căci pe când băiatul lipsia de-a casă, spre a pasce vitele sătenilor, la cari se băgase vacariu, feta mătură și deritică prin casă, gătia bucate, și pe urmă luă furca în brâu și se pune pe prispă și așteptă întorcerea frate-seu lucrându. Ei trăiau astfel vesel și liniștiți, încât n'ar fi schimbat viața lor pe a unui craiu.

Dar' étă că'ntr'o zi, pe când băiatul nu se află a casă, se apropie de bordieș Sila Samodiva în

¹⁾ Com. de Dlă Gr. Crăciunașu.

chipu de pasere foarte frumoasă, și ademenindu prin frumusețea sa pre fetă, o duce pe nesciute și pe nesimțite pene la curțile sale.

Intorcându-se băiatul a casă și neaflându pre soră sa a început a o striga și căută în toate părțile, dar' nicăiri nu putu da de urma ei.

Așa a făcutu elu ași, așa mâni, așa poimâni, dar' de giaba!

În urmă, când nu mai avea nici o nădejde ca să afle pre sora sa, i se arată în visu unu bătrân curios, cu barbă mare, care-i diise:

— „Ai plecatu fiule să cauți pre soră ta?... Nu faci reu, mergi fără a te desnădăjdui, mergi mereu spre sora resare și întreba de palaturile Silei Samodiva, aici acolo o vei afla.

După ce diise bătrânul aste cuvinte, perî, și băiatul se deșteptă încredințat, că acestu bătrân este unu Sântu trimis de Dumnezeu ca să-i arete calea cea bună spre îndeplinirea gândurilor sale.

Fără a aștepta să se facă ziua, și fără a băga în samă obosala, bietul frate porni în cale spre sora resare și se duse pene ce ajunsese în dreptul unei căsuțe.

Aice află elu unu bătrân cu barbă mare ghemuitu pe vatră.

— Bună ziua, moșule! — diise băiatul.

— Să trăesci, băiete!... dar' ce vântu te-a abătutu pe la mine?

Băiatul îi spuse totă pricina din firu în peru, cum caută pre sora sa, apoi îl pofti că dora îl va pute îndrepta la palaturile Silei Samodiva.

— Eū nu sciū, — respunse bătrânulū, — dar' potū să aflū, căci sunt împăratulū Cîocârlanilorū și supușii mei resbescū pretutindenī și colindă tótă lumea. Așteptă acī pêne de séra, când vinū toți aice ca să mă védă și să-ī întrebămū.

Tênerulū primī bucurosū, întrā în casă, se ospetă cu bătrânulū cu ceea ce găsiră și așteptară pêne séra.

Cum venī séra se âmplū vėsduhulū cu o mulțime fără samă de Cîocârlanī și după aceea băătura și tóte locurile megiașe.

Impăratulū lorū îi primī pe toți cu bunătate și voie bună; la toți le dete de mâncare cu însa-și mâna sa și după ce-ī ospetă, îi adună pre toți în juru-ī de naintea prispei și-ī întrebă despre palatulū Silei Samodiva.

Insă nime nu sciū, nimenī nu respunse nemicū, ci toți lăsară cîocurile în josū și nu đise nici căreū.

Vedēndu-ī băiatulū în astă stare, înțelese că i s'a tăiatū orī ce nădejde și începū să plângă cu amarū. Dar' tocmai când bătrânulū deschidea gura ca să-lū înbuneze și să-lū încurăjeze, étă că sbură în băătatură, coborindu-se din vėsduhū, unū Cîocârlanū șchiopū, jumulitū și betégū la o aripă, care cum sosī, se repeđi la unū vasū cu apă și beū cu multă poftă. După ce se adăpă și se măi potolī, bătrânulū se apropiă de elū și-ī făcū întrebarea următoare:

— Unde-ai fostū fiule?... de ce-ai zăbăvitū pêne acum, și ce însémnă halulū în care te affi?

— Oh ! împérate ! — response Ciocârlanulă suspinându — am fostu acolo unde m'ai rënduitu să stau . . . am întarđiatu, că cuibulă îmi este forte departe și sunt în ăstă hală, căci prin grosnice locuri sunt silitu să trecu !

— Unde-ți este aședatū cuibulă teū ?

— In grădinile palatului Silei Samodiva.

Audindū ăstū respunsū băiatulă tresări de bucurie, ără bētrānului i se luminā fața și țise Ciocârlanulă.

— Poți să duci pre ăstū flăcăiandru mâne deminēța în prejma aceluī palatū ?

— Potū, dacă și dēnsulă va putē să se ție de mine și să trecă pe unde voū trece eū !

Băiatulă, plinū de mare bucurie, response că pōte și după îndemnulă Ciocârlanulă și bētrānului se duse numai decātū ca să se culce.

A dóua ți, cum începū să ciripēscă Ciocârlia în revărsatū de zori, Ciocârlanulă deșteptā pre băiatū și-i țise :

— Aide să plecāmū pēne nu resare sórele ca să ajungemū mai de vreme, căci lungă și primejdiósă este calea.

— Să mergemū ! — response băiatulă îmbrăcându-se.

— Eū voū sburā din cracă în cracă și din mărăcipe în mărăcine, și Dta te vei ținē cūpā mine ca cum ai vre să mă prinđi ; astfelū vom merge mai fară să băgāmū sama și nu ne vom perde din vedere.

— Așa să facemū !

Așa făcură, îndatū ce și luară țiuva bună dela împēratulă Ciocârlanilorū și pornirā în cale.

Astfelîu merse prin stânci, prin văi, prin pustiiuri si locuri prăpăstiose câtū este ȕiuliȕa de mare, fără să se zărească piciorușū de finȕă vieȕuitoře seū o căsuȕă ori colibiōră.

Dupre ce merse astfelîu fără precurmare pêne la asfinȕitū, de-odată zări în depărtare o lumină vie și mai pătrunȕetōre decâtū raȕele sórelui, apoi după ce mai merse vȕȕū înaintea ochilorū unū palatū cu totulū de aurū, în carele se resfrângeau raȕele sórelui și împedica ochiī muritorilorū de-a se îndreptă spre dēnsulū.

Ciocârlanulū, apropiindu-se mai bine de acelu palatū strelucitoriū ȕise :

— Êtă tinere palatulū Silei, ântră într'ēnsulū fără de témă, căci ea este primitōre de străini și pe tineri îi iubesce mai cu prisosinȕă. Stăi la pōrtă și aștēptă pêne ce vei vedē unū omū mărunțū, supȕiraticū și cam cărunțū, acela este portariulū. Spune-ī fără de sfielă pricina ce te aduce în aste locuri neâmblate și te va învăȕă elū ce să faci...

După ce ȕise aste cuvinte Ciocârlanulū sbură în slava ceriulū și perī. Êr' băiatulū se uită lungū după dēnsulū. Atuncī i se părū că în sborū Ciocârlanulū a luatū chipulū bētrānului ce-lū vȕȕuse în visū. Apoi mergēndū în palatū numai după multe și fōrte grele munci și lucruri, ce i le dete stăpāna acestui palatū ca să i le împlinēscă, scōse cu mare greū pre sora sa din mânele Silei Samodiva.¹⁾

¹⁾ Veȕi mai pe largū: Calendariulū basmelorū și legendelorū pop. rom. pe an. 1875. Bucuresci. p. 35 și urmat.

IV.

Altă legendă, a cărei erou principal e asemenea Cîocârlanul și pre care mi-a istorisit' o Dlă Alecsie Rusu, învățătorii din Ilișesci, și P. Ursulă, cantoră bis. în Căndreni sună precum urmază :

— Dice că demultă, demultă, cine sci când va mai fi fostă și aceea, mergendă într' o țî de primăveră ună omă cu plugulă în țîrină și încependă a ară ună ogoră ală seă dă după vr' o căte-va întorsătură de cuibulă ună Cîocârlană.

Cîocârlanulă, cum îlă vede că trece cu plugulă pe lăngă dănsulă și că nu va trage multe brasde pênă ce îi va stricà cuibulă, țise :

— Bădișorule ! fi bună și nu-mă stricà cuibulă, că și eă țî-oă prinde când-va vre ună bine !

— Și ce bine poți să-mă prindă tu ? — întrebă omulă plină de mirare auzindu-lă vorbindă.

— Fă numai ceea ce te rogă eă și lasă dacă veă bănuă când-va, lasă dacă nu-mă veă fi tótă vieța mulțămitoră ! — țise mai departe Cîocârlanulă.

— Bucurosă țî-ași împlină dorința acăsta, că nu e celă lucru mare, dar' mi-ă témă să nu pățescă una cătă țece !

— Și ce poți să pățescă ?

— Ce potă să pățescă ? ... Află că eă am o femeie fórte rea, care, dacă va venă și va vedă că n'am arată ogorulă cum trebuie să se are, o să mă bată demă va merge colbulă.

— Cum se pote una ca acésta? . . Femeea să te bată pre D-ta? . . . D'apoî bine: nu ești D-ta bărbatū? . . Nu scii că femeea trebuie să fie supusă bărbatului și să se témă de dēnsulū? . . .

— Ba scii! . . . Așa ar fi să fie, nu-î vorbă, dar' ce e de făcutū, după ce femeilorū li e dată să fie măi tari de câtū noi bărbatū și să ne bată ori și când li vine chefulū? . . . Trebuie să răbdămū și să tăcemū! . . .

— Ba, asta n'ași măi face-o nici odată!

— Și ce ai face, mă rogū, când ai fi tu bărbatū în loculū meū?

— Ce ași face? . . . Scii eū ce-ași face, că'n vieța sa n'ar măi pune mâna pe mine! . . . Și, dacă numai vrei, eū potū să te'nvēțū și pre tine, ca de astă-đi înainte femeea ta să nu te măi bată, ci s'o bați numai tu pre dēnsa.

— Când m'ai invēțà mare pomană ți-ai măi face, și eū nu numai că ți-ași lāsà cuibulū cum este, ci încă ți-ași fi fórte multămitoriū, că, vai dómne! multū am măi aviutū să sufērū pēnē acuma din partea femeii mele, multe bătăi am trebuitū să măi mânâncū! . . .

— Ascultă dară! — đise C i o c â r l a n u l ū — când va veni femeea ta în țerină și va voi să te bată, pentru că n'ai aratū loculū, unde se află cuibulū meū, tu, în locū de respunsū, să apuei de grabă o prăjina lungă, și cu prăjina aceea apoî să începī a mī-o croi pe unde vei apucà, scii colea . . cum se cade, căci ea, neavēndū prăjină, nu se va putē apropià de tine ca să te bată, și așa o să scapi cu obrazū curatū,

fără să ți se întempe vre unū reū, nici macar câtū e negru sub unghie. Érá femeea ta, neavëndū în cotro, va trebui să înghită noduri, să tacă, și să se întórea a casă de unde a venitū. . . Asta-î una ! . . . Alū doilea : după ce te vei întórece de séră a casă nevésta, fiindū focū și pară de mânie pe tine, eum vei ântră în casă are să sară cu o prăjină ca să te bată. Tu însă nici de astă dată să nu te leși, să apuci unū bățū scurtū, dar' grosū și sănétosū, și cu acela să începī a mī-o mēsurā peste spate, sciī colea . . . dela róte. Ea a voi să dee în tine cu prăjina, dar' fiindū acésta prea lungă de bătutū în casă, nu ți-a putē nemică face, pe când tu cu bățulū tēu poți s' o bați câtū a începa într'ēnsa. . Fă așa, aum îți spunū eū, și lasă de vei mai păți vre odată, ceea ce ai pătitū pēne acuma ! . . .

Omulū ilū ascultă ! Incepū mai departe a ară, érá loculū, unde eră cuibulū ciocârlanulū. ilū încunjurâ, adică ilū lăsâ nearatū.

Ciocârlanulū, de bucurie că și-a vėđutū cuibulū neatinsū, a începutū a se înălța în naltulū cerilū totū învėrtindu-se în cercuri și cāntāndū de pare că tótă lumea eră a lui. —

Étă însă că nu multū după acésta vine și nevésta omulū nostru c' o falcă în ceriū și cu una în pāmētū și cum dă cu ochiū de loculū unde se află cuibulū Ciocârlanulū că e nearatū sare ca turbată la bărbatulū seū și, nici una nici dóue, vre numai decātū să-lū bată.

Însă bărbatulū seū, care-ī scia acuma prea bine năravulū, nu o lăsâ pēne ce s' a apropiā de dēnsulū, ci

apucându de grabă o prăjină unde nu începù a mî-o croi peste capù, peste spate și pe unde apucà, de ți se parea că imblătesce păpușoi, nu alta, și dăi, și dăi, pênă ce s'a săturatù de bătutù, ȓicëndù :

— Destulù sunt eù de ostenitù și năcăjitù de multù lucru ce am, încã și tu vreï să mē maï amăresci? . . . nu m'ai amăritù destulù pênă acuma? . . . Na ceea ce-ai căutatù, căci dórã e vremea ca să-ți iei și tu odatã resplata! . . .

Femeea, de durere și mânia, stupiã focù și parã, nu ce-va. Dar' de gîaba! . . . Nu putea nemicã să-î facã. . . Și așa acuma ântâia-și datã în viața ei trebuï să rebde și ea o bătae. Apoi, după ce numai de-abia cu chiù și cu vai, scãpã din mânele bărbatului, o luã îndăreptù la fugã spre casã totù blăstēmândù și amenințândù :

— Lasã, mări mangositule, cã-mi vei veni tu a casa! . . . Te-oïù învêțã eù pre tine a bate de altã datã pre femeea ta, n'avea tu grijã! . . .

Bărbatulù, săltândù de bucurie, cã a fostù și elù odatã în stare ași bate nevêsta, îi dete pace să se ducã totù învêrtindu-se câte ȓile-sù într'unù anù și-și păzi maï departe lucrulù. . . Érà după ce a însêratù s'a întorsù a casã, ca și când nu s'ar fi întêmplatù nemicã.

Femeea, cum îlù vêdù cã vine, apucã de grabã o prăjinã câtù ȓiua de erì de mare și cu acêsta punêndu-se lângã ușã îlù așteptã ca cum va întrã în casã, déuna să încépã a-lù croi.

Bărbatulù întrã în casã.

Femeea sare la dênsulù și voesce să-lù batã.

Dar' de ghiaba! . . . Unde s'a mai pomenitü ca să se pótă bate cine-va în casă cu prăjină?

Bărbatulü seü însă, care asemenea se înarmase din cu bună vreme c'unü resteu de carpenu grosü și vênjosü, mî-o bätü și de astă dată de-ï merse colbulü.

Și din ziua aceea apoi nici odată nu l-a mai bätutü femeea, ci totü numai elü a bätut'ö pre dënza, când o mîncă pelea și căutâ vre o pricină.

Dela acestü bărbatü apoi s'aü învêtatü și ceialaltü bărbați ași bate femeile, căci mai nainte nici unü bărbatü nu scia cum să-și bată femeea și s'ö învețe minte, ci numai femeile își bateaü bărbații. Érä dela târgoveții acestia, căci omulü ce și-a bätutü ântăia-și dată femeea, erä târgovetüü, aü învêtatü și alți ömeni de prin satele învecinate ași bate femeile.

Femeile, vêdëndü dela unü timpü că s'a întorsü crângulü morii, că acuma nu-și mai potü bate bărbații ca mai nainte, ci din protivă că aceștia de multe ori le frigü în bătaie, fără ca să se pótă într'unü modü öre care aparä de dênșii, s'aü strînsü tóte la unü locü la vorniculü târgului, care erä o babă, și dimpreună cu acésta aü ținutü apoi unü sfatü mare : ce e de'nceputü și de făcutü? Și după multă chitelă și chipzuélă se puseră în cale ca tóte pênë întru una să-și părăsescă bărbații și să fugă peste D u n ä r e.

Și cum s'aü sfătuitü, așa aü și făcutü.

Fie-care a luatü ce a avutü mai scumpü la casa sa, aü încărcatü tóte lucrurile luate în mai multe carë și apoi, lăsându-și bărbații, s'aü pornitü să trecă D u

n a r e a, mergându vorniculă, adică baba, înainte, érá nevestele după dënşa.

Barbații, la rëndulă loră, vëdëndă cã femeile nici de cum nu șuguescã, ci cã i-aă pãrãsită și aă apucată lumea în capă, se porniră cu toții ca nisce lupi turbați asupra omulă care i-aă învëțată a le bate voindă să-lă prindă și să-lă omóre.

Omulă, prindëndă de veste și scãpândă cum va fi scãpată din mânele loră, apucă la fugă spre țérină și mergëndă dreptă la C i o c â r l a n u l ă, cãruia i-a cruată cuibulă, îi đise tremurândă ca vérga de frică :

— Étă cum și étă ce mî-aă făcută tu, mēi C i o c â r l a n e ! . . . m'ăi învëțată să-mă bată nevêsta, și te-am ascultată. Dela mine s'aă învëțată și alți bărbați ași bate nevestele, și acuma pãrãsindu-ne și fugëndă tóte nevestele dela noi, bărbații loră vreă să mă prindă și să mă omóră! . . . Ce să facă eă acumă? . . . Cum să scapă de dënșă? . . .

— Mēeă! mēi! . . . ce măi ómeni bātuți cu leuca! . . . să se téma, cã'ntr'o furie îi voră pãrãsi nevestele pentru totdëuna și cã nu se voră măi întórce nici când înapoi! . . . N'aiba nici o frică, cãci unde s'a măi vëđută vre o femeie să fugă de bărbată! . . . Dar' dacă îți e frică să nu aă vre o neplăcere din pricina mea, apoi . . . lasă-te numai pe mine, cã le'ntorcă eă pre tóte pënë întru una măi de grabă de cum și-ar închipui cine-va! . . .

Și cum rostă Ciocârlanulă cuvintele acestea se avëntă de-odată în naltulă ceriulă și câtă aă bate în palme ajunse lângă D u n ă r e, în cotro i se spuse cã

aŭ apucatŭ femeile. Și tocmai cînd ajunse elŭ acolo, voiaŭ și femeile să trecă D u n ă r e a!

Ciocîrlanulŭ, cum le vedŭ, începŭ a se învîrti prin aerŭ de-asupra lorŭ, și a cîntă :

Țurlui, țurlui, țurlui, țurlui !

Peste Dunăre bărbatŭ nu-î !

Țurlui, țurlui, țurlui, țurlui !

Peste Dunăre bărbatŭ nu-î !

Femeile, auđindu-lŭ astfelŭ cîntîndŭ, ȕise una cătră alta :

— Auđiți voi ce cîntă paserea, care sbórá pe de-asupra nóstră ?

— Da cum pécatele să n'ó auđimŭ! . . . ci că peste Dunăre nu se află nici unŭ bărbatŭ! . . .

— Ei, dacă e așa tréba trebilorŭ, mai bine să ne'ntórcemŭ înapoi la bărbațiŭ noștrii, cariŭ ni í-a datŭ Dumneȕeŭ și să suferimŭ bătae dela dênșiŭ, decâtŭ, trecîndŭ Dunărea, să fimŭ tótă vieȕa nóstră fără de bărbați.

Și cum ȕiseră, așa și făcură. Tóte se'ntórseră înapoi la bărbațiŭ lorŭ. Și de-atunci apoi nu mai batŭ femeile pre bărbați, ci numai bărbațiŭ pre femeí. Și dacă se'ntêmplă să bată vre o femeie pre bărbatulŭ seŭ, apoi să sciți că bărbatulŭ acela nu e bărbatŭ adevêratŭ, ci unŭ mămăligariŭ.

V.

Acestea sunt istorisirile privitóre la Ciocîrlanŭ.

Unŭ lucru bătătoriiŭ la ochi ínsă ni se ínfăȕșază în aceste citate, care nu trébuie trecutŭ cu vederea, și

anume, că'n tóte trei poveștile nicăiri nu se face amintire de Cîocârlie, ci numai de Cîocârlan ũ. Un ũ semn ũ destul ũ de învederat ũ acesta, că altă pasere este Cîocârlia și alta Cîocârlanul ũ.

Afară de acestea istorisiri, precum și altele asemenea acestora, cari se află înprăsciate prin unele povești, mai există la poporul ũ român ũ încă și următoarele datine și credințe despre Cîocârlan ũ.

Așa Români din Ciobanuca în Transilvania ni istorisesc ũ următoarele :

Țice că primăvera, când Cîocoïul ũ, adică Cîocârlanul ũ, cântă și se înalță în sus. ajunge tocmai lângă cer ũ în aerul ũ cel ũ turbat ũ. ¹⁾

După ce ajunge în acest ũ aer ũ turbă și cade jos. Un ũ câni, aflându-l ũ, îl mănâncă și de-aceea turbă și ei. ²⁾

Credința acesta există și la Români din Moldova și la cei din Muntenia. Aceștia încă spun ũ că Cîocârlanul ũ se sue cântându în aer ũ pêne ce ajunge la vântul ũ cel ũ turbat ũ. Acolo apoi, turbându și el ũ, cade jos ũ la pământ ũ mort ũ și aflându-l ũ câni il mănâncă și apoi turbază și ei. ³⁾

¹⁾ Poporul român ũ din unele ținuturi ale Transilvaniei susține că lângă bolta cerului se află o pătură de „aer ũ se ũ vânt ũ turbat ũ“. Asemenea și'n România se numesc eterul ũ de cătră popor ũ „vânt ũ turbat ũ“. (Veți: G. Baronzi. op. cit. p. 124). Tot ũ despre acest ũ vânt ũ veți și la P. Ispirescu: Legende se ũ Basmele Românilor ũ part. II. fasc. I. Bucuresci 1874. p. 41. „Feciorul ũ de împărat ũ plecă înainte și ajunse la mama vântului turbat ũ, plecă și de acolo și ajunseră la mama vântului de primăveră“.

²⁾ Com. de Dlu Gr. Crăciunaș ũ.

³⁾ Com. de Dni I. Fotea din Moldova și Ghîorghiescu din Muntenia, amendoi ascultatori de teologie la universitatea din Cernăuți. —

Eră-și se dice că cine mânâncă nu numai Ciocoï turbați, ci și carne de Ciocoï sănătoși, acela încă nebunesc. Unu pruncu din Ciobancuța în Transilvania să fi mâncatu cincî puî de Ciocoïu și nu multu după aceea aș nebunitu. Toți ómenii, carii sciură despre acésta întêmplare, erau de părere, că prunculu numai de aceea a nebunitu, pentru că a mâncatu puî de Ciocoïu.

Pruncii, când vedu pre unu Ciocoïu sburându cătră aerulu celu turbatu, strigă:

De ești moșu
Scobori josu.
De ești babă
Suî în slavă!

Și credu că, de este Ciocoïulu de parte bărbătéscă, se scobóra în josu, érá de este de parte femeéscă se sue la aerulu celu turbatu.¹⁾

Românii din Bucovina spunu că Ciocârlanulu atâtu véra, câtu și érna, când are să fie frigú, se tupiléză josu, ciocnesce cu cioculu în pămêntu și strigă séu țirie ne'ncetatu „țu i i i! țu i, țu i!“ anunțându pria acésta nemijlocita apropiere a frigulu. Érá Românii dicu atuncî că elu:

Strigă cíóreci și opinci
Și-a obiële câte cincî.²⁾

¹⁾ Com. de Dlú Gr. Crăciunașu.

²⁾ Cred. Rom. din Horodniculu de josu, com. de Dlú P. Prelipcénu. —

Érá la sfârșitulú tómnéi, tupilându-se la pământú, îi face pre ómení luatorí de samă că se apropie érna strigându :

Lasă căruța
Și ie săniuța !

Când are să fie vreme bună, moloșagü, atunci totü sbórá în susü și érá se pune josü, și cânteculü lui e maí schimbăciosü ca de altă dată. ¹⁾

Când cântă Ciocârlanulü nóptea, atunci prevestesce apropierea demineții. ²⁾

Maí departe e datiná la Româniú din Bucovina a poriclí pre uní ómení „C i o c â r l a n ü“ și anume pre aceia, cariú se amestică în tóte lucrurile ca și Ciocârlanulü prin tóte gunóiele, precum și pre aceia, cariú aú unü capü buhuíatü, adică cu përlü rădicatü în susü ca și penele de pe crescetulü Ciocârlanulü.

VI.

In fine încă și vr'o câte-va đicale și proverbe și apoi terminămü.

„A p r i n s ü C i o c â r l a n u l ü d e c ó d ä“, se đice despre unü omü, care s'a uítatü prea multü în fundulü păharulü, adică care a bëtütü prea multü și este așa de amețitü, că numai de-abia se póte ținè pe picióre.

„A m b l ä a m e ț i t ü c a u n ü C i o c â r l a n ü“, se đice despre ómenii, cariú âmblă tâhuí de capü, cariú nu sciü nemică ce facü.

¹⁾ Dict. de Erm. N. Ghiuță din Ilișesci.

²⁾ Com. de Dlú Gr. Crăciunașü.

„E Cîocârlanŭ“, s'eu „e Cîocârlanŭ de b'etŭ“, s'eu „cume cîocârlanulŭ de b'etŭ“, se dice unuia, care e aŝa de b'etŭ, c'ă nu m'ai sei pe ce lume se află, ŝi ac'esta de-acolo, pentru c'ă Cîocârlanulŭ, c'and e frigŭ, stă ghemuitŭ, nu se urnesce m'ai de felŭ din locŭ aŝa, c'ă orŭ ŝi cine p'ote s'ă-lŭ prindă.

„S'a cucuiatŭ ca unŭ Cîocârlanŭ“, se dice despre o f'etă, care iŝi pune prea multe flori în capŭ, c'and merge la jocŭ s'eu la altă petrecere.

Cîocârlia.

I.

Pe'ntinderea cerescă nu se află nici unû nouraşû
nici unû semnû de apropierea vre unei furtuni. Numai
stelele, aceşti ochi vighiatori ai nopţii, se vedû strelu-
cîndû în depărtare prin nemărginitulû spaţiû.

Totû astfeliû e şi pe'ntinderea pămêntescă. Pre-
tutindene domnesce şi-aice cea mai adîncă linisce şi
tăcere... Nici unû semnû de vre o furtună seû altă
neplăcere!... Numai unde şi unde se aude murmurulû
vre unui riurelû... Érá pânele cele albe, cari ca nisce
mări întinse ce lătescû pe şesurile ţérinelorû, şi fêna-
ţele cele încărcate de totû felulû de floricele frumóse
şi mirositóre ne dau una din înfăţişările cele mai plă-
cute şi mai atrăgêtóre.

Totû să stai şi să admirî ale naturei frumuseţe...

Dar' étă!... timpulû linû se strecóră... zorile
se ivescû şi cu dênsele dimpreună se deşteptă şi-o pă-
sêruică din somnulû ei celû dulce de peste nópte, care,
scăldându-se în róua cea recoritóre şi binefăcêtóre a
demineţii, începe a se'nălţâ în cercuri spre ceriû şi prin
cânteculû ei celû plăcutû a ne anunţâ apropierea zilei.

Și ore ce felii de păsăruică să fie acésta, și de ce se înalță ea în ceruri spre ceriū cântându pêne ce o perdemū din vederi, și totū astfeliū se scobórá ea în josū, érá când e ca da vr'o dóue prăjinī de susū dela pământū ca o săgétă se lasă în josū spre cuibúșorulū seū celū duratū pe suprafata pământulū?

Acésta păsăruică e C i o c â r l i a, lat. *Alauda arvensis*, L. germ. die Feldlerche, și causa înălțării sale spre ceriū, când cântă, ni-o spunū mai multe legende poporane, dintre cari cea mai frumósă e fără îndoială cea compusă în versuri de ilustrulū nostru poetū Dlu V. Alecsandri. ¹⁾

Pe câtū însă de sonorū și atrăgătoriū e cânteculū acestei păserele, pe câtū de plăcutū e timpulū când cântă ea, pe atâta și póte că încă multū mai atrăgătoare și mai frumóse sunt legendele ei.

Deci, lăsându la o parte legenda Dluī V. Alecsandri, în bună speranță că cei mai mulți o cunoscū, și totū Românulū adevératū, care sci numai ciș-ce-va a ceti, ar trebui s'o cunóscă, voū reproduce aice alte legende ale acestei păserele, despre care unū cântecū poporanū ni mai spune și urmátóarele :

Lie, Lie
Ciocârlie,
Sbori în sóre
Cântátóre
Și revină
Din lumină

¹⁾ Opere complete. Legende. p. 115. —

Pe pământu
Cu dulce cântu. ¹⁾

II.

Cea dintâiu legendă, care am auđit'o dela o Româncă din Siretiu, e cea următoare :

Au fostu odată unu împăratu și-o împărătesă fôrte avuți, omenoși și cinștiți de cătră toți supușii lorū și împărații de prin prejurū. Ațeștia, de cum se treziră și vęđură lumina sórelui, petrecură totdeuna în frica lui Dumneđu, și de-aceea aveaū tóte celea ce le trebuia, numai unu singurū lucru li lipsia, . . . n'aveaū nici unu pruncu. Și . . . Dómnne! ce n'ar fi datu ca să aibă și ei unu pruncu! . . . Nu eră o đí ca să nu împărțescă milostenii și daruri pe la sermaní, nu eră o đí să nu se róge lui Dumneđu, dórá dórá li dăruesce și lorū unu pruncu.

Dar' trecură multí aní la mijlocu și dorința lorū încă totu nu li s'a împlinitu.

În urma urmelor, tocmai când perduse tótă nădejdea că se voru putè și ei numi când-va părinți, li-a ascultatú Dumneđu rugăminteá și li-a dăruitú o fiică, pre care o numiră *L u m i n i ó r ă*. Și ei de-aceea o numiră astfelú: una, pentru că ea eră fôrte frumósă, și alú doilea fiind că eră pentru dênșii ca o *l u m i n ă*, ca lumina ochiloru, și unde se ducea ea, acolo se duceaū și ei.

L u m i n i ó r ă trăia, ca și părinții seí, în frica lui Dumneđu, și cu câtú crescea mai mare, cu atáta

¹⁾ V. Alecsandri. loc. cit.

se făcea mai frumoasă și mai fărâncătoare. Și toemai din pricina acésta nu eșîa ea nici odată la preâmbulare, temându-se ca să n'o dióchîe cine-va séu să i se'n-temple altă nenorocire.

Insă într'o đî, n'are maica sa ce face, și-o întrébă: de ce nu se duce și ea, ca alte fete de împératî la preâmbulare, de ce șede numai a casă? . . .

Luminíora respunse maicîi sale și-î đise, că ea, numai dacă voescú părințîi eî, îndată se va duce la preâmbulare. Și'ntr'adeverú că, colea de cătră séră, cam pe timpulú acela când se scobórá sórele spre apusú și e mai frumosú și mai plăcutú de preâmblatú, a eșitú și ea ántâia-și datá în grădina împérátéscă. In grădina acésta a ámblatú ea în colo și'n cóce pêne ce-a datú de-o ușiță mică, carea ducea spre unú șesú întinsú și frumosú, și cum a datú ea de ușița acésta a deschis'o și-a eșitú printr'énsa afară în șesú. Pe șesulú acela apoi, preâmbându-se câtú s'a fi preâmblatú, a începutú ea a privî mai de aprópe întréga fire, care i s'a înfá-țișatú de'naintea ochilorú și nu se putea destulú mirá de frumuseța ce-o vedea în tóte părțile. Insă ce i-a plăcutú eî mai multú dintre tóte câte le-a vėđutú, a fostú S ó r e l e, carele se scobóriá încetú spre apusú.

Multú timpú a statú ea și s'a uítatú la S ó r e cum apune și multú timpú după apusulú lui la rađele sale cele luminóse, cărî ca nisce fire nemărginite de aurú se'ntindeaú pe câmpia ceríului.

Așa de tare îi plăcea eî cum apune sórele, încát în tótă séră eșîa ea să priviască apusulú lui.

Și atâta ce a eșitū, și atâta ce a privitū la dēnsulū, pēnē ce în urma urmelorū s'a îndrăgostitū în elū.

Éră după ce s'a îndrăgostitū acuma în sóre, a începutū din ce în ce a se supēră și-a se uscà, pēnē ce s'a bolnăvitū cum se cade.

Părinții seî, vėdēndu-o astfelū, se'ntristară și-o întrebāră: ce-î lipsesce de se usucă așa de tare?... ce durere are?...

Ea dintru începutū nu voi să li spună nemică, éră mai pe urmă, vėdēndū că părinții totū una o întrebă, li respunse că trebuie să se despărțescă de dēnsii și să mērgă în lume ca să-și caute noroculū.

Părinții seî, auđindū ce și-a pusū în gândū fīca lorū și avēndu-o numai pre dēnsa, i cepură a plānge și-a se tangui ca nisce prunci și-o îndemnară prin cele mai duióse cuvinte ca să nu-î părăsescă, căci cine sci ce póte să i se'ntēple în calea pe care voesce ea să se pornescă, însă vėdēndū dela unū timpū că numai de giaba li-î tótă vorba și sfatulū că *Luminióra* numai decātū voesce să plece în lumea largă ca să-și caute, dupre cum spunea ea, noroculū, nu se mai încercară a o oprì, ci o binecuvēntară și-î deteră tóte cele trebuin-cióse de drumū.

Luminióra, luāndu-și remasū bunū dela părinții seî, s'a pornitū cu Dómne-ajută în lume ca să caute palatulū celū strelucitoriū și marețū, în care auđise ea, acuma dela cine va fi auđitū, că locuesce alesulū inimeî sale, adică *Sóre*le. Dar' în calea cea lungă și necunoscută multe nenoróciri și neajunsuri o așteptară.

Dintru începutu ȳ-a mersu, cum ȳ-a mersu pentru cã avea de tôte câte-ȳ trebuia, avea ce mãnca și cu ce se'mbracã, dar' cu sfârșitulũ lucrurilorũ acestora s'a sfârșitũ și totũ binele ei.

Și așa mergendũ ea ȳi dupã ȳi, nópte dupã nópte, câtũ va fi mersũ și pe unde va fi mersũ, destulũ atãta cã dupã o cale de mai multe ȳile a ajunsũ într'o pustie fôrte mare, unde nu erã nici unũ sufletũ de omũ de zãritũ și unde i se sfârșire acuma și merindea ce-a fostũ luat'o de-a casã.

Vedendũ biatã tãtã cã n'are nemicã ce mãnca erã fόμεa ȳi scurge tôte puterile, a începutũ a culege rãdãcinĩ de erburĩ și pόμε selbatice de pe unũ pomișorũ mititelũ, care se aflã singurũ în tôte pustia aceea, și cu acelea și-a stimpãrãtũ ea fόμεa.

Astfelũ cãlãtorindũ ea prin pustia aceea ajunse într'unũ târȳiũ la unũ locũ, unde se aflãũ o mulȳime de ómenĩ morȳĩ. Cum a vedutũ ea morȳiũ aceștia așa de tare s'a spãimãntatũ, cã a începutũ sã tremure, cum tremurã vãrga, de fricã, ȳnsã ducẽndu-se mai ȳn colo și uĩtãndu-se mai bine ȳn tôte pãrȳile s'a ȳncredinȳatũ cã pe loculũ acela a trebuitũ sã fie vre o bãtãlie fôrte mare și cruntã, de-aceea sunt atãȳia ómenĩ morȳĩ. Și fiind cã acolo erãũ fôrte multe vesminte de cãtane, — ce ȳ-a picatũ ei prin minte? . . . sã-și ȳee și ea unũ vesmẽntũ de-acestea ca sã se ȳmbrace cu dẽnsulũ, . . . și și-a luatũ unũ strãiũ huzãrescũ, s'a ȳmbrãcatũ ȳntr'ẽnsulũ și-apoi s'a pornitũ erã-și mai departe.

Mergendũ ea, acuma câtũ va mai fi mersũ, dete de unũ calũ fôrte frumosũ, și cum dete de dẽnsulũ nu

stătù multù pe gânduri, ci îlù prinse, se suì pe dènsulù călare și plecâ mai departe tótă ziua aceea, pêne ce în urmă dete de-o mulțime de ómenì vii, pre cariì îi unoscù îndată pe îmbrăcămintele lorù că sunt ostași.

Ostașiì aceștia, cum o zăriră, dé-una se repeziră asupra ei și-o prinseră, socotindù că este vre unù șpionù. Dară după ce se adeverì, că ea nu este șpionù, îi deteră drumulù, o luară apoi în slujba lorù și se duseră cu dènsa într'o bătălie. În bătălia aceea fură ostașiì de cătră dușmaniì lorù învinși, și cariì voirà să scape cu vieță începură a fugì în cotro îi duceauù ochiì și picìórele.

Luminióra nóstră însă scăpândù cu obrazù cùratù din prinsórea și învâlmășala în care căduse, se pornì mai departe în trébă-și în drumulù seù. Érà după ce se pornì se duse, se duse, călare pe calulù ce la aflatù mai nainte, pêne ce ajunsè într'un târđiù la o fântână, unde dete peste o babă bêtrână-bêtrână, care torcea p a i n g a n i ș u.

Baba aceea se numìa *Intunecimea*, și erà fórte bucurósă când cine-va o numìa astfelìù, pentru că ea erà blăstèmată să pórte vesminte negre și la față încă erà fórte négră.

Luminióra nóstră, cum a vèđut'o, a đisù :

— Vai de mine și de mine ce babă négră ca *Intunecimea* !

Babèi i-a plăcutù fórte tare cuvintele acestea, pentru că ea totdeuna, când o numìa cine-va *Intunecime seù* vorbìa totù una de negru, îi erà fórte plăcutù. De-aceea a primitù ea pre călètórea nóstră fórte

bine, érá dupá aceea a întrebát'ó : unde-î merge calea prin așa o pustietate ?

Luminióra î-a spusú totú adevurulú : de unde vine și în cotro se duce.

Baba î-a đisú :

— Dacă mă vei ascultá pre mine, și vei face ceea ce îți voiú spune eú, apoi atunci de bună samá îți vei ajunge scopulú !

— Voiú ascultá și voiú face ! — respunse Luminióra bucurósá.

— Dacă e așa, apoi mergi spre resăritú, — đise mai departe Intunecimea, — pêne ce vei ajunge la unú délú fórte mare și înaltú de steclá, și dacă te vei putea sui pe vârfulú aceluí délú, apoi poți să đici că ți-ai ajunsú scopulú.

Luminióra mulțami fórte frumosú Intunecimeí pentru sfatulú eí celú bunú ce i l-a datú și-a luatú remasú bunú dela dênsa și, încălecându pe calulú seú, a plecatú mai departe spre resăritú.

Dóuespređece đile ne'nterruptú a călëtoritú ea pêne ce a ajunsú la délulú celú de steclá.

Calu-î slăbise fórte tare de-atâta drumú câtú a trebuitú să mérgá, érá délulú la care ajunsé erá fórte înaltú, decí cum să se sue ea acuma pe vârfulú délulú ?

Étá însă că tocmai, când erá ea în cea mai mare nedumerire, când nu sciá singurá ce să facá și se se'n-cépá, vede nu departe dela dênsa unú omú. Omulú acela erá unú căvaliú. Decí, rugându-lú ea, căvaliulú î-a potcovitú calulú cu nisce cue fórte mari și tari. Astfelú apoi, fiindu-î acuma calulú potcovitú, s'a repe-

ditu spre delu și catu ai scăpăra dintr'unu amnariu s'a urcatu de-asupra lui.

Ajungendu *Luminiora* pe vârfulu delului a mulțamitu lui Dumneđu, că i-a ajutatü a se sui, apoi s'a dusü să vedă ce este pe delulu acela ?

De-asupra delului erä unü șesü förte mare și întinsü.

Vedendu acësta *Luminiora* s'a suitü érä-și pe calulu seü și s'a pornitu mai departe, și-a mersü și a mersü, pënë ce-a datü de-unü palatü förte mare și frumosü.

In palatulü acela locuiaü trei fete.

Vedendu fetele acestea, că cine-va vine la dënselë i-au eșitü întrü întimpinare.

Luminiora, cum le-a zăritü, așa de tare s'a bucuratü, ca și când ar fi fostü surorile ei.

Fetele însä i-au đisü :

— Sufletü de omü ce ești ! cine te-aduce pre tine în locurile acestea, căci de când suntem noi aici încă nime pënë acuma n'a pututü să vie pënë la noi, . . . și tu ai venitü ! . . .

După ce rostirä ele cuvintele acestea îi luarä calulu, ilü duserä într'un staulü și-i deterä de mâncare, érä pre *Luminiora* o luarä și se duserä cu dënsa în încăperile cele frumöse ale palatulü.

Fetele socotiaü în mintea lorü, că străinulu ce-a venitü la dënselë, nu este fëtä, ci feciorü, pentru că *Luminiorä*, după cum scimü, și-a schimbatü înbrăcăminteä.

După ce a petrecut Luminióra mai multe zile în palatul acela, étă că într'o di vinu cele trei fete la dênşa și-i dice cea mai mare :

— Noî am voi ca să te luămū pre tine de bărbatū, căci tare nî-ai plăcutū, dar' nici una nu te putemū luà, căci dacă ași voi eū bună óră ca să te ieū apoi s'ar mânia surorile mele pe mine, érá dacă ar' voi una din ele să te íee, nu mî-ar veni mie la socotélă, deci fii-ne mai bine fratele nostru !

— Nu frate, ci diceți mai bine soră ! -- respunse Luminióra, — căci și eū sunt fétă ca și voi ! . . . Haînele bărbătesci, cu cari mă vedeți înbrăcată, le-am luatū pe mine numai de-aceea, ca să fiū scutită de multe neajunsuri și neplăceri ce mi s'ar fi pututū întêplâ în calea mea cea lungă și primejdiósă ! . . .

Cum auđiră cele trei fete respunsulū acesta saltară de bucurie și diseră :

— Dacă ești fétă, cu atâta mai bine, căci de-acuma înainte vom fi patru, cu părechie.

Din ziua acésta apoi trăiră fetele dimpreună cu Luminióra fórte bine, și erau totdéuna fórte vesele și bine dispuse, căci nu li lipsià nemică, ce-ar fi pututū să li-aducă vre o supérare séu altă neplăcere.

Nu așa însă își petrecea Luminióra. Acésta din di în di ce mergea, totū mai tristă și mai dusă pe gânduri erà.

Luândū sama fetele dela unū timpū, că Luminióra nu e așa, cum ar trebui să fie, voiósă și bucurósă, o întrebarea de ce este ea așa de tristă și totū dusă pe gânduri ? . . . Ce-i lipsesce ? . . .

Luminîóra li respunse suspinându :

— Eú de-aceea sunt așa de tristă, pentru că mî-a sositú timpulú ca să mă despărțescú de voi, . . . să vè lasú cu Dumneđeú și să mă ducú în drumulú meu! . . .

— Fiindú că nu voesci să remâi mai multú cu noi, — díseră fetele — íți vomú da unú semnú de aducere aminte, că ai fostú când-va la noi, o sabie, care are o deosebită putere și anume, dacă se trage jumătate din técă, apoi atunci móre jumătate din óstea dușmanulú, cu care te bați, érá dacă se scóte tótá din técă, apoi atunci picá toți dușmanii, numai capitanulú lorú remâne în viéță. — Și cum rostiră cuvintele acestea îi deteră sabia, despre care aú vorbitú.

L u m i n î ó r a, bucurósă că a căpétatú unú odorú așa de mare și de prețiosú, li mulțámí din tótá inima, și-apoi se despărți de dênsele, își luá calulú, se suí călare pe dênsulú și scoborindu-se de pe délulú celú de stecă se porní érá-și spre resáritú și se duse, duse, pêne ce ajunse la o fântána. Acolo lângá fântána aceea, a aflatú ea pe unú omú voinicú și fórte frumosú. Intrébându-lú ea : cine-í, și ce face acolo lângá fântána?... omulú îi respunse, că e unú căpitanú de óste, pre care-lú urmărescú dușmanii și nu scie în cotro să apuce de reulú lorú. Totodatá îi mai spuse căpitanulú acesta, că bunulú seú împératú este fórte încunjuratú de dușmaní și elú nu póte nemicá să-í ajute.

— Eú voú să vè ajutú la toți! -- díse L u m i n î ó r a. — Și după acésta dete căpitanulú ce-va de mâncare, căci, sermanulú, erá fórte fláméndú. Érá după ce a mâncatú și s'a săturatú capitanulú, după ce a mai

prinsu puțin la putere, îi dîse Luminióra ca s'ò ducă la Impèratulü lü.

— Te voiü duce, de ce nu! — gîngăni căpitanulü — dar' e fórte greü și primejdiosü de ajunsü pêne la impèratulü meü! . . . Numai singurü Dumneđeü ni póte ajutà ca să strebatemü pêne la dènsulü! . . .

Luminióra ilü încurajă, spuindu-ï să n'aibă nici o frică; și așa se porniră ei spre impèratulü, și cu mare greü trecură prin mijloculü dușmanilorü pêne ce ajunseră la impèratulü, pre care ilü aflară fórte supèratü și dusü pe gîndurî.

Intrebându-lü Luminióra de ce este așa de supèratü, îi respunse Impèratulü dîcèndü :

— D'apoi cum pècatele mele nu voiü fi eü supèratü, dacă megiașulü meü imi cuprinde mai tótă tóra și-mi omóra o mulțime de óste!

— Eü voiü să-ți ajutü a învinge pre ne'mpăcatulü Măriei tale dușmanü, numai dacă mă vei ascultà! — dîse mai departe Luminióra.

Impèratulü, bucurosü de acésta făgăduință neașteptată, i-a spusü că v'a asculta-o cu mare plăcere numai de l-arü putè scóte din nenorocirea în care se află elü și tóra sa.

Luminióra i-a dîsü atunci să-ï dee unü calü și haïne ostășesci.

Impèratulü a făcutü ce-a făcutü și'ndată i-a adusü unü calü și haïnele cerute.

Luminióra, luändü haïnele s'a îmbrăcatü de grabă într'ensele, apoi s'a aruncatü iute pe calulü adusü și fără a mai vorbi ce-va se porni în protiva dușmanilorü

împărătesci, se duse, duse, pênă ce ajunse la unu târgu mare, unde se aflău dușmanii.

Dușmanii, vedëndü că vine unu ostașu așa de dêrzü în fuga calului asupra târgului, socotiră că e vr'unu șpionu și eșindu-i înainte voiră s'o prindă pre Luminióra.

Luminióra însă, vedëndü și ea la rëndulü seü, ce li-e voia dușmanilorü să facă cu dênsa, scósă sabia, ce-a fostü capëtat'o dela cele trei fete, pe jumëtare din tēcă, și cum o scóse toți dușmanii câți se porniră asupra ei, cădură morți la pământü.

Vedëndü acësta întëmplare ceialaltü dusmani, carii se aflău în târgü, eșiră cu toții în frunte cu împëratul lor, ca cu atâta măi lesne s'o pótă prinde pe L u m i n i ó r a și-apoi s'o facă miș și fărımı, nu ce-va!

Însă L u m i n i ó r a, cum a vedütü că vinü cu toții asupra-i, bucuria ei nu eră próstă!... scósă de grabă tótă sabia din tēcă, și cum o scóse, ... minumea minunilor!... toți dușmanii cădură morți, numai singurü împëratulü lorü remase viu.

Împëratulü vedëndü și cunoscëndü că nici pre dênsulü nu pôte să-lü aștepte o sörte măi bună, pică în genunchi la piciórele L u m i n i ó r e i și-o rugă ca să-i dăruescă vięta.

Luminiórei i se facü milă de dênsulü, îi dăruì vięta, dicëndü-i :

— Ecă-ti dăruescü vięta, dar' de astă-đi înainte să nu te măi încumeți a intră în țera împëratulü meü, căci apoi... e vai și amarü de tine!... Acuma du-te de unde-ai venitü!...

Impăratul dușmanu îi mulțămî din tótă inima pentru că i-a dăruită vieța și plecâ îndăreptu de unde a venitū, érá L u m i n i ó r a, veselă că a învinsū așa de lesne pre dușmanî, s'a întorsū la împăratulū eî.

Impăratulū, carele cu ajutoriulū acesteî fete a scăpatū de dușmanî, i-a eșitū cu cea măi mare bucurie înainte, mulțămindu-i pentru binele celū mare ce i l-a făcutū, și spuindu-i totodată că ea póte să șédă la curțile lui pêne la mórte și nemică nu-i va lipsi.

Impăratul scăpatū de dușmanî nu scià, ca voiniculū ce l-a mântuitū este fétă; elū cugetà că e feciorū. Inșă măi pe urmă, acuma din cine și prin cine, nu se scie, destulū atâta că a auđitū că mântuitoriulū lui e fétă, și cum a auđitū a chemat'o la sine, i-a datū haîne mueresci și apoî a luat'o de soție.

Impăratulū acesta, inșă măi nainte de-a se căsătorî cu Luminióra, erà logoditū cu altă fétă de împărat. Și fétă aceea căutà acuma tóte chipurile ca să strice Luminioreî, s'o nenorocéscă, dar' nemică nu i-a pututū face. Și nici n'ar fi trebuitū să caute a-i face reū, căci Luminióra nu s'a căsătoritū din bună voie cu Impăratulū, ci numai din silă, și de-aceea căutà ea tóte mijlócele cum ar putea scăpà de elū, cum ar putea măi de grabă și măi lesne fugi, dóră-și póte ajunge odată scopulū, ce și l-a propusū încă când s'a pornitū de-a casă.

Și cum și-a pusū în gândū, așa a și făcutū.

Intr'o đî, pe când Impăratulū, adică bărbatulū eî, erà dusū nuseiū unde de-a casă, a eșitū pe furișū la primblare, și cum a eșitū nu s'a întorsū măi multū in-

apoi, ci scăpându odată din prinsórea, în carea fără de voia ei a fost cădută, a apucatú érá-și drumulú spre resăritú și s'a dusú, s'a totú dusú, pêne ce a ajunsú la unú locú unde zăcea unú omú fórte bêtrânú și neputinciosú, neputendú vorbì bine, ci numai gângănea ca pruncú ce ce abia se'nvață a vorbì, érá pèrulú de pe capulú lui erà albú ca laptele și lungú pêne la glesne.

Luminióra, cum a vedutú pre acestú bêtrânú, i s'a făcutú milă de dènsulú, l-a spălatú frumosú, i-a tunsú pèrulú celú lungú de pe capú și apoi i-a datú să mânânce.

Bêtrânulú, după ce a mâncatú bine și s'a săturatú, și după ce și-a mai venitú în orí, a începutú a vorbì ca ómenii și-a întrebà pe Luminióra : de unde vine și'n cotro se duce ?

Luminióra i-a spusú tótă istoria ei din firú în pèrú, cum și ce, că adică scopulú ei este să mérgă pêne la Sóre, în care s'a îndrăgitú și de a căruí dorú nu mai póte răbdà pêne ce nu l-a vedè.

Bêtrânulú, după acésta mărturisire sinceră, a începutú a-i descrie de-a mèruntulú tótă calea pe unde are să mérgă, đicèndu-i :

— De-aice merge drumulú dreptú la Sóre, elú este fórte lungú, dară nu-i nici decum primejdiosú. Una însă totu-și trebuie să-ți spunú. În calea ta vei întâlni un câne, aceluí câne să-i dai bucățica asta de pâne, ce ți-o dau eú, și elú nu-ți va face nemică, dară caută bine ca să nu fie altă pâne, ci numai acésta, căci alta nu are puterea, care o are acésta. Érá după ce-i trece de cânele de care îți spunú, vei ajunge la

unū pălatū fôrte frumosū și strelucitoriū, înaintea căruia se află o fântână. În pălatulū acela locuesce S ó r e l e. Înainte însă de-a întră într'ensulū să beî apă din fântână și apoi să întrî în nuntru.

După acésta îi dete bătrânulū o fâlióră de pâne și-î dorî cale bună.

Luminióra a mulțămitū din tótă inima bătrânulū pentru pâne și pentru sfatulū lūi celū bunū și părințescū, și-a luatū remasū bunū dela dēnsulū și apoi s'a pornitū érá-și la drumū și s'a dusū, s'a dusū, pēnē ce-a datū de-unū C â n e c u t r e î c a p u r î, carele cum a vėđut'o, déuna a săritū la dēnsa și-a voitū numai de-cătū s'o mânānce. Înșă ea, cum a vėđutū că se repede la dēnsa, i-a aruncatū pânea, ce-a căpētat'o dela bătrānū. C â n e l e, fiindū pe semne fôrte flāmāndū, s'a repeđitū la pâne, a mânecat'o c'o lăcomie nespūsă, și apoi s'a făcutū nevėđutū, ea și când nici n'ar măi fi fostū.

De-aicea s'a luatū Luminióra și-a măi mersū o bucată bună de locū, pēnē ce a ajunsū la unū pălatū fôrte mare și frumosū, care streluciă așa de tare, încāt nu te puteai uita multū la elū, căci îndată îți luā vederile.

De'naintea pălatulū aceluia erā o fântână fôrte frumosă. L u m i n i ó r a, urmāndū sfatulū bătrānului, a bėutū apă din acésta fântână, și cum a bėutū îndată a pututū să se uite la palatū, pe când măi nainte nu-î erā nici defeliū cu puțință, căci i se'ntunecau vederile.

După acésta a mersū ea spre palatū, s'a băgatū încetū în nuntru, și cum a intratū ce să vėdă? . . . vede

pre multu doritulü și căutatulü seü iubitü, pre Sóre, stându la mäsă și strelucindü așa de tare, cum adică numai singurü Sórele și nime altulü póte să strelucescă așa de frumosü. Și cum l-a vëdutü că e așa de tënëru, de gingașü și frumosü așa de tare s'a îndrăgitü într'ensulü, că singură nu scià ce-a face mai ântâiü? . . . să-lü stringă în brațe și să-lü sărute cu infocare? . . . să-i descopere totü alénulü și foculü inimëi sale? . . . seü ce să facă, ce să dirégă? . . .

Dar' las' că nici Sórele nu erà de ghiată. Și elü cum a vëdutü pre Luminîóra, îndată s'a îndrăgitü într'ensa, căci și ea nu erà o fétă, éc'asa . . . de rëndü că tóte fetele, ci erà o fétă așa de frumósă și färmecătóre, că să fi căutatü în lumea întrégă, alta ca dënse n'ai fi aflatü . . .

Mama Sórelii însă, o bëtână, bëtână de când lumea și fórte reutăciósă, aflându-se asemenea în casă și vëdëndü pre Luminîóra că se apropie de feciorulü seü, care nu scià ce-i păcatulü, și cunoscëndu-o după vorba ei că trebue să fie fétă și nu feciorü, după cum erà îmbrăcată, și temëndu-se că să nu-lü ducă în rătăcire, să nu i-lü rápescă prin frumuseța ei, a începutü a o blăstëmă și-a đice :

— Tu fiica păcatulü, care ai cutezatü să strebați pënë în acestü pălatü și ai voitü să ademenesci prin frumuseța și vorba ta cea dulce pre fiulü meü celü nevinovatü, blăstëmulü meü pice asupra capulü têu! . . . De ađi înainte să te prefaci în pasere și să sbori în tótă điua în susü, plângëndü pre fiulü meü, pre frumosulü și nepătatulü Sóre, pentru îndrăsnéla

ta cea mare, că ai venitū pênē aice și ai vorbitū cu dēnsulū ! . . .

Și'ntr'adevērū eă 'ndată, după ce a rostitū baba cuvintele acestea, L u m i n i ȳ r a s'a prefăcutū într'o păsēruică mică, pre care ómenii de-atunci și pênē în ȳiua de astă-ȳi o numescū C i o c ă r l i e, și care mai în tótă ȳiua sbórá fórte susū în aerū cāntāndū și plāngēndū după alesulu inimei sale, după scumpulū seū S ó r e, pre care tocmai atunci, când l-a aflatū după o cale așa de lungă și primejdiósă, a trebuitū să-lū pērdă pentru totdēuna.

Eră sabia, ce-a căpētāt'o dela cele trei fete și ce-le-alte lucruri ce le-a mai avutū L u m i n i ȳ r a aū re-masū în palatulū S ó r e l u i.

III.

A dóua legendă a C i o c ă r l i e i, totū din B u - c o v i n a, sună astfelū :

Aū fostū odată în părțile resărituluī unū împēratū și-o împēratésă. Impēratulū acela se chiamă T i - t u s ū, érá împēratésa G h i o r g h i n a.

Acești doi domnitori trăiaū în pace, linisce, unire, dragoste și aveaū de tóte bunătățile ; numai un singurū lucru li lipsiă, . . . n'aveaū nici unū pruncū.

Ce n'aū făcutū ? . . . întrebat'aū pre toți ómenii cei mai învățați ai împērăției de sfatū . . . Nu eră unū doftorū, pre care să-lū fi trecutū cu vederea și să nu-lū fi întrebatū : cum ar putea căpētà și eī unū fiū . . . Ba ! în urma urmelorū, când vēdură că nime nu li póte ajutoră, alergară și pe la vrăjitorē după sfatū.

Dar' de găba!

Intr'o ȃi, după ce perdură acuma tótă nădejdea că voru avè și eĩ când-va unũ pruncũ ca tótă lumea, a făcutũ împăratulũ acesta o petrecere mare, la care s'au adunatũ toȃi sfetniciũ, bėtrânũ și mai mariũ împăraȃiei sale dimpreună cu soȃiile lorũ.

Tóte mamele, cāte se adunară la petrecerea acėsta, se bucurau și-și legănaũ pruncũ în braȃele sale, numai împăraȃesa G h i o r g h i n a eră fórtē tristă, pentru că ea nu avea nici un pruncũ pre care să-lũ stringă și ea în braȃe și să-lũ desmierde.

Éta însă că'ntr'o nópte, după petrecerea avută, i s'a arătatũ împăratulũ T i t u s ũ o b a b ă b ė t r ă n ă în visũ, care i-a spus următoarele cuvinte :

— Înaltate Impărate! nu te supără, ci te bucură, căci împăraȃesa G h i o r g h i n a va nasce de bună samă unũ pruncũ, numai dacă va merge la păriulũ care curge prin pădurea cea verde dela capetulũ împăraȃiei tale și va bė apă dintr'insulũ.

Impăratulũ trezindu-se din somnũ și-a însemnatũ fórtē bine cuvintele babeĩ, și cum s'a zăritũ de ȃiuă s'a sculatũ și s'a dusũ de i l-a spusũ din firũ în pėrũ împăraȃeseĩ.

G h i o r g h i n a, să-lũ fi prinsũ pre Dȃeũ de-unũ piciorũ nu s'arũ fi bucuratũ așa de tare, ca acuma când auȃitũ ceea ce i-a spusũ împăratulũ, și fără a perde multũ timpũ înzădarũ s'a pornitũ și s'a dusũ la păriulũ din pădurea cea verde și-a bėutũ apă dintr'ensulũ.

Nu multă timp după acesta, etă că împărătesa Ghîorgina și-a vădută visul cu ochii, . . . a născută adică o copilă foarte frumoasă.

Copila acesta creștea într'o di ca alta într'ună ană, érá într'ună ană ca alta în deuce ani. . . Cine o vedea ađi mâni n'o mai cunoscea, căci eu câtă creștea mai mare, cu atâta se făcea mai voinică și mai frumoasă.

Dupa ce a creșcută acuma copila acesta mare și a devenitú fétă'n flóre a începută a eși în tótă deminéta și séra la preâmbulare ca să privéscă resăritulú și apusulú Sóre lui.

Eșindú ea așa în mai multe dáți și privindú cu órele întregi cu n resare și apune Sóre le, așa de tare i-a plăcutú acesta, că în urma urmelorú s'a îndrăgitú într'ensulú.

După ce s'a îndrăgitú nu mai eră nici o plăcere pentru dēnsa pe acestú pământú, și prin urmare într'o bună deminéta își propuse să calătoréscă spre Sóre, să afle palatulú lui, și-apoi, câtú va fi și-a trăi să nu se mai despărtéscă de dēnsulú.

Ca o copilă bună a spusú acesta dorința a sa și maicē sale. Dar' maica sa n'a voitú s'o lese nicăire. Ea a spusú apoi și împēratulú dorința sa, dar' nici elú n'a voitú s'o lese nicăire să se ducă, pentru că amēdoi o iúbiau foarte tare, și nu sciu ce-ar fi făcutú de scărbă, dacā unica lorú fiică i-arú fi părăsitú și s'ar fi dusú cine scie unde.

Copila, de supērare că părinții seí nu vor s'o lese, a începutú a se uscă și'n vr'o câte-va díle așa de tare a slăbitú, că de-abia se putea urni din locú.

Vedându acésta împératulü și-a călcatü pe inimă, i-a datü binecuvântarea părințescă și tóte cele trebuinciose de drumü, și-apoi a lăsat'o să se ducă în trebă-și.

Copila, luându-și acuma remasü bunü dela părintüi sei s'a pornitü spre resăritü și s'a dusü, s'a dusü unü timpü fórte îndelungatü, pêně ce a ajunsü la o apă fórte mare, ce curgea fórte repede.

Ce să facă ea acuma? . . . cum să trecă ea apa acésta? căci podü peste dēnsa nu erà și a înotà nu scià, și macar de-ar fi și scitü, erà peste puțință s'o trecă de-a'notulü, căci erà fórte mare.

Étä însă că pe când sta ea așa, bătēdu-și capulü; ce e de'nceputü? . . . vede că iesă din apa aceea o fétă fórte frumósă îmbrăcată tótă în albü, care-i diše :

— Tu-ți vei ajunge scopulü teü, dară lungü timpü acolo nu-ți este îngăduitü să stai. . . Multă plăcere nu vei gustà! . . .

Și cum rostì féta cea frumósă cuvintele acestea, îndată s'a făcutü unü podü peste apă cea mare pe care a trecutü féta de'mpératü de ceealaltă parte.

După ce a trecutü acuma féta de împératü apa aceea a călătoritü érá-și mai departe și s'a dusü, s'a totü dusü, pêně ce-a ajunsü la o *B a b ă b ă t r â n ă*, care páscea unü cârdü de gâsce.

Baba, curiósă ca tóte babele, cum a vedüt'o îndată a întreat'ó de unde vine și'n cotro se duce?

Féta împăratului, răspunzându-i, i-a istorisitú tóte din firú în pėrú: cum și ce? . . . de unde vine și'ncotro se duce! . . .

— Eú, draga mătușei, — ȃise mai departe baba — potú să-ți scurtezú fórte multú calea.

— Dacă mǐ-ai scurta-o, mătușică, mare bine mǐ-ai mai face, și, Dómne! cum ți-ași mai mulțămì pentru fapta D-tali!

Baba, măgulită prin cuvintele fetei, îi dă în mâna dréptă unú pomișorú, érá în mâna stângă unú inelú fórte micú și-i ȃice să facă cruce cu pomișorulú, că apoi îndată va vedè ce se va întemplá eu dēnsa.

Féta o ascultá, face cruce cu pomișorulú și . . . ce să vedá? . . . vede că de-odată se rădică în aerú și cine-va o duce pe susú, dar' cine-o duce nu scie.

Așa se duse ea prin aerú, pare că ar fi fostú de cine-va vrăjitá a călári pe-o prăjină de alunú, și câtú ai clipì din ochi ajunse de'naintea palatului S ó r e l u i .

Pe de'naintea palatului acestuia curgea unú riú limpede ca lacrima.

Spre a trece preste riulú acesta, ori și cine arú fi fostú acela, care ar fi voitú să trecá, trebuia să plă-téscá un argintú, ori de nu, să ámble unú anú rătăcindú prin lume.

Lângă riú sta unú omú fórte bėtránú, care trecea de ceea parte pre toți cei ce plătiaú argintulú, ori de nu rătăciaú unú anú întregú prin lume.

Călétorea nóstrá, ca să nu mai ámble rătăcindú prin lume, luá inelulú ce l-a fostú căpătatú dela baba

cea bătrână, și i-lu dete moșnegului ca s'o trecă de ceea parte.

Bătrânul, luându inelul, a trecut'o de ceea parte de riū fără să mai întindă multă vorbă cu dēnsa.

Acuma a sositū ea la pórta palatului séu a curții, prin care a intratū încetulū în ogradă și de-aice s'a dusū apoī pēnē la ușa curții.

Lângă ușa curții se află unū cāne fórte mare cu dóue capurī. Cānele acesta, cum a zārit'o dē-una a începutū fórte tare a lătrā și a da la dēnsa, numai, numai s'o apuce în dinți.

Mama Sóreluī, căci sórele avea o mamă fórte bătrână, și palatulū acesta erā palatulū Sóreluī, deci mama Sóreluī, cum auđi cānele celū cu dóue capurī bātēndū, a eșitū afară și cum a vēđutū pre călētórea nóstră a întreat'o mâniósă :

— Pre cine cauți tu aice și ce vrei ?

Călētórea nóstră nesciindū cine-ī bătrāna, care a întreat'o așa de restitū, și ce are să se'ntēple dacă ī-a spune ceea ce ī-a spusū, póte că ī-arū fi respunsū cum arū fi trebuitū să-ī respundă. Așa însă, în nevinovăția sa, nesciindū ce-ī prefăcătoria și minciuna, și câtū de bine potū să-ți prindă și acestea câte-odată, di-se bătrānei :

— Eū cautū pre multū iubitulū și doritulū meū Sóre, după care multū timpū am alergatū și numai abīa acuma am pututū ajunge la palatulū lui! . . .

Auđindū Mama Sóreluī aceste cuvinte s'a făcutū focū de mânie și-a începutū a o blăstēmā dīcēndū :

— Blăstemată să fii tu, că ai îndrăsnitū a veni pêne aice să amăgesci cu frumuseța ta pre fiulū meu!... In pasere să te prefaci, și'n tótă ȝiua să sbori spre ceriū!...

Și'ntr'adevărū, că'ndată ce-a rostitū baba cuvintele acestea, tēnēra copilă măi nainte de-a da eu ochi de iubitulū seū, măi nainte de-a apucā macar ai spune cātū de tare il iubescē, s'a prefăcutū într'o pasere mică, pre care ómeniī o numescū C i o c â r l i e, și care, de-atunci și pêne în ȝiua de astă-ȝi totdeuna, când e frumosū și sâninū afară, se'nalță cāntāndū spre ceriū spre iubitulū seū.

IV.

Acestea sunt legendele Ciocârliei, cari le-am pututū adunā pêne acuma.

Dar' Româniī nu le aū numai pre acestea, ci ei măi istorisescū încă și altele despre acēsta pāsēruică.

Așa ȝicū ei că atunci, când C i o c â r l i a sbórá fórte deminéță și fórte susū în aerū, însemnézá că'n aceea ȝi nu va plouā defeliū.

Érá când se sue în susū și când se scobórá în josū spunū că ea ar cāntā :

Turtitū, turtitū, turtitū, turtitū,
La Dumneȝeū m'am suitū,
Dumneȝeū cum m'a zăritū
De-unū piciorū m'a apucatū
In aerū m'a scuturatū
Și de pământū m'a isbitū!
Turtitū, turtitū, turtitū, turtitū!

Și când rostese „ m ' a i s b i t ă „, atunci sfârșind
cântecul, se lasă în jos ca o săgétă și se ascunde pe
suprafața pământului.

Ce se atinge de re'ntórcerea C i o c â r l i i l o r ă
din țerile cele calde, spună Română, că ele se'ntoreă
indecomună pela „ B a b a D o c h i e „ și de-atunci în-
cepă apoi a se'nălță cătră ceriă și a cântă.

Presura.

I.

Sub numele de „Presură“, masc. „Presură“, sunt Românilor mai multe păserele cunoscute, cari se țin de una și aceeași familie. Păserele respective sunt următoarele :

Presura-de-trestie, Presura-vuitóre-de-stuhă, Vrabie-de-stuhă ¹⁾, lat. *Emberiza schoeniclus* L. germ. die Rohrammer.

Capul, bărbia și gâtulejul pênă la mijlocul gusei a acestei Presure sunt negre. Penele aripelor asemenea negre, însă cu trăsături rugini și albe. Are mărimea unei vrăbii ordinare. Ea provine în tótă Europa prin stuhul iazurilor, lacurilor și a riurilor. Se nutrește cu insecte și cu semênță de cânepă, trestie, pipirig și érbă, precum și cu multe alte seminte

Presura-sură séu Presura-mare, lat. *Emberiza miliaria* L. germ. die Grauammer.

Partea superióră a corpului la acésta Presură e palidă-ruginie, érá pe pânțele gălbie, ici-colea presurată cu pete cafenii-închise. Vine la noi de-odată cu Cio-

¹⁾ Veđi Vocabularele de Barciană, Polisu și Stamatii.

cârlile cu cari și petrece mai cu samă pe miriști și se nutrește cu insecte și semințe.

Presura-galbăna, numită în unele locuri, precum de exemplu în Banat *Pasere*¹⁾, érá în alte locuri și *Scatiu*²⁾, lat. *Emberiza citrinella* L. germ. die Goldammer.

Capul și pânțele acestei *Presure* sunt aurii, peptul înpestritat cu colorii cafenii, verđi și galbine; spatele galbănú-suriú; códa negrie cu dóue pete albe.

Presura acésta petrece pretutindene atât pe déluri, câtú și pe văi; atâtú prin păduri, câtú și prin țérine; tómna adeseori pe miriști de ovésú, érá érna pe drumuri, prin ogrăđi și pe de naintea șurelorú. Nutrețulú eí de frunte se compune din ovésú, cânepă, mălaiú-mărunțelú, parincú și multe alte semințe, precum și din insecte.

Presura-de-grădina, lat. *Emberiza hortulana* L. die Gartenammer.

Capul și grumazulú acestei *Presure* sunt maslinii, gușa galbie, cioculú și picioarele cărnii, spatele roșu-suriú și punctatú cu negru, peptulú și pânțele deschise-ruginii, érá aripele și códa negre. Se află pretutinde în Europa prin grădini și tufișuri dela începutul lui Maiú și pêně la finea lui Septemvre. Cântă ca și *Presura-galbăna*, însă ce-va mai curatú și mai apăsatú, decâtú acésta.

¹⁾ Com. de Dlu Ios. Olariú.

²⁾ A. de Cihac. Dictionnaire. t. II. p. 696.

II.

Despre *Presura-galbăna* care, dintre toate celelalte *Presuri*, câte li sunt Românilor cunoscute după nume, petrece mai mult în apropierea lucuințelor omenesci, istorisesc Români din Transilvania următoarele:

Țice că nu e bine să lași cioroci și mânușele, pene ce nu-î vedea pu de *Presură*, pentru că *Presura* scotea pu mai de cu primăveră decât toate celelalte paseri. Când vei vedea pu de *Presură* să scie de sigur, că mai mult n'are să fie de felu frig, ci din Ți în Ți totu mai caldu și mai frumos. ¹⁾

Români din Bucovina totu despre aceta pasere spun că atunci, când erna se aduna mai multe la unu locu prin ogrăȚi, prin ocolele vitelor, pe turiștele oilor și pe de naintea șurilor, când amblă cu neastemperu în colo și'n cōce sburându și țiriindu, se scie că în curendu după aceea are să sosescă vreme rea, are să ningă și va fi geru. Êr' când nu se stringă multe *Presuri* la unu locu, când nu se bată în ruptulu capulu după nutrețu, atunci timpul are să se moie, va fi frumos și caldurosu.

¹⁾ Com. de Dlu Gr. Crăciunașu.

Cintîța.

I.

Una dintre paserile, care, prin cântecul ei cel răsunător și plăcut, înveselește atât pădurile, cât și pometele noastre și mai ales începîndu de prin luna lui Marte înainte, este *Cintîța*, numită altmintrelea de către Români din Bucovina și *Cinteță*, masc. *Cintețu*, de către Români din Transilvania: *Cintîță*, masc. *Cintizoiu*¹⁾, și *Cimpiță*²⁾; de către Români din Banat și anume de către cei din jurul Ohaba-mâtnicului: *Cintîță* și *Cinchiță*³⁾, éra de către cei din jurul Oraviței: *Cinghiță*⁴⁾; de către Români din Muntenia: *Cinteză*, masc. *Cinteză* și *Cintezoiu*⁵⁾, și'n fine de către Români din alte părți încă și *Penchiu* séu *Pentiu*⁶⁾, lat. *Fringilla coeleps* L. germ. der Edel- oder Buchfink.

1) Com. de Dlă Gr. Crăciunașu.

2) Com. de Dlă Gr. a lui I. Sima.

3) Com. de Dlă I. Stoicescu.

4) Com. de Dlă Ios. Olariu.

5) A. T. Laurianu și I. C. Massimă. Glossariu. p. 146. — B. Nanianu. op. cit. p. 95. — și Com. de Dlă P. Ispirescu.

6) A. de Cihac. Dictionnaire. t. II. p. 521.

Cintița are în lungime o sută șesedece și cinci, în lățime două sute șaptezeci și optu, în lungimea aripelor optzeci și optu și în lungimea cozii șaptezeci și cinci milimetri. E pe frunte negru-întunecată, pe temple și pe cefă albăstrie, pe spate verzie. Zăbelele, împrejurimea ochilor și gâtulejul ruginii deschise; gușa și peptii cărnii; mijlocul peptului roșu-albiu; pânțele și partea de desuptu a cozii albe; penele cele lungi ale aripelor spre rădăcină negre, spre vârfu albe, érá cele mai scurte galbene și albăstrii.

Cintița se află pretutindene în Europa și se nutrește cu diferite seminte și insecte.

II.

Altă păsăruică, care se ține de familia celei precedente și e cunoscută Românilor după nume, este: Cintița séu Sfinteța, și Săghieșu, numită de cătră Români din Banat: Cinciță¹⁾ de cătră Români din Muntenia: Oiță, masc. Oițoiu²⁾; érá în alte părți și Penchiu-pestrițu³⁾, lat. *Fringilla monti-fringilla* L. germ. der Bergfink.

Lungimea acestei păsărele e de o sută șesezeci, lățimea de două sute șesedece, lungimea aripelor de nouedece érá cea a cozii de șesedece și șese milimetri. Capul, cefă, învelișul aripelor și părțile superioare

¹⁾ Com. de Dlă A. Oprea.

²⁾ Com. de Dlă Gr. Stefanescu și de nisce păsărari din București. —

³⁾ A. de Cihac. Dictionnaire t. II. p. 521.

ale grumazului i sunt negre-întunecate bătându în albăstrii. Penele cođii la mijlocu albe, érá pe de laturí negre ; gátlejulu și peptulu gălbii ; zăbelele, bărbia și pântecele galbene-albii punctate cu negru. Aripele negre-surií, umerii ruginii.

Nutrețulu de frunte alú acestuí soíu de Cintiță, care se află maí pretutindene în Europa, constá din semințe oloiose de diferite plante, precum și din diferite insecte mici.

III.

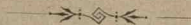
Aceste dóue specii de păserele, dupre cum am vėđutú maí susú, sunt pretutindene cunoscute. Cu tóte acestea însá, Românií, dupá cátu sciú eú pêně acuma, aú numáí fórte puține credințe despre dênsele.

Românií din ținutulú Câmpulunguluí în Bucovina, dupá cum mî-a spusú V. Flocea, istorisescú despre Cintiță și maí alesú despre a dóua specie, că ea vine la noi din țerile cele calde totdeuna înaintea Cuculuí, și cum sosese se respunde că îndată dupá venirea eí are să vie și primăvéra.

Maí departe totú Românií din ținutulú Câmpulunguluí spunú că cátu va strigá Cintița „fincú! fincú!“ să nu maí tragá nime nădejde de vreme bună nici să nu se încumete a cosi, căci apoi o pătesce reú. Când nu strigá „fincú! fincú!“ atunci e semnú a vreme bună. Când strigá „orrr, orrr fi! orrr, orrr fi!“ atunci va fi totdeuna vreme bună,

sănină și frumoasă. Când însă se coboră dela munte spre șesă nu e vreme bună nici odată.

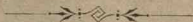
Éră érna dacă se stringă mai multe Cîntinîțe la ună locă pe lângă case, atunci, după spusa Româniloră din Crasna, e ună semnă că érna aceea va fi mare și fórte grea.

Paserea omētului.

Paserea-omētului, lat. *Montifringilla nivalis*, *Fringilla nivalis* L. germ. der Schnee- oder Steinfink, e o paseruică mică de douăzeci centimetri în lungime, treizeci și șese în lățime, unsprezece în lungimea aripelor și optu în lungimea coții. Partea superioară a capului seü, partea inferioară și laturile grumazului sunt deschise-cenușii ; învelișul aripelor cafenii ; penele coții la mijlocu negre érá pe margini albe ; gâtiță și gâtletul negre ; peptii galbeni cenușii ; bărbia, peptul și mijlocul pântecelii albi-întunecați. Ochii inchiși-surii ; rostul negru, érá tómnă și érna galbenu ca céra ; picioarele negre.

Paserea-omētului provine pretutindene în Europa, dar' mai cu samă în munții Carpaților se află într'unu numărú fórté însemnatú. Ea petrece numai în munți și numai în casuri extreme se cobórá la șesú, când nu mai póte nemică ce aflá de mâncatú.

Florintele.

Florintele dem. Florințelă¹⁾ și Floranțu²⁾, numită astfel în Muntenia; în Transilvania însă Floranță³⁾, érá în Banatú: Verdoniú⁴⁾ și Păuniorú⁵⁾ lat. *Ligurinus chloris*, *Fringilla chloris* L. germ. der Grünling, Grünfink, e o páserucă de o sută dóueđeci și cincí milimetri în lungime, de dóuesute șeseđeci în lățime, de optđeci și trei în lungimea aripelorú și de șeseđeci în lungimea cođii.

Fruntea, împrejurimea ochilorú, bárbia și gușa acestei páserile sunt gălbii; împrejurimea urechilorú, céfa și códa cenușii; partea inferióră a peptuluiú și pântecele alámăii. Colórea principală a penelorú însă e maslinie.

Florintele se află pretutindene în Europa. Nutrețulú seú de frunte sunt diferite semințe de plante, chár și de plante veninóse, însă mai alesú semințele cele oloióse.

1) Com. de Dnií Gr. Stefanescu și P. Ispirescu.

2) Bradescu. Utilitatea paserilorú. publ. în „Trompeta Carpațilorú“. an. XII. Bucurescí 1874. No. 1167.

3) S. Petri. Vocabularú. t. II. p. 244. —

4) Com. de Dlú Dr. At. M. Marienescu.

5) Com. de Dlú Ios. Olariú.

Scatiulă.

I.

Scatiulă¹⁾, dem. Scatiașă²⁾, numitū altmîntrelea și Cisū³⁾, Cijū, Cizū, Cintezū, Cintizoîū, Țintizoîū⁴⁾ și Țințizoîū⁵⁾; la Romîni din Macedonia: Pola-li Stă-Marie⁶⁾ lat. *Chrysomitris spinus*; *Fringilla spinus* L. germ. Zeisig, este o păsăruică forțe vióie. Elū e de o sută dóuedeci milimetri în lungime, de dóuesute dóuedeci în lățime, de cincideci și cincî în lungimea aripelorū și de patruđeci și cincî în lungimea cođii Penele de pe spate i sunt galbine-verđii și cu trăsături negrii, érá cele de pe pântece albe-gálbi. Aripesale cele negre sunt la mijlocū galbene; códa cea înfurcată e pe de-asupra galbănă, érá la vîrfū neárá; creștetulū capulū și gátlanulū negrii. Petrece véra prin brăđinișuri și se nutrește mai alesū cu semînțe oloióse.

II.

Nu mă potū reținea de-a nu reproduce aice o fabulă adunată și versificată de neobositulū adunătorii

1) A. de Cihac. Dictionnaire t. II. p. 696.

2) Com. de Dlū P. Ispirescu.

3) B. Nanianū. op. cit. p. 95.

4) A. de Cihac. Dictionnaire. t. II. p. 52—53.

5) Com. de Dlū Gr. Stefanescu.

6) Com. de Dlū I. D. Hondrosomū.

de literatură poporană, Dlă P. Ispirescu, și acésta cu atâta mai mult, de óre ce în fabula din cestăune se cuprinde nu numai numele păserelei despre care nă-e vorba, ci și numele poporană ală altoră păserele precum și unele datine și credințe ale Româniloră despre dênsele.

Étă și fabula despre care am amintitū și care e întitulată: „Pitigoifulă și Scatiulă“.

Ómulū strigă când îi pare c'óre cine 'lă asupresce,
Și pe totū ce-lū încunjóră îndirjítū elū mi-țī robesce.

Una dice și-alta face
Și nu stă de locū în pace.

Când elū boulū miți înjugă și pe calū în chingă mi-țī stringe,
Paseri la'nchisóre ține, pentru ce mi se mai plânge?
Asuprirea-i este scóla din a lui copilărie.
Nici văduhă, nici focū, nici apă în protiv'ai sta nu póte;
Elū repune vieți multe, și e plinū de reutate.
Și când s'affă câte vr'unulū binele s'aduc'ă'n lume,
Prigonitū de-alū sei elū piere, de și lasă frumosū nume.

Păserariulū pus'odată
Intr'ó strimță prindétóre.

P'unū Scatiū ușorū de minte, cursă pentru sburătóre.
Elū făcū din păserică, cugetulū seū uneltă,
Și cu glasuri prefăcute, dup'unū copaciū stândū ascunsū,
Zidăria bítelū Scatiū să mi-i dea câte-unū respunsū.

Cinteză, petrușei, sticleți
Și flórinți de cei semeți,
S'amăgise
Și-o pățise.

Pițigoifulă cu iubire ală seŭ cântecŭ îșŭ cântă :

„Cincî
Opincî
Intr'unŭ piciorŭ
Și totŭ stă călcăiulŭ golŭ“.

Cugetândŭ cu hărmicie d'ale hraneî așŭ cătă ;
Când pe ăstŭ Scatiu aude duiosŭ cum mai ciripesce.
De folosŭ voidŭ să-î fie la elŭ iute și pornesce,

Și-acolo mi se punea
Lângă dânsulŭ pe-o smicea,

Ascultândŭ a lui chîemare. „Ce totŭ stai de-mî vorbesci tu ?

Eșî, îî ȃise, si te du
Să muncesci,
S'agonisesci,

Vięta liberŭ s'ŭ petreci ; și în dulcea primăveră
Printre pomi înverȃți, de cu ȃiuă pênă séră

Intr'o dragoste, unire
Să întindemŭ preste fire

Veselia și amorulŭ, urmândŭ dupre-a nŭstrę sŭrte

Tirișŭ,
Grăpișŭ
Pên' la mŭrte !“

„Nu potŭ, respunse Scatiulŭ, înecŭiatŭ sunt cu zăvor“.

Pițigoifulŭ meŭ se duse

Maî aprŭpe ca să cerce de aî da vre.unŭ ajutorŭ ;

Dar' se'ntemplă de se puse

P'ună bețișorū ce ținea prîndetórea bine'ntinsă.
Uscióra se'nchide iute. Paserea remâne prinsă.
Indeșertū céreă, se bate, ca să iasă d'inchisóre.
Mângăerea o gonesce și cu ochiī țintă'n sóre,
Capulū își vîrî în grile, puse unghiile'n gâtū,
Și mai bine voî mórtea de câtū unū traū amăritū. ¹⁾

¹⁾ Pilde și ghicitorī. Bucuresci. 1880. p. 8.

Domnişorul.

I.

Câtă ferecire și bucurie n'a simțit cei mai mulți dintre noi, când, ca prunci mici, cu ajutoriul unor lațuri făcute din pěrũ de calũ, cu covățele răzimate de-unũ bețişorũ, cu diferite cusce durate din *b o s t a n ă* sėũ din rãmurele de socũ, în timpulũ ernei, nu odatã am pututũ sã prindemũ diferite pãserile, cari aveau neferecirea sã-și caute nutrețulũ în apropierea locuințelorũ pãrinților noștri și cu cari apoi aũ cã ne jucamũ pêne ce li repuneamũ viėta, aũ cã le închideamũ într'o cãsutã, unde le țineamũ unũ timpũ mai îndelungatũ, pêne ce, din prea puținã îngrijire sėũ altã cauzã, trebuia sã mórã.

Ei bine, una dintre pãserilele, care nu odatã a trebuitũ sã ni cadã în mână și nu odatã ni-a cãusatũ cea mai mare bucurie este și *Domnişorul*, numitũ altmintrelea de cãtrã Românii din Bucovina încă și *Stiglețũ* și *Scãierũ*, de cãtrã cei din Muntenia *Sticlete*¹⁾ și *Domnişorũ*²⁾ de cãtrã cei

¹⁾ B. Nănianũ. op. cit. p. 95. — P. Ispirescu. *Pilde și ghicitori*. p. 9.

²⁾ Com. de Ios. Olariũ.

din Banatü Logocelü și Turculețü¹⁾, și în fine de cătră cei din Transilvania: Domnișorü²⁾ și Stiglete³⁾, lat. *Carduelis elegans*; *Fringilla carduelis* L. germ. der Stieglitz.

A descrie păsereä acésta credü că e de prisosü, de öre ce fie-cäruia dintre noi credü că-ä este prea bine cunoscutä.

Voü vorbî așa darä numai despre ceea ce istorisescü și credü Româniü din Bucovina despre dënä.

II.

Dlū Amfilochiu Turturénü, juristü, m-ä comunicatü urmätörea legendä despre acésta pasere :

Dupä ce a făcutü Dumneđeü pre töte paserile, câte se aflä pe pämentü și a împärtitü fie-cäreia dintre dënsele hrana cu care are sä träescä în lume, într'o äi le-a chiamatü érä-și pre töte la sine anume ca sä li boiescă penele, sä nu fie töte într'o colóre, căci dintru începutü penele tuturorü paserilorü aveäu numai o singurä colóre.

Töte paserile, dela cea mäi mare și pënë la cea mäi micä, cum auđirä acésta veste înbucurätöre, se adunarä de'naintea lui Dumneđeü și Dumneđeü pre töte le-a boitü.

¹⁾ Com. de Dniü Dr. At. M. Marienescu, Ios. Olariu, I. Stoicescu și A. Öprea.

²⁾ Com. de Dlū Gr. Cräcïunașü.

³⁾ S. Petri. Vocab. — S. P. Barcianü. Vocab. — Polizü Vocab. lit. S. —

Etă însă că'ntr'unu tărđiū, după ce a gătatū Dumneđeū acuma pe tóte paserile de boitū și voiă să le dee drumulū ca să se ducă fiecare în trebă-și de unde a venitū, vine totū într'unu sufletū și D o m n i ș o r u l ū, și n'apucă bine a sosī, n'apucă bine a se resuffā și se și rógā luī Dumneđeū să-lū boiēscā și pre dēnsulū.

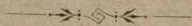
Dumneđeū cum ilū vėđū ilū întrebā :

„D'apoī bine, D o m n i ș o r u l e ! unde mī-ai fostū pēnē acuma ? . . . De ce n'ai venitū și tu de-odată cu celelalte sburătóre ? . . .

„Apoī dā ! . . . ce erā să facū, pēcatele mele ! . . . Nainte de-a fi auđitū porunca ta, Dómne, m'am fostū vėritū prin nisce scaī ca să-mī ăutū și eū puținā semēnță de rēndulū traīului, și când prinsei de veste și voiī să mă pornescū și eū de-odată cu celelalte paseri ca să vinū aice, . . . nevoe mare ! . . . m'ępleticiū pintre scaī și atāta ce mă munciū, atāta ce mă sbuciu-māi de nu māi sciamū acuma singurū ce să mă māi facū dórā scapū māi de grabā din încureătura în care intrasemū. Érá după ce scāpai totū într'unu sufletū alergai pēnē aice . . .

Vėđēndū Dumneđeū că D o m n i ș o r u l ū sėū S c ā ĩ e r i u l ū nu din lene saū din nebāgare de samā s'a întārđiatū, ci din pricina scailorū, în cari s'a fostū încureatū, a luatū penīta și întingēndū cu dēnsa în tóte ólele în cari fusese colorile și'n cari māi remāsese câte-o țirā de colóre, l-a impestrițatū și pe dēnsulū cu māi multe felīuri de colorī, precum : m o h o r i t ū, a l b ū,

negrū, roșū și galbănū și de-atunci apoi penele Domnișorului aū măi multe flori. Totū de-atunci i-a remasū și numirea de Domnișorū, pentru că așa l-a avorbitū Dumneđeū, érá Scăieriiū pentru că măi multū cu semênță de scăi se nutresce.

Cânepariul.

I.

Cânepariul, numit altmintrelea în Bucovina și Paserea-cânepei¹⁾, în Transilvania Cânepari²⁾, în Banat Cânepiórá³⁾, érá în unele părți ale Moldovei Petroșel⁴⁾-cânepiu⁴⁾, lat. Cannabina linota; Linota cannabina L. germ. Blutoder Rothhänfling, e o păserică de o sută treizeci milimetri în lungime, de douăzeci și trei în lățime, de șaptezeci și trei în lungimea aripelor și de cincizeci și cinci în lungimea coții. Penele sale sunt pe deasupra castanii; fruntea și peptul roșii; templele, céfa și laturile grumazului cenușii; penele aripelor negrii, ale coții negre, însă atâtă cele dintâii, câtă și aceste din urmă pe margini albe; pântecele și gușa albe; rostul închis^u-albastru, érá piciórele roșii-surii.

Cânepariul se află pretutindene în Europa. Petrece preste véră mai multă prin locurile cele muntose, érá preste érnă mai multă prin țérine.

¹⁾ Com. de Dl^u P. Ursul^u.

²⁾ S. P. Barcian^u. Vocab. — Poliz^u. Vocab. lit. C.

³⁾ Com. de Dl^u A. Oprea prin Dl^u Dr. At. M. Marienescu.

⁴⁾ Dr. T. Stamat^u. Vocab. — S. Petri Vocab. t. II. p. 253.

II.

Cânepariul se nutrește cu semințe de diferite plante, însă mai cu samă cu semănță de cânepă, de unde se vede că-i vine la Români și numele de Cânepariū, Cânepiórá, Paserea-cânepei și Petroșelū-cânepiū.

Deci spre a apăra cânepiștele de acésta specie de paseri, precum și de multe altele, cari le strică adeseori fórte tare, Româniū îndătinéză de multe ori a implânta în mijlocul cânepiștelorū unū parū, pre care îlū îmbracă cu haïne cotrențose și-i punū în vêrfū o căciulă séu o pělărie urită. Când se apropie Cânepariū de cânepă și vèdū acésta mamilă, cugetă că e atare omū și spăriindu-se fugū de dēnsa.

De-aice, dela acésta datină vine apoi și đicala cea fórte respândită în Bucovina: „e bunū de pusū în cânepă“ séu „e bunū de pusū în mazere“, căci și'n mazere se punū asemenea mamile, care se aplică unū bărbatū séu unei femei, ce âmbă fórte rufosū și cotrențosū îmbrăcată, urită, nespălată și nepeptenată, de trebuie să te sparii când te uiți la dēnsa.

Inărița.

Inărița, numită de către Români din ținutul Dornei încă și Paserea-inului¹⁾, lat. *Linaria rubra*; *Fringilla linaria* L. germ. der Leinfink oder Flachsfinck, e o păsăruică de treizeci de centimetri în lungime, douăzeci și doi în lațime, șapte în lungimea aripelor și de șese în lungimea cozii. Marginile frunții și penițele din jurul nărilor sunt castanii-întunecate zăbelele și o pată lungăreță pe bărbie și pe partea superioară a gâtului castanii-negre; fruntea și templele roșii-deschise, céfa și spatele ruginii; pe pantece albinetă.

Inăriței îi place să mânuance semințe oioșe, și mai ales semântă de in, de unde se vede că-i vine la Români și numirea de Inăriță séu Paserea-inului. Ea petrece mai cu samă prin păduri, unde se află mulți mestecini și arini, și'n apropierea cânepiștelor, unde se află multă cânepă și in semănat.

¹⁾ Com. de Dlă P. Ursulă.

V r a b i a.

I.

Din cele mai depărtate timpuri și pêne nu de multă a fostu V r a b i a ținută de cătră omenime ca una dintre cele mai dăunăciose paseri. Causa acestei țineri a fostu împrejurarea, că acésta pasere se nutresce mai cu sémă din pâne albă, făcëndu prin acésta multă stricăciune în semănăturile ómeniloru, și mai alesu tómnă, când tóte pânele sunt cópte. Dreptu aceea, în multe țeri, i s'a dechieratú resboiú de mórte și totală nimicire. In multe locuri s'a hotăritú prin o lege părțială ca fie-care economú să prindă o sumă anumită de V r a b i i, érá acela, care nu se va supune acestei legi, să fie pedepsitú. Și așa din tóte părțile aú începutú ómenii, mai alesu țeraniú, costrinși fiindú prin lege, a prinde cu miile și a le nimicì.

Și care a fostú óre urmarea acestei nimiciri? A fostú aceea că, înpuținându-se V r a b i i le, începură a se înmulți totú soiulú de insecte, precum : cărăbuși, păduchi de pomú, omiđi. vermí și multe alte gângăniú, cari începură a róde mai alesu pometele astfeliú că rarú unde se putea aflà vre unú pométú nemâncatú de

omiđi și păduchi. Ceî ce făcură legile, prin cari s'a dechieratū nimicirea *Vrăbiilor*, se vede că au luatū în considerare numai stricăciunea ce-o facū aceste, n'au cugetatū însă, dupre cum prea lesne se póte presupune, de locū și la folosul celū mare ce ni-lū aducū aceste paseri mănăcióse. E dreptū că *Vrăbiile* facū mare stricăciune în pânele cele albe, nimicindū une ori holde întregi. Dar' dacā vom luā în considerațiune că totū aceste paseri primăvéra prindū și mănâncā miū și miū de omide, cārăbuși, vermi și alte insecte cu multū mǎi dǎunăcióse decătū dênsele, curățendū prin acésta pometele și punendū-le într'o stare de-a putea produce fructe îndestulátore, trebuie să concedemū că ele sunt, cu tótă dauna ce ne-o facū în pâni, de mare folosū pentru pomete, ba chiar și pentru pâni. Acésta împrejurare s'a cunoscutū mǎi pe urmă, și *Vrăbiile* au fostū apoi nu numai lǎsate în pace, ci încă s'au căutatū diferite mijlóce spre înmulțirea lorū. Și acuma fiecare omū intelegentū sci că dacā n'ar fi *Vrăbii*, nime n'arū fi în stare să cultive pometele din cauza omidelorū, cārăbușilorū, vermilorū și a altorū insecte stricăcióse, căci, neavendū cine le curăți și nimicî, s'ar înmulți preste mēsură.

Poporulū românū, se'nțelege dela sine că celū necultū, adică țeraniū, a ținutū și le mǎi ține încă și pēnē în điuva de astă-đi pre *vrăbii* ca pre nisee paseri, ce li face multă și mare stricăciune în pâne. Dar' elū nici când n'a întrebuintatū nici nu întrebuintézá atari mijlóce, prin cari s'ar putea nimicî *Vrăbiile*, ci mijlócele ce le'ntrebuintézá elū spre apărarea pâne-

loru sale de cotropirea acestorü paseri nesătiöse sunt cu totulü de altă natură. Elü și'n privință acésta, ca și'n multe altele, și-a luatü și-și mai ie încă și acuma refugiulü la mijlóce superstițiöse, cugetându că prin acestea va depărtà Vrăbiile de la pânile sale, fără ași mai da silința de-a le prinde și-a le curmà vieța.

Despre mijlócele prin cari cugetă elü a putea depărtà Vrăbiile de pânile sale, și despre cari crede că aü o urmare îndestulătoare, precum și despre alte datine și credințe, cari le mai are poporulü nostru despre Vrăbiü, voiü să vorbescü eü în liniile următoare.

II.

Ca să nu mânânce Vrăbiile holdele, spune și crede poporulü românü din Transilvania, că e bine în lăsatulü seculü de carne a adunà tóte sfăr-măturile, tóte ósele și celelalte remășițe dela mésză într'o față de mésză și a dóuă ñi, vra să ñică în ântâia ñi din Postulü Crăciunulü sëu din Postulü mare a le duce afară și aruncându-le spre resăritü a ñice: „paserile ceriului! eü vë daü v óüe hrană din mésză mea cu care să fiți îndestulite și dela holdele mele oprite!“¹⁾

Românü din Bucovina spunü că omulü aceluia, care va ajunà tótă ñiua în ajunulü Crăciunulü, érá din ajunulü Crăciunulü și pënë în ajunulü Boboteziü nu va mânca de felü pe afară, în anulü acela Vrăbiile

¹⁾ Dat. și Cred. Rom. din Ciobančuța și jurü dict. de Ilie Mânzatü și com. de Dl. Gr. Crăciunașü. —

nu i vorü mâncà nici de cum pânele cele albe, ci le-a da bună pace. ¹⁾)

Când duci sacii cu grâu la seménătü, spunü mai departe Româniü din Transilvania, gura sacilorü sä fie întörsä cätră cöda carului. Érä când ieï sacii din carü, sä-ï întoreï cu gura în josü, și numai după acésta sä-ï întoreï érä-și cu gura în susü și sä-ï deslegï. Sä ieï apoi o mânä de grâu dintr'unü sacü și ständü cu picioröle pe pämentu-ti, adică pe ogorulü teü, érä gräulü din mânä afarä de pämentulü teü sä-l aruncï și sä ñicï: „Dómnä sântä, Marie, maică sântä! eü gräulü acesta ilü daü mâncare la paserile cerilui, érä de istalaltü gräulü meü sä fie oprite, nădușite și gurile lor legate!“ După ce vei face acésta sä aruncï gräulü pe pämentulü teü, dar' când ilü vei aruncä sä fiï cu ochiü închiși și sä ñicï: „Dómnä sântä! Mariä maică sântä! așa sä nu védä paserile holda mea, cum nu védü eü acuma nemicä!“ Și după acésta, când ti-ï deschide ochiü, sä te uïti pe culmea unü délü séu pe-o pădure din apropiere.

Când prindü paserile a mâncä holdele e bine sä se ducä la dênsele unü omü meñinü, adică acelu omü, care e mai micü la pärintiï sei în privința etätiü, și ajungëndü, sä lepede töte vesmintele de pe sine, sä-și lege bine ochiü c'ö năframä séu cu altä învältöre, și-apoi sä ieë o luminä cu care a muritü unü omü ținându-o în mânä, precum și përu din capulü cu-

²⁾ După spusa mai multorü Români din Bucovina. —

tărui omū mortū, și cu lumina aprinsă să încunjure holda sa, și pe când o încunjură pe din tóte părțile să dică: „cum nu vedū eū acuma și cum nu vede mortulū, așa să nu vedă paserile holda acésta, și așa să fie luată mintea paserilorū dela holda acésta, cum e luată mintea mortulūi dela lume!“ Érá când ajunge în cele patru părți ale holdei, să lege în fie-care parte câte vr'o câte-va spice cu pèrulū din capulū mortulūi. ce-lū are la sine, și legându-le să dică: „Eū nu legū holda acésta, dar' legū gura paserilorū dela dēnsa, și așa să nu o pótă mâncà ele, cum nu póte mâncà omulū mortū; și așa să nu vedă ele holda, cum nu vede mortulū lumea!“¹⁾

Afară de aceste datine și credințe deșerte măi întrebuintéză Româniū încă și-o mulțime de alte mijlócce spre apărarea holdelorū de cătră Vrăbiī, cari nici decum nu potū fi condemnite. Așa, între altele, făcū eī unū felū de moriscī mititele de lemnū, numite „m o r i s c ī d e v ē n t ū“, pre cari le punū în locurile cele măi cercetate de Vrăbiī. Când suflă și celū măi linū vèntū moriscile acestea se'nvèrtescū și făcèndū vuetū mare Vrăbiile se sparie și fugū, lăsându holda în pace.

Unū împluntă unulū séu și măi mulți pari în holdă, dupre cum adică e și holda de mare, acată pe dēnșii nisce haīne cotrentóse, érá în vèrfulū lorū punū

¹⁾ Dat. și Cred. Rom. din Ciobăncuța și jur. dict. de Ilie Mânzatū și com. de Dlū Gr. Crăciunașū. —

o căciulă seú pëlărie vechie, ca așa să aibă chipulú unui omú și de care apoi paserile se sparie și fugú de holdă.

Éră-și se đice că V r ă b i i l e âmblă de-avalma cu f ó m e t e a, căci orî în cotro se'ntoreú ele totú strică. Când sunt multe V r ă b i i, atunci e fôrte puțină pâne. Este însa o đi anumită peste anú, și dacă omulú, ce are sëmănături, va nimeri să postéscă điua aceea, atunci nici o V r a b i e nu se apropie peste totú anulú de pânea sa; ele vorú mânca pânele invecinate ale altorú ómenî, dară pre ale lui nu le mânâncă. ¹⁾

III.

Despre V r a b i e esistă la Româniî din Bucovina și următórea legendă, care mi-a istorisit'o Jacobú Popoviciú din Oprișeni:

Demultú, demultú, cine sei când va mai fi fostú și aceea, a resăritú în mijloculú unei pădurî unú stejereleú, carele începú a cresce pe'ncetișorulú și a því cu dragote la ceialaltî stejeri de tótă mâna, cari se aflaú în jurulú seú.

Étă însă că, nu multú după ce a resăritú stejereleú acesta, vine o V r a b i e și se pune pe dënsulú, macar că avea unde se pune și'n altú locú, căci pădurea eră destulú de mare.

Stejerelulú, vedëndú acésta obrăznicie din partea V r ă b i e i, se mâniâ focú pe dënsa și-î đise:

— „Mêi Vrabie! nu veđi tu că eú abia acuma de vr'o câte-va đile am resăritú, nu veđi câtú sunt de

¹⁾ Dict. de C. Diaconescu din Calafindesci.

têneru, de crudu și de slabu, n'ai avutu tu nicăiri în altu locu unde te pune, numai de câtu pe mine?... Nu e destulă pădure în prejurulu meu?... Ian du-te de-aicea și pune-te pe altu copaciū, căci dóră pădurea e destulū de mare și de largă, ai unde ședeā cāt îți va plăcea!...

Vrabia, simțindu-se fôrte atinsă prin cuvintele acestea ale stejrelulu, respunse dicëndu:

Étă că mă ducū cum dici tu, dar' voiu veni la tine când vei fi pe patulū morții și atunce vei trebui să-mi dai sama pentru tôte cuvintele tale de astă-đi!

— Bine! bine! — respunse stejrelulū — du-te și mai de grabă să nu vii, de câtu numai atunci, când voiu fi eū pe patulū morții, precum ai đisū!

Vrabia a sburatū și s'a dusū... Dar' multū a trebuitū ea să aștepte pêne la mórtea stejrelulu, căci fie-care stejarū trăesce nóue sute de ani, și anume 300 de ani cresce ne'nterruptedu, 300 de ani stă loculū și se odihnesce, érá dela 600 de ani înainte prin 300 începe a da inapoī, a-ī putređi inima dela rădęcina, a se găuri pe din nuntru, a se uscā așa, că, când ajunge de 900 de ani se resipesce cu totulū.

Și Vrabia nóstră a trebuitū să aștepte pêne ce stejrelulū, pe care s'a pusū ea, când acesta a fostū tēnerū, a ajunsū de 900 de ani.

Când a ajunsū acuma stejrelulū de 900 de ani s'a dusū Vrabia la dēnsulū și i-a đisū:

— Ți-aduci aminte când eraī tēnerū și m'am fostū pusū pe tine cum m'ai batjocuritū de gīaba de gebuța?... tu ai cugetatū atunci că, dacā te vei face mare, vei

trăi câtă lumea și ca tine nu va mai fi altulă!.,. Dar' étă că acuma te-ai resipitū și eū mă scaldū în colbulū teu!... Tu din mare, ce-ai fostū, te-ai făcutū érá-și micū, érá eū totū trăescū și totū așa sunt, cum am fostū și atuncea!...

Așa a đisū Vrabia, și după ce s'a scăldatū în ce-nușa stejarului, sburâ și se cam mai duse întrébă-și de unde a venitū.

De-atunci apoi, de când s'a întemplatū acésta, Vrăbiile, dacă nici ómenii, nici mâțele și nici ulii nu le prindū și le omórá, trăescū mai multū decâtū orī și care altă pasere, ... trăescū cu sutele de anī, de unde se vede apoi că vine și đicala cea fórte respândită pîntre români:

Vrabia e puțū,
Dar' draculū sci de cându-i!

care se đice despre ómenii cei mici de stătură, însă mari de anī. Și Vrăbiile, când sunt fórte bétrâne, capătă pene albe, însă forma lorū totū de Vrabie remâne.

IV.

Altă legendă despre Vrăbiī totū din Bucovina, care mă-a comunicat' o Dlū O. Lujanū, sună precum urméză:

Đice că Vrăbiile dintru începutū eraū cu multū mai mari, de cum sunt acuma.

Dela restignirea Domnului nostru Is. Chr. însă în cóce trupulū lorū s'a făcutū cu multū mai micū.

Acésta a fostü adică așa că, pe când se află Domnul nostru Is. Chr. restignitü pe cruce și suferiã cele mai mari și mai crâncene dureri o mulțime de Vrăbiü venirã la dënsulü și sburândü împrejurulü lui începurã a ciripì și a strigã :

— Jiviü ! jiviü ! adică : e viü, e viü !

Atunci Isusü, care se luptã cu mórtea fiindü că nu-lü lăsarã să mórã în linisce și pace, ei-lü năcăjirã spunëndü că e viü, a suspinatü și le-a blăstëmatü dîcëndü ca să se nutréscã numai din fãrmãturile și gozurile, ce le vorü aflã pe drumurì, și totü copilulü să le prindã cu lațulü. Érá când va trece unulü séü altulü pe drumü, pe unde se vorü aflã ele, să le plesniãscã cu biciulü, și ele îndatã să pérã.

Blăstëmulü acesta a lui Is. Chr. s'a împlinitü, căci Vrăbiile pe locü se făcurã cu multü mai mici și mai neputinciose, de cum aü fostü mai nainte, și pãrãsindü apoi pre Is. Chr. sburarã spre drumurì ca să-și caute nutrețulü. Și de-atunci în cóce apoi aü devenitü ele jucaria copiilorü și a călãtorilorü, prinđendu-le cei dintãü cu lațurile și jucãndü-se cu dënsese, érá isti din urmă plesnindu-le cu sbicele séü omorindu-le cu petricele.

V.

Deosebitü că Românii din Bucovina întelegü sub cuvëntulü „p a s e r e“, ceea ce întelegeaü Romanii sub „a v e s“, totu-și aplicã ei mai deseori cuvëntulü acesta la *V r a b i a - d e - c a s ä* séü *V r a b i a - d e - c ä m p ü*, *V r a b i a - d e - ț e r ä*, lat. *Passer domesticus* ; *Pyrgita dome-*

stica L. germ. der Haussperling, Spatz, și la V r a b i a - d e - p ă d u r e s e u V r a b i a - d e - m u n t e, lat. Passer montanus; Pyrgita montana L. germ. der Feldsperling, Waldsperling

Fie-care românū din Bucovina, când îi vei spune că ai vădută o mulțime de paseri se va gândi mai ântâi și'ntâi la V r a b i i. Cu tôte acestea când îi dai în mână se u îi areți vre unū felū de pasere și-lū întrebī: „ce-i acēsta?“ elū îți respunde: „unū felū de pasere, dar' cum se chīamă nu sciū“ Érá de-o cunósce și sci cum se chīamă, atunci îndată o numesce pe nume.

Sub cuvântulū „p a s e r e“ înțelegū așa dară pe de-o parte tôte sburătoarele fără abatere, érá pe de altă parte numai „V r ă b i i l e“, și spunū în locū de „V r a b i e - d e - c a s ă“ și „V r a b i e - d e - m u n t e“ încă și „P a s e r e - d e - c a s ă“ și „P a s e r e - d e - m u n t e“.

Cum că sub aceste două numiri „p a s e r e“ și „v r a b i e“ înțelegū românii pe una și aceea-și pasere, se pôte deduce și din următoarele proverbe:

Paserea e puū,
Dar' draculū sci de cându-i!

se u „v r a b i a t o t d e u n a e p u i ũ“¹⁾, se u „v r a b i a p u i ũ ș i e a m ó r e d e b ă t r ă n ă“²⁾ se u:

Vrabia e puū,
Dar' draculū sci de cându-i!

¹⁾ Antonū Pannū. Proverbe. t. III. p. 154.

²⁾ P. Ispirescu: Legende se u Ba-me. etc. t. I. p. 173.

carî se aplică la ómenii cei închierciți, carî sunt de statură mică și arată tēneri, dar' ei sunt cu multū mai bētrāni de cum arată.

Romāniî din Transilvania, după cum ne putemū încredințā din cele ce s'au arătatū mai susū, se vede că încă întelegū sub pasere pre vrabie.

V r a b i a - d e - c a s ă se numesce de cătră Romāniî din Bucovina încă și „paserea malaîului“, érá bărbatēlulū ei vrabioiū, alū paserei pāsēro iū, Deminutivele dela vrabie sunt vrăbióră și vrăbiuță; dela pasere: pāsērea pl. pāsērele; pāsērică pl. pāsērici; pāsērióră pl. pāsērióre; pāsēruică pl. pāsēruici și pāsēruice; érá mulțimea o însemnézā prin cuvēntulū pāsērime.

În Muntenia se numesce vrabia pe alocurea și Vrăbete¹⁾ sēu Brăbete, fem. Brăbețóică²⁾ în Banatū și anume în ținutulū Ohaba - mātniculū: Brebată, pl. Brebețe³⁾, în ținutulū Oraviței: Brabețū⁴⁾, în alte părți însă: Vrăbete pl. Vrăbeți⁵⁾; în graniță dintre Banatū și Transilvania: Hrăbete; în unele părți ale Moldovei: Brăbete⁶⁾ în Epirū Sporghite și Cincione⁷⁾ și în fine în

¹⁾ A. I. Odobescu: Ψευδο-κρηνητικὸς p. 31.

²⁾ În județulū Gorjū, com. de Dlū I. Cornoŭ.

³⁾ Com. de Dlū I. Stoicescu.

⁴⁾ Com. de Dlū Ios. Olariū.

⁵⁾ Com. de Dniî A. Oprea și Gr. a lui I. Sima.

⁶⁾ Com. de Dlū Gr. a lui I. Sima.

⁷⁾ A. T. Laurianū și I. C. Massimū. Glossariū. p. 147 și 164.

Macedonia vrăbioiului se numește Cionă érá vrabia Cionă. ¹⁾

VI.

„Sângele nu se face apă“ dice ună proverbă română. Ună mare adevărú e acesta. Românulú, orí unde se află aruncatú de sórte, își trãmite iúbirea frațilorú seí pe aripele gândulú, pe rîndunele, pe cucú, pe turturică și pe undele vîntulú. Și dacá cruda sórte nu a voitú ca patria lui să fie unită, afinitatea națională nu o póte uită. Elú continuu se înteresează de sórtea frațilorú seí din alte părți. Și dacá vede o páseruică, fie aceea chiar și o Vrăbiuță elú adresându-se cátră dînsa o trãmite la frații seí ceí depártati cántându :

Vrăbiuță de pe delú
Sbóră de grabă 'n Ardélú
Și te'ntórce de ne spune
Orí vești rele, orí vești bune,
Și ne spune de mai sunt
Frați de-ai noști pe-acestú pãmîntú :
De-orí fi vii să mă repeđú
Ca'ntr'o clipă să mi-í vedú ;
De-orú fi morți să mi-í resbunú
C'o măciucă de alunú,
Ce-í bună de resbunatú
Pre ce morți de înviatú. ²⁾

Vrăbiile sunt considerate de cátră poporulú românú și ca nisce prevestitori de schimbarea timpulú.

¹⁾ Com. de Dlú I. D. Hondrosomú.

²⁾ V. Alecsandri. Poesii ale pop. rom. p. 317.

Aşa, când se adună multe V r ă b i i la unŭ locŭ şi ci-ripescŭ fórte tare, măi alesŭ primăvéra, atunci e unŭ semnŭ că în curéndŭ are să plóie, érá când se adună tómnă în scurtŭ timpŭ are să ningă. ¹⁾

Totŭ acésta credinŭta se află şi la Româniŭ din România Aceştia spunŭ :

Paserile'n bătătură
Când vorŭ sări şi-orŭ jucă
Ca când ne spunŭ făr' de gură,
Că timpulŭ se va schimbà.
Vrăbiile când s'adună
Pe garduri şi se sfădescŭ
Timpulŭ séu vremea cea bună
Că se va stricà vestescŭ. ²⁾

Când cântă V r ă b i i l e de cum se crépă de ȕiuă, e unŭ semnŭ că érna va fi timpurie. ³⁾

Érá-şi se ȕice că cine va mâncà carne de V r a b i e în ȕiua de Crăciunŭ, séu acela, care a postitŭ unŭ postŭ, va mâncà ântâia-şi dată după postŭ carne de vrăbie, acela va fi uşorŭ preste totŭ anulŭ. ⁴⁾

Acestea sunt datinele şi credinŭtele Românilorŭ despre V r ă b i i séu P a s e r i , câte le-am pututŭ adună.

Vine acuma să măi arătămŭ încă şi diferitele cuvinte, proverbe şi ȕicale, cari s'au formatŭ după numele şi dela datinele acestei sburătóre fórte lătită şi pretutîndene cunoscută.

¹⁾ Credinŭta comună în Bucovina.

²⁾ Pronost. din „Calend. Babelorŭ“, Calend. pe an. 1848. de Antonŭ Pannŭ. p. 32.

³⁾ Cărŭtile săt. rom. an. III. 1880. p. 34.

⁴⁾ Com. de Dlŭ Gr. Crăciunaşŭ şi C. Diaconescu.

VII.

„Ariciulul cu meșteșugul se prinde și vrabia cu meiu“¹⁾, adică ori și pre cine poți să-lu adimenesci cu ceea ce-î place lui, cu ce-î este dragul, nici decum însă prin alte apucături.

„Flămândul codrii visază și vrabia meiu“²⁾, adică fie-care ceea ce-î este în gândul, despre aceea vorbesce, și ceea ce n'are totu de aceea doresce.

„Decatu o septemână vrabie, mai bine o di șoimul“³⁾, adică decatu a fi o septemână întrégă unu omul nebăgatul în samă, ca fie care să se uite la tine cu disprețul, mai bine o di a fi omul însemnatul, omul vedutul și respectatul de toți.

„De catu o mie de vrăbiil pe gardul, mai bine una în mână“⁴⁾, seul „de catu o mie de vrăbiil pe gardul, mai bine una în frigare“⁵⁾, adică nici odată nu e bine ca omul să dee din mână lucrul seul, fie acela ori și catu de ne'nsemnatul, pe nisce promisiunii, cari cu anevoie se potul implini, căci mai dice și altul proverbul :

Ce-î în mână

Nu-î minciună.

1) A. Pannul. Proverbe. t. III. p. 125.

2) A. Pannul. Proverbe. t. I. p. 129.

3) P. Ispirescu. Legende și Basme. t. I. p. 165.

4) A. Pannul. Proverbe. t. III. p. 117.

5) P. Ispirescu. Legende și Basme. t. I. p. 168.

Și pêne ce nu vei pute, cum se dice, pipai promisiunea cu mâna, pêne atunce lucrul tei să nu-lă dai din mână, căci apoi de multe ori te alegi cu nemica.

Vrăbiile se gâlcevescū.
Pentru meilă omenescū. ¹⁾

Acestū proverbū să aplică ómenilorū, cari se'nteresază mai multū de lucrurile străine, și nu-și caută de treburile și neajunsurile sale.

Dela cuvântulū „p a s e r e“ s'aū formatū cuvintele și proverbele următóre:

Pășerescū, adj. d. e. meiu pășerescū.

Pășeresce, adv. se ie în înțelesū de „fó r t e i u t e“ séu „i u t e c a p a s e r e a“, prin care se esprima iuțimea unui calū fó r t e sprintenū și ușorū, care călăresce ca o pasere de iute. Adeseori auđimū đicându-se despre atari cai că „sbó r ă pășeresce“ séu „alé r g ă pășeresce“.

Pășeresce, adv. în locū de: ne'nțelegibilū. „V o r b e s c e p ă ș e r e s c e“, adică astfelū ca nime să nu-lū pó t ă înțelegē. „N u v o r b i p ă s e r e s c e“ = nu vorbi ca să nu te înțelégă nime, vorbesce omenesce.

Unū cântecū poporanū din satulū Putna în Bucovina, care ni espică fó r t e bine acestū cuvântū, sună precum urméză :

Frunđă verde mărū domnescū,
După cine mă topescū ?

¹⁾ A. Pannū. Proverbe. t. III. p. 23.

După feciorū ungurescū,
Că-î cu casa lângă vale
Și cu pintenî la picîore,
Când pășesce
Zurăesce,
Inima mi se topesce
Ca untura cea de pesce,
Și-mî vorbesce
Păsăresce,
Și se primblă marghiolesce. ¹⁾

„Limbă pășărescă“. În Bucovina adeseori
auđimū vorbindū, mai alesū pre o samă de băați, unū
felū de limbă încurcată ca să nu-î pótă nime pricepe.
Acésta vorbă aduce încătū-va cu ciripitulū paserilorū
(vrăbiilorū) și de-aceea se numesce „limbă pășă-
rescă“.

„Tótă paserea pe limba eî pere“, adică
cum își face omulū singurū, nime altulū nu póte să-î facă.

¹⁾ Din colecțiunea mea inedită.

Petroșelulū.

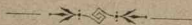
Petroșelulū, numitū în Transilvania: Petrariū¹⁾, în Muntenia: Petrariū²⁾, Petroșelū și Petrușelū³⁾, lat. Petronia stulta; Pyrgita petronia L. germ. der Steinsperling, e de o sută șesedecei milimetrii în lungime, de două sute nouedecei în lățime, de nouedecei în lungimea aripelorū și de cincidecei și șese în lungimea cođii. Obrajii suri, de-asupra ochilorū o trăsătură albă; gâtlejulū pătatū cu pete galbene; partea superioră a capulū castaniū - întunecată; cōda sură; celelalte pene de pe corpū în colōrea penelorū Ciocârliiei.

Petroșelutū e o păsēruică fōrte precaută și spāriosă, care petrece măi cu samă în munți pe stāncele cele măi înalte, făcēndu-și cuibulū decomunū pintre petrișurī, de unde se vede că-i vinū și numirile de Petroșelū, Petrariū și Petrușelū la poporulū romānū.

¹⁾ S. P. Barcianū. Vocab. — Polisū Vocab. și com. de Dlū N. Barbu.

²⁾ Bradescu „Utilitatea paserilorū“ publ. în „Trompeta Carpațilorū“, an. XII. Bucuresci 1874. No. 1167. — A. I. Odobescu, op. cit. p. 214.

³⁾ Com. de Dlū P. Ispirescu.

Cireșariul.

Cireșariul, numit altmintrelea în Bucovina încă și Botgrosu, Clonțariu și Simburariu: în Banat Botgrosu¹⁾; în Transilvania și anume în Țera-Bârsei: Puingrosu; era în Muntenia în ținutul Argeșului Ciocgrosu²⁾, lat. *Coccothraustes vulgaris* Pall. germ. der Kernbeisser, e o pasere, care provine în toate țerile locuite de Români, și petrece atât prin livezi, cât și prin păduri. Elu are gușă neagră, capu roșieticu și cu galbănu-mohorită, cefa castanie și aripă negre, era pe spinare o pată albă. E de optspredece centimetri în lungime, treizeci și unulu în lățime, dece în lungimea aripelor și șese în lungimea cozii.

Numele de Cireșariu, care este foarte răspândit în Bucovina, ilu are paserea acesta de-acolo, după cum mi s'a spus, pintru că ea despoe cireșele de carne și apoi mânăcă međulă din simburii acestora.

Numele de Clonțariu, Botgrosu seu Ciocgrosu, care, mai cu samă celă dintăiu, este foarte res-

¹⁾ Com. de Dlă A. Oprea prin Dlă Dr. At. M. Marienescu.

²⁾ Com. de Dlă N. Barbu.

pânditū nu numai în Bucovina, ci și'n celelalte țeri locuite de Români, vine de-acolo, pentru că paserea acésta are unū ciocū scurtū, dreptū, grosū și fôrte tare, cu care pôte, fără mare ostinélă, sparge și cei mai vêrtoși simburī ai cireșelorū.

Éră numirea de S i m b u r a r i ũ îi vine de acolo, după cum mī-aū spusū unii, pentru că se nutrește mai multū cu simburī de cireșe.

In fine se crede că dacā pe timpulū mugurului se arată mai mulți C i r e ș a r i prin liveđi, atunci primăvéra va fi fôrte rea și ploiosă.

Inărița verde.

Inărița-verde, lat. *Serinus hortulanus*: *Pyrrhula serinus* L. germ. der Girlitz, e o păsăruică mică de o sută douăzeci și cinci milimetri în lungime, de douăzeci și doi în lățime, de șeszeci și șapte în lungimea aripelor și de cincizeci în lungimea cozii.

Coloarea principală a penelor sale e verdele. Cefa, spatele și umerii i sunt galbeni-verzii și desemnați de-a lungul cu pete negrii. Fruntea, o trăsătură de lângă ochi, coda și părțile inferioare palide-aurii. Gușa galbenă; peptul și laturile pântecelui galbi și pătate cu pete negre-întunecate.

Inărița-verde e o păsăruică foarte plăcută și vioie, care vine în părțile noastre pe la finea lui Marte séu la începutul lui Prieru și petrece pene târziu toamna. Se ține mai cu samă prin pomete, în a căroră apropiere se află multe leguminării.

Căldăraşul.

I.

Căldăraşul sėu Lugaciul¹⁾, numitő astfeliő în Banatő; în Transilvania Botroső²⁾; őră în alte locuri Paseredomnescă³⁾ și Ghimpe⁴⁾, lat. *Pyrrhula europaea*; *Pyrrhula vulgaris* Naum. germ. *der Gimpel*, e pe crescetulő capului, pe gătlejő, pe aripő și pe cődă negru-ıntunecatő; pe spate cenușiő; nődă și partea inferiőră a pântecelui albe; cecelealte părți ale corpului însă roșiő-aprinse. E de șeptespredece centimetri în lungime, de douedeci și optő în lățime, de nődă în lungimea aripelor și de șese în lungimea cođii.

Căldăraşulő provine în tőtă Europa și petrece peste vőră mai aleső la munți prin brădinişuri și făgănişuri, őră őrna se cobőră și le țeră.

II.

Despre paserea descrisă mai suső Dlő Orestő Lujanő mi-a comunicatő următőrea legendă :

¹⁾ Com. de Dniő A. Oprea și I. Trăilă prin Dlő Dr. At. M. Marienescu.

²⁾ Laurianő și Massimő. Glossariő. p. 146—147.

³⁾ A. de Cihac. Dictionnaire. t. I. p. 197.

⁴⁾ Com. de Dlő N. Barbu.

A fostă odată un băcan, un adevărat Burtăverde, carele în viața sa altă grijă n'a avut, fară numai aceea: cum ar putea înșală și scurge de bani pre toți oamenii, ce venia la dânsul ca să cumpere câte ună alta.

Și dacă s'ar fi mulțămîtu numai cu atâta ar fi fostă cum ar mai fi fostă, dar' el nu numai pre cumpărători îi înșală, ci și pre mulți alții, pre cari îi împingea pécatele să împrumute când-va bani dela dânsul, căci el adeseori da și bani în împrumut. Pre acești din urmă mai cu samă așa de bine mi ți-i îmbracă prin cametele sale cele mari, că pre mulți dintre dânsii, în loc să-i scotă dela nevoie, în scurtă timp îi aducea la sapă de lemn.

Dar' bine-a ăisă, cine a ăisă, că tóte-să numai pêne la o vreme... Omul pêne ce nu pătesce nu se pocăesce!...

Așa a pățit și bacanul nostru!

Vedendă Dumneđu, că el, în loc să se pocăescă și să se mulțămescă cu ceea ce are, de ce merge de ce se face mai mare cămătaru, înșălătoru și despoietoru, și voindă a scăpă pre oamenii cei nevoieși, a căror plângeră și tânguiră strebătuse demultă pêne la dânsul, din ghiarele acestui om fără cea mai mică muștrare de eugetă, l-a prefăcută într'o pasere, pre care noi o numimă Ghimpe, și-lă alungă apoi în lumea largă. —

Și fiindă că bacanul înșălătoru și cămătaru avea un capă câtă un bostan de mare și-o gură forte lată și dăbălazată, de-aceă și Ghimpele a re-

masă cu capu mare și cu botu grosu. Eră roșulu de pe gușa și burta sa se dice că e sângele, ce l-a suptu prin cămătărie și înșălăciune dela creștini, érá negrulú din capu este cu șma de mielú, ce-o avea și-o purtă elú încă când eră bacanu.

Dacă cine-va prinde pre vre unú Ghimpe și voesce să-lú ție în casă, nu póte, căci Ghimpele, cum cade în mâna cui-va, îndată își mușcă limba și pere, nevoindú să fie de risulú și batjocura acelora, pre cariú i-a înșălatú și despoiatú óre-când.

Acésta e legenda Ghimpe lú.

III.

Românú din Țera-Bârsei în Transilvania, după cum mî-a istorisitú Dlu N. Barbu, întrebuintéză Ghimpele ca medicamentú în contra morbulú numitú de dênșú „focú-viú“ séú scurtatú „fochiú“¹⁾, pentru că paserea acésta, după spusa și credința lorú, are putere de a trage totú fochiulú în sine. Dreptú aceea, când unulú séú altulú pătimesce de fochiú, nu se jasă pêne ce nu prinde vr'o doi pêne la patru Ghimpí,

¹⁾ „Fochiulú“, scurtatú din „focú-viú“, este, dupa cum spunú Românii din țera Bârsei, unú felú de morbú ca Orbaltulú, care se capetá din recelá, și omulú, ce-lú are, se dice că arde ca și când ar fi pusú într'unú cuptorú de focú.

„Foculú-viú“ este cunoscutú și Românilorú din Bucovina, însă într'altú înțelesú. Ei înțelegú adică sub cuvântulú acesta foculú ce se produce prin frecarea a dóue lemne uscate de-olaltá pêne ce acestea se aprindú și începú a arde. Acestú felú de focú îndătinezá Românii a-lú produce la mai multe ocașiuni însemnate și spunú totodată că e de mare lécu.

séu dacă nu este elū în stare să-î prindă, atunci pune pre altulū de-î prinde, érá după ce î-a prinsū îi ține în odaia, în care locuesce elū.

G h i m p i i, după ce aū trasū într'ênșii, totū fochiulū din omulū morbosū morū, érá omulū se însănătoșază.

Forfecuța.

I.

Pretutindene unde se află păduri întinse de brași și moliși provină unu felu de păserele, cari se nutrescu mai multu cu semintele acestor copaci. Și fiindu că în țerile locuite de Români se află destule păduri întinse, cari, în cea mai mare parte a lor, sunt împănate mai numai cu brași și moliși, precum sunt bună oră Carpații, se'ntelege de sine, că păserelele, despre cari ni-e vorba, adese ori se află într'unu numără forțe însemnată și'n aceste țeri.

Pre acestea păserele, cari forțe lesne se potu cunoșce dintre alte paseri după rōstul lor celu încrușatū, Români din unele părți ale Bucovinei le numescū „Forfecuțe“, éră în alte părți „Forfecel“, masc. Forfecel, Forfecărei și Forfecărași, sing. Forfecuța, Forfecelă, Forfecel, Forfecărel și Forfecăraș. ¹⁾

După făptura și mărimea corpului și după colorea penelor Forfecuțele se'mpartū în patru specii, și anume :

¹⁾ Com. de Dlū P. Ursulū.

Forfecuța-roșie, lat. *Loxia pityopsithacus* Bechst. germ. der Kieferkreuzschnabel.

Capul, gusa, gâtulejul, peptul și pânțele acestei **Forfecuțe** sêu **Forfecele** sunt deschise roșii; penele de pe spate sure-roșii; în colo penele sunt mai multu cenușii, negre și surii.

Forfecuța-gălbie, lat. *Loxia curvirostra* L. germ. der Fichtenkreuzschnabel.

Penele acestei forfecuțe, când e tână, sunt mai multu sure, ăra dacă îmbătrânesce galbine-verzii sêu simplu gălbii, a forfecelului însă roșii-aprinse.

Forfecuța-surie, lat. *Loxia rubifasciata*, germ. der Rothbindenkreuzschnabel.

Forfecuța acăsta se deosebesce de cea gălbie numai prin aceea, că are ună cercu suriu pe cefă, umeri negrii și împetrițați cu roșu.

Forfecuța-roșietică, lat. *Loxia bifasciata*, germ. der Weissbindenkreuzschnabel.

Acăsta e cea mai mică dintre tôte forfecuțele. Colórea principală a penelor sale e roșietică. Vêfulu penelor de pe aripe însă precum și a celor de pe umeri e alb.

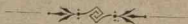
II.

Numele de „**Forfecuță**“ sêu „**Forfece**“ a acestei famalii de paseri vine de-acolo, după cum spune poporul român delamunte, pentru că tôte păserelele acăstea au ună rostă fôrte curiosă, și anume când îl închidă trecu fâlcile una pe lângă alta ca și tăiușurile fôrfecelor. Rostul lor e fôrte tare, că pot

cu dînsul să-î sfarme și să-î macine chiar și pre cei
maî vîrtoși cucuruzi de bradū și de molidū, din cari
scotū apoî semînta și o mînîncă.

Romîniî din țînutulū Dornei spunū despre pase-
rile acestea că atuncî, cînd se adună maî multe la unū
locū și suindu-se pe vîrfulū copacilorū începū a cîntă,
e unū semnū că celū multū peste vr'o cîte-va ore se
va schimbă timpulū, că va plouă. Êră cînd se scobóră
din pădure la stîne și târle, cînd se aședă pe sub
streșinele acestora și începū a linge locurile cele góle,
pe unde nu se află nici unū picū de érbă, atuncî ase-
menea e unū semnū că se va schimba timpulū, că va
ploua, însă nu îndată, ei abia peste dóue, trei séu
patru zile. ¹⁾

¹⁾ Com. de Dlū P. Ursulū.

Graurul.

I.

Precum pre tóte vietățile cele cu patru picioare, așa și pre paseri Români le împartă în curate, mâncătoare séu bune de mâncare și în necurate, nemâncătoare séu spurcate.

Una dintre paserile, care nu numai că e de cătră Români ținută de curată séu bună de mâncare, și încă, pentru carnea ei cea gustuósă, e fórte căutată și prețuită e și Graurul, dem. Grăurelă și Grăurașă¹⁾, fem. Grăuriță²⁾, numitū de cătră Români din Epirū Gărēvelū séu Gărēveliu³⁾, lat. *Sturnus vulgaris* L. germ. der Staar.

Grăuri, aceste paseri fórte bune de mâncare, se potū cunósce de pe următoarele semne. Ei aū pene negriciose și presurate cu pete albe și sure. Penele de pe capū și cele de pe spate ale Graurului strelucescū véra ca penele de pe capulū rățoiului, éra penele Grăuriței sunt porumbace-cenuși.

¹⁾ In Bucovina și Muntenia com. de Dlū P. Ispirescu.

²⁾ In Bucovina și Transilvania com. de Dlū Gr. Crăciunașū.

³⁾ Com. de Dlū I. D. Hondrosomū.

Graurii trăescă pretutindene în Europa, — din fundulă Șvediei pêne în insula Malta, și chiar în Africa, pêne la capulă Bunei-speranțe. — După ce în luna lui Iunie și-aă clocitū óuele lorū cenușii în cuiburi străine séu în scorburi de copaci, se adună de petrecū în stoluri, dormū nóptea în stufū, se ciorovăescū séra și deminéta, se scólă de odată cu mare volbură și trecū repede ca unū norū negru îndesatū. De multe ori se amestieă pintre Porumbéi și pintre Cîóre, cu cari sbórá apoi pintre vite cocoțindu-se și căutându-și máncaea. ¹⁾

În restimpulă acesta sunt Graurii fórté grași și prin urmare fórté bunī de máncaea.

II.

Românii aă despre acésta specie de paseri încă și urmátórele datine și credințe :

Se dīce adicā cā acéi puī de Graurū, cari nu sbórá din cuibū pe la „Iléna Graurilorū“, adicā în ziua de ss. împ. Constantinū și Iléna, 21 Mai, se sue furnicile în cuibū și-ī omórá. De-aceea Graurulū séu Graurița în ziua de Iléna Graurilorū își aruncā puīi afară din cuibū, ca să nu-ī ámples furnicile. ²⁾

Pre prunciū de țiganū, cari, după cum fie-caruia îi este prea bine eunoscutū, sunt fórté îndrășneți ca și părintii lorū, Românii îi aseména cu puīi de Graurū, dicédu-le cā sunt ca :

¹⁾ A. I. Odobescu. op. cit. p. 29.

²⁾ Com. de Dlū Gr. Crăciunașū.

Nisce puî de Graurî
Din luna lui Faurî.

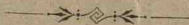
În poveştile române adeseori dămă peste cai nădrăvani, cari pörtă numele de „Graurî“.

Totü dela numele acestei paseri—derivă şi numele a döne localităţi isolate din România, anume: Graurî, locuinţă isolată în judeţulu Vasluîu plasa Fundurî, şi Graurî, locuinţă isolată în judeţulu Doljü plasa Jiulu de-susü. ¹⁾

În fine spunü Româniî din Bucovina, că primăvêra, când vinü mulţi Graurî de-odată şi âmbă prin gardurî, nu va fi timpü bunü, ci timpü ploiosü şi cu multe pohóie. ²⁾

¹⁾ Frunđescu. op. cit. p. 223.

²⁾ Diet. de G. Bóncăşü din Vatra-Dornei.

Adausă.

Paserile, a căroră nume poporană l-am auđitū în decursulū tipărireī acestui tomū din Ornitologie, precum și acelea cari nu le putui pēnē acuma definī latinesce aflaī de bine a le înșirā aice sperāndū că cu timpulū și acestea se vor putē definī.

Paserile, despre cari ni e vorba, sunt următórele.

Prigoruīulū. — Dlū Iosifū Olariū, învățatorū din Domanū în Banatū, mī-a scrisū următórele despre paserea care pórtă numirea acēsta: „Prigoruīulū se ține de paserile carnivore, are ciocū strimbū, pene țercate albe și brune, picióre frumóse galbene. Véra, când e secetă mare, se'nalță fórtē susū în aerū și țipă a plóie.“

După nume s'ar părea că paserea acēsta ar fi aceea-și, care în unele locuri se numesce **Prigore** érá în Bucovina **Albinărelū** (veđi p. 58.) după descrierea ei însă sémēnă mai de grabă a fi **Găia** (veđi p. 164) séū alta óre care pasere din familia **Găii**.

Totū despre Prigoruīū Dlū Ios. Olariū mī-a mai comunicatū încă și următórea legendă din Banatū:

Când a făcutū Dumneđeū lumea a poruncitū tuturorū paserilorū ca și ele să lucreze împreună cu dēn-

sulū, și mai alesū să îndrepte și să curățescă tóte isvó-rele și riurile de pe fața pământului, pentru ca apa din ele să fie mai limpede și să curgă mai linū.

Tóte paserile ascultară porunca făcătoriiului lorū, numai singurū Prigorūiulū nu voi să asculte, numai elū nu voi să lucre, dīcēndū că nu-și va întinā păpucii lucrāndū și curățindū isvórele... Are elū destulā apă când plóuā, nu-ī mai trebuie încă și alta!...

Dumneđeū, vėdēndū acēsta neascultare și îndā-rėptnicie a Prigorūiulū, l-a blāstēmatū dīcēndū că atātū elū câtū și întrēga lui seminție să n'aibā dreptū de a bea apă din riuri, ci numai cu apă de plóie să-și stēm-pere setea. Érá de se va încumetā vre odatā să beie, atunci îndatā să pérā!...

Așa a dīsū Dumneđeū și așa a și remasū.

De-aceea Prigorūiulū de-atunci și pēnē în dīua de astā-dī, când e mare secetā vėra, se'naltā în aerū și strigā ne'ncetatū „chiu! chiu!“ pentru că atunci cere plóie ca să-și stēmperea setea.

*

Sărățelulū. — Acesta e o pāsēricā micā din ordinea cāntārețelorū (oscines). Penele sale cele de pe gușa și pāntece sunt galbene-suriī, cele de pe capū și spate la rădēcinā vinete érá la vėrfū galbānū-ıntune-cate. Aripele pe de-asupra gālbii, érá pe de desuptū albiī.

Sărățelulū, după cum mī-a spusū Dlū P. Ursulū, petrece pretutindene prin pădurī unde sunt butuci și și arbori resturnați, precum și prin coșerele seū nimē-tele oilorū. In locurile din urmă însă mai alesū numai

tómna, când are să cadă omëtü. Érna se apropie și de locuințele ominesci. Nutrețulu seü constâ mzi multü din musculițe și vermișori. Cuibulu îlă face în regulă prin frunțele ce se află sub butucii cei putregăoși.

Sărățelulü cântă numai séra când e sórele aprópe de apusü. Peste di nu cântă mai nici odată, fără numai atunci când plouă și nemijlocitü după aceea se însănineză și se face frumosü și căldurosü.

*

Țintariulü. — Acesta e de mărimea unei vrăbi. Are o țintă de pene roșii pe frunte, de unde se vede că-i vine și numirea, care am auđit'o ântâia-și dată dela nisce păsérari din Bucuresci. Pe pânțece e albinețü, érá pe spate aduce la colóre cu vrabia de casă. Femeiúșca e pe peptü roșietică érá pe pânțece albă.

Țintariulü se ține de ordinea paserilorü cântătoare. Sémënë a fi o specie de Cintiță.

*

Urziariulü. — Acesta, după cum mi-aü spusü vr'o câți-va Români din satele Frătăuții-vechi și Crasna în Bucovina, e una dintre păséruicele cele mai mici, cari se află în Europa; se dice că e ce-va mai micü chiar și de câtü „Ochilü-boulü“. Pe trece mai multü prin buruene și prin urzici, de unde se vede că-i vine și numirea. Se bagă de multe ori chiar și prin borți de șorecü. Érá nutrețulu lui constâ din muscuțe.

Eü nu cunoscü păséruica acésta din vedere. Presupunü însă că va fi o specie de Pitulice, pentru

că, afară de Ochilul-boului, mai cu samă Pitulicele au datină de-a âmbilă și ași căută nutrețulu prin mărăcină, urzică și alte buruene.

*

Macaléndrulü. — În privința păsăruiceii, care pörtă numirea acésta usitată, după câtü sciü eü pêne acuma, numai în Moldovă, Dlu V. Alecsandri mi-a scrisü următóarele: „Macaléndrulü e o păsărică cu peptulü roșü, fórte sprintină în sborulü eii. Cânteculü seü e veselü și armoniosü. Ea dispăre éma din țeră și revine în primăveră de-și face cuibulü chiar prin grădină.“...

Óre nu e cum-va păsăruica, care în unele locuri se numesce **Prigóre** seü **Prihoriü** germ. Rothkehlchen ?? (veđi p. 256). După descrierea Dlu V. Alecsandri ar semēnă să fie acésta.

*

Gelatulü. — Acésta numire din Banatü mi-a comunicat'ó Dlu A. Oprea prin Dlu Dr. At. M. Marienescu đicēndü că se numesce germ. Fliegenfänger. Sunt însă mai multe speciü de Fliegenfänger lat. Muscicapa. Nusciü acuma care specie anume se'nțelege sub **Gelatü**, seü póte că tóte?...

*

Cioica cu accentulü pe i din urmă. Numirea acésta e usitată în Țera Bârsei în Transilvania. Mi s'a spusü, că păsărica ce-o pörtă e de mărimea vrăbiei, are însă rostü ce-va mai lungü și mai suptire; cântă

cîuic, cîuic, ca și când s'ar văetă, de unde se pare că-î vine și numirea.

*

Scoruș a. — Numirea acésta, care mî-a comunicat'o Dl' Gr. a lui I. Sima, e usitată la Româniî din munții Abrudului în Transilvania. Sémënëă că paserea ce-o pórtă, se ține de familia **Sturđilor ū**, pentru că o specie de Sturđ ū se nutrește mai mult ū numai cu bobite de Scoruș ū (lat. *Sorbus aucuparia*).

*

Gintița. — În unele părți ale Bucovinei, precum d. e. în ținutul Solcei Cintița (veđi p. 382) se numește și Gintița.

*

Minunéua. — Minunéua seŭ Mninunéua, după credința poporului român ū, este o pasere misterioasă, care nu se arată nicî odată ómenilor ū. Mulți o cunosc ū numai după nume, érá aceia ce pretind ū că aŭ vęđut'o, când îi întrebî cum arată, nu sci ū cum să ū-o descrie. Unii spun ū că ar fi de mărimea **Graurului**, alții de mărimea unui porumb ū și érá alții dic ū că ar fi numai ca **Ochiul ū-boul ū**. Unii spun ū că ar avea pene rugini ū, érá alții verđii și albe. Mai pe scurt ū nime nu e în stare s'o descrie cu de-amęruntul ū, căci numai rar ū când și rar ū cine o póte vedea. Bun ū om ū la Dumneđe ū trebuie să fie acela, care o vede!

Atát ū după spusa Românilor ū din Bucovina, cât ū și a celor ū din Transilvania vecini cu Bucovineni ū,

Minunéua trăește mai cu samă la munte, prin codrii seculari, prin pădurile cele mai dese pintre crengi și vréscuri, și numai atunci se scobórá în apropierea satelorü, când are să cânte.

Minunéua cântă fórte rarü și numai nóptea între unspredece și dóuespredece séu dela međulü noptii pêne 'n revársatulü zorilorü. Cânteculü ei este felituritü. Unii spunü că elü sémënë uneorü cu plânsetulü copii-lorä, alteorü cu sbérätulü caprelorü séu cu cânteculü altorü paseri. Érá când gatä de cântatü, atunci face ea în vr'ó câte-va restimpurü nu, nu, nu, nu! séu mi, mi, mi, mi! séu tu, tu, tu, tu! Alții érá-și spunü că ea cântă în mai multe modurü și cânteculü ei să fie fórte frumosü și plăcutü.

Câte odată se aude Minunéua și điuva cântändü, însă numai la locurü umeđiöse, la lacurü, pintre trestii și răchiți. Când o audü Româniü pe locurile acestea cântändü și mai alesü tómna đicü: „ian ascultă cum cântă Minunéua, érá va fi anulü ploiosü!“

Cânteculü Minunelei atâtü dupä credința Români-lorü din Bucovina câtü și a celorü din Transilvania, menesce totdeuna a reü. Așa spunü ei, între altele, că atunci când cântă ea în scurtü timpü aü să urmeze bóle, bätälü, séu o fómete mare. De câte orü cântă ea, atâtia fiorinü are să fie corețulü de păpușoiü.

Despre Minunea se face amintire încă și într'ó doină poporanä, însă și'ntr'acésta așa de scurtü, că nu se scie cu siguritate mai nemicä despre acésta pasere misterioasă.

Étă și doîna respectivă:

Pe-o créngă de răchițea
Este-ună puîu de Minunea
Tras'am pușca la obrază . . ,
— Hohoho! nu mă 'npușcă
Pên'ce nu me-î întrebă . . .
Că nu-să puîu de vidră négră,
Ci-să drăguța ce ți-î dragă,
Numa'să cu cămeșă négră
Să nu mă cunóse'a casă

Din tótă doîna acésta atâta se póte deduce, că Minunéua e négră la pene, mai multă nemică.

*

Mninunița. — Români din ținutul Dornei și a Rădăuților în Bucovina cunoscă o pasere pre care o numescă Mninunița și-o descriă astfel: „Mninunița e ce-va mai mică de câtă ună porumbă și aduce la colórea peneloră cu pupăza, pe sub pânțecă e cam albă, pe spate cam pestriță vênătă, érá pe frunte, când sborșesce penele, se forméză o cruce albă. Éa vine fórte rară în Bucovina la începutul primăverii și pe trece mai cu samă prin munți. Cânteculă ei, care sună lilili! lilili! însémă, după credința poporului, apropierea unei bătălii.

Póte că Mninunița și Minunéua e una și aceea-și pasere?

*

Uninéua. — Români din Frătăuții-vechi cunoscă o pasere cu numele „Uninea“ și o descriă în

următorului modu: „Uninėua e așa de mare ca unū oū de cureă séu ce-va și mai mare, e la făptură rotundă, capulū și picioarele fórte micī, la pene înpuiată (înpestrițată) cu albū și cu galbănū ; aripele scurticele. Petrece în codru. Cântă de cu nópte înaintea tuturorū celorlalte paseri. Cânteculū eī e cam acésta lu, lu, lu, lu!

Despre Uninea se spune că vine la noi ca să spargă omētulū, și cum vine omētulū îndată se ie. Nu ernéză nicī odată la noi. Vine de-odată cu Sturđulū și cu Mierla. Nu se apropie nicī când de sate, ci petrece numai prin codrii și păduri. Sborulū eī e ca al vrăbiei. Când sbórá nu i se vedū de felū picioarele.

*

Canarulū, dem. Cănárașū, fem. Cănáriță, lat. *Fringilla canaria* L. germ. der Kanarienvogel. Acésta păsēruică nu e mai de felū cunoscută Românilorū dela țera, ci numai celorū de prin orașe, cariū o ținū prin colivii. Prin urmare numirea eī de-ocamdată nu póte fi admisă ca poporană. Causa însă de ce o însirū aice este, că cu timpulū are să se lățescă și acésta în poporū ca și multe altele.

*

Buligaia. — Paserea, care pórtă acestū nume usitatū în Țera Hățegului, după cum mī-a spusū Dlū Nic. Densușianū, e unū felū de vulturū care-și face cuibulū prin munți. Dar' nu petrece numai la munți, ci peste ȃi se cobórá fórte adeseori și la țeră unde-și caută nutrețū, érá spre séră se retrage érá-și spre munți... In aerū mai multū plutesce, de câtū sbórá.

Erori de tipariu.

Pag.	rëndu.	tipăritu.	cetesce.
13	28	și-ă	și-a
51	Nota 3	diu	din
70	16	lățilă	lățită
75	4	facă	facu
75	25	séu	seu
89	10	miscà	mișcă
109	5	moldavă	moldavû
122	12	paceri	paseri
144	13 și 14	Paură	Pajură
166	25	sărete	sărate
178	12	Pleşusulû	Pleşuvulû
179	22 și 23	și-o împăratû	și-o împăratésă
185	1	ceealalta	ceealaltă
185	27 și 28	ascundêdu-se	ascundêndu-se
188	2	datinele	datinele
188	9	leganda	legenda
188	Nota 3	Oomulû	Omulû
193	19 și 20	Cu cu	cu
200	9	altă	olaltă
200	10	ipă	țipă
200	10 și 11	așa temută	așa de temută
213	18	mě mẽ	mě
229	14	sorbintură	sorbitură
245	10	pasrile	naserile

Pag.	rîndū.	tipăritū.	cetesce.
249	17	cu	ca
253	8	Privitórea	Privighitórea
260	8	voū	vorū
269	3	preface	face
282	17	istorisesce	istorisescū
287	9	crudiți	erudiți
295	3	le sine	la sine
302	16 și 17	preăcutū	prefăcutū
302	23 și 24	păsele	păserile
308	2	semnilorū	semenilorū
324	21	Pitulcūlū	Pitulicūlū
329	15	i	și
345	12	facc	face
354	10	ce lățescū	se lățescū
358	14	î cepură	începură
374	11	scitū	sciutū
409	Nota 7	să se schimbe cu nota 1 de pe pag. 410.	
426	7	și încă	ci încă
427	9	amestieă	amestică

NB. Afară de acestea erori mă lipsesce în unele esemplare i scurtū la mijloculū și mă alesū la finea unorū cuvinte din poesii și note. Pre acela lectorii vor binevoî a-lū adauge singuri.

